

מסכת שבת

פרק ראשון

אלול תשפ"ג-חורף תשפ"ד

ב' ע"א

(א) רש"י ד"ה שתיים שהן ארבע- ובפ' הזורק בריש נפקא לן מויצו משה ויעבירו קול במחנה וגו' והתוס' בד"ה יציאות השבת (ב) הביא והו"פ סוגי דעירובין י"ז ע"ב מקרא דאל יצא איש ממקומו, דלדידהו אף למסקנא דהתם קיימין הכי, אכן רש"י שם פירש דלמסקנת השי"ס מיירי קרא בתחומין ולא בהוצאת משוי, אשר ממילא לא הביא קרא דהתם. והנה לשיטת התוס' דילפינן לה מקרא דאל יצא איש ממקומו איכא הכרח מהתם ללישנא דמתני' ד"יציאות" השבת, אכן רש"י בד"ה יציאות כתב כן מנפשי מהכרח דמתני', והיינו לשיטתו דליכא ראייה מהא דעירובין כלל, וז"פ.

ועי' חידושי רבינו יהונתן הכהן מלוניל שכתב, וז"ל בא"ד: ובפרק הזורק בריש נפקא לן מויצו משה ויעבירו קול וגו' אמר להם משה לא תפיקו מרשות היחיד דהיינו מחנה ישראל וכל אחד ואחד היה יודע רשותו ואין לחברו רשות עמו שם למחנה ליה דזהו רשות הרבים שכל ישראל היו באים שם לפני משה לדין לפניו ולשאל איסור והיתר ואין מוחה בידו וכו', עכ"ל. ומבואר אמר מדבריו דהוצאה דבמדבר היה ממחנה ישראל הנחשב רשות היחיד למחנה ליה הנחשב רשות הרבים, ומאי דחשיב מחנה ישראל רשות היחיד הוא משום דכל אחד ואחד היה יודע רשותו ואין לחברו רשות עמו שם. וכדבריו כן מבואר גם במאירי. והדברים לכאורה צ"ב, דהא מבואר לקמן דף ו' ע"ב דבזמן שהיו ישראל שרויין במדבר היה חשיב למדבר רשות הרבים. ולדברי רבינו יהונתן והמאירי עכ"ל דהיינו דווקא מחנה ליה ולא מחנה ישראל, אלא דצ"ב האיך נעשה המדבר, שהוא בעצם רה"ר כשישראל שרויין שם רשות היחיד על ידי שכל אחד ואחד היה יודע רשותו. והכרחם של המאירי ורבינו יהונתן לפרש כן י"ל דהוא ע"פ סוגי דלקמן בהזורק דמבואר דהרה"ר הוא מחנה ליה, ואין להם רשות להוציא מאהליהם למחנה ליה, דלכאורה לא היו צריכים להגיע למחנה ליה אלא היה אסור להם להוציא מאהליהם שהוא ודאי רשות היחיד, למחנה ישראל אשר הוא רשות הרבים, אלא משמע דלעולם מחנה ישראל לא חשיב כרה"ר אלא כרה"י (ועי' רשב"ם ב"ב דף ס' ע"א ד"ה וירא את ישראל שוכן שכתב דמחנה ישראל היה נידון כחצר השותפין).

וי"ל בביתא דבריהם, וכ"כ המגיה לחידושי רבינו יהונתן, דהנה דעת הרמב"ן והריטב"א בעירובין נ"ט ע"א שער של יחיד אף שכל תושביה יש להם דריסת רגל ברחובותיה, מ"מ מאחר דבדיני ממונות עיר זו יש לה בעלים, אינה רשות הרבים לענין שבת. ועל דרך זה נימא בדברי רבינו יהונתן והמאירי, כשחנן במחנה ישראל והיה כל אחד ואחד מכיר רשותו ואין לחברו רשות עמו, אין זו רה"ר אלא חשיב כל אחד מקומו דידי' וחשיב רה"י. אלא דצ"ב דנהי דלא חשיב רשות הרבים ונימא דיחשב כרמלית, וכ"כ באמת הכס"מ בפ"ד מהל' שבת בשם רבינו אברהם בן הרמב"ם דכיון דהיו מחנותיהם סדורים היה המדבר כרמלית, מ"מ האיך יחשב מחנה ישראל רשות היחיד בלא מחיצות, אם לא דנימא דמאחר דהיתה מצמחת שפיר היו עושים מחיצות, וא"כ תיפ"ל מצד מחיצות ולא מצד מחנה ישראל, וצ"ע.

ועי' פרמ"ג או"ח סי' שמי"ה משבצות זהב סק"י"א שהביא מקדמונים פירוש אחר בגמ' דלקמן דף ו', דמאי דקאמר כאן בזמן שישראל שרויין במדבר ר"ל דבאין שרויין במדבר הוא דחשיב רה"ר, אבל בזמן שהיו שרויין במדבר היתה מצמחת ואין רשות להלך בהרה"י, הרי להדיא לדבריו דחשיב רשות היחיד.

ועי' חידושי החת"ס לקמן דף ו' ע"א ודף צ"ו ע"ב מה שכתב בגדר רשות דהמדבר.

(ב) רש"י ד"ה שהן ארבע- מדבריהם הוסיפו שתיים לאסור לכתחלה ואם עשה פטור- מבואר מדבריו דזה עוקר וזה מניח פטור לגמרי מדאורייתא ואינו אסור אלא מדרבנן, ע"י גם לקמן קניג ע"ב ופשטא דסוגי' דהתם. ועי' מקו"ח בהגהותיו על שו"ע או"ח סי' רס"ו דאף דדן לומר דשנים שעשו הוי מיעוט רק מקרבן ולא מאיסור, אבל בזה עוקר וזה מניח ליכא אף איסור, ע"ש. אכן יעויין בפני"ג בסוגיין שצדד לומר דלא אמרינן אלא דבזה עוקר וזה מניח נתמעט מכרת וחטאת, דהא חזינן דבעינן מיעוט לזה עוקר וזה מניח, אבל מלקות שפיר איכא למימר דאיכא, ע"ש שדקדק כן מדברי הרמב"ם בפיה"מ שכתב דשניהם פטורים דמתני' היינו ממיתה וכתר וחטאת אבל חייבין מלקות. אלא דביד החזקה בפ"ג מהל' שבת כתב דאין חייבין אלא מכת מרדות, והוא כדברי רש"י ותוס', וא"כ מסתמא לכך נתכוון גם בפיה"מ. (ובפיה"מ הוצאת מכוון המאור איתא להדיא בהמשך דברי הרמב"ם דאינו חייב הכא אלא מכת מרדות, ע"ש.)

ע"י פסחים פ"ה ע"ב דמבואר דהוצאת פסח דומה להוצאת שבת, וכיון דבשבת איכא איסור דאורייתא הוא הדין דבפסח איכא איסור ולוקה, וכתב רש"י שם, וז"ל: כשבת דבעינן עקירה והנחה דעד שיניח לא נגמרה מלאכה וגבי שבת וכל חיובי חטאת כתיב בעשותה בעושה את כולה ולא בעושה מקצתה, והאי נמי אע"ג דלאו בר חטאת הוא הוצאה כי התם בעינן, ע"כ. ומבואר מזה דלולא המיעוט היה חייב על עקירה לחוד, וילפינן מקרא דבעשותה דצריך לעשות את כולה ובלאו הכי לא חשיבא הוצאה גם לענין פסח, ומכאן דזה עוקר וזה מניח ליכא איסורא דאורייתא, וכשיטת רש"י בסוגיין.

והנה מדברי רש"י ותוס' ודעימי' דליכא בזה עוקר וזה מניח איסור דאורייתא, מוכח לכאורה דלא שייך בזה איסורא דחצי שיעור דליאסר מן התורה, והיינו טעמא לכאורה, דאין זה רק חסרון בשיעור בעקירה בלא הנחה דנימא דעשה חצי הוצאה, אלא היכא דחסר אחד מהם חסר בחפצא דהמלאכה והוי חצי מלאכה, וכ"כ השפת אמת בסוגיין, ע"ש שדקדק מדברי הרמב"ם בפ"ב מהל' שבת ה"ט שהביא יחד דין הוציא פחות מכשיעור ודין זה עוקר וזה מניח, ובפחות מכשיעור פשיטא דאית בזה איסור חצי שיעור, וא"כ ה"ה בזה עוקר וזה מניח, וכתב שם בשפ"א דכן משמע קצת בטור.

אכן יעויין בספר קובץ על הרמב"ם שם שכתב לדייק ההיפך, דמדכללם יחד מבואר מדבריו דכמו דגבי עקירה והנחה ליכא איסורא דחצי שיעור כמו כן בהוציא פחות מכשיעור לית בזה אלא איסור דרבנן, וכמש"כ בשו"ת חכם צבי סי' פ"ו דדינא דחצי שיעור אסור מן התורה ליתא אלא באיסורי אכילה. או י"ל ע"פ דברי הרשב"ם בב"ב נ"ה ע"א ד"ה ספק ביאה טהור דכתב דהא דאיצטרך כנרוגרות בשבת הוא משום דמלאכת מחשבת אסרה תורה ובפחות מכשיעור שאינו דבר חשוב לאו מלאכת מחשבת היא, אשר לפי זה פשוט דאין זה רק חצי שיעור, אלא עד כמה דלא הוי מלאכת מחשבת לא חשיבא מלאכה כלל. ע"י תוצאות חיים סי' ח' שדן כן בדברי הרשב"ם ונתקשה לפ"ז בדברי רש"י לקמן דף ע"ד דמבואר דשפיר איכא איסור חצי שיעור לענין מלאכת שבת.¹

¹ ובהגהותיו על ספר תולדות חיים כתב מו"ר ז"ל ד"לולי י"ל דבדברי רש"י ללא בלא לומר דשיעורי שבת אינם מדין שיעורים רק לפי לכל הדין שיעור נאמר דלן מחשבת ולא

ועיי חידושי החת"ס בסוגיין שהביא מספר לחם שמים דעקירה שפיר חשיבא חצי שיעור ואסור מן התורה משום דחזי לאיצטרופי אם יעשה אח"כ הנחה, משא"כ הנחה גרידא לא אסירא דאורייתא דהא לא חצי לאיצטרופי, וכ"כ גם הרש"ש, ע"ש.

ולכאורה יש בזה מקום לדון ע"פ מאי דנסתפק הגרע"א באכל חצי שיעור סמוך לצאת הכוכבים אי אסור משום חצי שיעור, וביארו ספיקו דהוא אי הא דחזי לאיצטרופי הוי סימן או סיבה, כלומר, דאי הוי סיבה שיתחייב בחצי שיעור, הרי באכל חצי זית סמוך לצאת הכוכבים לא חזי לאיצטרופי ואינו אסור, אבל אי אינו אלא סימן, כלומר, דכיון דאי יצטרף עוד חצי שיעור הרי יתחייב, מוכח מזה דהחצי שיעור שאכל עכשיו הוא בעצם דבר האסור. וע"פ צד זה השני היה אפשר לדון שיהא שייך גם בהנחה גרידה איסורא דחצי שיעור כמו בעקירה. אלא דנראה דלא שייך דבר זה הכא, דהא בעצם אין מה שעשה חפצא דאיסור מאחר דעקירה בלא הנחה אינו אלא חצי מלאכה, ואף אי נבוא לחייב דאורייתא משום חצי שיעור, אין זה אלא עד כמה דנימא דמאחר דחצי לאיצטרופי למעשה, חשיב זה שפיר מעשה מלאכה וחסרון בשיעור המלאכה, ולזה פשוט לכאורה דבעינן שיהא חזי לאיצטרופי בפועל, אשר לא שייך ד"ז בהנחה, וכסברת החת"ס והרש"ש.

ג) כיצד העני עומד בחוץ וכו' - עיי פ"י הרע"ב דלהכי נקט הוצאה בלשון עני ועשיר, דאגב אורח"י קא משמע לן דמצוה הבאה בעבירה אסורה וחייבין עליה.² ועיי תו"י"ט שהקשה דהא ק"ל דהוציא לולב בשבת לרה"ר פטור וכן בטעה במילה בשבת משום דטעה בדבר מצוה והכא נמי הכא הרי טעה במצות צדקה, ות"י, דשאני צדקה דלא ניתנה שבת להדחות אצלה. ועיי"ש בתורע"א, שהקשה על דברי התו"י"ט דהא גם לענין לולב לא ניתנה שבת להדחות, דהא הנטילה היא טלטול בעלמא והעברה ברה"ר באמת אסור. וכמו דאמרין דלענין לולב פטור משום טירדא, כך נימא גם לענין צדקה, כדאמרין לקמן פ"י"ט מ"ד אליבא דר' יהודע דטרוד בדבר מצוה פטור מחטאת, עיי חשק שלמה ורש"ש מש"כ בזה דהוי דווקא משום בהלת הזמן מה דליתא בצדקה. ועיי שו"ת חמדת שלמה סי' כ"א אות ג' מש"כ בזה. והנה בפשטות ה"שוגג" כאן הוא ככל שוגג בשבת, דהיינו או שהיה חושב שכעת לא שבת או שהיה חושב דליכא איסור הוצאה בשבת, ולא מיירי כלל שהיה שוגג במה שחשב שמותר להוציא בכדי לתת צדקה, אשר ממילא אין טירדא דמצות צדקה משנה בזה, משא"כ בהך דלולב דהשגחה היא במה שחושב דמותר להוציא לולב בשבת לרה"ר. והיכא דשגג באמת בחושבו דמותר להוציא בכדי לתת צדקה, אפשר דבאמת יהיה פטור, ועדיין יש לעיין בזה, עיי אילת השחר.

ד) רש"י ד"ה או שנטל מתוכה הוציא - החפץ והניח ברה"ר דעביד ליי עקירה ברה"י והנחה ברה"ר -

וכן בד"ה פשט העני את כו' כתב "ונטל בעל הבית מתוכה והניח בפנים ועביד ליי בעל הבית הנחה". וכן פ"י הרע"ב, ע"ש. וכן מבואר בדברי התוס' עירובין ל"ג ע"א ד"ה והא, דכתבו דאליבא דרבי דלא גזרו שבות בבין השמשות מותר להוציא על ידי שנים, דזה עוקר וזה מניח. והקשה הגרע"א דהא למאי דאמרין לקמן דף ג' דעקירת גופו כעקירת חפץ דמי הוא הדין והוא הטעם דהנחת גופו כהנחת חפץ דמי, וא"כ אמאי בעינן שיניח הדבר ברה"ר או בפנים, הרי סגי במאי דנחה ידו ליחשב הנחה, ובדברי הרש"י איכא למימר דפ"י כן לסי"ד דאכתי לא פשיטא לן דעקירת גופו כעקירת חפץ דמי, אך להרע"ב קשיא, כן הקשה הגרע"א. (והנה יעויין הגהות מאלפס ישן דאמאי דכתב הר"ן כלשון רש"י כתב, נ"ב שכיון שהוא בידו הרי הוא כמנוח, והדברים דחוקים בלשון רש"י והר"ן, ועכ"פ הגרע"א לא הבין בדבריהם כן.)

ולכאורה י"ל דלא שייכי דברי רש"י אלו לשאלה אי הנחת גופו כהנחת חפץ, דהשאלה אי הנחת גופו כהנחת חפץ היא דברים ככתבן, אי מיחשבא הנחת גופו כמעשה הנחה או לא, ושפיר תלוי בזה דינא דהתם במי שהטעינו אותו פירות ועקר גופו וכו', משא"כ היכא דגופו במקומו עומד רק דידי נע ממקום למקום, אף אי לבסוף הוי ידו במקום גופו מ"מ לא שייך דבר זה לד"ן הנחת גופו כהנחת חפץ, דנחי דעכשיו הוי בידו ונעשה כד' על ד' כדמבואר לקמן, מ"מ כיון דאין כאן הנחת גופו שוב חסר במעשה ההנחה ואינו מתחייב, וממילא הוצרך רש"י לומר דע"כ מיירי שהניח החפץ, דבלא"ה לא חשיב הנחה. שו"ר שכבר כתבו כע"ז כמה ממפרשי המשניות, ע"ש. ועיי מש"כ בדברי רש"י לקמן דף ג' ע"א, והדברים מתאימים לכאן. ובתוס' ד"ג ד"ה עקירת גופו מבואר כהנחת הגרע"א, ונמצא דנחלקו הראשונים בזה.

ה) תוד"ה פשט בעה"ב את ידו - ותדע מדאיצטריך תרי קראי בהוצאה כדנפקא לן בריש הזורק וכו' - לכאורה היה להם להוכיח בפשטות דאי לא דהוי מלאכה גרועה אמאי בעינן קרא כול, הרי מאחר דהיה במשכן שפיר חשיב מלאכה, וכשאר מלאכות דלא כתיבי ושפיר חשיבן מלאכות, וכן כתבו באמת התוס' ושאר בשבועות דף ב', ע"ש, וכבר עמד על כך במהרש"א. עיי מש"כ בזה בעל הנתיה"מ בספר נחלת יעקב על הש"ס, ותו"ד, דאי לא הוה כתיב אלא פסוק אחד לא היה זה ראייה דהוי מלאכה גרועה, דדילמא ללא יצאת כמו הבערה, אף דהוי הבערה מלאכה חשובה. והתוס' בשבועות שכתבו להוכיח מבעינן קרא בכלל, היינו משום דהתם הנידון הוא לענין חטאת, וכיון דאיכא חטאת הרי ליכא למימר דללא יצאת.

וגוף קושיית המהרש"א תמוהה לכאורה, דבפשטות באו התוס' להביא ראייה דמאחר דהוי מלאכה גרועה ליכא למילף עשיר מעני או עני מעשיר, אשר זה לא מוכח אלא ממאי דאיכא ב' לימודים, וכ"ה בתוס' הרא"ש ע"ש.

ועיקר הסברא לומר דמאחר דהוי מלאכה גרועה לא הוה ילפינן עני מעשיר או עשיר מעני, צ"ב לכאורה, דהא גבי הכנסה אמרו בגמ' לקמן דף צ"ו דסברא היא דמה לי אפוקי מה לי עיולי, וכמו כן נימא מה לי עשיר מה לי עני, ואיזה סברא איכא לחלק בין חיובא דעשיר לבין חיובא דעני, וכבר עמד ע"ז בפנ"י, ע"ש שהאר"ך בזה, וכתב דבעני ההוצאה היא לצורך עצמו ועל ידי זה הוה יותר מלאכת מחשבת וכמו בלוקטי המן, משא"כ בעה"ב דלא לצורך עצמו הוה עושה אלא למען חבירו, ס"ד דלא חשיב כ"כ מלאכת מחשבת. וגם לא הוה ידעינן עני מבעה"ב, דיי"ל דמצד בעה"ב נגמרה מחשבתו מיד על ידי הנתיה, אבל מחשבת העני לא נגמרה עד שמכניסו לביתו.

ובחידושי הרשב"א כתב לחלק, "דהוצאות משתנות זו מזו שהוצאת העני חשובה שמושך לעצמו ואינו דומה להוצאת בעל הבית שמוציא ממנו לפיכך מנאום חכמים בשנים", וכ"ה בחידושי הרמב"ן ובחידושי הר"ן. ולפי דבריהם אפשר דלהכי בעינן ב' קראי

צעמס המלאכה והוא שיעור בחשיבותה אך גם זה הוא מדון שיעורים לכל התורה. וי"ל דהוכחה לזה דל"כ לא הוה מהני אחשבי דהרי הדין שיעור הוא הלכה צעמס המלאכה, רק דלפמ"ק כל דין שיעור נאמר בחשיבות המלאכה על ידי אחשבי מחשיב לה כשיעור. גם י"ל דהרש"ש נקטי לפרושי סוגי' דהתם דלחייבי לענין לל"כ ד' חל"א שיעור והיה ק"ל דל"ך שייך בזה ל"כוי כיון דלא הוי מלאכה כלל כל הדא דל"כ נפשי, ות"י דכיון דהוי מלאכה ורק דהשיעורים נאמרו בדין מחשבת ועל זה שפיר שייך לל"כ שתי החל"אין. ולפ"י שפיר יתכנו דברי רש"י, לכל שהוא מדון שיעורים הוא רק לענין חיובא אכל לענין איסורא לא נאמרו דיני שיעורים."

² והרמב"ם צביה"מ בהקדמה לשבת כתב דמאי נקט עני ובעל הבית הוא "לנפקת הקטור לפי שהיה ל"ך לומר האיש העומד בשרות הרבים במקום אמרו העני נמלאת מלה אחת מורה על ענין שהיו מורות עליו ארבע מלים."

משום דאילו מצד פסוק אחד הוה אמרינן דמיירי בהוצאה דעני. או שמא איכא נמי איזה סברא הפוכה לומר דהוצאה דבעה"ב עדיפא. (ועצם דברי הרשב"א משמע לכאורה שלא נאמרו לטעם מאי דבעינן בי קראי, אלא אחר דגליין קראי אמאי חשבינהו מתני בתרתי כיון דלא הויין אלא אותה המלאכה.)

ומדברי התוס' שלא ביארו חילוק זה שבין עני ועשיר, משמע לכאורה דלדידהו החילוק שבין עני ועשיר פשוט הוא, וצ"ב יסוד הדברים. ונראה די"ל דהחילוק לדבריהם אינו בחשיבות הפעולה הנעשית כדברי הרשב"א או הפני"י, אלא בהיכן נעשה המלאכה, דבעה"ב העושה הוצאה נחשבה עשיית פעולת המלאכה ברשות היחיד, שמרשות היחיד הוציא מרה"י לרה"ר, ואילו בהוצאה דהעני חשיבא פעולת המלאכה ברשות הרבים, כלומר, שמרשות הרבים הוציא מרה"י לרה"ר. (וראיתי שכבר כתב עדי"ז בברכת אברהם, ע"ש.)

ונראה להוסיף בזה, דהנה מאי דחשיבא הוצאה מלאכה גרועה כתבו התוס' דהיינו משום דמה לי מוציא מרה"י לרה"ר מה לי מוציא מרה"י לרה"י, ר"ל, דאין האיסור מצד הפעולה עצמה גרידא, אלא הדבר תלוי בהיכן נעשה, דהא מרה"י לרה"י הוי אותה הפעולה וליכא איסורא. אכן הרשב"א ועו"ר כתבו דהיינו טעמא דחשיבא מלאכה גרועה משום דברשות היחיד מותר לישא משא גדול ואם הוציא לרה"ר כגרוגרת חייב, משא"כ בשאר אבות מלאכות. ולדידהו היות הוצאה מלאכה גרועה אינו תלוי בהיכן נעשה אלא באיכות המלאכה. ועוד דיעה שלישיית בזה, ע"י באו"ז ח"ב ספ"ב שכתב דהיינו טעמא דחשיבא מלאכה גרועה משום דמה מלאכה עשה שהוציאו מרשות, הרי מעיקרא חפץ והשתא חפץ. ושאר"י שלא פירשו כדברי האו"ז סבירא להו לכאורה דאף דלא נעשה כלום בעצם החפץ אין זה מהוה סיבה שלא תחשב מלאכה אם אך הוי תיקון לאדם.

והנה מה שביארנו בדעת התוס' דמאי דיש לחלק בין עני לבין בעל הבית הוא מצד המקום שבו נעשית המלאכה, מובן היטב להתוס' לשיטתייהו דס"ל דמאי דהוי מלאכה גרועה הוא משום דאין עושהו למלאכה אלא המקום שנעשה בו, לדידהו שפיר אמרינן דיתכן דהמקום שחייבה התורה בו הוא דווקא היכא דנעשה ברשות הרבים או דווקא ברשות היחיד, וכנ"ל, אכן לדעת הני ראשונים דס"ל דמאי דהוי מלאכה גרועה הוא מצד איכות המלאכה שלא נעשה כלום, ודאי דלא שייך לחלק בין עני ולבין בעל הבית כמו שחילקו התוס', אלא ע"כ החילוק הוא באיכות המלאכה, כאשר פירשו. ולדברי התוס' דהיסוד הוא היכן נעשה, לא מסתבר לחלק בין עני לבעה"ב אלא לחלק מצד המקום.

והנה מבואר מהמשך דברי התוס' דמשום דהוי הוצאה מלאכה גרועה בעינן שיהיו אף התולדות כתובות, וכדהוכחו מהושטה, כאשר יבואר לקמן. ויסוד דבריהם, דאף ידיעין כבר דהויא הוצאה מלאכה, אכתי חשיבא מלאכה גרועה, ולעולם אין פירוש הלימוד דמאחר דילפינן מקרא דאיכא מלאכה דהוצאה שוב הויא מלאכה ככל המלאכות, דא"כ לא הוה בעינן עוד פסוק, וודאי לא הוה בעינן שיהיו התולדות במשכן, אלא מוכח דאף למעשה הויא הוצאה מלאכה גרועה. ויש להוסיף בזה עוד, דגדר מלאכה גרועה הוא דלא חשיבא חפצא דמעשה מלאכה, ודין תולדה מסברא הוא משום שיש לתולדה תכונות מעשה האב, אך במלאכת הוצאה דאף לאחר קרא אין לו חשיבות ד"מעשה" מלאכה, יתכן דלא שייך בזה תולדה, לכך בעינן לתולדה קרא.³ (ובדעת רש"י הני"ל דליכא אלא לימוד אחד יש לומר דס"ל דאף דהוה חשיבין הוצאה למלאכה גרועה, מ"מ יסוד הלימוד הוא דשפיר חשיבא מלאכה ככל המלאכות, ושוב ממילא ידעינן בכל אופנים ולא בעינן פסוק שני לבעל הבית או לעני, וכן ראיתי שכתב בשיעורי רבנו יחיאל מיכל, ע"ש.)

וע"י עוד בראשונים דהא דאיצטרך ב' קראי בהוצאה הוה, דמאן דיליף לה מאל יצא אל יוציא אין צריך באמת לקרא דויכלא וכו', ומאן דדריש מויכלא היינו משום דס"ל דקרא דאל יצא דריש ל"י לתחומין. והתוס' ודעמי' שדנו דבעינן לבי הפסוקים, היינו משום דס"ל דאף למסקנא דסוגי' דעירובין אכתי איכא למימר דקרא אתי נמי להוצאה, וכן מבואר בראשונים.⁴

והנה כתב הרמב"ם בפ"י"ב מהל' שבת ה"ח, וז"ל: והנה הוצאה מרשות לרשות מלאכה מאבות מלאכות היא ואף על פי שדבר זה עם כל גופי תורה מפי משה מסיני נאמרו הרי הוא אומר בתורה איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש ויכלא העם מהביא הא למדת שההבאה מלאכה קורא אותה וכו', עכ"ל. ובפ"ד מהל' שגגות ה"ב כתב, וז"ל: לעולם אין ב"ד חייבין עד שיוורו לבטל מקצת ולקיים מקצת בדברים שאינן מפורשין מבוארין בתורה ואחר כך יהיו בית דין חייבין בקרבן והעושים על פיהם פטורין כיצד וכו' אבל אם טעו והורו ואמרו המוציא מרשות לרשות הוא שחייב שני אל יצא איש ממקומו אבל הזורק הוא המושיט מותר או שעקרו אב מאבות מלאכות והורו שאינו מלאכה הרי אלו חייבין, עכ"ל. הרי שכתב דמקור הוצאה הוא מקרא דאל יצא איש ממקומו, ויש לעיין לדבריו אמאי בעינן ב' קראי, דלכאורה ליכא למימר כמו שכתבו הראשונים לחלק בין עני לבין בעל הבית, דבפ"י"ג מהל' שבת ה"ב כתב דיני המשנה ולא חילק בין עשיר לבין עני לומר דאיכא חידושא במאי דחייב בהני תרי גוונין, ומשמע דלא ס"ל לחלק בהכי, וצ"ב כנ"ל.

ונראה לכאורה בבואר דברי הרמב"ם ע"פ מש"כ במ"מ שם פ"י"ב ה"ח, וז"ל: בכלל גדול גבי אבות מלאכות המוציא מרשות לרשות ובהזורק מכדי זריקה תולדה דהוצאה היא הוצאה גופא היכא כתיבא א"ר יוחנן דאמר קרא ויצו משה ויעבירו קול במחנה וגו' וכתב רבינו האי ז"ל דלא גרסי' היכא כתיבא וטעות הוא דמעיקרא לא אסתפק להו אלא מנלן דהויא מלאכה ומהדרין משום דכתיב אל יעשו מלאכה ויכלא העם מהביא אלמא הבאה דהיינו הוצאה קרויה מלאכה זה דעת רבינו וכו', עכ"ל. ולכאורה, עד כמה דלא ידעינן דמלאכה היא אמאי לא יקשה באמת היכא כתיבא, דממנ"פ, אי הוי מהלכה הרי משם נדע נמי דהוי מלאכה. אלא נראה דהא מיהא פשיטא דכתיבא, דהיינו בקרא דאל יוציא, אלא דמהתם אין מוכח אלא דאיכא איסורא דהוצאה, והוא בכלל איסורי שבת, אבל אכתי לא ידעינן מיני דמלאכה הוא, אשר זהו דילפינן מקרא דויכלא העם דנקרא מלאכה. ומעתה מבוארים דברי הרמב"ם דבהלכות שבת כשכתב דהוצאה היא מלאכה מאבות המלאכה הביא הך קרא דויכלא, והוא ע"פ דברי רב האי גאון, דדווקא מהתם מוכח דהוי מלאכה. ובהל' שגגות דאין הנידון אלא דהוי דבר שכתוב בתורה, ולא נידון אי חשיבא מלאכה, הביא הרמב"ם עיקר הקרא דאל יוציא. (והנה בפרק כלל גדול מבואר דאיכא חיוב כרת וחסאת עבור הוצאה, ובה לא שאלו בגמ' כמו ששאלו היכן כתיבא דהוי מלאכה, והוא משום דאף דנימא דלא חשיב מלאכה, מ"מ יתכן דשפיר איכא כרת וחסאת מאחר דהוא בכלל מחלליה מות יומת, וצ"ע בזה.)

ודברים אלו מתבארים מתוך גירסת הר"ח בסוגי' דלקמן דצ"ו ע"ב, דאנן גרסינן כדגרסי' התוס' דשאלו הוצאה גופא היכא כתיבא, ואמרו מקרא דויצו משה ויעבירו קול במחנה וכו', והקשו מנלן דבשבת מיירי דילמא מיירי בחול, ותיצרו דאתיא העברה העברה מיוה"כ, כלומר, דהכא כתיבא דאיסורא הוצאה, ובכדי למימר הכי ע"כ בענין דמימר דאיסורא בשבת. אכן יעויין בר"ח שם דעל פי גירסתו פירש דלעולם בחול מיירי והוה קאי במחנה לויא דהוא רה"ר וקאמר לישראל לא תיתו מידי דשלים לי צורכי

⁴ וע"י חידושי הגר"א (והוא בשנות חליהו) ציבור אחר בחילוק שבין עני ועשיר ואמאי בעינן לכו"ז קראי.

³ וכן ראיתי שכתב בשיעורי רבנו יחיאל מיכל, ע"ש.

כדכתיב מרבים העם להביא מדי העבודה וכו' וכתוב והמלאכה היתה דים לכל ומנלן דהוצאה מרשות לרשות מלאכה היא, דדייקינן לא אמרה תורה איש ואשה אל יביאו עוד לתרומת הקודש אלא אל יעשו עוד מלאכה קאמרה תורה ולא הווי עבדי מידי אחרינא אלא מפקי ומייתי ש"מ דהבאה קרי לה מלאכה וכיון דאמר להו על יעשו עוד מלאכה קיבלו וכו' וכיון דהבאה מבתיהון ליתן לגזברים במחנה לוייה בחול איקראי מלאכה וקיימא לן דכל מלאכה אסורה בשבת איבריה לה מלתא דהוצאה, עכ"ל. הרי דלא ילפינן מהתם אלא דשם מלאכה עלה, והוא להדיא כמו שכתבנו בדעת הרמב"ם, ומובנים דבריו ע"פ דברי הר"ח, וכן דברי רב האי גאון.

ואיכא כמה נפ"מ במאי דחשיב מלאכה ואין זה סתם איסור הוצאה, הא', דישינן דיעות דדווקא במאי דחשיב מלאכה הוא דאיכא עשה דשבתה, וכן יתכן דנפ"מ לענין שביתת בהמה דאיכא דיעות דאינה אלא שביתה ממלאכה, ע"י מג"א סי' ש"ה סק"ח.

ו) תוד"ה פשט בעה"ב את ידו גו' - ובתולדות הוצאה בעינן שיחא במשכן דנתן בהזורק שתי גזוטרות זו כנגד זו המושיט וכו' - מבואר מדבריהם דמושיט הוא תולדה דהוצאה, וכ"ה בראשונים לקמן דף ע"ג ע"א, ע"ש בר"ן ובמארי. אכן בחידושי הרמב"ן שם הביא דברי הירושלמי פ"ז דשבת ה"ב דמושיט אב הוא, וכ"ה בריטב"א שם.

ומאי דכתבו בהמשך דבריהם "ובריש הזורק נמי בעי הזורק ד' אמות ברשות הרבים מנלן ודחיק לאשכחניהו במשכן עד דמסיק כל ד' אמות ברה"ר הלכתא גמירי לה", צ"ב לכאורה מה הראיה מהתם, הרי ודאי בעינן שיחא זורק ד' אמות במשכן כיון דליכא למילף מסברא דהרי אינו דומה לאב כלל. וכן ראיתי שהעיר הגרא"ל מאלן זצ"ל (שיעורי רבי אריה לייב ע' ל"ב), ע"ש דליכא למימר דס"ל כדעת הבעה"מ ריש הזורק דמעביר ד"א ברה"ר סברא הוא לחייב משום דהוי כמוציא מרה"י לרה"ר דד' אמות של אדם חשיבי כרשותו, דהרי לא ס"ל להתוס' הכא, דמבואר להדיא מהמשך דבריהם דלמעביר ד' אמות ליכא סברא. ע"ש שביאר ראיית התוס' דהוא מהא דאיתא התם ריש הזורק דאחר בעינן מילף זורק ד' אמות ברה"ר ממשכן פר"ך שם בש"ס ותו מעביר ד"א ברה"ר מנלן דחייב, הרי מבואר דאף דידעינן דזורק ד"א ברה"ר חייב מ"מ כיון דלא מצינן להדיא מעביר ד"א במשכן היה פטור אי לאו דהילכתא גמירי לה אף דמצד הסברא היה אפשר למילף מזורק.

ז) תוד"ה פשט בעה"ב את ידו גו' - ואי"ת כיון דאיכא סברא אמאי איצטר"ך בבמה טומנין למימר דהכנסה היתה במשכן וי"ל דתני לה אידי דבעי למיתני וכו' - עיי' תוס' הרא"ש לקמן בע"ב ד"ה תני אבות ותולדות שהקשה כקושיית התוס' ותי, וז"ל: משום דהוצאה מלאכה גרועה היא ולא יהבינן לה תולדה אלא אי"כ נמצאת בעבודת המשכן, עכ"ל. ומבואר מדבריו דלעולם בעינן ב' דברים, שיחא סברא וגם שיחא במשכן, עיי' תוס' לקמן דצ"ו ע"ב ד"ה הכנסה דמבואר נמי הכי, אכן מדברי התוס' בסוגיין מבואר דלעולם סגי בסברא דמה לי עיולי וכו' או במאי דהיה במשכן, וכן מבואר מדבריהם ריש שבעות סוד"ה יציאות.

ח) תוד"ה שבעות שתיים שהן ארבע - ואי"ת וגבי שבת אמאי קתני שתיים שהן ד' ותו לא ליתני נמי מושיט ומעביר מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רה"ר דחייב וכו' - מבואר מדבריהם דאף מעביר מרה"י לרה"י דרך רה"ר חייב. ועיי' חת"ס שהביא מדברי התוס' בעירובין דף ל"ג ע"א ד"ה והא שכתבו להדיא הכי, וז"ל בא"י: ונראה דלאו מושיט הוא אלא מעביר את העירוב רחוק חוץ לד' אמות וחייב אפי' זה כנגד זה כדאיתא בהזורק א"ר אלעזר המוציא משוי למעלה מעשרה חייב שכן משא בני קהת ומקום עקירתו והנחתו הוי רה"י. ויעו"ש בראשונים (רשב"א, ריטב"א) דפליגי עד"י. ולכאורה צ"ב אמאי לא הקשו התוס' דליחשב נמי מעביר ד' אמות ברשות הרבים. והפשוט לכאורה בזה, דלא

קתני אלא מלאכות דתליין ברשויות, כלומר, דנשתנה רשות החפץ, ולא מעביר ד"א ברה"ר. ומוכח לפ"ז מדברי התוס' דמעביר מרשות היחיד לרשות היחיד דחייב אינו מדין מעביר ד' אמות ברה"ר, דלכאורה היה אפשר לומר דיסוד חיובו משום מעביר ד"א ברה"ר הוא, רק דנתחדש דאף דבעינן לזה עקירה והנחה, מ"מ לא בעינן שיהיו העקירה וההנחה ברה"ר, אך לעולם יסוד החיוב משום מעביר ד"א ברה"ר הוא. אכן ממאי דלא הקשו התוס' ממעביר ד"א ברה"ר רק ממעביר מרה"י לרה"י דרך רה"ר, מבואר לכאורה דאין החיוב משום מעביר ד"א ברה"ר, אלא יסוד החיוב הוא מה שמוציא מרשות היחיד זה ולוקחו דרך רה"ר ומניחו ברה"י אחר. אכן יעויין חידושי הגרע"א לקמן דף ה' ע"ב בסוגריים ד"ה ומה שכתוב התוס' בסוכה, שהבין בדברי התוס' בעירובין דר"ל דחייב משום מעביר ד' אמות. ובתוצאות חיים סי' א' אות א' הביא דמדברי המארי בסוכה דף מ"ג ע"א מבואר להדיא כדברי הגרע"א דחיובו משום מעביר ד' אמות ברשות הרבים הוא, ע"ש שכתב, וז"ל: וגדולי המפרשים תרצו בה שיעקר הגזירה הוא בהוצאה מרשות היחיד שלו והכנסה לרשות היחיד של בקי דרך רשות הרבים וכיון שאינו מניחה ברשות הרבים אין כאן לא חיוב הוצאה ולא חיוב הכנסה אלא חיוב העברה ואע"פ שחיוב העברה צריך הנחה ועקירה מאחר שעקר מרשות היחיד זו הניח לרשות היחיד זו והעביר ארבע אמות בין זו לזו חייב, עכ"ל. ומדברי התוס' בסוגיין לכאורה לא משמע הכי.

ובתוצ"ח שם ביאר דברי התוס' בעירובין באופן אחר, דלאו מדין מעביר ד' אמות ברה"ר הוא דחייב, אלא דהוי כדן מושיט מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים, ד"אין החיוב ההעברה ברשות הרבים לחודא רק הכל ביחד הוצאה מרשות היחיד והכנסה לרשות היחיד אחרת דרך רשות הרבים הוי ענין המלאכה שזהו סוג מלאכה כזאת". ואף דלכאורה לפי המבואר בדברי התוס' בעירובין בעינן גם שיחא מעביר ד' אמות ברה"ר (ומדברי התוס' בסוגיין לא משמע כן), כתב בתוצ"ח דמ"מ אין חיובו משום מעביר ד' אמות ברה"ר, דלזה שפיר בעינן עקירה והנחה ברה"ר, אלא העקירה ברה"י וההנחה במלאכה, וההעברה דרך רה"ר כל זה מעצם החפצא דהמלאכה, ע"ש מש"כ לבאר מאי דמושיט לא בעינן דיהא ד' אמות ברה"ר ואילו במעביר בעינן. ולדדי יסוד המלאכה היא העברה מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים. וכ"כ גם בחזו"א או"ח סי' ס"ב אות י"ט, ג', דחיובא דמעביר מרה"י לרה"י דרך רה"ר לשיטת התוס' הוא חיוב אחר ולא חיוב מעביר ד' אמות ברה"ר, ע"ש.

ומצינו צד אחר בזה, יעויין משנת ר' אהרן סי"ד אות ד', דאין ההעברה ברה"ר חלק מעצם החפצא דהמלאכה, אלא יסוד המלאכה היא הוצאה מרשות היחיד לרשות היחיד, כלומר, מעביר או מושיט מרשות היחיד לרשות היחיד, רק דבעינן שיחא רשות הרבים באמצע בכדי שיחשב הוצאה מרשות, כלומר, להפסיק בין ב' הרשויות. ולדבריו צ"ב לכאורה מ"ש דגבי מושיט לא בעינן ד' אמות ואילו גבי מעביר בעינן ד' אמות, דבשלמא אי מאי דבעינן מעביר הוא משום דהוא מהוה חלק מהחפצא דמלאכה, שפיר יש לחלק ביניהו משום דכן היה במשכן, עיי' תוצ"ח הנ"ל, אכן אי נימא דעצם המלאכה אינה אלא הוצאה מרשות היחיד לרשות היחיד, ורה"ר באמצע אינו אלא בכדי דליחשב הוצאה מרשות לרשות, אי לענין מושיט לא בעינן ברה"ר ד' אמות, מ"ש גבי העברה דבעינן לה, וצ"ב.

ב' ע"ב

ט) תוד"ה ידיעות הטומאה וכו' - ידיעות בתרייתא דמיתתי לידי קרבן - מבואר מהכא דחוץ ממאי דאי ליכא ידיעה בתרייתא פשוט שאינו מביא

קרוב דהרי אין לו ידיעה שחייב קרבן, נאמר בזה דין מסויים ידיעה בתרייתא הוי חלק ממחייב הקרבן, ונפ"מ היכא דהביא קרבן קודם שנודע לו דלא יצא ידי קרבן, שו"ר שעמד בזה באילת השחר, ע"ש.

(י) הכא דעיקר שבת הוא תני אבות ותני תולדות התם דלאו עיקר שבת הוא אבות תני תולדות לא תני מבואר לכאורה דאף דמייירי במושיט מ"מ הוי מושיט מרה"י לרה"ר אב. ויקשה מכאן על משי"כ הרמב"ם בפ"י מהלי שבת ה"י דהזורק מרשות לרשות אי המושיט הרי זה תולדת מוציא וחייב. ונחלקו נושאי כליו בבאור דבריו, דהכס"מ בשם הרמ"ך כתב דר"ל מושיט מרה"י לרה"י דרך רה"ר, ע"ש משה"ק ע"ז. ואילו המ"מ פירש דמייירי במושיט מרשות היחיד לרשות הרבים, ולדבריו מבואר דמושיט ברה"י לרה"י תולדה היא ולא אב, והוא לכאורה דלא כמבואר בסוגיין, וצ"ב. ולכאורה צ"ל דאיברא תולדה הוי בכה"ג לשיטת הרמב"ם, (ועי' תוס' שבועות ב' ע"א דלא הוי דרך הוצאה אלא כשעומד ברשות היחיד ונטל פירות ויצא לרשות הרבים אבל בהושטה אין זה דרך הוצאה), מ"מ מאחר דעצם הדבר הנעשה, כלומר, הוצאה מרה"י לרה"י הוי שפיר אב, שפיר קתני לה להושטה אף דאינה אלא תולדה, ודלא כהכנסה דכל יסוד המלאכה דהכנסה מרה"ר לרה"י אינו אלא תולדה.

(יא) תוד"ה מי לא עסקינן דקא מעייל מרה"ר לרה"י - וא"ת ומאי שנא דתני תולדה דהוצאה ולא תני שום תולדה דכל שאר אבות- מבואר מדבריהם דאף לדברי רב אשי ורב פפא הוי הוצאה אב והכנסה תולדה. אכן מדברי הרמב"ן והרשב"א מבואר להדיא דרב פפא ורב אשי הוי הכנסה אב ובכלל הוצאה היא, ויש לעיין במאי פליגי בזה.

והנה לדברי התוס' לעיל בע"א איתנהו ב' קראי למלאכת הוצאה, וכתבו דבעינן לתרוייהו חד להוצאה דעני וחד להוצאה דבעה"ב, ומוכח מדבריהם דאף לאחר דאיכא ב' קראי לא אמרינן חזר להיות פרשה אחת ושוב ליכא לחלק בין הוצאה דעני לבין הוצאה דבעה"ב, אלא אף דאיכא ב' קראי מ"מ חלוקים הם, דהא כתבו שם בסוף דבריהם דבהכנסה דסבירא להו דהוי תולדה דהוצאה, בעינן גם סברא וגם דהיה במשכן בכדי לומר דיתחייב גם הכנסה דעני וגם הכנסה דבעל הבית, וע"כ דאף לאחר דאיכא ב' קראי אכתי יש לחלק בין הוצאה לבין הכנסה.

ויעויין תוס' הרא"ש לעיל בע"א סוד"ה ויש מפרשים שכתב, וז"ל: והרב יחיאל מפרש הקשה לא ליכתוב אלא חד קרא ותהוי אידך הוצאה תולדה דהך הוצאה לאו מי אמרינן הכנסה תולדה דהוצאה היא כש"כ דליהוי הוצאה תולדה דהוצאה וי"ל כי היכי דלהו תרויהו אבות להתחייב עליהם שתיים בהעלם אחת ואע"ג דלא חשיב בהוצאה אלא אב אחד משום דשם הוצאה אחת היא, עכ"ל. הרי מבואר מדבריו דאי עשה הוצאה דעני והוצאה דבעל הבית מחייב שתיים, ומוכרח מדבריו דאף דאיכא ב' קראי מ"מ נשאר הוצאה דעני והוצאה דבעה"ב ב' ענינים. ואף דנימא דלא ס"ל להתוס' הכי, מ"מ עכ"פ מוכח מדבריהם דתרי מילי נינהו, וכמשנ"ת. וכל זה על דרך התוס', אכן ברמב"ן ריש מכילתין איתא דלא כהתוס', אלא דלעולם ליכא אלא חד קרא להוצאה, והא דכפל תנא דמתני' דבריו והביא הוצאה גם גבי עני וגם גבי בעה"ב, כתב הרמב"ן בזה דאיכא סברא לחלק, ע"ש בדבריו, וכן בדברי הרשב"א.

ובביאור דבריהם נראה פשוט, דנחלקו ביסוד מהותו של מלאכת הוצאה, דלהתוס' דבעינן ב' קראי חד לעני וחד לבעה"ב, ודבר זה נשאר אף למסקנא, מתבאר דיסוד מלאכת הוצאה אינו סתם הוצאה מרשות לרשות אלא כיון דמן הסברא הוי מלאכה גרועה, כלומר, דאין בעצם המעשה מלאכה, לא נתחדש דשפיר הוי הוצאה מרשות לרשות מעשה מלאכה להתחייב עליו אלא באופן דחידשה התורה דמתחייב, ונמצא לפ"ז דצורת הוצאה דקרא הוי חלק מיסוד המלאכה, כלומר, דהמלאכה היא לעשותה בצורה הנזכרת בקרא, ולפ"ז ס"ל להתוס' דאי מחד קרא,

נלמד רק הוצאה דעני, דהיינו, שיביא החפץ אליו, דהו צורת עצם המלאכה הנלמדת, ונמצא דלמעשה איכא ב' צורות בהוצאה, הוצאה דעני, דמביא אליו, והוצאה דבעל הבית, דמוציא אותו מרשותו שלו.

ומבואר דלא הוצרכו התוס' לשום סברא לחלק בין הוצאה לבעה"ב לבין הוצאה דעני, דאדרבה, דווקא בצורה דקרא הוי דמחייב עלה, וכמשנ"ת. ומדוייק היטב בזה מאי דכד הביאו הרמב"ן והרשב"א שיטת התוס' לא הוזכר בדבריהם שום סברא לחלק בין הוצאה דעני להוצאה דבעל הבית, רק בשיטתם, ע"ז דברי הרמב"ן, הוי שהוצרכו לסברות אמאי כפל תנא דמתני' בדבריו, ופשוט הוי.

אכן לא כן שיטת הרמב"ן, דפי' דלכתחילה בעינן קרא דהוי הוצאה מלאכה, דאחרת הו"א דהוי מלאכה גרועה ולא יתחייב עליה, אך מאחר דאיכא קרא שפיר נלמד דהוי הוצאה מרשות לרשות מלאכה, ומעתה אי נחשבת הוצאה מרשות לרשות גופה כמעשה מלאכה, תו לית לן לחלק בין הוצאה דעני לבין הוצאה דבעל הבית דהא מ"מ בכל אופן איכא הוצאה מרשות לרשות, רק דהוקשה להם אמאי כפל התנא הדברים, אשר לזה הוצרכו להביא סברות דחד חשיב מחברי', אמנם לאמיתו של דבר מצד מה שנלמד מקרא אין חילוק מציאות, ודלא כשיטת התוס'.

ולפי זה יתבאר דבריהם גבי הכנסה אי הוי תולדה דהוצאה או דהוי אב וחלק ממוציא. ומהלך הדברים, דהרמב"ן הרי ביאר דיסוד דברי רב פפא דהוי הוצאה והכנסה חדא הוי דעיקר מלאכת הוצאה ויסודה הוי עקירת הדבר מרשותו לרשות אחרת, ונראה פשוט דכל זה לא שייך אלא לשיטת הרמב"ן הנ"ל דמקרא נלמד דיסוד הוצאה מרשות לרשות חשיב מעשה מלאכה ככל מעשה מלאכה, בזה שפיר שייך לומר דהבינן רב פפא דאין יסוד הדברים הוצאה ועקירה מרשות היחיד לרשות הרבים אלא עקירה מרשות שהיה שם, וכלישנא דרב פפא, אשר ממילא נכלל בזה אף הכנסה, והיינו דחשיבא אף הכנסה לאב בכלל הוצאה. אכן לשיטת התוס', דאף לאחר הפסוק אין הוצאה מעשה מלאכה עם יסוד פשוט, רק דהוי דווקא בצורה שנתחדשה בתורה, כלומר, דבעשיית דבר זה באופן זה הוי דחייב, (אשר מהאי טעמא איכא נפ"מ בין הוצאה דעני להוצאה דבעה"ב, וכנ"ל), הרי לפי זה פשוט דהכנסה צורה אחרת לה ואינה בכלל חידושה דאב מלאכה דהוצאה, אשר על כן בהכרח לשיטת התוס' דאין הכנסה אלא תולדה דהוצאה, והדברים פשוטים.⁵

והנה מדברי הרמב"ן מבואר דיסוד מלאכת הוצאה הוי עקירת הדבר מרשותו וכלישנא דרב פפא, ועל כן הוי דס"ל דהוצאה והכנסה חדא מילתא הם. ועי' דברי הרמב"ם בפיה"מ בהקדמה למסכתין שכתב, וז"ל: ודע כי כל יציאה הם גם כן הכנסה בהיקש אל המקום שהוציאו אליו החפץ וכל הכנסה היא גם כן יציאה בהיקש אל המקום שהוציאו ממנו החפץ אלא שמנהג המשנה לקרות טלטול הדבר מרשות היחיד לרשות הרבים הוצאה ועקירת דבר מרשות הרבים לרשות היחיד הכנסה, עכ"ל. וזה ביאור אחר מדברי הרמב"ן, דלעולם נכלל בכל הוצאה הכנסה וכן להיפך, ופשוט לכאורה לדבריו דאי אפשר לומר דהוי הוצאה אב והכנסה תולדה, דהא הוצאה והכנסה כפי

⁵ ויעויין היטב ברמב"ן שהביא ב' פרטים לחלקו בגמ' על רב פפא, הא', כיון דלמעשה צעינן לגילוי מקרא דויכח העם וכו' דנחשבת הוצאה מלאכה, כיון דאין משמעוהו אלא הוצאה ממילא סבר רבא דרק הוצאה הויא אב מלאכה, וכו', דבמשכן היתה הוצאה יותר חשובה מהכנסה. ומה שהולאך לכו' הסברות כן הוי סידקן של דברים (דוק ותשכח), דלילו מלך קראי דהוצאה והכנסה גרילא, דאמרינן דהכנסה לאו בכלל הוצאה היא, אכתי מאחר דהיה גם הכנסה צמקן יקשה למאי אולמין הוצאה מהכנסה ומאחר דחזינן שהיו שניהם צמקן נימא דצמקת הכל אב מלאכה ה' הוי, ליה כתב דהוצאה עיקר יותר מהכנסה.

שאנו מורגלים בהם אינן אלא לשון החכמים, אבל ביסוד הדבר נכלל בכל הוצאה הכנסה ובכל הכנסה הוצאה כמש"כ הרמב"ם, ומוכרח דאף הכנסה (בלשון החכמים) היא בכלל האב והוצאה. וזה מתאים לגירסת הספרים ברמב"ם פ"ב מהל' שבת ה"ח הוצאה והכנסה אב מאבות מלאכה היא, אמנם אף לגירסת האחרת אין סתירה לזה, דאדרבה, כיון שבכלל כל הכנסה הוצאה לא הוצרך הרמב"ם להזכיר הכנסה כלל, דהא אית ב' הוצאה וממילא דהוי אב, ובביאור הסוגי' דמבואר בו דהכנסה תולדה היא ע"כ דיפרשה הרמב"ם כמו שביאר הרמב"ן.

שו"ר בתשו' חת"ס האו"ח סי' קמ"ז שכתב להכריח דלשיטת הרמב"ן לדעת רב פפא רב אשי לא בעינן לקרא ובהא פליגי עם רבא, דאי נימא דאף לדבריהם הוי הוצאה מלאכה גרועה ובעינן לקרא, במאי פליגי רב פפא ורבא, הא לכו"ע תרווייהו הויין במשכן. ולמשנ"ת הדברים מבוארים היטב, דיסוד המח' הוא אי מאחר דחזינן דהוי הוצאה והכנסה במשכן, אי נשאר ב' ענינים או דהויין מיסוד אחד דעקירה מרשותו אשר בזה תלוי אי מאחר דאיכא קרא אי מהניא אף להכנסה או דווקא להוצאה. ובנוסף לזה צ"ל דאף דלא מיירי קרא בהכנסה מ"מ הרי שוב לא הוי מלאכה גרועה, וזה אף בהכנסה, ואמאי לא יהיה אב מלאכה, ועל כרחין לומר דלא הוה במשכן חשיבא, כלומר, דאיכא חילוק בחשיבות בין הוצאה לבין הכנסה, וכל זה כמו שביארנו לעיל בהגהה. ולפי' שפיר מצי הרמב"ם ס"ל כדעת הרמב"ן עכ"פ בביאור מהלך סוגיין. וא"א לפרש בדברי הרמב"ם כמו שביאר החת"ס בדברי הרמב"ן, דהא מפורש בדברי הרמב"ם דאף לרב פפא איכא קראי, ודלא כדברי החת"ס.

ג' ע"א

(ב) **תוד"ה בבא דרישא פטור ומותר** - ואפילו מיירי שהיה יכול ליטלו אפילו לא היה בידו דלא עבר משום לפני עור וכי' מ"מ איסור דרבנן מיהא איכא שחיב להפרישו מאיסור וכי' - עי' רא"ש ס"א שהוסיף, דאיכא איסורא דרבנן דהא אפי' קטן האוכל נבילות ב"ד מצווין להפרישו כש"כ גדול שלא יסייע לו. ובגליון מהרש"א תמה על דבריו דהא ק"ל דקטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו, וצ"ע דברי הב"י או"ח סוסי' שמ"ג שהוכיח מדברי הרא"ש אלו דס"ל דבאמת מצווין להפרישו. ובקובץ שיעורים ביצה אות ס"ז הביא דברי הרא"ש ודן בנקודה הנ"ל בנוסף לעוד נקודה אחרת אמאי לא כתב הרא"ש דמצווה להפרישו מן התורה מדין תוכחה או מדין ערבות, וצידד כנ"ל דפסק הרא"ש דמצווה להפרישו אך סובר דאין הך חיובא אלא דרבנן.⁶ ויסוד הך דרבנן הוא לכאורה דאילו מצד לפני עור הרי יסודו שמכשילו, אשר בזה כיון דיכול בלאו הכי אינו מכשילו, אך האיסור דרבנן הוא על **שמסייעו**, ומסייע שפיר חשיב. (ובמאי חשיב מסייע ע' אילת השחר מש"כ בזה.) עוד כתב שם לבאר דברי הרא"ש באופן אחר, דס"ל להרא"ש כדעת התוס' (הובאו דבריהם ברמ"א שם סי' רמ"ג) דמאי דאין מצווה להפרישו זהו דווקא בקטן שלא הגיע לחינוך, אבל בקטן שהגיע לחינוך שפיר חייב להפרישו.

(ג) **תוד"ה בבא דרישא פטור ומותר** - ואפי' אי מיירי בנכרי וכי' - ואי מיירי בנכרי, מאי דקתני העני חייב, כתב הר"ן דלסימנא בעלמא אמרו כן לומר דאילו היה ישראל היה חייב, עי' רשב"א שנתקשה באמת בזה. ופירשו הרשב"א והר"ן דלא כדברי התוס', אלא דמאי דפטור ומותר ר"ל מצד הלכות

שבת ולא מצד הלכות לפני עור וכדומה, וכן הוא ברא"ש ובתו"י, ע"ש.⁷

במאי דכתבו התוס' והרא"ש דאף בחד עברא דנהרא איכא איסור דרבנן, עי' טורי אבן חגיגה י"ג ע"א אשר ציין הגר"ע בגליוהו"ש שהקשה מהא דכתבו התוס' והרא"ש בע"ז ד"ו דאסור להושיט למומרים דבר איסור אפילו שלהן דודאי יאכלוה ודוקא דקאי בתרי עברי דנהרא, ומשמע להדיא מדבריהם דבחד עברא דנהרא ליכא איסורא כלל ומוותר להושיט להם. וכן הקשה מהמבואר שם בסוגי' דאי אית לי' להעכו"ם בהמה משלו מצד לפני עור מותר למכור לו בהמה אחרת.

ועי' ש"ך יו"ד סי' קנ"א סק"ו שעמד כבר ע"ז, וכתב דדווקא בישראל הוא דאיכא חיוב להפרישו מאיסורא, משא"כ בעכו"ם וישראל מומר ליכא חיוב להפרישו מאיסורא. וגדר הדברים, דגבי עכו"ם ומומר ליכא אלא משום לפני עור, אשר יסוד איסורו על המושיט, אבל אפרושי מאיסורא הוא זה מצד העובר, שידאג שלא יעברו, אשר זה ליתא בעכו"ם ומומר.⁸ וכן צידד בנצ"ב בשו"ת משיב דבר ח"ב סל"א בריש דבריו, ע"ש. אלא דיעויין שו"ת כת"ס חיו"ד ספ"ג שהעיר בשם החו"י דאיברא לגבי עכו"ם כן הוא הדין, אך ישראל מומר כישראל לכל דבר חשיב, וודאי דאיכא איסורא דרבנן לתת לו, והדרא קושיית הטו"א לדוכתה. וכתב הכת"ס לחלק באופ"א, וכ"כ גם בשו"ת משיב דבר הנ"ל, י"דש לחלק בין הא דפ"ק דשבת לפ"ק דע"ז דבפ"ק דשבת העני המוציא או מניח לידו של הבעה"ב אז היא אתחלתא דעבירה כמוציא מידו או גמרה כשמניח בידו והוא מסייע קצת בשעת עבירה הגם שאין בסיוע צורך שאפשר בלא"ה מ"מ אסור מדרבנן ודן ולמד זה דמצווין לקטן להפרישו כשרואה שעושה איסור כש"כ שאין לסייע בסוף קצת כשמתחיל או גומר האיסור על ידו, אבל בנותן איסור שלו למומר הגם שידוע שיאכל מ"מ בשעת נתינה עדיין ליכא כאן שום אתחלתא דאיסור ואינו מסייע לו כלום בשעה שעושה האיסור." ויסוד דבריו, דאיסור סיוע הוא בעצם העבירה עצמה. והנה מה שיש לחלק בין עכו"ם (ואולי ישראל מומר) לבין ישראל, זהו לכאורה דווקא אי נימא כנ"ל דיסוד האיסור מדרבנן אינו קשור בלפני עור אלא יסודו לאפרושי מאיסורא, בזה שפיר איכא לחלק ולומר דליתא להך מילתא גבי עכו"ם, אכן אי נימא אגוד האיסור דרבנן הוא דהוי לפני עור דרבנן, בזה פשוט לכאורה דאין חילוק בין עכו"ם ישראל, עי' דרכי משה יו"ד סי' קנ"א שהבין בדברי התוס' דידן דליכא חילוק בין עכו"ם לישראל, ולמד מדברי התוס' דאסור למכור לעכו"ם בגדים לע"ז אף שיכול בלעדו.

⁷ ועי' דברי הגר"ע"א בתוספותיו על המשניות שכתב דנפ"מ דזה לענין להעשות מומר לכל התורה כולה, דעל ידי איסורי שבת הוא נעשה מומר לכה"ת כולה משא"כ הכא ליתא משום איסור שבת אלא משום לפני עור. ומבואר מדבריו דאילו הוה הך איסור דרבנן מלך דיני שבת ולא מלך לפני עור היה שפיר נעשה על ידי זה מומר לכל התורה כולה, וראיה מכלאן לשיטות דעל ידי איסור דרבנן נעשה מומר לכה"ת כולה, וכן העיר בשיעורי רבנו יחיאל מיכל, ע"ש מה שדן בעצם הנחת רעק"א דעל ידי לפני עור דאיסור כגון שבת אינו נעשה מומר לכה"ת כולה.

⁸ עי' לבנות המנחה מל"ב אות ד' שהבאנו דברי המנחת סולת שכתב לחלק דעת הרמב"ם והחינוך דדווקא גבי עכו"ם הוא דלאמרינן דבחד עברא דנהרא ליכא משום לפני עור, אבל גבי ישראל אף בחד עברא דנהרא איכא משום לפני עור לאורייתא. ומדברי התוס' בסוגיין מבואר דלא כדבריו, דהא מיירי הכא לענין ישראל ומ"מ כתבו התוס' דהיכא דהיה יכול ליטלו לבדו ליכא אלא איסורא דרבנן.

⁶ וכ"ה בפעם הליון סי' שמ"ז, סק"ח, ע"פ

יד) תוד"ה בנא דרישא פטור ומותר - משמע דוקא כשהנכרי בחצר אבל אם עומד בחוץ ופושט ידו בפנים משמע דאסור ליתן להדיא ע"מ להוציא - עיי' רא"ש דהיינו טעמא דאסור כבה"ג משום מראית עין דהרואה סבור שנותן לו ע"מ להוציא. וכבר העיר בשפ"א מה ראייה איכא, הרי י"ל דאין אסור אלא לתת לו לעכו"ם, אבל במה שהעכו"ם לוקח מידו יתכן דליכא איסורא, וצ"ב.

טו) תוד"ה בנא דרישא פטור ומותר - וי"ל דמייירי בנכרי והחפץ של נכרי דאפילו מכניס ומוציא כל היום אין כאן איסור כלל כון שאין החפץ של בעל הבית - לפי המשך המשנה מייירי נמי כבה"ג, ויצא מזה דהיכא דנתן ביד הנכרי והוציא הנכרי יהיה אסור מדרבנן מפאת עקירתו אף דהחפץ של הנכרי ולתת לנכרי הוא היתר גמור, עיי' מרדכי סי' רנ"ב.

טז) תוד"ה בר מהני תלת - דהא מילתא דפשיטא היא ולא איצטרך ליי' לשמואל לאשמעינן. ולכאורה יש לעיין, דאם הדבר פשוט כל כך דמותר משום פיקוח נפש, אמאי איצטרך מתני' דלקמן דף כ"ט לאשמעינן לה. ויעויין חידושי הריטב"א לקמן דף ל' ד"ה לעולם בחולה שיש בו סכנה כו' שהקשה בא"ד מאי קמ"ל מתני', פשיטא דמותר דאין לך דבר העומד בפני פקוח נפש חוץ חעבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים, ותי' ב' תירוצים, הא', דהא קמ"ל דאע"פ שהדבר ספק אם תסתלק הסכנה בכבוי הנר מכבין אותו כיון שיש חשש סכנה בהדלקתו. ולפי תירוץ זה, אף לאחר דאשמעינן דלית בזה איסורא דאורייתא אכתי איכא חידוש דליכא אפי' איסור דרבנן ושפיר איצטרך שמואל לאשמעינן. ועיי' תירוצו הב', דאשמעינן דבדבר של סכנה הזריז משובח ואין ממתנין לכפות כלי על הנר או להוציאה לבית אחר שחצר. ולכונן תירוץ זה י"ל דמאחר דהא מיהא דבלא פיקוח נפש היה אסור דאורייתא לר' יהודה דס"ל דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב, ומשום פקוח נפש מותר, פשיטא דלית בזה אפילו איסורא דרבנן, ולא איצטרך לשמואל לאשמעינן.

ובגוף דברי התוס', לכאורה היה אפשר ליישב דחלוק הוא התם דההיתר אינו מצד עצם החפצא דהמלאכה, אלא מסיבה חיצונית, פיקוח נפש, בזה הוא דאמרינן דפטור ומותר ואין זה קשר לכללא דשמואל, עיי' חידושי הרשב"א שתי באמת כן.

יז) ומפיס מורסא - מבואר בסוגי' דלקמן ק"ז ע"ב דטעמא דהיתרא דמפיס מורסא הוא משום דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה. והנה כתב הרמב"ם בפ"י מהל' שבת ה"יז, וז"ל: המפיס שחין בשבת כדי להרחיב פי המיכה כדרך שהרופאין עושין שחן מתכוונין ברפואה להרחיב פי המכה הרי זה חייב משום מכה בפטיש שזו היא מלאכת הרפא ואם הפיסה להוציא ממנה הליחה שבה הרי זה מותר, עכ"ל. ושם בהכ"ה כתב, וז"ל: כמשום המזיקין כגון נחשים ועקרבים וכיוצא בהן אע"פ שאין ממתין והואיל ונשכין מותר לצוד אותם בשבת והוא שיתכון להנצל מנשיכתן, עכ"ל. ובה"י שם הקשה המ"ם דהא היתרא דהני מילי הוא מבוסס על הא דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור, והרמב"ם הרי פסק בפ"א מהל' שבת ה"ז כר' יהודה דמלאכה שאצ"ל חייב, והאיך היתר מפיס מורסא וצידת מזיקין בשבת.

וכתב בזה בחידושי רבינו חיים הלוי, דהא דמתיר הרמב"ם הוא מדין דבר שאינו מתכוין, ואף דהוי פסיק רישוי, מ"מ ס"ל להרמב"ם כדעת הערוך (עיי' תוס' כתובות ו' ע"א) דפסיק רישוי דלא ניחא ליי' מותר. ומאי דלקמן אמרו דההיתר הוא משום מלאכה שאצ"ל, זהו משום דסוגי' דהתם אזלא אליבא דרב דדבר שאינו מתכוין אסור, ומאי דאפי' לרב בשבת אין דבר שאינו מתכוין אסור אלא דרבנן, הכא לא שייך הך מילתא מאי דהוי דרבנן הוא משום מלאכת מחשבת, ואין מלאכת מחשבת מחייב אלא דעת ולא כונה, ובפדס"ר ודאי דאיכא דעת רק כונה ליכא, ולא שייכא היתרא דפס"ר דלא נח"ל אלא בהיתר דבר שאינו מתכוין דאורייתא, אשר משו"ה כיון דסוגי' דהתם אזלא כרב אין היתרו אלא משום

מלאכה שאצ"ל, אכן סוגיין לשמואל דדבר שאינו מתכוין מותר מן התורה ולכך מותר הכא משום דהוי פס"ר דלא נח"ל, עיי' תו"ד הגר"ח הנוגעים לענינו.

ועיי' גליונות החזו"א שהקשה, וז"ל: אינו מובן שהרי כשחותר הבשר שעל המוגלא באמת כונתו לעשות פתח שתצא ליחה דרך פתח זה אלא שאין שם מכה בפטיש אלא כונה לעשות פתח קיים להכניס אויר ולהוציא ליחה והכא איירי בלא איכפת ליי' בהאי פתח ואע"ג דבאמת האי פתח מכניס ומוציא מ"מ כיון דלא מתכוין לכך אין זה מכה בפטיש למ"ד מלאכה שאין צריכה לגופה פטור עליה אבל למ"ד מלאכה שאצ"ל חייב עלי' הרי יש כאן מחשבה גמורה שהרי מחשבתו לעשות פתח להכניס ולהוציאשלא ישמח בו ולא יהנה ממנו וכו', עכ"ל, עיי' כל דבריו.

והאמת דקושי' זו הקשה כבר הגרע"א, עיי' תוס' כתובות ד"ו ע"א שהביאו שיטת הערוך והקשו עליו, וז"ל: ועל פי הערוך קשה דנתן בפרק שמוחנה שרצים המפיס מורסא בשבת אם לעשות לה פה חייב ואם הוציא ממנה ליחה פטור ודוא משום צערא פטור ומותר אבל אי לאו משום צערא היה אסור אע"ג דלא ניחא ליי' בפה כלל וכו', עכ"ל. ותמה הגרע"א בדו"ח, וז"ל: תימה הא מפיס מורסא מתכוין להמלאכה דהיינו לפתוח המורסא דזהו המלאכה אלא דאין צריך לגופה להוציא ולהכניס אויר אלא להוציא ממנו ליחה ופשיטא דזהו אסור כמו כל מלאכה שא"צ לגופה כמו מכבה וחובפר בור והערוך אינו מתיר רק באינו מתכוין כמו בגיגית דאינו מתכוין שיעשה כלל הסחיטה ומה זה שהקשו, עכ"ל. הא קמן דמבואר מדברי קושיית התוס' דשפיר שייך הא דמפיס מורסא לפסיק רישא ואינו מתכוין, וזהו הקשו על הערוך מסוגי' דף ק"ז דמבואר דאינו מותר אלא משום מלאכה שאינה צריכה לגופה.

וביאור הדבר, ושו"ר שכתב כן בשיעורי רבנו יחיאל מיכל, עיי' דיסוד הערוך הוא דכונה דבעינן לרי"ש הוא זה לא כונה על מעשה האיסור גרידא, אלא שיתכוין לעבירה עצמה, דאף דמתכוין למעשה האיסור, דהיינו לפעולה שבעצם אינה העבירה עצמה אלא שבהכרח יעבור על ידה, כיון דזה הוי ממילא ולא נתכוין לעבירה חשיב שפיר אינו מתכוין, ורק היכא דניחא ליי' הרי הניחותא משוי זה למתכוין להאיסור, דעל ידי הנחותא חשיב דאיכא כונה לעצם העבירה, אבל היכא דלא ניחא ליי' וחסר בכונה להאיסור לית לן בה. ולפ"ז שפיר מובנת קושיית התוס', דאף דודאי איכא כונה למעשה עשיית הפתח, מ"מ עיקר הוכנה להוצאת הליחה והעבירה דמכה בפטיש נעשית מאליה, ועד כמה דלא ניחא ליי' וליכא אף בפס"ר כונה לעבירה צריך להיות פטור לשיטת הערוך, ושפיר הקשו התוס'. וכן לא יקשה קושיית החזו"א, דשפיר שייך הא מילתא לדבר שאינו מתכוין ופסיק רישוי. ויישוב קושיית התוס' לשיטת הערוך, עיי' דברי הגר"ח דמאי דאמרו דטעמא דמפיס מורסא הוא מלאכה שאצ"ל זהו דווקא לרב.?

⁹ ועומק יסוד זה שמעתי ממו"ר זצ"ל לזכר על פי דברי הרמב"ן בכתובות ד"ו ע"א, ע"ש שכתב דצ"ל דברי הערוך, וז"ל ב"ד: דמלאכת שבת מסורה לל"ב שהרי מלאכת מחשבת אסרה תורה, עכ"ל. וצ"ל דמלאכת דבשבת לא נאסר המעשה מל' עלמנו, אלא דבעינן שיהא מלאכת מחשבת, יתכוין למלאכה, וד"ז מסור לל"ב. וזוהו שפיר שייך היתר דפס"ר דלא ניחא ליי', דעד כמה שאינו מתכוין ל"מלאכה", אינו חייב, והיכא דהוי פס"ר אי לא ניחא ליי' שזו הוי דבר שאינו מתכוין. ואין ליי' מלאכת מחשבת זה כדון מלאכת מחשבת דמלקל דהוא גריעותא דמעשה המלאכה, ומה דל"ב לפ"ז דל"ב לא שייך פס"ר דלא ניחא ליי' אלא בשבת והערוך הרי הביא ראיות גם משאר איסורים, עיי' מה שאמר בזה מו"ר זצ"ל בשיעור כללי (שיעור ג').

ובגוף דברי הגר"ח דס"ל להרמב"ם כדעת הערוך, הביא מו"ר זצ"ל ג' ראיות דלא ס"ל כדעת הערוך. הא', ממס"כ

ויסוד פלוגתת התוס' והערך, דלהתוס' לר"ש לא בעינן אלא כונה למעשה העבירה, ובמפוס מורסא הרי שפיר נתכוין לעשות המעשה שהוא מעשה העבירה. (ובמסכת כתובות כתבנו לבאר פלוגתת התוס' והערך באופ"א, אך נראה כמו שכתבו כאן.)

יח) רש"י ד"ה פטורי דאתי בהו לידי חיוב חטאת- כגון עקירות שהן תחלת המלאכה דאיכא למגור דילמא גמר לה אבל הנחות לא מצי למיתי לידי חיוב חטאת דהא ליכא עקירה גבי האי וכו' - מפשטות לשונו היה משמע לכאורה דדוקא בעקירות הוא דאיכא למיגור, ואי עביד הנחה בלא עקירה אין בזה אפי' איסור דרבנן, אלא דליכא למימר הכי, דהא מסוגי' דלעיל תרתי סרי הן וכו' מוכח דודאי אף להמניח אסור, והרי לא חזרו בזה בתי' הגמ' רק אמרו דפטורי דאתלי בהו לידי חטאת מני. ועוד, דמדברי רש"י לעיל בי' ע"א ד"ה שניהם פטורים מבואר לכאורה דודאי שניהם אסורים. שו"ר שכבר העיר במקצת בזה בשפ"א, ע"ש שהעיר עוד דלטעמא דרש"י דטעמא דאסור עקירות הוא משום דאתי לידי חטאת, יקשה דבפשט עני את ידו הריקנית לפנים ועקר בעה"ב ונתן בידו, הרי בזה לא אתי לידי חטאת לעולם, דהא שוב אינו ביד בעה"ב אלא ביד העני.

ואפשר ד"ל בביאור דברי רש"י, דודאי ס"ל גם לרש"י דשניהם פטורים אבל אסורים, רק דכמו דס"ל להתוס' דלמי שעשה עיקר העברת הרשות אית בי' שם "הוצאה" דרבנן ואינו סתם איסור בעלמא, כך ס"ל לרש"י דדוקא למאן דעביד עקירה אית בי' שם איסור הוצאה דרבנן בשבת. ומהלך הדברים, דודאי מן התורה פטורים תרוייהו, מדרשה דלעשותה (או דילמא אף בלא זה), רק מדרבנן אסור, דכיון דעל ידי עקירה שייך לבוא בעקירה כזאת לידי חיוב חטאת בזה שיגמרנה, ממילא חל על העקירה שם תחילת הוצאה, אשר ממילא שייך דמדרבנן אסורה תחילת הוצאה באיסור הוצאה דרבנן, וזהו דוקא בעקירה אבל לא בהנחה, אשר ממילא אין איסור הנחה אלא איסור דרבנן בעלמא. ולפי"ז י"ל דלעולם אין הדבר תלוי בעקירה זו בעצמה אי שייך לבוא לידי חטאת, אלא בכלל עקירה, דכיון דאם אך נגמרה המלאכה הויה העקירה תחילת הוצאה, אסירה עקירה מדרבנן מצד לתא דעקירה, ואתי שפיר קושיית השפ"א, וכמשנ"ת, ודוק.¹⁰

וראיה דאין הביאור בדברי רש"י מטעם סתם גזירה, מדברי התוס' שבועות י"ד ע"ב ד"ה ארבעה קמיתא, ע"ש שהקשו על דברי רש"י בסוגיין גבי אתי לידי חטאת להתם דמיחשבא ידיעה בתרייתא משום דאתי לידי חטאת, ואי נימא דהכא אינו אלא גזירה פשוטה, תמוה לכאורה מה הקשו מדברי רש"י דהכא להתם דלא מדובר בגזירה כלל. ע"י גלויהש"ס להגרע"א שצ"ע על דברי רש"י דידן דברי התוס' הנ"ל, ואולי כונתו כנ"ל.

ופי' ב' הביא רש"י מרבתי דפשיטת יד לפנים לגבי שניהם בין מלאה בין ריקנית היא תחילת המעשה וההוא הוא דקחשיב דהו להו תרתי בעני ותרתי בבעיה. וע"י חידושי הרמב"ן שהביא דיעה זו וכתב דאין זה נכון שהוא מונה מי שלא עשה תחלת מלאכה מפני שיכול הוא להתחיל בה ועוד שהוא פטור ומותר בהכנסת היד אם לא עשה דבר אחר. ואולי יש ליישב דברי רבותיו של רש"י קצת, דקושיות הרמב"ן נבנות לכאורה על היסוד דאיסורא דמה שמביא לידי חטאת הוא מלתא דאיסור הוצאה דרבנן, אשר בזה שפיר הקשה דהא עצם הכנסת ידו הריקה לאו בכלל המלאכה היא כלל ומצד עצמה דודאי פטור ומותר. אכן דעת רבותיו של רש"י לכאורה היא דאה"נ אין האיסור איסור הוצאה, ודלא כהנ"ל, והדברים מדוייקים בדברי רש"י, דבפשט שלו כתב דעקירה הויה תחילת המלאכה, ואילו בביאור רבותיו כתב דפשיטת היד הויה תחילת המעשה, ולא כתב דהויה תחילת המלאכה. וביאור הדברים, דנהי דמעשה המלאכה אינו מתחיל אלא מהעקירה גופה, מ"מ המעשה והפעולה שנעשית על ידה המלאכה התחיל מפשיטת ידו לפנים אף שהיתה ריקנית, ושפיר נקרא זה תחילת המעשה ותחילת המעשה הוא דנקרא הא דמביא לידי חטאת ושייך בזה גזירה כיון דאילו היה גומר הוא עצמו את המלאכה שפיר היה נחשב זה כתחילת המעשה ונמצא דזהו המביא לידי חטאת, ועדיין צ"ע בזה.

וביאור שלישי בסוגיין מבואר בדברי התוס', ע"ש דמביא לידי חטאת ר"ל אותו שפושט את ידו ומכניסה או מוציאה וחשיב אתי לידי חטאת, שהוא עשה עיקר המלאכה אלא שחיסר ממנה מעט, או עקירה או הנחה. וע"י עוד דיעה רביעית בזה בחידושי הרשב"א, הובאו הדברים גם ברמב"ן, דאתי לידי חיוב חטאת ר"ל ההנחה שהיא גמר המלאכה.

יט) תוד"ה שניהם פטורין והא איתעבידא מלאכה מבינייהו- ולא פריך שיתחייב הראשון דאין סברא דע"י השני שעשה הנחה וגמר המלאכה יתחייב הראשון אלא אשני קא פריך שיתחייב לפי שעל ידו נגמרה המלאכה - ואילו בתוס' לקמן דף צ"ג ע"א ד"ה חד למעוטי זה עוקר וזה מניח כתבו התוס' דלא איצטריך קרא אלא אהוצאה דה"א אהכנסה ואהוצאה הוא דקפיד רחמנא וליחייב אפי' בלא הנחה, והוא לכאורה דלא כדברי התוס' בסוגיין. עוד יש להעיר בדברי התוס', דהתם בדף צ"ג בריש דבריהם כתבו התוס' דבזה כתב אות אחת וזה כתב

המלאכה, או דהחפלא דהמלאכה היא העקירה מרשות היחיד וההגחה ברשות הרבים, ואין העצרת הרשות אלא היכי תימא, דלדעת התוס' יסוד המלאכה הוא העצרת הרשות, ואין העקירה מרשות זה וההגחה ברשות אחר אלא תנאים דהעצרת הרשות, אך יסוד המלאכה הוא העצרת הרשות, אשר על כן שפיר הקשו על דברי רש"י דעקירה אינה אלא טלעול בעלמא ואין צה דלרא דחויב חטאת כלל. אכן רש"י ס"ל דיסוד המלאכה הוא העקירה וההגחה, אשר על כן מי שעושה העצרת הרשות אינו מוסיף במלאכה, רק העוקר והמניח עושים את המלאכה, אשר בזה ס"ל לרש"י דהעוקר הוא דמיקרי אחי חיוב חטאת מהעם שנתבאר. ולדעת התוס', היה שייך לומר דחשוב המניח "אחי לידי חטאת" כיון דלא נגמרה חיוב המלאכה, אלא שכתבו דהיינו העצרת הרשות כיון דליא היא עיקר המלאכה.

דפיה"מ בזבחים בזה דמזלפין יין ע"ג האקים דהיינו טעמא דמותר משום ללא הוי פסי"ר. הרי דאילו היה פסי"ר היה אסור אף דהוי פסי"ר ללא נח"ל, וכמו שכתב הערוך עלמנו. הב', וכן הקשה בדברי אליעזר, דלדברי הערוך יולא דהא דפרכינן לקמן גבי קליפת בהרת דאי איכא אחר ליעביד יהיה קיים אף אחר דלמרינן דהוי פסי"ר, דהא לאחר הוי לא ניחא לי, וכן כתב הרמב"ן לדברי הערוך, והרמב"ם לא חילק בזה ולא הלך אחר היכא דאיכא. הג', דבסוגי' דיומא גבי עשקיות של ברזל שהיו שמים במקוה דכה"ג פריך והא קא מלרף, ופריק דאינו מתכוין, והדך פריך לר"י מאי איכא למימר, ופריק דבשבת אין דבר שאינו מתכוין אסור אלא מדרבנן ואין שבות במקדש, וכ"כ הרמב"ם להלכה דפ"ב מהל' עבודת יוה"כ דהיתרא דעשקיות הוא משום שאין שבות במקדש, ובפיה"מ צ"ח דהוא משום דבעינן מלאכה מחשבת. והנה אי לא הוי פסי"ר ודאי דיקשה מה בעינן לזה למלאכה מחשבת, הרי להלכה ק"ל כר"ש דדבר שאינו מתכוין מותר, אע"כ דהוי פסי"ר, ומאי דליכא איסורא לאורייתא הוא משום דלא ניחא לי' ומ"מ אינו מותר אלא משום מלאכה מחשבת, ואף בזה היה אסור דרבנן אי לאו דאין שבות במקדש, הרי דשלא בשבת דליכא מלאכה מחשבת ליכא היתרא לפסי"ר ללא ניחא לי', ודלכא כדברי הערוך. ע"י ביאור שיטת הרמב"ם בשיעור הנ"ל.

¹⁰ ויש לבאר פלוגתת רש"י ותוס', וכן ראיתי בשיעורי רבנו יחיאל מיכל, ע"ש, דפליגי אס' ההואכה מרשות הוי מעמס

אות אחת לא איצטרך קרא, וכנראה דהוקשה להם אמאי בעינן קרא דווקא לזה עוקר וזה מניח ולא בכותב ובשאר מלאכות. וצ"ב לכאורה דהא גם בסוגיין חוינן דילפינן מקרא לפטור היכא דאיתעבידא מלאכה מבינייהו, ואמאי נמצאת קושי זאת דיתחייב דווקא גבי הוצאה ולא בשאר מלאכות. (איברא דאין זה קשה כ"כ, דהתם דנאמר בגמ' להדיא דבא המיעוט למעוטי זה עוקר וזה מניח דמשמע דכל הלימוד אינו אלא להוצאה, התם הוקשה להו להתוסי' כנ"ל, משא"כ בסוגיין אין מוכח דלא באה הדרשה במלאכת שבת אלא לזה.

והנראה בבאיור דברי התוס', דבאמת יש לדון לחייבו בהוצאה מבי' צדדים, האי, מפאת עצם מעשה המלאכה, דעשה מעשה מלאכה, והבי', מפאת הא דעל ידי מה שעשה נעשה למלאכת הוצאה, דעל ידי זה נחשב שהוא "עשה" הוצאה. והנה מדקדוק לשון הגמ' בסוגיין, "והא איתעבידא מלאכה מבינייהו", משמע דלא הקשו שיתחייב מפאת עצם פעולת מעשה המלאכה שעשה, רק שיתחייב מפאת הפועל יוצא דעל ידי מה שעשה נגמרה המלאכה וחל עלה שם הוצאה, אשר מצד זה נעשה מעשה מלאכת הוצאה, וכן כתבו התוס' להדיא בסוף דבריהם – שיתחייב לפי שעל ידו נגמרה המלאכה ולא שיתחייב מפאת ההנחה דנחשבת כמעשה הוצאה. ובהו ודאי פשוט דליכא הוי"א אלא במי שעשה ההנחה וגומר על ידה את המלאכה. אמנם בסוגיין דף צ"ג אין הגמ' דנה בשאלה דאיתעבידא מלאכה, אלא לחייבו על מה שעשה, ובהו שפיר כתבו התוס' דליכא הוי"א אלא במי שעשה עקירה והעברת רשות, דהוי"א דעל הוצאה והכנסה הקפידה התורה, ונהי דודאי בעינן גם להנחה, מ"מ אין זה כי אם פרט בגמר המלאכה, אך מעשה המלאכה היא העקירה וצ"ע ההוצאה או ההכנסה.

ובאמת נראה דהא בהא תליין, דמריש הוי"א (בסוגיין דף צ"ג) דאין הנחה בכלל עיקר מעשה המלאכה, אשר ממילא יתחייב עושה ההוצאה או ההכנסה, וכנ"ל, ולזה נלמד דבעינן עשיית כל מעשה המלאכה, אשר ממילא שוב אין חשיבות לעושה עצם ההוצאה גרידא, דהא לא הוי מעשה מלאכה ולא נגמרה המלאכה, אמנם מעתה עדיין יש לדון דעושה ההנחה יתחייב, דההנחה עושה את מה שנעשה להוצאה ונחשב שעשה הוצאה, וכנ"ל, ובהו אדרבה ליכא הוי"א אלא בהנחה, וכמשי"כ התוס' בסוגיין, ועיי' דברי הדברים מונחים בלימוד דבעשותה, דנהי דגמר המלאכה ועל ידי זה נעשה להוצאה, מ"מ אינו מתחייב משום דבעינן שיעשה כל עצם המלאכה.

ונראה דהך מילתא דעשה את המעשה למעשה הוצאה וחשיב כאילו עשה הוצאה, לא שייך ד"ו אלא במלאכת הוצאה דהויא ההנחה חלק מעצם מעשה ההוצאה והוי עקירה או הנחה חצי מלאכה, משא"כ בשאר מלאכות דאית בהו שיעור אין מצטרף מעשה של אחד למעשה של אחר, דאין שייך לומר **זהשלים** אחד מעשה האחר דהא שניהם עשו כתיבה, רק דאצל שניהם חסר בשיעור. ולפי"ז מובן היטב הא דלא הוקשה להתוס' בסוגיין מכותב, והוא משום דקושיות הש"ס בסוגיין הרי היתה דהא איתעבידא מלאכה מבינייהו, אשר זה ביסודו לא שייך אלא בהוצאה ופשוט דאין מקום לזה בכתיבה. אכן בסוגיין לקמן דמייירי מצד עצם מעשה המלאכה נחשב עשיית חלק מהמלאכה כעשיית מלאכה (באופן דהושלם על ידי אחר), בזה שפיר הוקשה להו להתוס' אמאי דווקא בהוצאה סלקא דעתין הכי, ותירצו דלעולם על עשיית חלק ממלאכה אין שום צד שיתחייב, רק דסי"ד דלא קפיד רחמנא אלא אהכנסה או הוצאה, וזה פשוט.

שו"ר באפיקי ים ח"ב סי"ד ענף ח' שדן בשאלה זו דמה טבעה של הנחה במלאכת הוצאה, וכתב להוכיח מדברי התוס' בסוגיין דמהוה הנחה חלק מעצם החפצא דהמלאכה, והוא כמשנ"ת. וכן כתב בסוגיין דף צ"ג דלסי"ד לפי דברי התוס' התם הוה סברינן דאין הנחה כי אם תנאי בחיוב ולא חלק מעצם החפצא דהמלאכה, והוא כמשנ"ת.

ועיי' פסחים פ"ה ע"ב, א"ר אמאי המוציא בשר פסח מחבורה לחבורה אינו חייב עד שיניח הוצאה כתיב בי' כשבת מה שבת עד דעבד עקירה והנחה אף הי"נ עד דעבד עקירה והנחה וכו'. ומדילפינן משבת להוצאת קרבן פסח מוכח לכאורה דמאי דגבי שבת בעינן במלאכת הוצאה הנחה הוא משום דהנחה מהוה חלק מעצם החפצא דהמלאכה, דאי לא הוי אלא תנאי בחיוב שבת ולעולם חשיבא שפיר הוצאה אף בלא הנחה, מהיכי תיתי שיהיה הדבר כן גבי קרבן פסח מדכתיב בי' הוצאה, הרי הוצאה שפיר הויא אף בלא הנחה. וכן מבואר מדקדוק לשון רש"י שם בד"ה דעבד לי' עקירה והנחה שכתב דעד שיניח לא נגמרה מלאכה, והכרחו לפרש כך הוא כנ"ל, וז"פ, שו"ר שדקדק כן באפיקי ים הנ"ל, ע"ש. אלא דיש בדברי רש"י לכאורה מקום עיון, דהנה ז"ל שם: כשבת דבעינן עקירה והנחה דעד שיניח לא נגמרה מלאכה וגבי שבת וכל חיובי חטאת כתיב בעשותה בעושה את כולה ולא בעושה מקצתה והאי נמי אע"ג דלאו בר חטאת הוא הוצאה כי התם בעינן, עכ"ל. ולכאורה, מדכתיב "וגבי שבת" ולא כתיב "דגבי שבת" משמע דאין במאי דכתיב בעשותה נתינת טעם למאי דלא נגמרה מלאכה עד אחר ההנחה, אלא הא הוה ידעינן מעיקרא, אלא דמ"מ היה מקום לומר שיתחייב לענין שבת, וילפינן מועשותה דפטור, וא"כ צ"ב אמאי הוצרך להביא הך דרשה דועשותה, הרי אין זה נוגע אלא לענין שבת, אבל לענין הוצאת קרבן פסח אף נוגע אלא מאי דבלא הנחה לא חשיבא הוצאה, מה דידיעין אף בלא דרשה דועשותה. ועוד צ"ב עצם הדבר דבכה"ג שעשה עקירה והוצאה ולא הנחה האך באמת הוה ס"ד דיתחייב דבעינן לזה לדרשה דועשותה, הרי מאחר דבלא הנחה לא חשיבא הוצאה פשיטא דעד כמה שלא הניח אינו חייב, דבשלמא המניח שפיר יש לחייב כדקס"ד בסוגיין לדברי התוס', וכמשנ"ת, אבל בדברי רש"י צ"ב כנ"ל.

והמוכח לכאורה מדברי רש"י, דאף דבלא הנחה לא נגמרה המלאכה, מ"מ היה מקום לומר דאם אך עשה רוב המלאכה, דהיינו, עקירה והעברת הרשות, דליסגי בהכי ליחשב שעשה הוצאה, (ואילו להתוס' ליכא הוי"א כזה כלל), ומאי דלא אמרינן הכי אינו אלא משום הך ילפותא דבעשותה. וכמו דלא חשיב רוב הוצאה הוצאה לענין שבת, כך לענין הוצאת פסח ופרים הנשרפים, ועדיין צ"ע בזה.

הדרינן לדברי התוס', דמתוך דבריהם הכא ולקמן דף צ"ג עולה דממיעוטא דבעשותה נתמעטו בי' פרטים בזה עוקר וזה מניח, דבסוגיין דף צ"ג הוי יסוד המיעוט דאף הנחה היא חלק מעצם החפצא דהמלאכה, ואילו בסוגיין עפמשנ"ת יסוד המיעוט הוא דלא סגי במאי דהוא עשה שנעשה הוצאה מבינייהו, אלא בעינן שיהא הוא עושה כל המלאכה. ועכ"פ דרשו מיעוטא דבעשותה בהאי ענינא דווקא בהוצאה ולא בשאר מלאכות כגון מלאכת כותב, כאשר כתבו התוס' בדף צ"ג.¹¹ אכן יעויין דברי

¹¹ והגה כבר עמדה התוס' בסוגיין על כפל הלשון להעושה כולה ולא העושה מקצתה יחיד ועשה אותה חייב שנים ועשו אותה פטורין, וכתבו דאינו אלא כפל לשון. ולפמשנ"ת היה לכאורה אפשר לומר דבאמת צ' פרטים נכללו בזה דרשה, חלה, העושה את כולה ולא העושה את מקצתה, דהוא דכלל הנחה לא חשיב מלאכה, וכנ"ל, ועוד נאמר בזה לין יחיד העושה חייב צ' שעשו פטורין, כלומר, לאף שעל ידי השני שעשה הנחה נעשה להו"א, אינו חייב על ידי זה כיון דסו"ס הוי שנים שעשו. ויהא מדוייק היטב לפי"ז מאי דנזכרקה מפי חבורה בסוגיין אמרו רק יחיד שעשה חייב צ' שעשה פטורין, דהא הכא הכי היתה יסוד הקושי דאיתעבידא מלאכה מבינייהו, וכמשנ"ת, ודוק.

ועינין לקמן צ"ג ע"א תוד"ה תלתא מיעוטי כתיב שהקשו התוס' בא"ד, ח"ל: ולא ידע ר"י דלמאי נקט במילתי' דר' שמעון יחיד שעשה חייב כו' ולא נקט ליגנא דלעיל העושה

הרמב"ם בפייה"מ שכתב בא"ד, וז"ל: והעיקר השני כי כשיתחיל אדם מלאכה בשבת ולא גמר אותה ובא אדם אחר וגמר אותה מלאכה בענין שאילו גמר אותה הראשון היתה מלאכתו גמורה שניהם פטורים לפי שהמלאכה נגמרה משניהם ולא עשה אחד מהם מעשה גמור וזה מה שאמר הגמרא יחיד העושה אותה חייב שנים פטורין והרמיה על זה מאמר השם יתברך בעשותה אחת ואמרו העושה את כולה ולא העושה מקצתה והדמיון על זה אם כתב שמעון א' ביום השבת וכתב ראובן ב' אפי"כ שנגמר השם משניהם יחד וזהו שתי אותיות והוא שיעור הכותב אפי"כ שניהם פטורין וכו', עכ"ל. הרי שפירש דשוה דינא דהך מיעוטא לדין כתב אחת וכו' אשר הוא דין בשיעורא דכותב, ומבואר שפירש דאין הדין הנלמד מהכא דין מסויים בהוצאה כדברי התוס', אלא כלל הוא במלאכות דליכא חיוב אלא היכא דנעשה כל החיוב על ידי אחד, והוא דלא כפירושם של התוס' ויעויין קרית ספר פ"ח מהל' שבת דמתבאר מדבריו ביאור חדש בדרשה דהעושה את כולה ולא העושה את מקצתה, ע"ש שכתב דחצי שיעור פטור, וכן כל העושה מלאכה מן המלאכות חצי שיעור פטור כדאמרינן דכתיב בעשותה כולה ולא מקצתה ואע"ג דבאיסור תורה חצי שיעור אסור דאורייתא אע"ג דלא לקי שאני התם דמריבין ל' מכל אוכל חלב והכא ממעטינן ל' במעשותה. הרי מבואר מדבריו דיסוד הדרשה הוא דליכא גבי מלאכת שבת איסורא דחצי שיעור. וברש"י לקמן דף ע"ד מבואר דשפיר איכא איסור חצי שיעור במלאכת שבת, ע"ש.

כ) עקירת גופו כעקירת חפץ ממקומו דמי ומיחייב או דילמא לא- יסוד הספק בזה לכאורה, דהא מיהא פשיטא דכשהחפץ מונח על גופו שפיר חשיב כמונח, ויסוד הספק בזה באי חשיב כמעשה עקירה או לא, דצריך להיות מעשה עקירה (ובפשטות גם מעשה הנחה) בחפץ, ובעקירת גופו הרי לא נעשה מעשה עקירה בחפץ אלא בנפשו שהחפץ בו, ומיבעיא לן אי חשיבא עקירת הגוף כעקירת חפץ על ידי עקירת הגוף או שמא לא.¹²

את כולה ולא העושה את מקצתה, ע"ש מה שכתבו בזה. וע"פ דרכנו אפשר לשייך לומר, דהנה ר' יהודה התם ס"ל דשנים שעשאוהו בזה יכול זה יכול פטורין וזהו אינו יכול זה אינו יכול חייבין, ופליג עלי' ר"ש ואמר דפטור אפי' זה אינו יכול זה אינו יכול, ולכך נאמר בעשאה יחיד שעשאה חייב שנים שעשאוהו פטורין. והנה סברת ר"י לחלק בין זיוז' לזיוז' חז"י הוא לכאורה דבזה אינו יכול וכו' עד כמה דבלעדיו לא היה שייך כלל שהעושה, חשיב שפיר שהוא עשה המלאכה כיון שעל ידו נעשית למלאכה. וא"כ ר"ש דבא לחלוק עליו ולומר דליכא חיוב כזה הרי יסוד הדין דבעינן למימר בזה הוא דשנים שעשאוהו פטורים אף דעל ידי א' מהם נעשה מלאכה (או על ידי שניהם), אשר זהו שאמר שנים שעשאוהו פטורין. ודינא דהעושה את כולה ולא העושה את מקצתה אינו שייך להכא, לכיון דעל ידו נעשה למלאכה יתכן דחשיב שפיר שעשה את כולה, וכמשנ"ת. רק בדברי ר"ש לדין דלית ל' ג' מיעוטים וס"ל דאף לאחר לאמרינן דזה אינו יכול זה אינו יכול פטור איכא מיעוט לזה עוקר זה מניה, בזה שפיר כתבו התוס' שם דס"ל שיתחייב מי שעשה העקירה והעברת הרשות כיון שהוא עשה המלאכה ואין ההנחה חלל תנאי, וכמו שנתבאר. ומדברי התוס' שלא פירשו כן מבואר דלא כזה, ולא כתבתים חלל לכוונת דמילתא.

¹² וכן הוא לשון הגרע"א ג' ע"ב ד"ה גמרא, שכתב בא"ד, וז"ל: חלל דהאיבעיא רק דהעקירה מלך עקירת גופו לאפשר ללא חייב עלה כיון שאינו עוקר חפץ ממקומו ונשאר במקומו הראשון וכן לענין הנחת גופו אפשר ללא מיקרי

והנה כתבו התוס' דכמו דמיבעיא לן בעקירת גופו אי הוי כעקירת חפץ כך מיבעיא לן בהנחת גופו אי הוי כהנחת חפץ. אכן יעויין בתו"י שהביא בשם הר"ש משאנן לחלק בין עקירה להנחה, דדווקא בעקירה הוא דאיכא צד דלא הוי כעקירת חפץ, אבל הנחת גופו פשיטא דהוי כהנחת חפץ. וכן מבואר בתוס' הרא"ש בשם הר"ש, וז"ל: ורבינו שמשון פירש דדוקא בעקירה קא בעי אבל הנחה פשיטא ל' דכהנחת חפץ דמי כדמשמע פשטא דמתניתין ואפילו הכי בעקירה מבעי' ל' דבעינן שתהא עקירה חשובה יותר מהנחה כדאמרינן לקמן גבי עקירה והנחה מעל גבי מקום ארבע דפריך ודילמא הנחה הוא דלא בעי אבל עקירה בעי וכו', עכ"ל. ובפשטות יש לבאר החילוק שבין עקירה לבין הנחה, ויסוד זה דעקירה חשובה, דבעקירה בעינן מעשה עקירה, אשר לזה הוא דמיבעיא לן דאף דהחפץ נעקר מ"מ שמא לא חשיב מעשה עקירה ליחייב עליו, וכמו מקום דע"ד דבעינן שיהא העקירה עקירה חשובה, אבל גבי הנחה יתכן דלא בעינן אלא שיעשה שיהא החפץ מונח, אשר בזה פשוט דהנחת גופו כהנחת חפץ וחשיב החפץ כמונח. ואפשר (אף דאינו מוכרח) דיסוד חילוק זה הוא במאי דהנחה לא הוי חלק מעצם החפץ אלא החפץ, רק דהוי כמין תנאי דבכדי ליחשב הוצאה בעינן שיעשה שיהא החפץ מונח, משא"כ עקירה דהוא חלק מעצם החפץ דמעשה המלאכה, ודאי דבעינן לזה מעשה עקירה, אשר זהו יסוד הספק בסוגיין. ואי נימא הכי יהא מבואר מאי דפליגי התוס' בזה, דהא מבואר מדבריהם דאף הנחה הוי חלק מעצם החפץ דמלאכה, וכנ"ל.

ויעויין חידושי הגרע"א שהקשה על דברי הת"י, דממה שהשיב לו רבי לרב חייב ואינו דומה לידו מאי טעמא גופא ניחא ידו לא ניחא, מבואר מזה דכל זה לצד דעקירת גופו כעקירת חפץ דמי, אבל לצד דלא כעקירת חפץ דמי לא בעינן לחלק בין ידו לבין גופו, ואילו לדברי הר"ש הרי אכתי בעינן לחלק כן לענין הנחת גופו דפטור במתני' בפשט בעל הבית ידו לחוץ ונטל עני מידו, והרי הנחת גופו כהנחת חפץ, אע"כ בעינן לחלק בין ידו לגופו.

ולכאורה י"ל בזה, דאפשר לבאר החסרון דידו לא ניחא בתרי אנפי, דאפשר לומר דהיך לא חשיב כאילו הוא שם אלא נחשב במקום שהגוף נמצא, או אפשר לומר דהוי חסרון בהחפץ דלא נחה על ידי הא דאמרינן דהיך לא נח, אבל לעולם שפיר נחשב דהיך התם. ועפ"ז נראה דהא פשיטא להשי"ס לדעת הר"ש דהיכא דהוא והחפץ היו ברשות אחת ופשט ידו עם החפץ לרשות אחרת, בזה ודאי דלא נחשב כאילו ידו הוי ברשות שנכנס לשם, דהא גופו הרי נשאר בהעד השני וידו בתר גופו גרידא, ועל זה לא דנו כלל בגמ'. אבל מאידך גיסא, בפשט העני את ידו לפני ריקם ונתן בעה"ב לתוכו, בזה הוה ס"ד דבהיות דהחפץ נכנס לידו ברשות היחיד, הם דגופו נמצא ברה"ר מ"מ יחשב שהיך שלו ברה"י, דהא מעיקרא זהו מקום שהניח בידו החפץ, ובהו הוא דבעינן לחדש דאע"פ דהנחת גופו כה"ג הנחה, הנחת ידו לאו הנחה היא, וחידוש זה הוא דלא בעינן אי נימא דגם עקירת גופו לאו כעקירת חפץ דמי. אבל מאי דהוצאת ידו מלאה לרשות אחרת לא יחשב הנחה עד כמה שנשאר גופו ברשות הא", בזה פשיטא דלא חשיב כהנחה ואינו שייך לסוגיין כלל, וכמשנ"ת. שו"ר שכתב עד"ז בשפ"א, ע"ש מש"כ בטעם הדבר.¹³

הנחה לחייב עלה כיון דאינו מניח החפץ למקום אחר חלל שמונח במקומו בגופו וכו', עכ"ל.

¹³ ויש לזקק כן מדברי רש"י, שכתב בד"ה ואינו דומה לידו, וז"ל: הפשוטה לפנים וגופו לחוץ ונתן צד"ה לתוכה דפטור ב' תנא דמתני' וכו', עכ"ל. ולכאורה היה לו להביא מאי דאיתא מקודם, פשט העני את ידו לפני ונטל בע"ה מתוכה לזיוז' הוה אמרינן דכיד הויא עקירה היה העני חייב, חלל

ע"י תוס' הנ"ל שהקשו אמאי לא פשיט ממתני דקתני לא יצא החייט במחטו שמא ישכח וכו', וכתב בת"י דעל פי דברי הר"ש הנ"ל לא קשיא, והוא תמוה לכאורה, וכמו שהקשה הגרע"א דהא אף להר"ש על הצד דעקירת גופו לא הויה עקירה ליכא חיוב שבת מאחר דלא היה עקירה. ובתוס' הרא"ש אף אחר שהביא דברי הר"ש שפיר הקשה הקושי הנ"ל ממתני דלקמן ות"י כדברי התוס' ולא כתב כלל דלהר"ש לא קשיא. וע"י רש"י ושפ"א שכתבו דדברים אלו של הת"י שייכום לסוף דברי התוד"ה מאי ואינם שייכים לקושי זו כלל.

כא) רש"י ד"ה גופו ניחא - ע"ג קרקע והויה עקירה ל"א ידו בתר גופו גריא וכו' - ע"י תוס' שהבינו בדברי רש"י דר"ל דאף בידו וגופו באותו הרשות ונתן חבירו בידו והוציא פטור, דאמרין דידו לא ניחא ולא חשיב כאילו הדבר היה מונח על גבי קרקע וממילא לא הויה עקירתו עקירה. והקשו התוס' על דבריו "דבכל ענין שהטעינו חבירו בין על כתפו בין על ידו והוציא חייב דהא קתני או שנטל מתוכה והוציא חייב אלמא הנחת חפץ ביד בע"ה שהוא ידו ברשות אחת הויה הנחת מדחייב העני שעקר מיד בע"ה וכיון דהויה הנחת כשעוקר גופו עם זה שבידו הרי עוקרו ממקום הנחה. ובדעת רש"י י"ל דהא מיהא ודאי לדיד' דאף דגם היכא דידו וגופו באותו הרשות אמרינן דידו לא ניחא, אין הכונה אלא לומר דאף דשפיר חשוב שהחפץ נח, מ"מ לא חשוב כנח על גבי קרקע בכדי שנימא דיתחייב, אבל הא מיהא דהחפץ נחשב כמונח באותו רשות, ומאחר דשפיר חשוב כנח באותו הרשות שפיר חשוב מאן דעוקר ממנו ומוציא כעוקר ועושה מלאכת הוצאה, וזהו דינא הנאמר במתני', שהביאו התוס'. אכן היכא דמתחילה היה בידו ברשות אחת אשר גופו גם שם, ויצא לו לרשות אחרת, מאחר דלא היה חשוב שהיה החפץ נח בקרקע אלא שהיה בידו, לא חשוב שנעקר החפץ ממקומו הראשון. באופן דלרש"י פירוש "ידו לא ניחא" הוא דלא חשוב כניחא על גבי קרקע, משא"כ הנחת גופו שפיר חשיבא שהדבר מונח על גבי קרקע.

כן הוא לפום הבנת התוס' בדברי רש"י, אכן יעויין רשבי"א וריטב"א שהבינו דברי רש"י באופן אחר, דלא נאמר הך מילתא דידו לא ניחא אלא היכא דאין היד והגוף באותו הרשות, והוא משום דידו בתר גוף גריא, כלומר דעד כמה דידו בתר גוף גריא לא חשוב כאילו החפץ נח ברשות שהיד נמצא בו ושוב לא הויה העקירה משם עקירה. ולפום הבנה זו בדברי רש"י מדוייק היטב מאי דכתב רש"י דלא גרסינן ידו בתר גופו גריא משום דיתירא היא, דמשמע לכאורה דאמנם שפיר הויה טעם אמת, רק מיותר הוא, ולדברי הרשב"א מתבאר דבר זה היטב, דבאמת מאי דלא ניחא עצמו הוא מהאי טעמא דידו בתר גופו גריא, אלא דכיון דבעצם הא דידו לא ניחא מונח דבר זה דהא זהו יסוד הדבר, משום כך לא היה צריך להביא הטעם. (ולפום פירושם של התוס' בדברי רש"י פירוש מה שכתב דיתירא הוא ר"ל דלא בעינן לאתויי הא דידו בתר גופו גריא כיון דבלאו הך טעמא סגי, אך משמע דשפיר היה זה גם טעם מועיל, והדברים תמוהים לכאורה, כאשר עמד כבר בראש יוסף, דלפום הבנת התוס' בדברי רש"י לא שייך הך טעמא, דמצד האי טעמא היה שפיר מהני היכא דידו באותו רשות שגופו, ורש"י הרי ס"ל דאף בכה"ג לא מהני, וכמבואר מסוף דברי התוס', וצ"ע.)

העולה מזה, דלפי פירושם של התוס' בדברי רש"י דאף היכא דהיך באותו רשות שנמצא בו הגוף איתא להך מילתא דידו לא ניחא, הויה פירושא דמילתא דאף דשפיר חשוב שנמצא באותו הרשות, מ"מ לא חשיב כמונח על קרקע הרשות, וכמשנ"ת. אכן לפום פירוש של הרשב"א ברש"י, החסרון הוא דלא חשיב החפץ כנמצא באותו הרשות כיון דידו בתר גופו גריא. ונפ"מ לכאורה בינייהו, היכא דהוציא ידו מלאה לחוץ

מבואר כנ"ל דבכה"ג ליכא ס"ד כלל דנימא דהנחת ידו כהנחת חפץ, והביאור כמש"כ.

ובא אדם אחר ועקר מתוך ידו, דלפירוש התוס' בדברי רש"י דאף דידו לא ניחא, מ"מ שפיר היה חשוב שהחפץ הוא ברשות שהוציא ידו לשם, והעוקר ממנו שפיר הויה עקירת החפץ, אכן לפירוש הרשב"א ודעמ"י בדברי רש"י לא נחשב החפץ במונח ברשותו שהוציא ידו לשם דהא ידו בתר גופו גריא, וממילא לא יתחייב העוקר ממנו.

ושיטת התוס', דלא גרסינן אלא ידו דבתר גופו גריא בעי עקירה גופו לא בעי עקירה. ויסוד הדברים לדבריהם, דכיון דידו בתר גופו גריא לא חשיב שהחפץ שבידו מונח כלל, ולכך אין העקירה משם חשובה עקירה כלל, וכן להיפך, אי פושט ידו מלאה לרשות אחרת לא חשוב הדבר כמונח באותו רשות ולא חשיבא הנחה. או באופן אחר קצת, נימא דס"ל להתוס' דהחסרון הוא במאי דהוצאת היד חסר ב"הוצאה" כיון שכבר היה בידו מקודם והויה כאילו הוא כבר במקום הגוף לענין זה דלא יחשב מעשה הוצאה. אבל הא מיהא פשיטא דאם אחר כך יניחה שפיר יתחייב כיון דאיכא הנחת חפץ ומקודם היה עקירת חפץ. (ושיטת התוס' בזה היא לכאורה זהו לשיטת הרשב"א ברש"י, דהא כתבו דאי גרסינן ידו לא ניחא, הויה פירוש דלא ניחא משום דידו בתר גופו גריא, והוא כדברי הרשב"א.)

ועויין ברא"ש ס"י ב' שכתב, וז"ל בא"ד: פירוש דאמר במתניתין פשט העני את ידו לפניו ונתן בעל הבית לתוכה והוציא העני פטור ולא אמר עקירת היד כעקירת חפץ דמי מ"מ ידו לא ניחא על גבי קרקע הלכך לא חשיב עקירתו כעקירת חפץ ולא דמי להטעינו חבירו על כתיפו או על ידו ועקר רגליו ויצא דחייב דהתם גופו ניחא על גבי קרקע וחשיב עקירת גופו כעקירת חפץ אף החפץ שנתון בידו כיון שעקר גופו אבל אם לא עקר גופו ועמד במקומו והושיט ידו לחוץ פטור דלא חשיב עקירת היד כעקירת חפץ, עכ"ל. ומבואר מדבריו דאף דלא גריס ידו בתר גופו גריא רק ידו לא ניחא, מ"מ חילק בין היכא דהיך באותו הרשות שנמצא הגוף לבין היכא דהוא ברשות אחר, והוא דלא כראשונים הנ"ל. וע"י שם בקרבן נתנאל אות ב' שכתב בדברי הרא"ש דאפילו הניח בחוץ פטור משום דלא עביד עקירה, דלא חשיבא עקירת היד עקירה. והנה לשיטת התוס', פשוט לכאורה דבכה"ג שהוציא ידו לחוץ ואח"כ הניח החפץ ודאי דחייב, דאף דידא בתר גופא גריא וליכא הנחת גופו ברשות השני מאחר דלא חשיבא עקירה ביחס להך הנחה, מ"מ היכא דהניחה בקרקע דאיכא הנחה ממש ודאי שיתחייב. וביאור דברי הרא"ש לפום דברי הק"נ דאף בכה"ג פטור, נראה לכאורה דהוא דהחסרון הוא בעצם החפץ דהעקירה, כלומר, דודאי דחשוב החפץ כמונח היכא דהוא בידו, אלא דמכיון דלא חשיב כמונח על הקרקע, אין לעקירת היד חשיבות דעקירה וחסר כאן מעשה עקירה, ושוב לא יחסי, דאנן בעינן דיחשב עקירת הגוף כעקירת החפץ, וזהו דווקא היכא דחשוב החפץ במונח על והארץ ונעקר על ידו ממקום הנחתו למקום אחר, אבל היכא דהיה בידו ולא חשוב כמונח על גבי הקרקע, אין לעקירתו חשיבות עקירה, ולכך לא מהני אפי' היכא דהניחה אח"כ, וכדברי הק"נ.¹⁴ ועויין בראש יוסף

¹⁴ וע"י ראש יוסף שצ"ח כל הסיטות, וכתב צפירוס הרשב"א ברש"י כדברי הק"נ דהרא"ש דיפטור אף אם ניחא ע"ג קרקע כיון דלא הויה עקירה כלל, ולשיטת התוס' גופייהו אף לידא בתר גופא גריא מ"מ יתחייב אם ניחא. וביאור דמילתא, דהרא"ש, והרשב"א דעת רש"י, היסוד המבואר בסוגין כמה שגאמר לידו לא ניחא הוא לאף דההיות החפץ בידו בלוחו קשות שהוא צו השב פסיר כמונח, עקירת ידו לא חשיבא עקירה, כלומר, לאן זה מעשה עקירה לחייבו, לעד כמה שהגוף נשאר נח אין עקירת ידו גרידא תשובה עקירה, (ע"י זכרון שמואל ע' הל"ח, אלא שכתב לאן דברי הק"נ מוכחחים דבברי הרא"ש), אשר ממילא אף שגינה אינו חייב כיון שלא עשה מעשה עקירה. לעד כמה שהאלס נח

שכתב דלפי זה אם יהיה עומד ברה"ר וידו פשוטה לרה"י ובא אדם אחר ועקר מידו לרה"ר יהא חייב, דהא כל החסרון בידו לא היה אלא במאי דלא חשיב חפצא דעקירה, אבל החפץ שפיר חשיב כמונח.

ויש לכאורה מקום עיון בלשונו של רש"י, שכתב בד"ה ידו לא ניח, וז"ל: הלכך כי הוציאה לא עקר מידי ואין דרך הוצאה בלא עקירה והנחה, עכ"ל. ויש לעיין מה ר"ל במה שכתב דאין "דרך" הוצאה בלא עקירה והנחה, דהו"ל למימר בפשיטות, דבעינן עקירה והנחה מאיזה סיבה שיהיה, והכא על ידי דידו לא ניח ליכא עקירה. ועוד יותר, למה הזכיר רש"י מאי דבעינן עקירה והנחה דווקא כאן, הרי זה שייך לעצם הדינים במתני' והיה לו לומר כן התם, וצ"ב. ומסדר דבריו נראה דלולא האי דטעמא דבעינן עקירה והנחה הוא משום דאין דרך הוצאה בלא עקירה והנחה, שפיר הוה מהני עקירה או הנחה דידו, אשר משום הכי הוצרך רש"י לפרש דווקא הכא דמאי דבעינן עקירה והנחה הוא משום דאין דרך הוצאה בלא עקירה והנחה. וביאור הדברים לכאורה, דהיה אפשר דאף דידעינן דבעינן עקירה והנחה, מ"מ היה אפשר לומר דאין זה מחייב אלא שיהא החפץ נעקר או נח, ואף דיא לא ניח אין פירושו שלא נשתנה מקום החפץ רק דלא חשיב מעשה עקירה, ומאחר דהחפץ שפיר נעקר ונח היה לו להתחייב, לכך כתב רש"י דמאי דבעינן עקירה והנחה הוא משום דכן דרך הוצאה, כלומר, דדרך הוצאה לעשות מעשה עקירה ומעשה הנחה, אשר משו"כ יש בזה חסרון במאי דידו לא ניחא.

ודעת הרמב"ם בזה, הנה כתב בפ"ג מהל' שבת ה"ח, וז"ל: היה עומד באחת משתי רשויות אלו ונתן חבירו חפץ בידו או על גביו ויצא באותו החפץ לרשות שניה ועמד שם חייב מפני שעקירת גופו בחפץ שעליו כעקירת חפץ מאותה רשות ועמידתו באותו החפץ כהנחת החפץ בקרקע שעמד בה וכו', עכ"ל. והוא לכאורה כדברי הרא"ש ודעמי' דעקירת ידו לבד לא מהניא אף שהביאו אליו אבל עקירת והנחת גופו שפיר מהנין אף שהחפץ בידו. ושם הל' ב' כתב הרמב"ם, וז"ל בא"ד: וכן אם היה עומד באחת משתי רשויות אלו ופשט ידו לרשות שניה ועקר החפץ ממנה או מיד אדם העומד בה והחזיר ידו אליו חייב ואף על פי שלא הניח החפץ במקום שהוא עומד בו הואיל והוא בידו הרי הוא כמונח בארץ, עכ"ל, הרי דשפיר מהני כשלא הזיז אלא ידו, והוא לכאורה דלא כמשמעות דבריו בה"ח, וכבר עמד על כך בראש יוסף, ע"ש שכתב דס"ל להרמב"ם כדברי הרשב"א בתו"י הני"ל, דשאני הנחה דחמיר טפי ומשו"ה במשנה הוציא העני חייב אע"פ שלא הניח, ואילו לעקירה בעינן עקירת רגליו דווקא, ע"ש כל דבריו. ועי' תוצאות חיים ס"י? שעמד אף הוא על דברי הרמב"ם, וכתב "דיש הבדל בין עקירת היד להנחת היד וזה דשאני עקירה שבעת שהוציא ידו לחוץ נשאר הגוף בפנים אם כן היד והגוף חולקים זה מזה וידו הרי בתר גופו גרידא משום הכי אף דבעת שהיתה היד בפנים היה נחשב מונח גם על גבי היד כיון דהוא ביחד עם הגוף אבל מכל מקום כשהוציא היד לא הוה עקירה כיון דהגוף נשאר במקומו אבל בהנחת ידו דהגוף הרי כבר עומד שם אם כן עכשיו בעת ההנחה הרי שוב שניהם ביחד במקום אחד היד והגוף נהי דלא חידש פעולת ההנחה בגוף דהא כבר היה עומד ומונח אבל מכל מקום מהני להחשב הנחת היד הנחה על ידי זה שחידש פעולת הנחה ביד אף בלי חידוש פעולת הנחת הגוף כיון דעל כל פנים היד והגוף במקום אחד." ויסוד סברתו הוא דלא כמש"כ בראש יוסף, דלדברי

הראש יוסף, ה"ט דמהני להרמב"ם משום דלא בעינן הנחה מעלייתא, וכדברי הרשב"א בתו"י, ואילו למש"כ בתוצאות חיים ה"ט דמהני משום דשפיר חשיבא הנחה בכה"ג אף בלא הנחת גופו.

ג' ע"ב

(ב) לא אמניא לך כי קאי רבי בהא מסכתא וכו'- עי' חידושי וביאורי רבי אריה לייב שהביא מלשונו של הגרא"ל, וז"ל: ועי' ברש"י דכתב לא תשיילי' כלומר שאין לבו למסכת זו שמא יתבייש ולכאורה יש לדקדק דהרי בזמנינו אם נאמר לתלמיד שלא ישאל את אביו הרי יחשב זה לבזיון לרב וא"כ רבי שידע כל התורה כולה וסודותיה בעל פה היאך יתכן שלא יכלו לשאלו במסכת שלא קאי בה, ואשר חזינו מזה הוא אדרבה מעלת רבינו הקדוש שאופן לימודו היה באופן אחר לגמרי מלימודינו כשהתנאים הק' היו לומדים היו מניחים עצמם מראש ועד רכל בתורה (בבחינת כל עצמותי תאמרנה ד') וכל איברהים גופם ומחשבתם היו רק במה שהיו לומדים ומה"ט היה קשה להם לדבר בענין אחר וזה הוא חסרון גדול שלנו שיכולים אנחנו לדבר בכל ענין ודוק היטב בכ"ז ומצאתיו לדבר חשוב מאד להעלותו על הכתב כי הוא הביאור האמיתי בסוגי' זו, עכ"ל.

(ג) תוד"ה היה טעון אוכלין ומשקין מבעוד יום כו'- ונקט מבעוד יום לאשמעינן דעקירת גופו כעקירת חפץ דמי דאי הוה נקט טוען עצמו משחשכה ועמד לפוש לא היה משמע מידי דאפילו אי עקירת והנחת גופו לא הוה עקירה והנחה חייב משום עקירה ראשונה- עי' חידושי הגרע"א שהקשה דהא מיהא פשיטא דכשעמד לפוש אם היה לוקח אחר ממנו שפיר הוה חשיב עקירה, דהא מיהא דכשנח הוה החפץ כמונח, ולא מיבעיא לך אלא שמא מאחר שלא עקר או הניח גוף החפץ אין לזה דין עקירה או הנחה, כאשר ביארנו לעיל, וא"כ, מאחר שעמד לפוש שפיר בטלה עקירה ראשונה ושוב אין לחייבו אלא מצד עקירתו החדשה ושפיר מוכח מזה שעקירת גופו כעקירת חפץ. והנראה בזה, דהנה כתבו התוס' לעיל בע"א דשאלת הגמ' היא בין בעקירה בין בהנחה, ועי' שם במהרש"א שהעיר אמאי ליכא ראייה מהא דפשט את ידו ונטל מתוך ידו של בעל הבית, דע"כ ההנחה בגוף בעה"ב חשיבא הנחה, דאל"כ היאך שייך שיתחייב העני, ע"ש מה שתירץ בזה. ונראה פשוט דז"ל (ואולי דכן היא כונת המהרש"א אך דלא משמע הכי מדבריו), דחקירת הגמ' לשיטת התוס' לא היתה בעצם החפץ אי הוה כנעקר או הוה כנח, דזה ודאי דהוה כנעקר והוה כנח, רק דלהתחייב עבור הוצאה בעינן מעשה עקירה ומעשה הנחה, (וכמו שביארנו לעיל לדעת הרשב"א המובאה בתו"י).

ועפ"ז מובן דודאי בהנחת גופו פשיטא דהחפץ הוא נח, וכל השאלה אינה אלא אי מתחייב על פי הנחה כזאת דהנחת גופו, דהיינו, אי חשיבא מעשה הנחה, וממילא, בלקח מתוך ידו של בעה"ב, כיון דהחפץ הרי הוא נח שפיר הוה לקיחתו מעשה עקירה ושפיר מתחייב, ואין לפשוט מזה כלל אי הנחת גופו הוה מעשה הנחה. והא דהקשו התוס' כעין זה על שיטת רש"י, היינו משום דראו בדברי רש"י דידו לא ניח פירושו דאין זה נחשב הנחה כלל ואין החפץ נח כיון דלא מונח על גבי קרקע, ובהו שפיר הקשו מדינא דמתני', וזה פשוט לכאורה.¹⁵

¹⁵ שו"ר בחידושי וביאורי רבי אריה לייב ש"כ צ"ע ביישוב קושיית הגרע"א, והביא יסוד לזה מדברי הג"ח, דהביא הר"ל ש"ס צ"ז ז' דברי הר"ף שפסק כבן עזאי דמהלך כעומד למי, וכתב הר"ל ש"ס דהוכחתו של הר"ף הוא מלאמר כ' יוחנן דמודה בן עזאי בזריקה, הרי דס"ל לר' יוחנן כבן עזאי. והקשה הר"ל ש"ס דליכא למימר דס"ל לר"י כב"ע, דא"כ היאך קאמר ר' יוחנן דהמפנה חפציו מזוית לזוית ונמלך להוציאם

חפצו החפץ כנח. אכן לענת התוס' פי הל"א ברש"י הוא דנעלם שפיר הוה חשיב מעשה עקירה, רק לידו כתר גופא גרידא, ואין זה חסרון צעלם החפצא דהעקירה דנימא דעקירת יד לא הוה עקירה, אלא דמאחר שהיה מונח ברשות היחיד בידו אצל גופו והוציא ידו, כיון דכתב גופא גרידא לא חפצו שהוציא לגמרי עד שמינהו, אבל כשמינהו שפיר חייב.

ומעתה י"ל דנהי דאיכא מושג דהנחה מבטלת עקירה, מ"מ אין זה מצד הא דהחפץ נח, דמפאת זה לא איכפת לן אי החפץ מחשב כנח, דמ"מ כיון דהרי עשה מעשה עקירה לא הסתיימו מעשיו ונתבטלה העקירה אא"כ נעשה מעשה הנחה. אשר לפ"ז הדבר מבואר, דאם אך אמרינן דאין הנחת גופו כהנחת חפץ, נהי דהחפץ הוא נח, מ"מ כיון דלא חשיב מעשה הנחה לא נתבטלה העקירה הראשונה ושפיר שייך שיתחייב על ידה, ואתיין שפיר דברי התוס'. והגרע"א שהקשה על דברי התוס', היינו משום דתפס דחקירת הש"ס אי עקירת והנחת גופו כעקירת והנחת חפץ הוא מצד החפץ ולא מצד אי חשיב חפצא דמעשה עקירה או הנחה.

ועיינן חידושי הריטב"א דמבואר להדיא כדברי הגרע"א דאף בציר דברי התוס' היה מוכח דעקירת גופו כעקירת חפץ דמי, ולמשנ"ת ביאור דבריו הוא שלמד דחקירת הגמ' היא בעצם החפץ, דכיון דהחפץ נשאר במקומו, דהיינו על גוף האדם, שייך לומר דלא נשתנה מצב החפץ בכדי שנאמר דהוי "נח" או "נעקר", וזהו כדברי הגרע"א. אח"כ ראיתי בחזו"א שתי' כעין מה שכתבנו רק מצד מעשה עקירה השניה ולא מצד מעשה הנחה, ע"ש בדבריו.¹⁶

ויש להביא כמין סמך רחוק למש"כ, דיש לעיין לכאורה לשיטת הרשב"א הנ"ל בתו"י דלא היתה חקירת הגמ' אלא בעקירה ולא בהנחה, דבהנחה פשיטא דהנחת גופו כהנחת חפץ, לפ"ז משכחת מציאות כזו לצד הא' דהאיבעיא דהגם דהנחת גופו כהנחת חפץ דמי, מ"מ אין עקירת הגוף כעקירת החפץ, ויקשה לכאורה האך יתחייב מי שנוטל חפץ מחצירו ומהלך ויוצא לרה"ר, הרי על ידי שמהלך ברשותו לפני שיוצא הוי הנחת גופו כהנחת חפץ, ולצד דעקירת גופו לא כעקירת חפץ הרי שוב ליכא עקירה, והאך יתחייב (אם לא דנימא דס"ל כדעת הראב"ד הידועה דעצם חילוף הרשות משמש כעקירה והנחה). ולמשנ"ת אתי שפיר, דנהי דהנחת גופו כהנחת חפץ דמי, מ"מ לשיטת הרשב"א הרי ביארנו דיסודו הוא דלא בעינן מעשה הנחה ולכך פשוט דמהניא הנחת גופו, דלא בעינן אלא שיהא החפץ נח, אשר לפ"ז מאחר דהא מיהא דליכא מעשה הנחה שוב ממילא לא נתבטלה העקירה הראשונה, ושפיר יתחייב.

והתוס' לקמן הביאו מדברי הירושלמי דהקשו לכן עזאי כעין זה, אבל לא הקשו אלא ממעביר ולא ממוציא, דחלוק הוא מעביר ד' אמות ברה"ר דהתם שפיר י"ל דתליא מילתא במצב דהחפץ ולא במעשה עקירה ומעשה הנחה, ואכמ"ל.

כד) אמר אביי פשיטא לי ידו של אדם אינו כרה"ר ולא כרה"י וכו'. פירש"י, וז"ל: פשיטא לי ממתני דידו של אדם הפשוטה לרשות אחרת אינה נזרקת אחר גופו לגמרי להיות כרשות שהוא עומד בה בין שהוא רשות היחיד בין שהוא רשות הרבים כרה"ר לא

פטור, ואי אית ל"י כן עזאי יתחייב על ידי שנה על ידי מהלך כעומד וקוב הוי עקירה חקקה. ותי' הל"ח דאף אי מהלך כעומד אין זה הגחה גמורה ועדיין קיימת העקירה הראשונה אשר היתה צפוטור. ויסוד הדברים כנ"ל דאף דחשיב החפץ כנח על ידי מהלך כעומד, מ"מ פשיטא דאין זה מבטל העקירה הראשונה, והתם פשוט יותר מצדיקו, דהרי הוא בעצם מהלך וממשך בעקירתו. ואף ב"ד נימא הכי דאף דעומד לפוש אין זה פועל אלא שהחפץ הוא במצב של נח, אבל מעשה הגחה לבטל העקירה הראשונה לא הוי, אשר ממילא שפיר כתבנו התוס' דאילו הטעין משחשכה אף שעמד לפוש ואף דאין עקירת גופו כעקירת חפץ, הרי הוא חיי על ידי העקירה הראשונה.

¹⁶ ובחידושי הרשב"א כתב כדברי התוס', אלא שיש מקום עיון בדבריו, שכתב דבגוונא שעקר להזיז מפנה לפנה ועמד לפוש היה יכול להתחייב משום עקירה הראשונה, והאך יתחייב בזה הרי שהיתה עקירה מזוית וזוית אינו חייב, וז"ב.

דמי מידו דעני דקתני מתני' דכי נטל בע"ה מתוכה פטור וכרה"י לא דמיא אם פשוטה לרשות הרבים מידו דבע"ה וקתני נטל עני מתוכה פטור, עכ"ל. והקשו הראשונים (רשב"א, ריטב"א ועוד) על דבריו ב' קושיות, הא', דהא פשיטא, ולא בעינן להביא לזה מתני', והב', דלשיטת רש"י אין הסוג"י מתבארת היטב, דמאי דפשיטא לי' לאביי היינו לחייב השני, ומאי דמסתפק הוא שיהא כרמלית לגבי הוא עצמו, על כן דחו גירסתו ופירשו להיפך, דמוכחין דאינו כרה"ה מהא דפשוט בעה"ב את ידו וכו', אשר חזינן ממה שאינו מתחייב חטאת דאין ידו בטילה לרשות שהוציאה לשם, ע"י גם תוס' הרא"ש ובעה"מ.

וביאור פלוגתתם, ע"י חידושי הריטב"א שביאר יותר קושיות הראשונים על דברי רש"י, וכתב, וז"ל: דכיון דלא הוציא מרשות לרשות וכל מאי דעביד ברשותי דנפשי עביד ליכא לחיובי מצד הוצאה ולא מצד הכנסה וכו', עכ"ל. ומבואר דיסוד הקושי' היינו משום דדבר פשוט הוא דהוי רשותא דבעה"ב. וביאור מחלקותם, דיש לחקור בהא דאמרינן דידו בטר גופו גרידא אי ביאורו הוא דהוי גריעותא בעצם מציאותו של היד, כלומר, דעל ידי דידו בטר גופו גרידא אמרינן דנחשב דידו נמצא באותו מקום שבו נמצא גופו, או יש לפרש דלעולם הא פשיטא דידו נמצא היכן שנמצא, אלא דמ"מ כיון דידו בטר גופו גרידא הוי חסרון מצד הנחת החפץ, כלומר, דאי אפשר לחשוב דהחפץ הוא כנח באותו רשות שידו נמצאת שם. ונראה דבזה הוא שנחלקו הראשונים, דס"ל לרש"י דיסוד הדין ד'ידו בטר גופו גרידא הוא בהיד, דהיד נחשב דהוי באותו מקום שהגוף, וכך הוא ביאורו דמימרא דאביי, דהיות וידו בטר גופו גרידא ונחשב דהיד הוא במקום דבו נמצא הגוף, היה אפשר לדון דיתחייב בעה"ב הנותן לתוך ידו של עני העומד ברה"ר, דידו נחשב כרה"ר באשר גופו שם, אלא דחזינן ממתני' דאין הדבר כן, ומונח בזה דאין אומרים דהוי ידו לגמרי במקום שנמצא גופו, ואלא במדה מסויימת חולקת שם לעצמה, אשר ממילא יש להסתפק עד כמה חולקת שם לעצמה, דדילמא נתנו עליה דין כרמלית, ונפ"מ בזה, שמא אסור לו להחזיר דבר הנמצא בידו ברשות אחר מגופו. והראשונים שהקשו על רש"י דד"ז פשיטא, הרי יסוד קושייתם הוא כמש"כ בריטב"א, דפשוט דהרי לא הוציא בעה"ב מרשות לרשות ואמאי יתחייב, והוא משום דהבינו דאף דידו בטר גופו גרידא, אין הכונה דחשיב כאילו היד ממש ברה"ר, ואין זה אלא סברא דחפץ דלא חשיב שנה כשהוא בידו של העני, ומאחר דפשוט דלא חשיבא ידו כאילו הוא ממש ברשות הרבים, אין במה שאינן בעה"ב חייב עבור תנינו ליד העני שום חידוש. ורש"י סובר כנ"ל, דס"ד דמאחר דידו בטר גופא גרידא דשפיר יתחייב בעה"ב, דשפיר חשיב שהוציא לרשות אחר.¹⁷

וקושיית הראשונים ה' על דברי רש"י תליא נמי בשאלה הנ"ל, ומהלך הדברים, דהראשונים שהקשו דלפירוש רש"י אין שאלת אביי מעין "פשיטא" דידי,

¹⁷ ואפשר דיש לבאר פלוגתתם בצופ"א, להנה גרר הא לידו בטר גופא גרידא נראה דהוא לא. דהיד איפה שהוא חסור כלותו הראשון שגוף נמלא סם, אלא פירושו להגחה בתוך היד חסובה כהגחה סם במקום שנמלא הגוף על ידי הא לידא בטר גופא גרידא. ועפ"ז דקדוק לטון קושיית הריטב"א הוא דבכה"ג, אף לידא בטר גופא גרידא, מ"מ נעשה הכל עדי"מ על ידי צעל הבית ברשות היחיד, רק שהגחתו ביד העני חסובה כהגחה ברשות היחיד כיון לידא בטר גופא גרידא, וטען הריטב"א דבכה"ג שהעשה כל המלככה ברשות היחיד אין זה "הולאה". ולעת רש"י הא גופא דחשיבא הגחה ברשות הרבים שפיר משווה להולאה. בלופן דנמלא דפליגי בגדר העברת רשות דבעינן למלככה הולאה אי די כמה שעל ידי ההגחה חסובה כנח ברשות הרבים אף דלמעשה נעשה הכל ברשות היחיד.

היינו משום דס"ל דלעולם מצד הא דידו בטר גופו גירא עדיין נחשב היד שהוא ברשות שנמצא בו ולא ברשות שהגוף נמצא בו, אשר ממילא פשוט דאין בעה"ב חייב עבור נתינתו ליד העני, ואין זה שייך כלל לשאלה בעניי אי היות דידו הרי נמצא ברה"י אי גזרו חכמים בו שיהיה ככרמלית, אבל לשיטת רש"י עצמו דס"ל כנ"ל דיסוד הדין דידו בטר גופו גירא הוא ביד עצמו, ומדין פשט העני את ידו לפניו ונתן בעל הבית בתוכו דפטור חזינן דלא לגמרי חשוב היד שהוא ברה"י, בזה שפיר שייך להסתפק עד כמה נחשב היד כחולק שם ודין לעצמו, דשמא עשאוהו ככרמלית, ועדיין צ"ע בזה.¹⁸

וגירסת הר"ח בסוגיין: כרה"י לא דמיא מידו דבעה"ב כרה"י לא דמיא מידו דעני. וביארו הרמב"ן והרשב"א, דר"ל דהיד הפשוטה אינה כאותה הרשות שהיא פשוטה לו, והראיה לזה ממתניי דבעני הפושט ידו בפנים ונטל בעה"ב מתוכה שניהם פטורים, ואילו היתה יד העני כרשות היחיד היה העני חייב, ומדפטור מוכח דלאו כרה"י, וכן להיפך גבי עשיר. והיינו טעמא, דבטר גופו גירא במקצת. ומבואר מדבריהם דעל ידו הא דבטר גופא גירא חשוב דאין החפץ ברשות שהיד נמצא בו אשר משו"ה פטור העני. ועפמשנית לעיל בע"א בדעת רש"י דלעולם אף דידו לא ניח מ"מ שפיר חשוב שהחפץ נמצא שם רק דלא חשיב שהוא מונח על גבי קרקע רק ביד, אשר על כן הוא דאינו חייב, ולדידי' ליכא למימר דאין היד כרשות היחיד, דהא שפיר חשיב כרשות היחיד ואין החסרון אלא בהנחה, אשר משו"ה נאיד רש"י מגירסתם וגרס דלא ידו של עני לא הוי כרה"י. וגירסתם לא שייכא אלא לפי הביאור בגמ' לעיל דמאי דלא הוי כידו הוא משום דידו בטר גופו גירא, וז"פ.

ועי' דברי הר"ח עצמו דנראה דביאר באופ"א ממש"כ הראשונים לבאר ע"פ גירסתו, וז"ל: אמר אב"י ידו של אדם אינה חשובה כרה"י מידו דעני הנתונה בחוץ שאילו היתה כרשות היחיד לא היה בעה"ב הנוטל מתוכה חייב כרה"י לא דמיא מידו דבעה"ב ועוד אילו היתה כרה"י לא נתחייב העני הנוטל מתוכה והוא בבית חייב, עכ"ל. ודבריו צ"ב רב, האיך הוה ס"ד דליחשב יד העני אשר עומד בחוץ והיד בחוץ לרשות היחיד דבעינן ראייה דאין הדבר כן, וכן האיך הוה ס"ד דליחשב ידו של בעל הבית כרשות הרבים, אם לא דנפל בדברי איזה טעות הדפוס, וצ"ב.

ועי' תוס' ר"י שכתב, וז"ל: ונראה לי לקיים גירסת הספרים ולפרש כך ידו של אדם אינה לא רשות היחיד אם פשטה מרשות הרבים לרשות היחיד לא הוה כרשות היחיד ולא כרשות הרבים וכו' ולא אמרינן דכל היכא דקיימא ידו תיהוי כהוה רשותא רשות היחיד לא הוי מידו דעני שהרי כשהכניס העני את ידו לפניו ונטל בעל הבית מתוכה או אם הכניסה ריקנית ונתן בעל הבית לתוכה קתני גבי בעל הבית פטור אבל אסור ואע"ג דלא הוי מחשבון פטורי דארבע משום דלא אתי לידי חיוב חטאת אבל מ"מ פטור אבל אסור תני ב"י ולא אמרינן תיבטל ידו דעני אצל רשות היחיד ויהא מותר בעל הבית ליטול מתוכה וליתן לתוכה כאחת מזויות הבית ורשות הרבים נמי לא הוה מידו דבעל הבית וכו', עכ"ל. הרי דכתב דיסוד הדברים הוא לא חשיב היד כרשות שנכנס לשם, אך הוכיח כן בצורה אחרת ממש"כ שא"ר לפום גירסא זו. וכדבריו כן הוא גם בבעה"מ, ע"ש. ולכאורה יש לעיין אמאי לא הוכיחו כן כדברי שא"ר ממאי אין העני חייב כשפשט ידו בפנים ונטל בעל הבית ממנו והוצרך להוכיח ממאי דאי היה חשוב היד כרשות היחיד היה

מותר לבעה"ב לתת לתוכה. ולכאורה י"ל דהיינו טעמא, משום דס"ל דאף דנימא דחשוב היד כאילו הוא ברשות היחיד הגם דהעני עומד בחוץ ברה"י, מ"מ יתכן דאינו חייב במה שפשט ידו בפנים משום אגד יד, כלומר, דמחמת חיבור היד להגוף העומד ברה"י לא חשיב מצדו מעשה הנחה אף דהחפץ שפיר מונח ברשות היחיד כשהוא בידו, לזה הוכיחו ממאי דהנחת בעה"ב לתוכו פטור אבל אסור דע"כ דלא חשיב היד כרשות היחיד, דא"כ היה פטור ומותר, וע"כ דגריד בטר הגוף ולא חשיב כרה"י. ויהיה פלוגתא הני ראשונים תלויה בסוגי' דאגד יד לקמן דף צ"ב, ואין כאן מקומו.

ועי' אב"י נזר סי' מ"ח או ג' שכתב להוכיח מדברי התוס' ר"י דהיכא שנכנס העני כולו ברה"י אע"ג דלא נח אם נטל בעל הבית מידו ויניח ליכא איסור דרבנן אע"ג דבעל הבית עשה הנחה, כיון דהיה כולו בפנים, ומאי דבמשנה פטור אבל אסור, היינו משום דהחפץ עדיין לא נעתק לגמרי לרשות אחרת, דבטר גופי' גריד, וחשיב כעקירה ומקצת הוצאה, ע"ש כל דבריו. (והגדיר הך מילתא, דאף דאיתעבידא מלאכה מבינייהו, דהוצאה בלי עקירה או בלא הנחה אינה מלאכה רק על ידי שניהם נעשה המלאכה, מ"מ כיון דהישראל לבד לא עשה גם מקצת מלאכה רק עקירה או הנחה מותר.) ולדברי האב"י נזר בהבנת התוס' ר"י דאף אילו הוה חשיב היד כרשות היחיד לא הוה חשיבא הנחה גמורה, רק דהיה החפץ כבר נחשב ברשות היחיד, אשר ממילא היה בעל הבית הנוטל פטור ומותר, וע"פ הבנה זו הוא שהוליד דינו.

ברם לא כן דעת המג"א סי' ש"ז סק"כ, דנהגו שלא לקבל אגרת מיד עכו"ם שמביא בשבת אלא אומרים לו שיניח על גבי קרקע או על גבי שלחן כי חוששים שמא טרם שיעמוד לפרש יטול הישראל את האגרת מידו ונמצא שהישראל יעשה גמר ההוצאה מרשות לרשות שהגוי עשה עקירה וישראל הנחה, ומבואר מדבריו דגם עקירה או הנחה, בלא שום הוצאה אסור מדרבנן ככה"ג. ולדעתו מה שכתבו התוס' ר"י דבעה"מ דאי לא דידו בטר גופא גירא והוה חשיב יד העני כרשות היחיד, היה חשוב דבר זה כהנחה לגמרי ונפסקה עקירתו, ושוב לא הוי נטילת בעל הבית אלא כעקירה חדשה, וזה ודאי דמותר.

כה) בעי אב"י ידו של אדם מהו שתעשה ככרמלית מי קנסוה רבנן לאהדורי לגבי' או לא- כן הוא גירסת רש"י בגמ', "מי קנסוה", אכן צידדו התוס' דגרסינן אסרוה ולא קנסוה, וכ"ה גם בחידושי הרשב"א, ע"ש. ונראה לכאורה דלשיטת רש"י ע"כ צריכים לגרוס קנסוה (ואילו לשאר ראשונים אין הכרע ותרווייהו בעצם שייכל), דלשיטת רש"י הרי נתבאר דיד הפשוטה לרשות אחרת שפיר חשיבא היד כאותו רשות (רק דלא הוי מונח על גבי קרקע), ומאחר דלמשל, כד פשט עני את ידו לרשות היחיד חשיבא ידו שפיר כרשות היחיד, ואינו חולק שם לעצמו וע"כ דאם נאסור להחזירו היינו לומר דקנסוה, משא"כ לשיטת התוס' ודעמי' דנבנה הדבר על הא דידו בטר גופו גירא, הרי מעיקר הדין לא חשיב שנח באותו הרשות על ידי מה שנח בידו, ושפיר יתכן דרבנן החשיבו ידו ככרמלית לענין שלא יוכל להחזירו, ושייך למיגרס אסרוה. ועי' ת"י אחד בדברי התוס' בעירובין דף כ' וכ"ה בתוס' הרא"ש עירובין דף צ"ט, דידו של אדם כרשות אחרת, דהיינו מקום פטור, ולדידהו שפיר יתכן שאסרוה רבנן והחשיבו רשות אחרת זו דידו ככרמלית, משא"כ לדעת רש"י, וכנ"ל, ועדיין צ"ע בזה.

והנה כתב רש"י בד"ה בעי אב"י, וז"ל בא"ד: מי אחמור עלה רבנן למיהוי כרמלית דהיכא דהושיט ידו מלאה לרשות אחרת לא יחזירנה אצלו וכו', עכ"ל, ומדכתב דהושיט ידו לרשות אחרת משמע להדיא דמייירי בין בפשט ידו מרה"י לרה"י בין בפשט ידו מרה"י לרה"י. אמנם לא כן דעת הרשב"א, ע"ש שכתב דכל האיבעיא אינו אלא בפשט ידו מרשות היחיד לרשות הרבים, אבל מרה"י לרה"י לא, כיון דרשות היחיד עולה לקרקע. וכן דקדק בראש יוסף מדברי רש"י דלא כדברי הרשב"א. והדברים יתבאר

¹⁸ ואף לפי הביאור ה"י שכתבנו יש לנצל על דרך זה, לשיטת רש"י דכ"ה נמה להשיבא הנחה כרשות הרבים ככלי ליהשכז הולאה אף שנגעשה הכל כרשות היחיד, דמאי ללא אמרינן כן נאמר דאין החיוב השוכן כרשות היחיד, אכן לענת הריטב"ל מאחר שנגעשה הכל כרשות היחיד ליכא הולאה ואין זה קשור לחלת דין היד, והנידון על דין היד הוא נידון אחר, ודוק.

היטב ע"פ הנ"ל, דלשיטת הרשב"א ודעמי דגרסי אסורה, דלאו דווקא משום קנס נגעו בה, הרי לא שייך דבר זה אלא היכא דחולק היד שם לעצמו במדה מסוימת, כמקום פטור, וכנ"ל, אשר בזה אסורה לומר דליהוי כרמלית, אבל ברשות היחיד דכל אור רשות היחיד הוא רשות היחיד, בזה פשוט דאינו חולק שם לעצמו ולא שייך לאסור. רק לשיטת רש"י דכל כולו של איסור זה ע"כ דאינו אלא קנס, ד"ז שפיר שייך גם בכה"ג. וע"י ריטב"א דמאי דאיתא להך מילתא ברה"י הוא דווקא משום דהוי קנס, והוא כנ"ל.

ולשון רש"י בד"ה מי קנסוה שכתב "הואיל והתחיל בה באיסור" צ"ב לכאורה, מה איסור עבד הרי ידו לא ניח, שו"ר שהעיר על כך בחידושי וביאורי ר' אריה לייב.

כו) בעי אביי ידו של אדם מהו שתעשה ככרמלית מי קנסוה רבנן לאהדורי לגבי' או לא- הקשה הרשב"א, וז"ל: וקשי' לי לפשוט ממתני' דקתני פשט בעל הבית את ידו לחוץ ונטל העני מתוכה או שנתן לתוכה בעל הבית פטור ופטור אבל אסור קאמר דפטורי דאית בהו מעשה ניהו כדאמרין לעיל אלמא ידו של בעל הבית שפשוטה לרה"י ככרמלית היא ואסור להכניסה אצלו וליתא דהתם משום דאתעבידא מלאכה היא דזה עוקר וזה מניח ולא משום שתעשה כרמלית ותדע לך דהא פשט העני את ידו לפניו בודאי אינו נעשה כרמלית דרה"י עולה עד לרקיע ואפ"ה אסור אבל הכא שהוציאה מלאה פירות מבעוד יום קא מיבעיא לי' אם נעשה כרמלית וכו', עכ"ל. ומבואר בפשטות מדבריו דלא אמרין דאיכא איסור דרבנן בעקירה או בהנחה אלא היכא דאתעבידא מלאכה מבינייהו, אשר על כן היכא דפשט ידו מלאכה, דליכא אלא עקירה בלא הנחה, אין לדון שלא יוכל להחזיר אלא משום דעשאוה ככרמלית, והוא האיבעיא בסוגיין. (ע"י ראש יוסף בסוגיין ד"ה עוד רגע אדבר).¹⁹

וע"י שו"ע או"ח סי' רס"ו סי"ב דמי ששכח כיסו עליו בשבת אם הוא בשוק אסור להביאו לביתו רק מתיר חגורו בשוק ונופל ואומר לאינו יהודי לשמרו, ואיירי נמי באופן שלא עמד עדיין בשוק, וא"כ אמאי אוסר להחזיר לביתו, הרי העקירה היתה מבעוד יום ובשוגג, שלא גזרו בזה, וכמבואר בסוגיין, ונמצא דליכא אלא הנחה, ומבואר מדבריו דאפילו הנחה בלא עקירה אסורה דרבנן. וכן ראיתי מביאים מדברי הרשב"א בעבודת הקודש שער ג' סימן ה' שכתב, וז"ל: דהמכניס ידו מרה"י וקלט מי גשמים אם קלט מע"ג גומא חייב שהנחתו על גבי מים הוי הנחה אבל אם קלט מע"ג כותל משופע או אפילו קיבל מן האויר אסור כי הטעינוהו מן השמים כהטעינו חבירו וכבר ביארנו למעלה שאם הטעינו חבירו פטור אבל אסור ויש מגדולי החכמים שכתב בזה להקל ולא יראה לי, עכ"ל. הרי מבואר דאסור להכניס מי הגשמים מרשות הרבים לרשות היחיד כמו הטעינו חבירו, אף דלא היתה עקירה דהא לא נחו מי הגשמים בהיותם על כותל משופע או באויר. (והוא לכאורה דלא כדבריו בסוגיין דבעינן עכ"פ שתיעשה מלאכה מבינייהו, וצ"ב). ולפי זה יקשה לכאורה מה מיבעיא לן בסוגיין אי עשו ידו ככרמלית, תיפו"ל ממתני' דאסור מצד העקירה הוא ההנחה. אלא דיעויין בראש יוסף שצידד דשפיר בעינן להא דעשאוה ככרמלית בכדי לאסור, דלולא ד"ז היה ידו נחשב למקום פטור והיה מותר להכניס אליו ולהוציא ממנו, ושפיר היה מותר, לכך בעינן להא דעשאוה ככרמלית. ולפי"ז שפיר איכא למימר כדברי הרשב"א בעבודת

הקודש דאף הנחה גרידא או עקירה גרידא אסור, דהא מיהא דודאי בעינן שיהא עכ"פ העברה מרשות הרבים לרשות היחיד.

נמצונו למדים דלדעת הרשב"א בחידושו ודעמי' מאי דבעינן הכא שיהא כרמלית היינו משום דלא איתעבידא מלאכה, ואילו הנחה גרידא או עקירה גרידא אינה אסורה. ולדעת המחבר והרשב"א בעבודת הקודש שפיר אסירא עקירה או הנחה גרידא, רק דהכא בעינן למאי דידו ככרמלית משום דאל"ה הוי מקום פטור (ע"י תוס' עירובין ד"כ).

ואיכא בזה עוד דיעה שלישית, ע"י תוס' לקמן ד"ד ע"א ד"ה מאי שנא, ופרי מגדים משבצות זהב סי' שמ"ח סוף סק"א, דמבואר מדבריו דבאמת היה אסור כאן הנחה גרידא, אלא דהיו מתירים משום דהיכא דלא עבד איסורא הקילו לו להחזיר בכדי שלא יצטרך שיהיה ידו פשוטה כל היום, להכי בעינן להא דעשאוה ככרמלית, דמהאי טעמא לא מקילין עלי', כיון דהחשיבוה ככרמית ואינו איסורא בעלמא אלא מלאכה מדרבנן.

כז) תוד"ה כאן למעלה מי- וי"ל דקמ"ל דאפילו הוציאה מתחילה דרך מטה מי מותר להחזירה למעלה מי ולא קנסינן ליי- ומסתמת לשון רש"י משמע דלא כדבריהם, אלא אם אף הוציאה למטה מי אסור להחזירה אפ"י למעלה מי. ולכאורה לשיטתייהו אזלי בזה, דלשיטת רש"י יסוד הך מילתא קנסא הוא ואפ"י באופן דבעצם לא שייך שיהיה כרמלית, וכמבואר מדבריו לעיל דאפ"י במוציא לרה"י איתא להך שאלה הגם דרשות היחיד עולה לרקיע, והרשב"א באמת חילק בכך, וכנ"ל, ולדידי' מאחר דהוי כל כולו קנס שייך לומר שקנסו דליחשב ככרמלית אפ"י למעלה הגם דהוי מקום פטור, ואין הדבר תלוי אלא אי עשה מעשה שיקנסו עבורו, אשר בזה הוא דאיכא נפ"מ אי הוציא למטה מי או למעלה מי. אכן לדעת התוס', אף דנימא דקנס הוא, מ"מ גדר הך קנסא הוא דאסורו מקום ידו ונתנו לזה דין כרמלית, וכמבואר ממאי דהוה ניהא להו למיגרס אסורה ולא קנסוה, ואף דבסוף כתבו דאפשר למיגרס קנסוה מ"מ ביאורא דמילתא הוא דמהאי טעמא הוא דיש ליד דין קנס. ומאחר דהוי חלות דין כרמלית שחל על היד הרי לא שייך דבר זה ברה"י למעלה מי כיון דמקום פטור הוא ואינו כלל כרשות הרבים, אשר על כן שפיר כתבו התוס' דאפ"י הוציאו למטה מי מותר לו להכניסו למעלה מי, דלא שייך שיחול על למעלה מי ברה"י דין כרמלית, וכנ"ל. וכן יצא לכאורה להיפך, דאף אם הוציאו למעלה מי אסור לו להחזירו למטה מי, דמאחר דנתנו על מקום ידו כשהוא למטה מי דין כרמלית הרי אסור להכניס ממנו לרה"י.

וקושיית התוס' לא יקשה לשיטת רש"י, ד"ל כמ"ש בבתוס' הרא"ש, ד"הא דקאמר מותר להחזירה לאו דווקא דהוא הדין אף להוציאה מותר לכתחילה דאין כרמלית למעלה מעשרה". (אלא דמה שכתב הרא"ש דאין כרמלית למעלה מעשרה לכאורה צ"ב, דהא טעמא דהוה אסרינן להוציא לאו משום כרמלית הוא, כמבואר מהמשך סוגיין).

והנה מדברי התוס' ומפשטות דברי רש"י דמבואר דמותר לכתחילה להוציאה למעלה מי דהוא מקום פטור. ולא כן דעת הרשב"א, ע"י בדבריו שכתב "דאפילו להוציא למעלה מי אסור לכתחילה דחיישינן דילמא שדי להו וכדאמרין בסמוך אידי ואידי למטה מעשרה ולא ככרמלית דמאי ולא קשיא כאן מבעוד יום כאן משחשכה דאלמא דאע"ג דלאו ככרמלית דמאי אפילו הכי קנסי' כשהוציאה משחשכה או משום הא דלמא שדי להו או משום דלמא אתי לאפוקי לכתחילה מרה"י לרה"י וה"נ למעלה מעשרה אע"ג דלא קנסי' לי' מ"מ אסור לעשות כן משום דלמא משתלי ושדי וכל דאי שרית למעלה מעשרה אתי לאפוקי למטה מי ולא גזרה לגזרה היא דאי לא הא לא קיימא הא". ולדבריו לעולם אסור להוציא למעלה מי, רק דאמרר שאינו אלא משום גזרה ולא

¹⁹ ע"י שו"ת חוט המשולש תק"ו ר' אליעזר יחזק סי' נ"ד כיוון לדברי הכס"ב, ע"פ שהקשה מה מיבעיא לן אי עשו ככרמלית, ומה בעינן לזה להא דעשאוה ככרמלית, תיפו"ל ממתני' לאסור דרבנן מלד העקירה או ההנחה, והוכיח מהו כנ"ל דהנחה או עקירה לחודי' בלא איתעבידא מלאכה בניניהו לא אסירא.

הוא כעין הוצאה מדרבנן, אשר על כן לא קנסו שלא יוכל להחזיר.

או היה אפשר לומר דמאי דמותר להחזיר הוא מטעם אחר, דאין כרמלית למעלה מי, וכ"כ הכס"מ פ"ג מהל' שבת ה"כ בשם הרמ"ך. והנה רש"י ס"ל דשפיר היה שייך למישווי כרמלית אפי' למעלה מי, דהא כתב דטעמא דבהוצאה למעלה מי מותר להחזירה הוא משום דלא עביד איסורא, הרי דאילו הוה עביד איסורא היה אסור להחזירה אפי' למעלה מי. ואי הוה אמרינן דטעמא דהרשב"א הוא משום דליכא כרמלית למעלה מי, היה אפשר לומר דלשיטתייהו אזלי בזה, דלהרשב"א אף דנימא דמאי דהוי כרמלית קנסא הוא מ"מ יסוד הדבר הוא דתקנו שיהא כרמלית, לדידי' פשוט דאם אף למעלה מי לא שייך כרמלית ממילא לא שייכא בזה הך קנסא, אף לדעת רש"י שנתבאר לעיל דס"ל הך מילתא כל כולו קנסא הוא ותקנו שיהא ככרמלית אף דאינו כרמלית, הרי זה שפיר שייך גם למעלה מי. ועוד יש לדון דס"ל לרש"י דליתא להך מילתא דאין כרמלית למעלה מי אלא באויר שעל כרמלית, אבל יד הנמצא למעלה מי דלעצם הוי נתנו דין כרמלית, בזה יתכן דלא שייך הוי דליכא כרמלית למעלה מי, וכמבואר מדברי רש"י בעירובין ריש פרק כל גגות דגג הבולט הוי כרמלית, ואף דלמעלה מי הוא, ע"ש בתוס' מה שהביאו מדברי הירושלמי.

אכן מוכח לכאורה דכונת הרשב"א הוא באמת כדמשמע מפשטות דבריו בסוגיין, דטעמא דלא אסרו להחזיר לאו משום דאין כרמלית למעלה מי הוא, אלא משום דכיון דיסוד האיסור אינו אלא גזירה לא אסרו החזרה, דיעויין דבריו בעבודת הקודש שער ג' סימן ו' שכתב, וז"ל: היה עומד בחצר אסור להוציא ידו מלאה פירות לרה"ר ואפילו למעלה מעשרה טפחים הוציאה למעלה מעשרה טפחים יראה לי שאע"פ שהוציאה במזיד מחזירה הואיל ולא הוציאה אלא לאויר מקום פטור, עכ"ל, והרי למסקנת סוגיין אין טעם איסור החזרה משום כרמלית כלל אלא משום קנס, ומאחר דלמעשה אסרו להוציא למעלה מי אמאי לא אסרו להחזיר אם הוציא, אע"כ היינו מטעם הני"ל, וכמבואר באמת מדברי הרשב"א, דכיון דהוציא למקום פטור, אינה הוצאה דרבנן, אלא סתם גזירה, אשר בזה לא אמרו שיהא אסור להחזיר.

ועי' מאירי שהביא באמת ב' דיעות בזה בהוציא למעלה מי במזיד אי מותר להחזיר, ע"ש דעת הרבה מפרשים דלמעלה מעשרה מותר להחזירה, אבל דעת גדולי הפוסקים וגדולי המחברים דאם הוציא במזיד אפי' למעלה מעשרה אסור להחזיר, וכונתו לכאורה, דהרי"ף והרמב"ם לא הזכירו דאיירי דוקא למטה מעשרה, עי' כס"מ בשם רמ"ך שעמד ע"ז, ובמ"מ כתב דמש"כ הרמב"ם דהוציא לאויר רה"ר כונתו בתוך עשרה. וטעם האוסרים הוא כיסוד מה שהקשינו על דברי הרשב"א, דמאחר שאסרו אף למעלה מי להוציא, אמאי לא יהיה אסור להחזיר כמו בלמטה מי.

כח) אדרבה איכא מסתברא מבעוד יום דאי שדי לי' לא אתי לידי חיוב חטאת ליקנסוה רבנן וכו' - הנה אי קנסו ע"ז מוכח דאיכא איסורא, ואף דהוציא מבעוד יום, עי' ברא"ש ס"ג דקנסין לי' על שלא החזירה עד שחשיכה, דעל מה שלא החזירה קודם חשיכה עבר באיסורא דרבנן.²⁰

ובהא דאמרו דמשחשיכה אתי לידי חיוב חטאת, הנה איתא בעירובין דף כ', תנן התם לא יעמוד אדם ברשות הרבים וישתה ברשות היחיד ברשות היחיד וישתה ברשות הרבים וכו', וכתבו שם התוס' ד"ה לא יעמוד אדם, וז"ל: בפרק בתרא מוקי לה בחפצים הצריכין לו וגזרינן דלמא יכניס אצלו וכו' אבל מפ"ק דשבת קשיא דקאמרינן התם אדרבה משחשיכה דאי שרי לי' אתי לידי חיוב חטאת לא קנסין והשתא היכי אתי לידי חיוב חטאת הואיל ונחו בידו שהוא מקום

פטור וי"ל דלא חשיב הנחה במקום פטור אלא בדבר שהוא נוטל ממקומו אבל התם שהכלי נח מאליו לא חשיב הנחה במקום פטור וכו' וא"ת אכתי אפשר דלא אתי לידי חיוב חטאת כגון שיתן מידו זאת לידו אחרת וי"ל דאיירי כשהנקב קטן וכו', עכ"ל, וכ"כ גם הרא"ש. ומבואר מדבריהם דאין הנחה במקום פטור מבטלת את העקירה הראשונה אלא באופן שעושה מעשה להניח אבל היכא דנח מאליו, אף דודאי החפץ הוא כנח, מ"מ עד כמה ד"הנחה" לא הויא אין זה מבטל העקירה הראשונה. וזהו כמו שביארנו לעיל אות י"ט ביישוב קושיית הגרע"א על דברי התוס' בריש העמוד. ולדברי התוס' מיירי בסוגיין בין הוציא ידו למטה מי, בין למעלה מי, דאף דחשיב ידו מקום פטור אין זה מבטל העקירה הראשונה ושפיר אמרינן דאתי לידי חטאת.

אכן דעת הריטב"א שם בעירובין דדווקא אם הוציא ידו לרה"ר למעלה מי הוא דחשיב ידו מקום פטור, אבל אם הוציא למטה מי לא חשיב מקום פטור, וכתב דמאי דמבואר בסוגיין דאתי לידי חיוב חטאת הוא דווקא שהוציא למטה מי, אבל אם הוציא למעלה מי מאחר דידו הוי מקום פטור לא היה חייב, אשר מבואר מזה דלא כדברי התוס' והרא"ש, אלא על ידי מאי דהחפץ נח בידו שהוא מקום פטור די בזה לבטל העקירה הראשונה ובכה"ג לא אתי לידי חטאת. וגם הריטב"א בזה לשיטתו, דכבר הבאנו לעיל דבסוגיין כתב להדיא כקושיית הגרע"א.

כח) רש"י ד"ה מבע"י דאי שדי לי' - דלא הוי עקירה בשבת אלא הנחה לחודי' ואיסורא דרבנן הוא דאיכא דעשה מקצתה וכדתנן שניהן פטורין אבל אסורין וכו' - מבואר לכאורה מדבריו דהנחה גרידא בלא איתעבידא מלאכה מביניהו אסירא במתני' מדרבנן, ודלא כמבואר בחידושי הרשב"א הני"ל באות כ"ב. ולדידי' צ"ל לכאורה דמאי דבעינן למימר דעשאוה ככרמלית הוא משום דאליה חשיבא ידו מקום פטור, כנ"ל שם. אלא לשיטתו דכל כולה דהך מילתא אינו אלא קנס הרי מדינא הוי היד כרשות שנמצאת בה ולומר דעשאוה כמקום פטור אין בזה משום קנס, ומה שאינו חייב מעיקר הדין הוא משום דלא חשיבא מעשה הנחה, כמשנ"ת לעיל, וא"כ אם אף אסירא דרבנן עקירה גרידה תו לא בענן למימר דעשאוה ככרמלית, וצ"ב.

ל) משחשיכה דאי שדי לי' אתי לידי חיוב חטאת וכו' - עי' חידושי הרשב"א שהקשה, וז"ל: איכא למידק היכי דמי אי בשוגג ולא אידכר למאן אסרו ולמאן התירו להחזירה ואי בשוגג ואידכר חטאת מי מיחייב וכו' וי"ל דהכא ודאי בשוגג ואידכר וחייב חטאת דקאמר לאו חיוב ממש שיביא עליו קרבן חטאת קאמר אלא חילול שבת שיש בו חיוב קאמר ורב ביבי בהכי מתוקמא למסקנא כלומר בין במזיד גמור בין בשוגג ואידכר כדהכא ולא חיוב סקילה ממש קאמר וכו', עכ"ל. ומבואר מדבריו דבכדי שיהיה מותר לרדות סגי במאי דהוי איסור חטאת ולא בעינן שיהא בזה חיוב חטאת בפועל, וכ"כ גם בחידושי הרמב"ן, ע"ש.

אכן יעויין במאירי שכתב דלמסקנא דווקא באיסור סקילה או בשוגג היכא דאיכא חיוב חטאת הוא דהתירו לרדותה, אבל משום איסור חטאת לא התירו לרדותה, "שמתוך קושי" זו יש מי שאומר שזה שאמרו בסוגי' זו משחשיכה דאי שדי להו אתי לידי חיוב חטאת לא ליקנסוה ועל כרחך הואיל ונזכר בנתיים אתה צריך לפרשה בחזר ושכח". וע"פ זה דן אי מישך שייך ד"ז לשאלה אי איכא ידיעה לחצי שיעור לחלק או לא, דאי איכא בכה"ג ידיעה לחלק הרי שוב לא יתחייב חטאת כיון שהיה ידיעה בינתיים. וחידוש המאירי דלא שייך הכא ידיעה לחצי שיעור לחלק, "שלא אמרו כן אלא כשעשה איסור בהעלמה כגון כתב אות אחת או אכל חצי זית חלב שאף על פי שאינו חייב איסור מיהא איכא אבל הוצאה שאינה עיקר מלאכה ולא מעשה עיקר החיוב בהנחה הוא והכל נגר אחריה ואע"פ שאמרו שהמעביר שתי אמות בשוגג ושתיים במזיד ושתיים בשוגג פטור מכל

²⁰ והאחכונים פירשו כפופנים אחרים, עי' זכר יצחק סי' ס"ה ועונן יו"ט סימן כ'.

מקום ההעברה דומה למעשה יותר מן ההוצאה כך קבלנו בענין זה וכך כתבוהו חכמי הדורות אלא שאינם דברים שרורים כל כך". (ע"י תוצאות חיים סימן י' ב-ג מה שד"ר בדברי המאירי.) וכתב שם בתוצ"ח בביאור דבריו, "דצירוף עקירה והנחה הוא לבסוף בעת ההנחה אזי נחשב כאילו עשה הכל ולכן קודם שגמר לא התחיל החיוב אבל בחצי שיעור אף דבעי צירוף מכל מקום אין הצירוף באחרונה דוקא אלא דאף שנחשב כל אחד שנעשה בחיוב בשעתו מצטרפין שני החצאים לחטאת ומשום הכי מיד בעשיית החצי שיעור הראשון חשיב חל מקצת חיוב חטאת ומהני ידיעה".

וממה שכתב המאירי לחלק בזה בין הוצאה לבין מעביר ד' אמות, מבואר לכאורה דבד' אמות עצם הדי' אמות הם מהווים החפצא דהמלאכה, (כדברי הגר"ח) אשר זהו דחשיב כמעשה מלאכה ושפיר שייך בהך שיעורא דד' אמות ידיעה לחצי שיעור. וזה מתאים ביותר עם דברי המאירי אשר הובאו לעיל דחייב משום מעביר ד' אמות ברה"ר אף היכא דהיו העקירה וההנחה ברה"ל, והוא מטעם הנ"ל, דיסוד המלאכה הוא עצם ההעברה ד' אמות, וכמשנ"ל לעיל. ודלא כהוצאה דאין עצם ההעברה מהוה חלק מעצם החפצא דההנחה רק, לדברי המאירי, יסוד המלאכה הוא ההנחה ברשות אחרת (או דיסוד המלאכה הוא העקירה וההצאה).

וע"י המשך דברי הרשב"א דהיכא דהוציא ידו בשוגג ואח"כ נודע לו אע"פ שאח"כ שדי לי לרה"ר לית לי חיוב סקילה כיון דתחילתו היה שוגג. הרי דאף שבשעת גמר המלאכה שפיר היה מזיד, מ"מ מאחר דבתחילתו היה שוגג הוי לענין חיוב מיתה כהנחה בלא עקירה. והנה יעויין סוכה מ"ב אמאי דפטר ר' יוסי בנטל לולב והוציאו לרה"ר דהוי טעה בדבר מצוה, הקשו בגמ' והא מכי אגבהיה נפיק בי, ותמה הגרע"א דהא עכ"פ בשעת העקירה היה טועה בדבר מצוה ונמצא דהוי הנחה בלא עקירה. ותי' הגראב"ן בקוב"ש ח"ב ס"י אות ט"ז דמאחר דמאי דפטר טעה דבר מצוה הוא משום דחשיב אונס, א"כ הכא דבגמר העשייה לא הוי אונס אלא שוגג לא שייך לפטור, דעל ידי גמר העשייה חשיבה כעשה כולו בשוגג. ולכאורה מדברי הרשב"א בסוגיין מבואר דלא כדבריו, וכן הביאו להעיר משמ"י דחזו"א. וע"פ ביאורו של התוצ"ח בדברי המאירי מבוארים היטב דברי הגראב"ן, ומבואר לכאורה דנחלקו הרשב"א והמאירי ביסוד זה, ועדיין יש לעיין בזה.

לא) רש"י ד"ה בשוגג לא קנסוה רבנן כו' - ודרב ביבי לא תפשוט מהכא וכו' דהאי דלא קנסוה בשוגג וכו' ולאסור נמי לא תפשוט מקנסו במזיד וכו' - הנה אין מבואר מתוך דברי רש"י אי להך אוקימתא מיירי נמי מבעוד יום או דווקא משחשיכה. ויעויין במאירי שכתב דדווקא משחשיכה הוא שאסור אבל מבעוד יום "אין מזיד דבעוד יום חמור משגגת שבת". אכן יעויין עבודת הקודש שער ג' סי' ו' שכתב, וז"ל: הוציאה במזיד אפילו לאותה חצר אסור הואיל והוציא לאור רשות הרבים וקונסין לפי שאינו בא לידי חיוב תורה אפילו ישליכנו מידו לרשות הרבים שעקירה מבעוד יום היתה ויש מגדולי המורים שהורו שכל שמזיד לעולם אסור ואפילו לאותה חצר וכל שוגג מותר, עכ"ל, הרי מבואר מדבריו שהבין בדברי רש"י דכל שבמזיד לעולם אסור בין אם הוציא בלילה בין אם הוציא ביום. והדברים מפורשים גם בדברי הר"ן, ע"ש שכתב, וז"ל: ולפי שיטת רש"י ז"ל בגמ' בין שהוציא ידו מבעוד יום בין שהוציאה משחשיכה כל שהוציאה במזיד אפי' לאותה חצר אסור להחזירה וכו', עכ"ל. והא מיהא פשיטא לדעת רש"י דלא הוציאה למעלה מ' ליכא איסור בשום אופן כיון דלא עבד איסורא, וכמבואר מדבריו לעיל. ע"י ביאור הלכה ס"י שמ"ח ד"ה וי"א.

ודעת התוס' בזה, דע"כ דהך חילוק בין שוגג למזיד הוא דווקא מבעוד יום, דאילו משחשיכה, הוה פשטינן בעיא דרב ביבי, ודלא כדברי רש"י. אלא דאין מבואר להדיא מדבריהם מהו אי איכא להך אוקימתא חילוק

משחשיכה בין שוגג לבין מזיד, דדעת הר"ן בדברי התוס', וכ"ה במהרש"א, דאם הוציא משחשיכה בשוגג מותר להחזירה, רק במזיד תליא בבעיא דרב ביבי. (ולדברי הרשב"א בתוס' ד"ה ואיבע"א אסור ממנ"פ במזיד משום חוכא ואיטלולא). אכן דעת המהרש"ל היא דבמזיד אסור להחזירה ובשוגג תלוי בבעיא דרב ביבי. ודעת הרמב"ן והרשב"א בחידושיהם כדיעה הא' בדברי התוס', דלמסקנא דמותר לרדות לרב ביבי הכא במזיד משחשיכה יהא מותר להחזיר, כדברי הר"ן והמהרש"א, ע"י הכרחו לזה, וע"י מש"כ המהרש"א בזה, ולמעשה יוצא מדבריו דמשחשיכה במזיד אסור אף די בדרב ביבי מותר, דאף דיש להשוות בעצם ב' הדינים, מ"מ מאחר דעל כל פנים מבעוד יום אסור במזיד, שוב ממילא אסור גם משחשיכה, ואילו להמהרש"ל לא שייך כלל מזיד משחשיכה להא דרב ביבי ובעצם אסור. והנידון בזה, אי מודו התוס' לחילוקו של רש"י לענין מזיד.

והנה כתב הרמב"ם פ"ג מהל' שבת ה"כ, וז"ל: שכח ופשט ידו והיא מלאה פירות והוציאה מחצר זו להכניסה לחצר שבצדה ונזכר קודם שיכניס והרי ידו תלויה באויר רה"ר מותר להחזירה אליו לחצרו אבל להכניסה לאותה החצר השניה אסור כדי שלא יעשה מחשבתו שחשב בשעת שגגה ואם הוציא ידו במזיד הרי זה אסור להחזירה אצלו אלא קנסו אותו שתהא ידו תלויה עד שתחשך, עכ"ל, וכ"ה ברי"ף. והנה הרמב"ם לא כתב לחלק בין הוציאה מבעוד יום להוציאה משתחשך, ונאמרו בביאור דבריו כמה דיעות, דיעוין ברא"ש שכתב בדבריהם דהך חילוק בין שוגג למזיד אינו אלא בהוצאה מבעוד יום, אבל אם הוציאה משתחשך אף במזיד חזיר, וכדעת הר"ן הנ"ל בדברי התוס', ומאי דלא כתבו הר"ף והרמב"ם לחלק בין מבעוד יום לבין משחשיכה, הוא משום דסמכו אמאי דהביאו בהדיק פת בתנור דמותר לדודתה. אכן יעויין ברי"ן שכתב דמדלא חילקו כך מבואר דס"ל דמאי דמחלקין בין שוגג לבין מזיד הוא בין בהוציאה מבעוד יום בין בהוציאה משחשיכה, והוא כדברי הראשונים הנ"ל בדעת רש"י. ונקטינן לחלק בדין המזיד בין הך דהכא לבין רודה פת. והמאירי כתב בדבריהם כמו שכתב בדעת רש"י, דכל החילוק בין שוגג לבין מזיד הוא דווקא משחשיכה אבל מבעוד יום אפילו במזיד מותר להחזיר.

והנה לא נזכר ברמב"ם דין המוציא למעלה מ' אי קנסין במזיד, ע"י מ"מ שם שהניח דהרמב"ם ודאי דמותר בכה"ג, וכן הוא ברשב"א בעבודת הקודש ש"ג פ"ו. אכן המאירי נקט בזה דאף למעלה מ' קנסין במזיד, ע"ש.

והנה מדברי הרמב"ם מבואר דמאי דמחלקין בין חצר זו וחצר אחרת זהו דווקא בשוגג אבל במזיד חייב אפי' בחצר זו, וכן יוצא מדברי רש"י בסוגיין. והוא משום דלא שייך במזיד פטור דרב ביבי, וכמש"כ רש"י דליכא למילף מהכא איסורא, אכן ברא"ש הנ"ל בס"ג כתב דמשחשיכה מותר במזיד, וס"ל דשפיר שייך אף ב"י דהתירא דרב ביבי.

ד' ע"א

לב) רש"י ד"ה מחשבתו - אבל לחצר אחרת נתקיימה מחשבתו וגזור דילמא זימנא אחריתי שדי להו לרה"ר - ע"י הגהות הרא"מ הארויץ, דמאי דכתב דבחצר אחרת נתקיימה מחשבתו ע"כ דר"ל ד"אף שגם בחצר אחרת במה שנתכוין לזרוק ברה"ר לא נתקיימה דע"כ שנתכוין לרה"ר דאלי"כ לא חייב חטאת מ"מ בזה מיהא דנתקיים שנתכוין לפנותה"י אכן הרמב"ם הנ"ל כתב דנתקיימה מחשבתו משום הוציאה מחצר זו על מנת להכניסה לחצר אחרת, הרי דמחשבתו היתה להכניסו לרה"י ולא להוציאו לרה"ר ויקשה לכאורה האידך יהיה בזה חיוב חטאת אם יזרקו לרה"ר, הרי לא נתכוין להוציאה לשם כלל. ולכאורה צ"ל דס"ל דלחייב חטאת סגי במה שהתכוין

להוציאה מרה"י אף שלא נתכוין להניחה ברה"ר (עי' פרמ"ג משב"ז סי' שמ"ו סק"ב). או י"ל דמה שהיה דעתו למלאכת מושיט חשיב דעתו למלאכה בכדי שיתחייב על ידי מחשבה זו גם על הוצאה מרה"י לרה"ר. (וראיתי מביאים ראיה למעין סברא זו מדברי הרשב"א לקמן דף צ"ז ע"ב דאם נתכון להעביר ד' אמות מרה"ר לרה"י חייב.)

לג) תוד"ה ומאי שנא - בזו כנגד זו איירי בדיוטא אחת שנא ושנא דאיכא איסור חיוב חטאת דמושיט מרה"י לרה"ר אי"נ בדיוטא אחת וכגון שאין מפסיק שם רה"ר- משי"כ בדיוטא אחת איכא איסור חטאת ולא כתב דאתי לידי חטאת ממש, עי' רש"י דהיינו מטעם שהביאו לעיל ג' ע"א ד"ה בעשותה מדברי הירושלמי דחיוב המושיט מרה"י לרה"י דרך רה"ר בדיוטא אחת הוא דוקא בב', דכן הוה במשכן, אשר ממילא ליכא הכא איסורא דאורייתא, אלא דהוי מושיט דרבנן, והשם איסור דמושיט הוה איסור חטאת.²¹ ויש לבאר גם בעוד כמה אופנים, הא', כפשוטו, דליכא הכא אלא איסור חטאת משום דהרי מיירי שזכר, וכדברי הרשב"א הנ"ל. ועוד י"ל דלהכי נקט איסור חטאת ע"ד שביאר הגרא"מ הארוויץ בדברי רש"י, דמחשבתו היתה להוציאה לרשות הרבים ולא לרשות היחיד אחר, אשר על כן לית בזה איסורא דאורייתא וחיוב חטאת במה שיניחה ברשות הרבים, ולא חשיב אלא "איסור" חטאת.

והנה תמה בפרמ"ג במשבצות זהב סי' שמ"ח סוסק"א על תירוצם הא' של התוס', מה בכך דמיירי בזו כנגד זו דליכא איסורא דאורייתא, הרי איתא במתני' בהזרק דפטור בכה"ג, אשר משמעותו פטור אבל אסור, כלומר, דע"כ איסורא דרבנן איכא, וא"כ יהא אסור להוציא לחצר אחרת מצד הך איסורא, ומה הקשו מאי שנא, ע"ש דכתב דס"ל להתוס' דהנחה בלא עקירה אסורא דרבנן, וע"כ במאי דאמרו דמותר להחזיר התירו דבר זה, וא"כ כמו כן יתירו האיסור דרבנן דמושיט בזו כנגד זו, ע"ש בדבריו. והקשו על דבריו (חוט המשולש ס"ג) מדברי רש"י לעיל ג' ע"ב ד"ה בשוגג שכתב להדיא דחזרת ידו אינה אפילו שבות אי לאו משום קנסא, הרי דבכה"ג שהוא בידו מותר להחזירו ולית בזה אפי' איסור דרבנן אי לאו משום קנסא.²²

ובגוף הנחתו של הפרמ"ג דבזה כנגד זה איכא עכ"פ איסורא דרבנן, באמת פליגי הראשונים בזה, דאיברא, מדברי הרמב"ם פ"ג מהל' שבת הי"ט מבואר דזה נגד זה פטור, דהיינו לפי דברי הרמב"ם פטור אבל אסור, וכן מבואר מדברי הרשב"א בעבודת הקודש שער ג' ס"ה, מ"מ ברשב"א עירובין פ"ה ע"ב מבואר אחרת, וז"ל: ולענין גנין ב' רשויות הרבים כל שהם שוין ואינן משופעין מותר לזרוק מזה לזה אם הם שלו ואפילו אינן זה כנגד זה ואפילו היו שניהם בדיוטא אחת כגון ששניהם לאורך רה"ר וה"ה להושיט מזה לזה כשהן ב' דיוטות ומה ששינוי בפרק הזורק המושיט פטור דמשמע פטור אבל אסור התם כשהם של שנים ומשום שהוא מעביר את הרשויות אבל בששניהם שלו מותר והכין איתא התם במקומה בפרק הזורק, עכ"ל, וכ"ה בר"ח לקמן בהזורק

²¹ ויש לזון לאיסור מושיט דרבנן זה מיתלל תליא דזין מאי דבעינן שנים, ולהתוס' לשיטתו דס"ל דחייב בעשה אחד כל המלאכה רק דבעינן שיתן ליד אחר, לדידהו שפיר י"ל דליכא דעושה הכל לבדו גם לא נתינה לאחר אסור מלדבנן. אכן להני דיעות דס"ל דדוקא צ"ב ששארואה אחד עוקר וא' מניח הוא דליכא חיוב מושיט, היכא דעושה הכל לבדו לית בזה אפי' איסור דרבנן, עי' עיבורי רבנו יחיאל מיכל.

²² ואין זה כמה שכתב רש"י לעיל ד"ה מנעוד יוס דשפיר איכא איסורא דבהנחה בלא עקירה, דהתם אי שדי ל"י הוי הגחה ממש, משא"כ הכא ללא מיירי אלא בחזרת ידו, לכיון דלא היה מונח בקרקע הרה"ר אין בהנחתו ברכות היחיד אפי' איסור דרבנן, והוא חיוב פשוט לכאורה.

(הודפס בצ"ט ע"ב) דמושיט אסור רק היכא דלא עירבו, אשר מבואר מזה דב' דיוטות מותר המושיט היכא דשניהם שלו. וע"פ דברי הר"ח והרשב"א אתיין דברי התוס' שפיר.

ובמה שכתבו התוס' בתירוצם השני דמיירי בדיוטא אחת וכגון דאין מפסיק רה"ר, עי' או"ח סי' שמ"ח בסופו ובמ"א שם סק"ד, שהבין בדברי התוס' דמה שכתבו דמיירי בדיוטא אחת ואין רה"ר ביניהם ר"ל דאיכא כרמלית ביניהם, ומבואר ע"פ דאסור להעביר מכרמלית לחצר אחרת, ועפ"ז הקשה על המחבר שכתב שם דאם הוציא לכרמלית בכל אופן מותר להחזירה ואפילו לחצר אחרת. וכן תמה בחידושי הגר"א על דברי הבי"י מדברי התוס'. ועי' שם בהגהות הגרע"א מה שכתב בדברי המג"א.

ויעויין תוס' הרא"ש בסוגיין שכתב, וז"ל: מאי שנא- ובשתייהן של אדם אחד מיירי דאי בשל אדם אחר אסור כיון שלא עירבו ובזו כנגד זו מיירי דאי בדיוטא אחת שנא ושנא דאיכא איסור חיוב חטאת דמושיט מרשות היחיד לרשות יחיד דרך רשות הרבים אי נמי אפילו בדיוטא אחת וכגון שאלו שתי הצרות דבוקות לרשות היחיד מאחוריהן ואין רשות הרבים מפסיק כי אם כנגד החצר אבל הבית שאחורי אותה חצר סמוך לרשות היחיד אחר דבכי האי גוונא לא מחייב מושיט אלא כעין העגלות שבמשכן שהיו פתוחות לכל רוח לרשות הרבים, עכ"ל. והנה ראשית כל, מהמשך דבריו דמאחר שכתב דמיירי שהיו של אדם א' כתב דמיירי בכנגד זל"ז דליכא איסורא, משמע קצת כדברי הרשב"א הנ"ל דהיכא דהם של אדם אחד ליכא איסורא כלל. ומהמשך דבריו מבואר ביאור אחר בתירוצם הבי' של התוס', דלעולם לא מיירי בכרמלית, ובכרמלית איכא למימר דאפי' לחצר אחרת מותר, דהוי גזירה לגזירה, אלא מיירי דהיו דבוקים ב' החצרות לרשות היחיד מצד אחד, ואנן בעינן שיהא דומה לעגלות דהוי רה"ר מכל הצדדים. ולדבריו מבואר דבכה"ג אף שמושיט דרך רה"ר אינו חייב משום מושיט.

ודומה לדברי הרא"ש כתב בשו"ע הרב, ע"ש שכתב, וז"ל בא"ד: או אפילו הן בדיוטא אחת אלא שאין אורך ר"ה מפסיק ביניהן כלל שר"ה מהלכת לפנייהן ולא ביניהן והמושיט מרה"י לרה"י אינו חייב אלא כשר"ה באמצע כמו שהיה במשכן אף עפ"כ אסרו חכמים כאן כדי שלא תתקיים מחשבתו שנתכוין לפנות הפירות מחצר זו שאם נתיר לו להושיט לחצר אחרת הרי התקיימה מחשבתו ויש לגשור שמא פעם אחרת ישליכן לרשות הרבים וכו', עכ"ל, הרי דהיכא דהוי רה"ר לפנייהם ואין ביניהם ר"ה אף שהושיט דרך רה"ר אינו חייב משום מושיט. וכ"ה גם באבן העזר שם סי' שמ"ח, ע"ש.

ומה שלא פירש כן המג"א, היה אפשר לומר דנחלקו ביסוד האיסור דמושיט, דהא יש להבין איסורא דמושיט ב' אופנים, הא', דיסודו הוא העברה מרשות לרשות, והא דבעינן רה"ר באמצע הוא משום דבלא"ה לא חשיב הוצאה, או י"ל דהוא דין הוצאה מחודשת דהוצאה מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים. והשתא אי נימא כצד הא' דמאי דבעינן לרה"ר הוא בכדי לחלק ב' המקומות לבי' רשויות נפרדות, מסתבר כדברי הרא"ש דמאחר דעל כל פנים צמודים הם מצד אחד, אינם נחשבים לרשויות חלוקות. אכן אי יסוד ושוורש הושתה הוא הושתה מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים, מסתבר לכאורה כדעת המג"א דאף בכה"ג דצמודים הם אחד לשני מצד אחר מ"מ סו"ס העביר מאחד לשני דרך רשות הרבים.²³

²³ אך אין הדברים מוכרחים, ד"ל לאידך גיסא, דס"ל למג"א דמאחר לצמודים הם מצד אחד והיה יכול להציא מאחד לשני בלא הרשות הרבים כלל, לא אסרו בזה להניחו בחצר האחרת אף שהיה דרך הרה"ר כיון שהיה יכול לעשות כן בלא רה"ר.

ובגוף קושיית התוס', מצינו בזה תירוץ אחרים בדברי הראשונים, דיעויין בחידושי הריטב"א שכתב דמאחר דעמדה ידו מעט ברה"ר שוב לא שייך בזה איסור מושיט. ומתבאר מדבריו דאיכא נפ"מ יסודי בין הוצאה לבין מושיט, דבהוצאה הרי אמרינן דאי אחר כך שדי ל"י אתי לידי חטאת, ואילו במושיט אמרינן דמאחר דעמדה ידו לאו מושיט הוא. והיה נראה בטעמא דמילתא דמושיט עצם החפצא דמעשה מלאכה הוא פעולת ההושטה, אשר ממילא מאחר דעמדה ידו יתכן דחסר בחפצא דהמלאכה, אבל בהוצאה יסוד המלאכה הוא מה שחפץ שהיה מונח ברשות אחר נעקר ובלא שנח ברשות באמצע נח ברשות האחרת, אשר זה שפיר שייך אף דעמדה ידו מעט.

והרשב"א בעירובין דף ל"ג ע"א כתב ליישב דכל חיוב מושיט הוא דווקא כשראש הדבר מונח ברה"ר זה וראש השני ברה"ר האחר והגוף באמצע, באויר רה"ר, אבל בעוקר מרה"ר זה ומניח ברה"ר אחר, אין זה מושיט כלל אלא מוציא מרה"ר לרה"ר דרך אויר רה"ר, ופ"ט. ועיי' עוד פרמ"ג הנ"ל שכתב ע"פ דברי רש"י דמיירי בזרק ולא הו מושיט כלל.

והנה הרמב"ם בפ"ג שבת ה"כ כתב דמיירי דשכח ופשט ידו והיא מלאה פירות והוציאה מחצר זו להכניסה לחצר שבצדה וזכר קודם שיכניס והרי ידו תלויה באויר רה"ר, וממש"כ בצדה משמע להדיא דמיירי בדיוטא אחת, וכן דקדק בפרמ"ג, ויקשה לדעתו קושיית התוס', וליכא לתרץ כתי' הבי' דהתוס' לפום ביאור המ"א, דהא כתב הרמב"ם דידו תלוי באויר רה"ר, וכן ליכא למימר כמש"כ בפרמ"ג בדעת רש"י דמיירי בזריקה, דהא מיירי להדיא במושיט. ואף כתיורצם הבי' דהתוס' לפום ביאור התוס' הראש"ם השו"ע הרב נלכא דליכא למימר בדעת הרמב"ם דסתם ולא כתב דמיירי דווקא דאיכא צד דצמודים הם זל"ז ומשמע דבכל גווני מיירי. ולכאורה צ"ל לדעת הרמב"ם כדברי הריטב"א או הרשב"א.

(ד) הדביק פת בתנור התירו לו לרדותה קודם שיבוא לידי חיוב חטאת או לא התירו- ביסוד מלאכת אפיה, עיי' מנ"ח במוסד השבת מלאכת זריעה, ובמנ"ח מצוה רצ"ח, שהבין דיסוד במלאכת זורע הוא ביסודו מעשה הזריעה במקום שראוי להשתרש ולגדול, ואף שעקר לפני שנשרש, וכן אם נשתרש אחר כך בחול, מ"מ אית בזה משום זריעה שהרי עשה מעשה זריעה, ודלא כמלאכת אופה דיסודה הוא האפיה, ונתי דמעשה המלאכה מצדו הוא ההכנסה לתנור, מ"מ לא חייל עלה שם אפיה אלא כשנאפה, אשר זהו המבואר בסוגיין דאם רודה את הפת קודם שנאפה אין בזה משום אופה. ואם הכניס לתנור בשבת ונגמרה האפיה בחול אינו עובר, דיסוד המלאכה הוא אופה, ואופה לא הוי עד שנאפה.

ועיי' רש"י לקמן דף ע"ג ע"א שהבין הענין באופן אחר, דבאמת שוין הן זורע ואופה, וגבי מלאכת זורע אע"ג דכל זמן שלא נשרש כמאן דמנח בכדא דמי מ"מ כיון דעל ידי זריעתו עתה ישרש אח"כ חייב כמו באופה בענין דחייב אע"ג שנאפה ונצלה אח"כ מאליו, ע"ש שכתב דאם לקט הזרע קודם שנשרש פטור למפרע על מה שזרע כיון דלא נתקיימה מחשבתו, והוכיח כן מרד"ת הפת בסוגיין (לדעתו) אע"ג דעצם המלאכה היא השימה בתנור, מ"מ עד שנאפה לא חשיב המעשה מעשה אפיה. ועיי' שהוס"ף דכי היכי דבזורע חייב אף דהשרשה לא תהיה אלא בחול, ה"נ באפיה חייב אף באופן דנגמרת האפיה אחר השבת. המתבאר בזה, דנחלקו גם בגדר אפיה גם בגדר זריעה, דלהמנ"ח יסוד מלאכת זריעה הוא מעשה הזריעה, ואף שיעקור לפני שישתמש, ואילו להרש"י בענין למציאות דהשרשה לחייב משום זורע אף דהמלאכה הוא הזריעה, דבאופן שעוקר ולא נשתרש אינלא למפרע דלא הוי זריעה. ולדעת הרש"י כן הוא גם גדר מלאכת אפיה, ואילו להמנ"ח בענין לעצם האפיה לגוף האיסור ואין האיסור מעשה השימה בתנור כמו בזריעה. וזריעה היכא דנשתרש בחול חייב עליו לתרוייהו, האי מטעמי והאי מטעמי,

אלא דנפ"מ אי לא היה השרשה כלל, וכנ"ל. והיכא דגמר האפיה הוא בחול, להרש"י חייב ולהמנ"ח פטור.

וראינו באפיקי ים ח"יב ס"ד ענף ג' שהקשה על דברי הרש"י מהמבואר בסוגיין דאם נזכר קודם שנאפה לא הוי סופו שגגה, ובשלמא להמנ"ח אתי שפיר, דהא עצם האפיה הוא ודאי חלק מעצם החפצא דהאיסור, אבל לדעת הרש"י דעצם החפצא דמלאכה אינו אלא מה שמכניסו לתנור, מה איכפת לן במה שזכר קודם שנאפה, הרי אין האפיה אלא כמין תנאי דאם לא נתקיים יתבטל השם אפיה למפרע, אבל אינו חלק מחפצא דהאיסור, והיא לכאורה תמיהה רבתא.

ובספר הישר לר"ת ס"ד ד"ש, הובאו הדברים באבני נור ס"י מ"ח אות ח', כתב, וז"ל: וטעם יש ברירה ואין ברירה שכן הדין תורה כעין האופה בשבת אם מניחה עד שתאפה חייב ואם יחתה קודם שאופה פטור וכן הרבה דברים מוכיח סופן על תחילתו, עכ"ל. הרי מבואר דמאי דחייב באופה רק אחר שתיאפה הוא מדין הוכיח סופו על תחילתו, והוא לכאורה כהבנת הרש"י ודעמי' ודלא כהמנ"ח. ויסוד הסברא לכאורה, דאיברא האיסור הוא מעשה האפיה דהיינו ההכנס לתנור, אך לא חל על מעשיו שם אפיה אלא עד כמה שדרך מעשה זה נעשה אפיה, וכשנעשה אפיה נמצא למפרע דמעשה זו מעשה אפיה היא, ולכך חייב עבור המעשה אף שנעשית האפיה בפועל בחול. וכן הוא גם גדר זריעה להרש"י. (ולהמנ"ח הוי גדר דמלאכת זריעה דמאחר דשם הדבר במקום שראוי ליקלט ולהשתרש, נחשב שפעולתו היא כזו אשר בכחה ומחמתה יצמח, ועצם פעולה זו אשר כך הוא בכחה היא פעולת מלאכת זורע). ואין מה דבעינן שתיאפה תנאי בעלמא, אלא האפיה בסוף עושה את המעשה למעשה אפיה. אשר לפי זה שמא יש לדון דהיכא דאין הוא שוגג בשעה שנאפה אלא מויד יתכן דנעשה למלאכת זורע, ועדיין צ"ע בזה, דלכאורה מסתבר דאף בכה"ג כיון שלמעשה נאפה נעשה השימה התנור מעשה אפיה והשימה בתנור הרי היתה בשוגג.²⁴

(ה) תוד"ה ואלא דאהדר ואיזכר מי מחייב- תימה דלישני אימא לידי איסור חטאת כדקאמר בסמוך קודם שיהא לידי איסור סקילה- עיי' תוס' הרא"ש מה שתי' בזה, "דלקמן דאיסורו פחות מסקילה שייך לימר לידי איסור סקילה דאי תתרו בו מחייב סקילה והשתא דלא התרו בו איכא איסור סקילה אבל דהכא דאיסורו חמיר טפי מחטאת לא שייך ב"י למימר לידי איסור חטאת". וסברת התוס' שלא תירצו כן היא לכאורה דמאחר תחילתו שוגג אי אפשר לדון שיחשב איסור שעשה אלא איסור חטאת, ואף דלמעשה היה מויד בסוף, מאחר דאית בזה נמי שוגג אי אפשר לקרותו יותר מאיסור חטאת.

(ו) תוד"ה וכי אומרים לו לאדם חטא בשביל שיזכה חבירך- ואומר ריב"א דאפי' למדביק עצמו אין לפשוט משם להתיר דהתם עדיין לא נעשה האיסור ומוטב שיעשה איסור קל ולא יעשה איסור חמור על ידו וכו'- ביאור הדברים, דלא התירו לעשות מעשה אפי' קלה שלא יעבור איסור חמור בשווא"ת, רק בכדי שלא יעשה מעשה עבירה חמורה. ולדבריו מאי דאמרו לעיל דנפשוט בעיא דרב ביבי מנ"ד פשוט ידו אינו מדויק, דאף דנפשוט דרב ביבי דהעמידו גבי רודה פת דאיסור, מ"מ בני"ד היה יכול להיות מותר, דהא הכא יעבור האיסור החמור במעשה, ומאי דהכא העמידו האיסור הוא דבר שלא נדע מדרב ביבי, וכן הקשה הגרע"א לעיל ג' ע"ב, ע"ש.

(ז) תוד"ה וכי אומרים לו לאדם חטא בשביל שיזכה חבירך- ועוד י"ל דוקא היכי דפשע קאמר וכי אומרים וכו'- עיי' חידושי הגרע"א שהקשה דתי' זה אינו מיישב קושייתם הראשונה במאי דמעשר שלא מן המוקף, דהא אף התם יהיה פשיעה מצד השני במה שיאכל בלי לעשר. וכתב הגרע"א דע"כ דאין

²⁴ וי"ש לעיין אי מישך שייכי לכני הנ"י צפוק כי"ל רג"ל נגדר א"ן משום חלו להכא.

כונת התוס' ליישב בתי' זה אלא הקושי' מחצי עבד חצי בן חורין, אבל לקושי' מסוגי' דעירובין אכתי בעינן לתירוצא קמא, עיי' כל דבריו.

והנה יעויין בתוס' חגיגה דף ב' ע"ב ד"ה כופין את רבו שכתבו, וז"ל בא"ד: ואע"ג דאמרין המשחרר עבדו עובר בעשה ניחא לן דליעבד הרב איסורא זוטא ולא ליעבד העבד איסורא רבא כדאמר בעירובין בפי' בכל מערבין ולא דמי לההיא דריש שבת וכי אמרינן לו לאדם עמוד וחטא וכו' ע"כ. והתם פושע בדבר הוי שלא היה לו לאפות הפת וכו' עכ"ל. הרי מבואר להדיא בדבריהם דסגי בתי' זה אף ליישב ההיא דעירובין, ודלא כמשי"כ הגר"ע, אלא דצ"ב כקושייתו דהרי אף התם הוי פושע.

ולולא דברי הגר"ע היה אפשר לומר בכונת התוס' דר"ל דהיכא דפשע כבר לא עבדינן עבדו תקנה להצילו גם מאיסור חמור. אבל בהא דעירובין הרי אכתי לא פשע העם הארץ כלל, בזה שפיר אמרינן דהעבד איסור קל בכדי שלא יפשע כלל.

והנה יעויין דברי התוס' בגיטין דף מ"א ע"ב ובעירובין דף ל"ב שכתבו דפשעתו היא שהדביק סמוך לחשיכה. והנה בפשטות היה נראה דעצם השגגה ששכח שהדבר בתנור הוא הפשיעה, וא"כ צ"ב מה זה שכתבו התוס' דהפשיעה היא שהדביק סמוך לחשיכה. וכבר עמד בזה הרש"ש בגיטין, עיי' שכתב דדוקא כה"ג הוא דחשיב פשיעה לענין זה, דמירי חששב שעוד יום ונתברר שהוא לילה, דאף לפום טעותו שהיה סבור שעוד יום אית בזה פשיעה על שהדביק בשעה כזו מאוחרת, בזה הוא דאין אומרים חטא וכו'. אכן יעויין באגרות משה או"ח סקט"ז שתמה על דברי הרש"ש דא"כ מה הקשו על רב ביבי וכי אומרים לאדם וכו', הרי היה לנו לומר דמירי שהיה שוגג גמור דלפום שגגתו ליכא פשיעה כלל, ונשאר שם באג"מ בצ"ע בלשון התוס'.

ואיך שיהיה, מדברי התוס' עולה דאי אמרינן לאדם לחטוא בעבירה קלה כדי שלא יחטא חבירו בעבירה חמורה תלי' ב' תירוצי התוס', דלתי' הראשון באמת לא אמרינן הכי רק היתבר דהוא גרם העבירה החמורה של חבירו או היכא דהוי מצוה רבה, ואילו לתי' הב' מן הסתם אמרינן חטא וכו' רק היכא דפשע לא אמרינן.

והנה הא דאמרינן מן הסתם חטא וכו', הוא בפשטות מדין ערבות, וכ"כ בשו"ת בת"ס או"ח ס"ב ד"ה ודע, עיי' שכתב לפ"ז דלדעת הרא"ש פ"ג דברכות דנשים אינן בכלל ערבות אין אומרים חטא בשביל אשה שלא תחטא היא בחמורה. וכן יהיה בגר' לשיטת התוס' בקידושין דף ע"ב ע"ב דגרים אינם בכלל ערבות.

ועיי' שם בכתי"ס דהקשה ע"ז מהא דגבי חי"ע חב"ח אמרינן חטא וכו', והא חצי בן חורין גר הוא ואינו בכלל ערבות, וכל שכן צד עבד שבו, והאיך אמרינן התם חטא וכו'. וכן יקשה מהא דגיטין מ"ג ע"ב דס"ד דכפו בחצי שפחה חצי בת חורין משום דנצטוה בפרו ורבו כדעת ריב"ב, והא לדעת הרא"ש אין אשה בכלל ערבות, עיי' מש"כ בביאור ס"ד דהש"ס.

ויש לעיין לדעת התוס' מהו הדין היכא דפשע, והעבירה שיעבור היא מצוה רבה. ומסדר דברי התוס' משמע להדיא דבכה"ג אם אך פשע לא אמרינן חטא וכו' אף דהוי מצוה רבה, דהא תירוצא קמא קאמר דהוי מצוה רבה, ותי' בתרא אינו מחלק בהכי אלא מיישב באופן אחר שאני היכא דפשע, וא"כ בפשטות ר"ל דאף היכא דהוי מצוה רבה לא אמרינן חטא וכו', וכן הביא בשע"ת סי' ש"ו בשם שו"ת שבות יעקב, עיי'.

והנה יעויין ב"י סי' ת"ו ס"ד, וז"ל: נשאל הרשב"א (שו"ת הרשב"א ח"ז סי' רס"ז) על אחד ששלחו לו בשבת שהוציאו בתו בחזקה מביתו על ידי ישראל משומד להוציאה מכלל ישראל אם ישים לדרך פעמיו בשבת פן יפחידוה ותשתמד אם מותר לילך אפי' חוץ לגי' פרסאות וכו' ומכל מקום כך דעתי נוטה שאין דוחין שבת על הצלה מהעבירות לפי שאמרו אין אומרים לאדם עמוד וחטא בשביל שיזכה חבירך ואפילו איסור זוטא לא שרינן ל"י כדי להציל חבירו

מאיסורא רבה דעד כאן לא אמרינן בפרק בכל מערבין ניחא ל"י לחבר וכו' אלא כשאותו איסור בא לעם הארץ על ידי החבר וכו', עכ"ל. והוא כדברי התוס' בתירוצם הא', אלא דיקשה לפ"ז קושיית התוס' מהני מקומות דאמרינן שיחטא עבד חבירו, וכבר העיר בזה הב"י שם, ואין לומר דמשום מצוה רבה נגעו בה, דהא אין לך מצוה רבה מהא דבגידון של הרשב"א.

והנה מחצי שפחה חצי בת חורין וחצי עבד חצי בן חורין לא יקשה ע"פ מה שכתב הרשב"א לשיטתו בסוגיין, וז"ל: ולי נראה דשאני התם כיון דחציו בן חורין לית בהו משום לעולם בהם תעבודו משום צד חירות שבו, עכ"ל. וכ"כ בביאור הגר"א סו"ס ש"ן דאזיל הרשב"א בזה לשיטתו. עיי' עוד מ"א סי' ש"ן סק"ט וביאור הגר"א שם עוד תירוצים בזה.

והא דכתב שנמצא בו יבלת שהוכיחו מיני התוס', עיי' טו"א חגיגה ב' ע"ב (באבני שוהם) דהתם היינו טעמא דאין שבות במקדש ולא הוי עשיית אפי' איסור קל. ואשר לקושי' מסוגי' דתמיד נשחט, ראה אות ל"ח.

לח) תוד"ה וכי אומרים לו לאדם חטא בשביל שיזכה חבירך - ואתי שפיר הא דאמרינן בריש תמיד נשחט דאתי עשה דפסח שיש בו כרת ודחי עשה

דהשלמה וקא עברי כהנים בעשה דהשלמה ומקריבין למחוסר כפורים כפרתו כדי שיביא פסחו - תמוה לכאורה מה שייך ד"ז לכאן, הרי התם אינו עובר בעשה דהא אתי עשה דפסח שיש בו כרת ודחי עשה דהשלמה, וכה"ק בשפ"א, עיי'. ונראה בזה ע"פ הכתוב אצלנו בפסחים שם, ומדומה ששמעתי כן ממרן הגר"ח שמואלביץ זצ"ל, דחלוק הוא עשה ועשה מעשה ולא תעשה, דבעשה ול"ת הוי ענין דחיייה, אבל בעשה ועשה אין זה ענין דחיייה, וכלשון הגמ' ביבמות **מוטב** שיבוא עשה שיש בו כרת וידחה עשה שאין בו כרת. וביאור הדברים כפשוטו, דיותר כדאי לעשות עשה שיש בו כרת מלעשות עשה שאין בו כרת, אבל הא מיהא ודאי דנחשב כעובר על העשה השני ע"פ באונס כיון דהוי שאלה של בחירה ולא של דחיייה, ועפ"ז שפיר חשוב אצלו מעשה חטא, ודוק.

ובאופ"א י"ל, דהנה יקשה לכאורה מה שייך דחיייה דעשה דפסח הוא של אחד ועשה דהשלמה הוא על אחר. אלא דאמרינן דמשום דמצד ערבות חייב הוא לעבור איסור קל כדי שלא יעבור חבירו איסור חמור, הרי ליכא חילוק בין הוא לבין חבירו, אשר ממילא שפיר שייך שידחה עשה דזה לעשה דהשלמה של האחר, דעצם הך דחיייה נבנה על מאי דאומרים לאדם חטא עבד חבירו.

והנה לפום קושיית השפ"א אתיין שפיר דברי הרשב"א הנ"ל באות ל"ז, דהא משום דחיייה הוא ולא משום דאומרים לאדם חטא וכו'.

ויעויין כת"ס הנ"ל שהקשה על מה שכתבו התוס' דהיכא דפשע לא אמרינן חטא וכו', האיך אמרינן גבי ק"פ חטא וכו', והרי התם פשע במה ששכח להביא עד עכשיו כפרתו, עיי' שתי' בזה ג' תירוצים, הא', שמא נחלק בין פשע לבין שוגג (וע"ז יקשה לכאורה מי יימר דברודה פת מיירי בפשע ולא בשכח דפרכינן עלה ואי אומרים לאדם חטא וכו'). הב', דאפשר דמיירי באופן שלא היה יכול להקריב קודם לכן (ודלא כרש"י שם בפסחים), והג', דשמא איכא נפ"מ בין היכא דפשע בקו"ע לבין היכא דפשע בשו"ת.

לט) לעולם במזיד ואימא קודם שיבא לידי איסור סקילה - כתב הרמב"ם בפ"ט מהל' שבת ה"ה, וז"ל: שכח והדביק פת בתנור בשבת וזכר מותר לו לרדותה קודם שתאפה ויבוא לידי מלאכה, עכ"ל, הרי שהביא דין זה בהדביק בשוגג, ודלא כמסקנת סוגיין דמירי במזיד, וכבר העירו נושאי כליו על כך, עיי' מ"מ ולח"מ מש"כ בזה. ומדברי המ"מ שם מבואר דהך דינא דמותר לרדותה קודם שתבוא לידי מלאכה הוי שוגג חידוש יותר גדול ממזיד, דהו"א כיון שזכר אם כן ליכא חטאת, ואפילו הכי שרי לרדות קודם שיבוא לידי איסור חטאת. ואילו המחבר בסי' רנ"ד ס"ו כתב וז"ל: ואם נתנו בשבת אפילו במזיד מותר לו לרדות קודם שיאפה כדי שלא יבא לידי איסור סקילה, עכ"ל, הרי מבואר דמזיד הוא חידוש יותר גדול, והוא

משום דהו"א דכיון דמזיד הוא נימא בזה הלעיטהו לרשע ויהיה על ראשו עון סקילה, קמ"ל, וכ"כ הב"ח. ועיי' נמי מג"א שם סקכ"א ומחצה"ש שם.

מ) תוד"ה קודם שיבוא לידי איסור סקילה - וא"ת מא בעיא היא זו אם התירו לרדותה פשיטא שלא ישמע לנו אם נאסור לו ות"י ריב"א דאם לא התירו לא מיחייב סקילה כיון שמניח מלרדות על ידי מה שאנו אוסרין לו וכו' - כונת קושייתם, שהבינו דמירי באופן שבאמת יתחייב סקילה, אשר בזה הקשו דהרי אף אי נימא לו דאסור לרדותה מ"מ ירדה בכדי להנצל ממיתה, ותירצו דאחר שאמרו שאסור לרדות שוב לא יתחייב סקילה אם לא ירדה כיון דכאנוס הוא, וממילא שפיר יציית לתקנה שלא לרדות. (עיי' אילת השחר שביאר כן.) אלא דמדברי התוס' לעיל ד"ה ואלא דאהדר ואידכר מי מחייב מבואר מדברי התוס' דלא מיירי באופן שיהיה סקילה ממש, שהרי הקשו דנימא איסור חטאת כמו דאמרין קודם שיבא לידי איסור סקילה, הרי דלא מיירי בסקילה ממש אלא באיסור סקילה דווקא. ועל דרך הפשט י"ל דמאי דכתבו התוס' דמאחר שלא רדה בגד שאסורו חכמים לא מחייב סקילה ר"ל דלא הוי בעצם מעשה איסור המחייב סקילה, אשר לפ"ז תמאמים דבריהם עם משי"כ לעיל. והדבר לכאורה מוכרע מיני' ובי', דהא קושיית התוס' דלא ישמע למאי דאסרו קשה אף בלא מאי דיתחייב סקילה אלא מצד עצם האיסור, דלמה ישמע לשמור על איסור דרבנן אם על ידי כך יעבור על איסור דאורייתא, וא"כ ע"כ דבתירוצם הכונה דכיון דהוי כאנוס אין זה כלל איסור סקילה.

וכן מוכח נמי מקושיית התו"י דלמה שתירצו התוס' מה הצד שיתירו, הרי בכל מקרה לא יתחייב, ואי נימא דאכתה הוי איסור סקילה רק למעשה לא יתחייב סקילה, הרי י"ל דמשו"ה הוי שהתירו בכדי שלא יהיה בזה אפילו איסור סקילה, אע"כ על ידי מה שיצית לדבריהם ולא ירדה לא יהיה בזה אפי' איסור סקילה. עיי' עוד שו"ת אגרות משה או"ח סי' קט"ז מה שנו"נ בדברי התוס' בכונת קושייתם.

וכתבו על ת"י זה בתו"י, וז"ל: תימה למהר"ר שמואל ממירבורא א"כ מאי קא מיבעיא כיון דבין התירו בין לא התירו לא מחייב פשיטא דלא יתירו ונ"ל דנ"מ אם התירו דמחייב אם לא ירדה א"י היא גופא קא מיבעיא ל"י התירו דאם לא יתירו מחייב ולא דמי להאי דפסחים כיון דפשע או לא התירו דלא מחייב אע"ג דפשע מתחילה השתא מהיא אינו מניח מלרדות אלא על ידי שיאסרו לו חכמים, עכ"ל. ותירוצו האי לכאורה אינה מובנת כל הצורך, דקושייתו היתה דמאחר דאף אי יעמידו דבריהם לא יבוא לידי חיוב סקילה על ידי שאינו רודה, מה צורך היה להקל ולהתיר, ונהי דאי יתירו שוב יחייב מיתה אם לא ירדה, מ"מ עדיין הקושי' במקומה עומדת למה היו צריכים להתיר, הרי בין כה אם לא ירדה ע"פ תקנתם לא יתחייב סקילה, וצ"ב.

ובעצם קושייתו היה לכאורה אפשר לומר דנפ"מ במה שהתירו דלא יעשה איסור אפייה כלל, דאילו מצד מאי דאם אינו רודה מחמת תקנת חז"ל הוי כאנוס ואינו מתחייב סקילה, כל זה לכאורה רק לענין חיוב הסקילה, אבל ודאי כיון דאיתעבידא מלאכה על ידי שהדביק שפיר אית בזה משום איסור אפייה, וכן ראיתי שתפס כדבר פשוט באילת השחר, וא"כ רווח במה שהתירו, דעל ידי שירדה לא יעשה איסור כלל. (וזה דלא כמש"כ לעיל.) ומדברי התו"י שלא ת"י כן מוכח כמו שכתבנו לעיל.

ובמה שהביאו התוס' ראה דהיכא דאסרו חשוב אונס ואינו חייב מהא דערל הזאה ואיזמל העמידו דבריהם במקום כרת שאינו חייב כרת הואיל ורבנן אסרוהו, הקשה השואל בשו"ת אג"מ סי' קט"ז מה הראיה, הא שם הוא אנוס עכ"פ מחמת האיסור דרבנן אבל הכא כבר עשה מעשה העבירה ואם יחלה אח"כ ודאי היה חייב. ועיי' דברי ר"ת בספר הישר אשר הבאנו לעיל אות ל"ד דמאי דנעשה מעשה אפייה כשנאפה אין פירושו דבעצם הוי השימה בתנור אפייה א"כ יוציא ולא יאפה שיפקע על ידי זה שם אפייה, אלא פירושו

דעל ידי מה שלמעשה נאפה נעשה השימה בתנור כמעשה אפייה על ידי כעין יש ברירה, אתי לכאורה שפיר, דאם אך מה שנעשה למעשה אפייה הוא על ידי מה שנאפה, ובמה שנאפה הוא אנוס, נמצא דנעשה השימה בתנור למעשה אפייה באונס ואינו מעשה עבירה.

מא) תוד"ה קודם שיבוא לידי איסור סקילה - ות"י ריב"א דכיון שהדביק תוכ"ד של התראה ובודאי תאפה אם לא ירדנה לאו התראת ספק הוא דודאי לא היה בדעתו לרדות קודם אפייה וכו' אבל הכא כשמדביק פת בתנור אין האפייה מחוסרת מעזה - עיי' קושיית הגרע"א בגליוה"ש דמתחילת דברי התוס' משמע דה"ט דהוי התראה מ"שום דאין דעתו לרדות, ואילו מסוף דברי התוס' משמע דה"ט משום דאינו מחוסר מעשה. ועיי' אגלי טל מלאכת אופה אות מ"ה שכתב דהיכא דדעתו לרדותה אינה מלאכה כלל ולא יועיל מאי דאינו מחוסר מעשה, דהרי כיון דבשעה שהדביק היה דעתו לרדות קודם שתיאפה אין זה מלאכת מחשבת כלל וגם הוי דבר שאינו מתכוין, ולית בזה איסורא אף דלמעשה לא רדה, לכך הוצרכו התוס' לומר דודאי כונתו היתה להשאירה ולא לרדות, אלא דאפי' הכי אי היה מחוסר מעשה הוה חשיב התראת ספק וכמו בהך דשבועות. ועיי' שהקשה על עצמו מהא דמבואר באו"ח שיי"ח סי"ד דאסור להניח מים כנגד המדורה במקום שאם ישהה יהיה יד סולדת ואף דלא היתה כונתו בשעת הנחה להשאירה, הרי דלא חשיב דבר שאינו מתכוון ולא חסרון במלאכת מחשבת בכה"ג.²⁵

ויש לכאורה להעיר בדבריו, דלמש"כ דבכה"ג שהיה דעתו לרדות לא חשיב מלאכה כלל מצד מלאכת מחשבת או מצד דבר שאינו מתכוין, היה להם להתוס' להקשות לא רק מצד התראת ספק אלא הו"ל להקשות דלא הוי אלא ספק איסור כיון דאין ידוע אם דעתו לרדות או לא, אם לא דנימא דמאחר דלמעשה לא רדה שוב לא מסתקפינן שמא בשעה שהדביק היה דעת לרדות, אלא דמ"מ בשעה שהדביק מכלל התראת ספק לא יצא.

מב) תוד"ה והא בעינן עקירה והנחה מעל מקום ד' - דאין רגילות להניח החפץ בפחות מד' וכן היה מסתמא במשכן ועוד אורי" דאל יצא איש ממקומו וכו' ואין מקום חשוב בפחות מד' - יש לעיין מהו פעולת ב' הפרטים בביאורם האי' של התוס', מאי דאין רגילות להניח החפץ בפחות מד' ומאי דמסתמא כן היה במשכן. ולכאורה הכונה בזה, דהעיקר תלוי במשכן, אלא דבמאי דמסתמא לא היה כך במשכן לא סגי, דמאחר דהיה עקירה והנחה במשכן נהי דהיה בדע"ד, מ"מ מהיכי תיתי דדבר זה קובע שיהא חילוק בין דע"ד לבין פחות מדע"ד, דבע"פ שיהא איזה סברא לחלק ביניהם, אשר לזה הוסיפו התוס' דאין רגילות להניח בפחות מד', ובהיות שהדבר כן שוב ממילא מאחר דמסתמא לא היה כן במשכן אין זה בכלל החפצא דהמלאכה. וגם לתי' דלפינן להא דבעינן דע"ד מאל יצא איש ממקומו ואין מקום פחות מדע"ד הוי דינא דדע"ד דין בעצם החפצא דהמלאכה, דהוצאה היא "יוציא ממקומו" ומקומו הוי דע"ד.

ומדברי רש"י נראה דלא כב' ביאורי התוס', עיי' דבדבריו שכתב, וז"ל: מעל גבי מקום ד' דהוי חשוב למיהוי הנחתו הנחה ועקירתו עקירה וכו', עכ"ל, ומבואר לכאורה מדבריו דהוא מסברא ולא משום

²⁵ פ"ק דשעריי רבי יחיאל מיכל שכתב ענין דברי האגלי טל, לאלא לאין החסרון דלעתו לרדותה דהוי דבר שאינו מתכוון, לאלא יסוד הדברים לעד כמה ללא נאפה אין זה מעשה מלאכה ואינה נעשית מעשה מלאכה לאלא למפרע כשנאפה, והיכא דלעתו לרדותה החסרון הוא לליכא מעשה עבירה שתחול עליו התראה. ועיי' דבריו יתכן דולאי דלכוסר לו להדביק הפת בכה"ג, לאלא ללא שייך בזה התראה, אשך לפ"ז לא יקשה מדברי המחבר, הסם הרי ליחא לאלא דלכוסר, ודוק.

לימוד ולא משום דבעינן שיהא דומה למשכן בזה, אלא סברא היא דמאחר דבעינן שיהא עקירה עקירה ממקום והנחה הנחה ממקום בעינן שיהא מקום חשוב, ולא חשיב מקום חשוב בפחות מדעי"ד, והוא מצד חשיבות המקום ולא מצד עצם צורת המלאכה שתהא ממקום דעי"ד למקום דעי"ד. (ולרש"י לשיטתו ליכא למימר כלל כפירושים הב' של התוס', דהא למסקנת סוגיא דעירובין לא דרשינן להוצאה מהך קרא, עיי' מה שכתבנו בזה ריש מכילתין.) ועיי' דברי הרמב"ם בפיה"מ שכתב, וז"ל: והעיקר השלישי כי לא יתחייב העוקר מרשות זו והניח ברשות אחר עד שיעקור ממקום שיהיה בו דעי"ד ויניח ג"כ במקום שיהיה בו דעי"ד או למעלה מזה כי מה שהוא פחות מזה השיעור לא יניחו בו כי החפצים במונחים לא יתקיימו אלא אם יהיו אותם החפצים דקים וכו', עכ"ל. ומבואר לכאורה גם מדבריו כדברי רש"י דמסברא הוא ואין זה משום דעצם החפצא דמלאכה מחייב שיהיה דעי"ד. (אלא דיתכן דאיכא שינוי בנייניהו, ועוד נדון בזה לקמן דף ז' בעזה"ש.) ונפ"מ בזה, אילו הוה משכחת צורה אחרת שתיחשב המקום חשוב בלא שתהיה דעי"ד, לדעת רש"י שפיר יהני ולדעת התוס' לא, ויבואר נפ"מ בזה לקמן דף ז' בעזה"ש.²⁶

והנה נקטינן בפסחים פ"ה הובאו הדברים לעיל, דגבי איסור הוצאת קרבן פסח ממקום אכילתו נלמד דבעינן עקירה והנחה כמו בשבת. ויעויין מניח ריש מצוה ט"ו דנסתפק אי בעינן עקירה ממקום דעי"ד והנחה במקום דעי"ד כדבעינן גבי שבת, עיי' דתלה הדבר בב' השיטות בתוס' בסוגיין, דלמש"כ ר"ת דה"ט דבעינן בשבת מקום דעי"ד משום דכן היה במשכן, אין זה אלא במלאכת שבת אבל לא לענין הוצאת בשר הפסח, אבל לדעת הר"י דמקרא דאל יצא איש ממקומו דרשינן דממקומו עולה גם על מקום החפץ ואין מקום חשוב פחות מדעי"ד, כיון דילפינן להך דינא מקרא דהוצאה אף בהוצאת בשר הפסח בעינן דעי"ד. ומבואר מדבריו שהוא הבין כני"ל בדברי הר"י, דדעי"ד הוא חלק מעצם החפצא דעקירה והנחה אשר בעינן להוצאה, אשר מהאי טעמא הוא דשייך ד"ז גם לגבי פסח. ובאמת היה אפשר לדון בדבריו ובדברינו, דשפיר חשיב עקירה והנחה אף בלא דעי"ד, אלא דגבי שבת ילפינן מקרא דאל יצא וכו' דבעינן עקירה ממקום חשוב והנחה במקום חשוב, אבל עקירה והנחה שפיר הויין גם בלא דעי"ד, אשר לפ"ז יש לדון דגבי פסח לא ילפינן אלא דבעינן עקירה והנחה, אבל מאי דבעינן דעי"ד דין הוא במלאכת שבת, וכן צדדנו בלבנות המנחה, ועדיין צ"ע בזה.

וגם מש"כ דלדעת ר"ת דהוא משום דכן היה במשכן לא שייך דבר זה לפסח, לכאורה יש לדון אי מוכרחים לומר כן, דלמה שביארנו בדברי ר"ת דמאחר דהיה במשכן כן הוא החפצא דמלאכת הוצאה, יתכן דעקירה והנחה בדעי"ד הוא זה חלק מעצם החפצא דהוצאה, דהוצאה מוגדר על פי מה שהיה במשכן, אשר לפ"ז שפיר יהא שייך הך דינא גם לענין פסח, ועדיין צ"ע בזה.

אך נראה דמדברי רש"י ודאי דמוכח דבעינן אף בהוצאת בשר הפסח עקירה ממקום דעי"ד והנחה במקום דעי"ד, דהאי לדידי דין דעי"ד דבעינן הוא חלק מעצם השם עקירה והנחה, דהרי מסברא הוא, אשר ממילא פשיטא דאף לגבי הוצאת בשר הפסח הדבר כן

כיון דבעינן בזה עקירה והנחה, ודוק. וכן נראה לכאורה גם על פי דברי הרמב"ם הנ"ל.

(ג) הא מני ר"ע דאמר לא בעינן מקום דעי"ד- מבואר דרבנן דלית להו קלוטה כמי שהונחה דמי פליגי וס"ל דבעינן דעי"ד- והוא תמוה לכאורה מהיכי תיתי דנימא הכי, והא לא פליגי אלא בדין קלוטה כמי שהונחה דמי, ומנן מוכרח דפליגי נמי במאי דס"ל לר"ע דלא בעינן מקום דעי"ד, וכבר הקשה כן בחידושי המהרי"ט, עיי'. ועיי' חידושי החת"ס מש"כ ביישוב קושיות המהרי"ט. ועיי' מש"כ ליישב בשו"ת אבני נזר סי' רל"ט אותיות ז'-ח', ויסוד דבריו, דשפיר תליא השאלה אי בעינן דעי"ד בקלוטה אי כהונחה דמי, עיי'.

(מד) תוד"ה אבל למעלה מ"י ד"ה פטור- יש להוכיח קצת מכאן דמושיט חייב נמי למטה מ"י דאם תמצא לומר פטור וכו'- עיי' חידושי הגרע"א שהקשה דלכאורה אין ראיית התוס' ראייה, דיי"ל דאיברא למ"ד דילפינן זורק ממושיט דחייב למעלה מ"י, כש"כ דילפינן למטה מ"י מלמעלה מ"י, ולכך לא מצו אמרי דלמעלה מ"י לכו"ע חייב, אבל להלכה דקי"ל כרבנן דלא ילפינן זורק ממושיט, יתכן דאף למטה מ"י מלמעלה מ"י לא ילפינן. עיי' תוצאות חיים סוס"י ד' מש"כ בביאור דברי התוס'.

והנה התוס' נסתפקו אי איכא חיוב מושיט בלמטה מ"י, ויש לעיין מה הוא יסוד ספיקותם. והנה העיר בתוצאת חיים סי' ד' מדברי הירושלמי דמבואר דמאי דלא מנו מושיט במתני' דכלל גדול הוא משום דלית לה תולדה. ולצד בדברי התוס' דאיכא חיוב מושיט למטה מ"י, הרי היינו טעמא לכאורה משום דילפינן למטה מ"י מלמעלה מ"י והוי תולדה דלמעלה מ"י, ואי"כ לצד זה הרי שפיר משכחת לן תולדה דהושטה. והנה כתב הרמב"ם פ"ג מה"ל שבת הי"ח, וז"ל: המושיט מרשות היחיד לרשות היחיד ורשות הרבים באמצע חייב ואפילו הושיט למעלה מאיור רשות הרבים שכן היתה עבודת הלוים במשכן וכו', עכ"ל. ומבואר מדקדוק לשונו ראשית דמושיט חייב גם למטה מ"י, ועוד משמע להדיא מדבריו דאדרבה, יסוד החיוב במושיט הוא למטה מ"י, אלא דחייב אפילו הושיט למעלה מ"י.

ועיי' עוד בתוצ"ח שהביא דברי המאירי לקמן דף צ"ו שכתב, וז"ל: יש מפרשים הטעם (דמושיט חייב למעלה מ"י) מפני שידו בתר גופו גרידא וגופו למטה מעשרה אבל זורק הולכים אחר הנורק עד שלמדו מכאן שאם היה עומד למעלה מ"י והושיט פטור, עכ"ל. וביאור דבריו לכאורה, וכן הבין בתוצ"ח, דהוקשה לו מאי אמרינן לחד מ"ד דלא ילפינן זורק ממושיט ופטור הזורק למעלה מ"י אף דחייב המושיט, דלכאורה היינו הך ואמאי חלק בנייניהו, לזה כתב המאירי דשפיר איכא חילוק גדול בנייניהו, דמאי דחייב המושיט למעלה מ"י הוא משום דבעצם מאחר דידי בתר גופו גרידא נחשב שנעשה הדבר למטה מ"י, משא"כ בזורק דנעשה למעלה מ"י, בזה ליכא חיוב. ולדבריו דיסוד החיוב הוא באמת למטה מ"י, מובן היטב לשון הרמב"ם דחייב אפילו הושיט למעלה, כלומר, דעיקר החיוב הוא למטה ובלמטה פשוט דחייב, רק החידוש הוא דאף למעלה חייב כיון דחשיב כלמטה על ידי הא דידי בתר גופא גרידא.

ומדברי הרשב"א מתבאר שהבין יסוד חיובא דמושיט למעלה מ"י באופן אחר, עיי' סוגי' דלקמן דף ו' עיי'א במוציא מחנות לפלטיא דכיון דאי מנח לי בסטיו מקום פטור הוא אינו חייב, דהקשו הראשונים ממושיט ומעביר דרך למעלה מעשרה דאע"ג דאי הוה מנח ל"י למעלה מ"י פטור חייב הוא, עיי' בתוס', וכתב הרשב"א, וז"ל: מסתברא דהתם לגבי מושיט לאו מקום פטור הוא אלא גזירת הכתוב וכו', עכ"ל.

²⁷ והמהרי"ט כתב דהגמ' קאמר הא מני ר"ע דמדרבנן אין ראייה ויש להסתפק דילמא מה ללא ס"ל קלוטה כמי שהונחה הוא משום דבעינן ד' על ד', ולר"ע דמהני קלוטה כמי שהונחה הכי איכא ראייה טובה.

²⁶ וראיתי צרכת שמואל סי' ד' שנסתפק בגדר מאי דבעינן עקירה והנחה במקום ד' אי חסרון הוא צנו ההנחה ולא הוי הגחה כלל, או נימא דהגחה הוי רק דהוי דיניס דעלמא דבעינן מקום ד' ולא הוי חסרון צנוף ההגחה. ויתכן להליל הך מילתא דפלוגתא הראשונים הנ"ל, דדבריו רש"י מבואר דהחסרון הוא בהנחה, סהכי כתב דבעינן מקום חסון ד' על ד' דחסון למהיו הנחתו והעקירתו עקירה. אכן דבריו התוס' מבואר לכאורה דהוא מנחת המלכה ולא גדר צמאי חשיב עקירה והנחה.

וביאר דבריו, וכן ביאר בתוצ"ח, דס"ל דלענין מושיט לא חשיבא למעלה מ"י כמקום פטור, אלא דזהו בכלל חידושא דמושיט דלמעלה מ"י רשות מחודשת היא לענין מלאכה זו. ולדבריו אין מאי דחייב בלמעלה מ"י משום דחשיב כלמטה מ"י, אלא אדרבה יסוד המלאכה דמושיט הוא דווקא בלמעלה מ"י.

ומה שמבואר בסוגיין דיתכן דנחלקו אי ילפינן זורק ממושיט, לדעת המאירי ודעמי' מתבאר הדבר דנחלקו ביסוד דינא דמושיט, דאי יסודו משום דחשיב אכתי כלמטה מ"י, פשוט לכאורה דליכא למילף זורק למעלה מ"י ממושיט, דבשלמא במושיט חשוב הדבר כאילו הוא למטה מ"י אשר על כן חייב, משא"כ בזורק דחשיב למעלה מ"י מהיכי תיתי שיתחייב. והצד דילפינן זורק ממושיט, דיסוד מלאכת מושיט הוא מה שמושיט למעלה מ"י, אשר בזה ודאי דומה הוא זורק למעלה מ"י למושיט למעלה מ"י. ומה שכתב המאירי דהוי כלמטה מ"י זהו להלכה למאי דאמרינן דלא ילפינן זורק ממושיט. ולדבריו לא יקשה מה שהערנו לעיל על הצד בדברי התוס' דמשכחת לה מושיט למטה דא"כ מצינו תולדה למושיט, דהא ילפינן למטה מ"י מלמעלה מ"י, לדברי המאירי ודעמי' הרי אין זה תולדה אלא היא היא, ואדרבה, יסוד המלאכה הוא מה שמושיט למטה מ"י, ולמעלה מ"י דחייב הוא משום דחשיב כלמטה מ"י, ופשיטא דהכל אחד הוא. ומה שצ"ב לדבריו, להלכה דלא ילפינן זורק ממושיט ואינו חייב בזורק למעלה מ"י, מ"מ יתחייב הזורק למטה מ"י כמו שחייב המושיט, דהא בכה"ג אף בזורק החפץ הוא למטה מ"י, והאיך אמרו בסוגיין דלמעלה מ"י לכ"ע לא ילפינן זורק ממושיט ולמטה מ"י פליגי בקלוטה כמי שהונחה ולרבנן פטור, ואמאי פטור נימא דחייב בזה זורק כמו מושיט, וכה"ק בתוצ"ח, ע"ש מש"כ בזה.

ולדעת הרשב"א דאף להלכה דלא ילפינן זורק ממושיט יסוד חיובא דמושיט הוא מה שמושיט למעלה מ"י, לדידי' הצד דילפינן זורק ממושיט הוא כפשוטו, דדומה ממש הוא למושיט, והצד דלא ילפינן זורק ממושיט, דבאשר ע"כ סוג מלאכה מחודשת היא, דהא נתחדש בזה כמין רשות מחודש, יתכן דדווקא במעשה מושיט שנעשה בגופו ממש הוא שנתחדש דבר זה אבל לא בזורק, ועדיין יש לעיין בזה. ובאשר ליסוד ספיקת התוס' במושיט למטה מ"י, עי' תוצ"ח שכתב דהבינו השאלה אי ילפינן זורק ממושיט כמו שנתבאר בדעת המאירי, דאי חיובו משום למטה מ"י לא ילפינן ואי משום למעלה מ"י שפיר ילפינן. ומעתה אי נימא דיסודו הוא משום דחשיב כלמטה מ"י, מוכרח מיני' ובי' דאיכא חיוב מושיט בלמטה מ"י, כלומר, על הצד דלא ילפינן זורק ממושיט פשוט דחייב מושיט למטה מ"י. וכי נסתפקו התוס' זהו דווקא למאי ילפינן זורק ממושיט ויסוד חיובא דמושיט הוא חיוב מסויים בלמעלה מ"י, ולא משום דחשיב למטה מ"י, בזה הוא שנסתפקו אי נתחדש דין מסויים דמושיט רק בלמעלה ולא נלמד ממנו ללמטה מ"י. או שמא שפיר נילף מיני', ואתי' שפיר קושיית הגרע"א, כ"כ בתוצ"ח, ע"ש.

והנה יסוד קושיית הגרע"א (והמהר"ט שקדמו בזה, הביא דבריו בתוצ"ח) נבנה על מאי דהבינו דאם נחייב מושיט למטה מ"י, היינו טעמא משום דילפינן למטה מ"י מלמעלה מ"י. אכן יעויין בשפ"א שכתב דהא דמחייבין למטה מ"י הוא משום דדמי לגמרי ללמעלה מ"י, דהוא כשאר דברים דאינם מגוף המלאכה. וביאר ספיקת התוס' לפ"ז, דהא מיהא פשיטא דחיוב מושיט בלמעלה מ"י הוא לא משום דחשיב כלמטה מ"י, ובפשטות אף לצד דלא ילפינן זורק ממושיט הדבר כן, אלא דבהך מילתא גופא יש להסתפק מהו יסוד החיוב בזה, כלומר, אי יסוד המלאכה דמושיט הוא עבור ההעברה מרשות היחיד לרשות היחיד באופן דיש רשות המחלקת ביניהם, דבלאו הכי לא היה נחשב שהוציא מרשות לרשות, או דעצם החפצא דהרשות באמצע הוא חלק מעצם המלאכה. והנה אי נימא דהרשות באמצע הוא ביסודו לחלק בין הרשויות שיהא נחשב מוציא מרשות לרשות, פשוט

לכאורה דכמו דחייב בלמעלה מ"י כך חייב בלמטה מ"י, ואין זה תולדה כלל, אלא היא היא, דהא הרשות באמצע אינו אלא לחלק ומה לי מקום פטור בלמעלה מ"י מה לי רה"ר בלמטה מ"י. אכן אי נימא דהרשות שבאמצע הוא חלק מעצם החפצא דהמלאכה, הרי לא נתחדש דבר זה אלא בהך רשות מחודשת דלמעלה מ"י, ולא נילף מיני' למטה מ"י. ולפי' אתיא שפיר קושיית הגרע"א, דאי כן הוא גדר המלאכה דאין הרשות באמצע אלא לחלק, פשיטא דאין נפ"מ בזה בין אי ילפינן זורק ממושיט אי לא ילפינן, דהא לאו ילפותא היא למטה מ"י מלמעלה מ"י אלא הצד דחייב הוא משום דהיא היא, וזה קיים אף לצד דלא ילפינן זורק ממושיט, דהא אף לצד זה לשיטת התוס' גדר מושיט כן הוא דחייב עבור הנעשה למעלה מ"י ואין חיובו משום דחשיב כלמטה מ"י כדברי המאירי, ואתיין שפיר דברי התוס'. ולדברי המאירי ודעמי' ביאר סוגיין הוא כמש"כ בתוצ"ח.

מה) תוד"ה אבל למטה מ"י ד"ה חייב דאמר קלוטה כמי שהונחה דמי- דהא כשנותן בע"ה לתוך ידו והוציא לא מחייב- לכאורה היה להתוס' להביא הציור הקודם פשט העני את ידו בפנים ונטל ב"ה מתוכה דפטור העני, הרי דבכה"ג שהוא בידו לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמי, וכן הביא באמת בתוס' הרא"ש, ע"ש, וצ"ב אמאי לא הביאו התוס' כן. וטעמא דלא חשיב כמו שהונחה כשהוא בידו, היינו משום דידו בתר גופו גרידא, וכ"כ בתוס' הרא"ש. והנה מבואר מדברי התוס' דבמה שבידו לא שייך לומר קלוטה כמי שהונחה דמי, כלומר, דבכה"ג לא חשיב כמו שהונחה. ובדברי התוס' לקמן דף צ"ב ע"א ד"ה התם מבואר לכאורה דלא כדבריהם בסוגיין, וכבר ציין הגרע"א לדבריהם בגליוה"ש, עי' דברי התוס' שכתבו, וז"ל: הקשה הר"ר אלאחן לרבה דמוקי מתני' בריש מכילתין כר"ע דאמר קלוטה כמי שהונחה דמיא בהך בבא דמיתני הכא אמאי שניהם פטורין והלא למעלה מג' לר"ע כמו למטה מג' לרבנן וי"ל דרבה סבר אגד גוף שמי' אגד ור"י מפרש התם למעלה מג' ואית לן למימר דמשי' אגד כדאמר בפ"ק דידו בתר גופו גרידא הכא למטה מג' דלאו שמי' אגד, עכ"ל. הרי מבואר מדבריהם דבעצם שפיר שייך למימר קלוטה כמי שהונחה דמי גם במה שהוא בידו, אלא דלא מהני מה שכהונחה דמיא משום דאגד יש דמי' אגד או דלמעלה מג' לכ"ע אגד יש שמי' אגד. כן הביין בחידושי הגרע"א לקמן דף ו' בדברי התוס' והנה הקשה הגרע"א על דברי התוס' בדף צ"ב דא"כ גם היכא דנטל עני מיד בעה"ב והוציא יפטר כיון דמנח על ידי קלוטה כמי שהונחה דמי ואיכא חסרון מצד אגד יד, דהא לפ"ז כד מניחו בסוף ברה"ר ליכא עקירה מרשות היחיד כיון דהרי היה כבר כמי שהונחה מקודם לכן רק שהיה חסרון דאגד יד, וכן יקשה נמי בהא דפשוט בעל הבית את ידו ונתן לתוך ידו של עני אמאי חייב הא מיד כשהוציא ידו לחוץ קלוטה כמי שהונחה דמי אלא דעדין אינו חייב עליו כיון דאגד יד שמי' אגד ואח"כ כשנתנו לתוך ידו של עני ג"כ לא ליחייב כיון דכבר היה מונח. ותירץ הגרע"א דבמקום חיובא לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמי לפטור (עי' חידושי הגרע"א דף צ"א ע"ב).

ולולא דברי הגרע"א היה אפשר להבין דברי התוס' בדף צ"ב באופן אחר, דכונתם דמאחר דאגד יד שמי' אגד וידו בתר גופו גרידא לא הוי קלוטה כמי שהונחה כלל. וכן הביא החזו"א סי' כ"ב סק"ז וסי' ק"ה סק"יג. (ועי' תוצאות חיים סי' י"ח דאי נימא דקלוטה כמי שהונחה פירושו דהוי כמין הנחה מחודשת, דמונחת ברשות באופן כלל ולא הוי כמונח על גבי קרקע, אי נימא הכי יש להבין דעל ידי מאי דאגד יד שמי' אגד וחשיב במקצת ברשות שהגוף בו, שוב ליכא למימר שהוא מונח ברשות זה, והיינו דלא אמרינן בזה קלוטה כמי שהונחה כלל).

ועי' תוס' הרא"ש בסוגיין בע"ב ד"ה בתר דבעיא ליי הדד פשטא וכ"ו שכתב, וז"ל: ואי"ת אי"כ פשט העני ידו לפניו ונטל בעל הבית מתוכה אמאי מיפטר עני

מיד כשהכניס ידו לפנים קלטו אויר רשות היחיד וכמונח דמי י"ל כיון דידו בתר גופו גרירא לא חשבינן ליה כמונח, עכ"ל, הרי מפורש בדבריו דעל ידי הא ידו בתר גופו גרירא לא חשיבא כמי שהונחה כלל, ואי נפרש הכי גם בדברי התוס' ליכא סתירה כלל בין דבריהם בסוגיין לבין דבריהם לקמן דף צ"ב.

מז) תוד"ה אבל למטה מי ד"ה חייב דאמר קלוטה כמי שהונחה דמי- דניחא ליה להעמיד מתניי ככ"ע- ע"י מתניי דלקמן דף ק"ב הזורק וכו' קלטה כלב או שנשרפה פטור, וכתב שם רש"י דלא הוי הנחה במאי שקלטה הכלב בפיו משום דבעינן מקום דע"ד, הרי דתנא דמתני' ס"ל דשפיר בעינן הנחה ע"ג מקום דע"ד, כה"ק הגרא"מ הורוויץ בהגהותיו, ע"ש. אולם יעויין רש"י דף פ' ע"א ד"ה כמי שקלטה כלב שכתב, וז"ל: דתנן לקרנ הזורק וקלטה כלב פטור דלא הויא הנחה מכחו והכא נמי וכו', עכ"ל, הרי שפירש דמאי דלא מהני בקלטה כלב הוא משום דלא הוי הנחה מכחו ולא משום דחסר דע"ד.

ויעויין חידושי החת"ס בסוגיין שעמד על עצם הקושי ממתני' דף ק"ב לפום פירושו של רש"י שם, וכתב דשמא פירש כן רש"י לפי המסקנה דבעינן מקום דע"ד, אבל הוה מצי למימר דפי כלב גרוע מכל שהוא שהולך לאיבוד וכמו נשרפה במתני' שם, ע"ש כל דבריו. ואולי נימא עד"ז, דדברי רש"י בדף ק"ב אינם אלא לפי המסקנה, ודבריו בדף פ' הם אפילו אי נימא דלעולם לא בעינן מקום דע"ד, ועדיין צ"ע.

ד' ע"ב

מז) תוד"ה דאמרין קלוטה כמי שהונחה דמי- ועוד אומר ר"י דהא דקאמר הש"ס אבל למטה מעשרה ד"ה חייב דאמרין קלוטה כמי שהונחה דמי היינו לרבנן אבל לר"ע קלוטה לאו כמי שהונחה דמיא ומחייב משום דילפינן זורק ממושיט דאי סבר כמי שהונחה דמיא לא הוה מצי למילף זורק ממושיט דהא לא דמיא כלל דכיון דכמי שהונחה דמיא הוי כזורק מרה"י למקום פטור וכו'- מבואר מדבריהם דמאי דחשיב כמי שהונחה ר"ל כמי שהונחה שם למעלה מי, אשר זהו שכתבו דהוי כזורק מרה"י למקום פטור, אבל אילו הוה אמרינן דהוא כמי שהונחה על הקרקע ליכא ראייה כלל, דהרי הוי כמי שהונחה ברה"י ולא במקום פטור. ולשיטתם יסוד דינא דקלוטה כמי שהונחה היא לכאורה דחשיב כאילו נח ברשות שהוא נמצא בו על שהוא קלוט באותו רשות. אך ברור דנחלקו הראשונים בדבר זה, ע"י אבני נור סי' ר"מ שהאריך בזה, דיעויין דברי רש"י גיטין דף ע"ט ע"א שכתב דקלוטה היא כמי שהונחה בארץ. וע"י גם בדבריו עירובין ל"ג ע"א סוד"ה אלא שכתב דכמאן דמנחא אארעא דמיא דכל למטה מי קלוטה כמה שהונחה דמיא, ואף מהתם מבואר כנ"ל.

ועוד מביאים ראייה ממאי דאיתא בפרה פ"י מ"ה פלוגתא דר"ע ורבנן בהעביר לגין של מי חטאת על גבי תנור טמא דר"ע מטמא וחכמים מטהרין, ואיתא בזבחים צ"ג ע"א אמר רבה טעמא דר"ע משום דס"ל דכמאן דמונח, וביאר הרמב"ם בפיה"מ והרא"ש והרע"ב דר"ע לטעמי דס"ל דקלוטה כמי שהונחה דמיא, ומבואר מדבריהם דעל ידי דהוי כמי שהונחה חשיב כאילו נח על התנור ונטמא על ידו, והוא כדעת רש"י הנ"ל.²⁸

ובחידושי הרמב"ן הביא דברי התוס' וכתב, וז"ל: ולא נראה דלמעלה מעשרה כיון דאיתפליג ליה רשותא

מקרקע דהאי רשות ליכא למימר כמי שהונחה לפוטרו דאלת"ה למטה מעשרה בשתי דיוטות הו"ל ר"ע לפטור ורבנן לחייב, עכ"ל. ובתוצ"ח ס"ד אות ו' הבין בדבריו "דחידוש דאף למאן דאמר קלוטה כמי שהונחה דמיא לחייב עלה הוא משום דחשיב כנקלט בארץ וכו' אבל למעלה מעשרה דאיפליג רשותא לא אמרינן קלוטה וסברתו דאף דהיכא דמפסיק דבר אחר בין הקרקע להאוויר אמרינן קלוטה היינו משום דהוי ברשות אחת האוויר והקרקע ומה שמונח באוויר כמונח בקרקע מה שאין כן למעלה מי' דהוא רשות אחר לא מהני לשויה מונח באוויר כמונח בקרקע". וכונתו, דאילו היה כמונח באותו המקום באוויר שפיר היה שייך דבר זה אף דאיתפליג רשותא, רק משום דהוי כמונח על גבי קרקע וזהו יסוד דינא דכמי שהונחה, זה לא שייך היכא דאיתפליג רשותא, דאינו כמונח בקרקע אותו הרשות אלא היכא דהוי קלוטה באותה הרשות.²⁹ וכן מבואר באמת בדברי רש"י בסוגיין, שכתב דלמעלה מי' לאו אויר רה"ר הוא ואפי' קלוטה ליכא, והוא לכאורה כהבנה הני"ל בדברי הרמב"ן, וזה מתאים לרש"י לשיטתו דיסוד כמי שהונחה דמיא הוא דהוי כמונח על הקרקע, וכנ"ל.

ולולא דבריו, היה אפשר לבאר דברי הרמב"ן באופן אחר, דגדר קלוטה כמי שהונחה דמיא הוא דהוי כמין הנחה בכלליות בתוך הרשות, ולא חשיב כהנחה על הקרקע, וכונת הרמב"ן, דלא שייך מושג זה דכמי שהונחה ברשות אלא במקום שהוא "רשות" בזה שפיר אמרינן דעל ידי שנקלט לאותו הרשות הוי כאילו הוא באותו הרשות, אבל למעלה מי' "איתפלג רשותא", כלומר, אין לו דין הרשות שתחתיו ולא חשיב רשות כלל, אשר ממילא לא שייך בזה המושג דקלוטה כרמי שהונחה דמיא, ע"י קה"י למכילתין סי"א. (ולכאורה לפי ביאור זה ה"ב מדוייק יותר מה שהוסיף הרמב"ן דכיון דאיתפלג רשותא לא נימא דכמי שהונחה דמיא **לפוטרו**, דלאמר דהוא מונח במקום פטור לא שייך, ויש לעיין בזה. ע"י אבני נור סי' ר"מ שהאריך בגדר קלוטה כמי שהונחה, וע"י גם תוצ"ח ס"ד וסי"א.

והנה יעויין דברי הרמב"ן בחידושיו לקמן דף צ"ז ע"א שהביא קושיית התוס' לקמן דף פ' דבדף פ' ס"ל לרי' יהודה דאפי' תוך ג' בעי הנחה ואילו בדף צ"ז ע"ב ס"ל דקלוטה כמי שהונחה דמי, ות"י, וז"ל: ולדידי לייק דשאני התם שאין סופו לנוח שהרי אגדו בידו וכו' דל"ל קלוטה לא במעביר ולא בתולה אלא בזורק בלבד שנקלטה באוויר וכו', עכ"ל. והנה אי נימא דס"ל להרמב"ן דיסוד דינא דקלוטה כמי שהונחה היא דחשיב כמי שהונחה בארץ, מבוארים היטב דברי הרמב"ן לשיטתו, דלא שייך לומר דהוי כמונח על הארץ אלא כשהוא באוויר וסופו לנוח שם. אך יש לבאר דבריו אף לצד ה"ב הני"ל, דיסוד דינא דכמי שהונחה דמיא הוא דחשוב כמונח באותו הרשות מאחר שנקלט בו, אשר לזה כתב הרמב"ן דהיכא דאין סופו לנוח שם אלא הוא בידו וכדומה לא חשיב שנקלט שם ושוב לא חשיב כמונח.

וע"י חידושי הרשב"א שם דף צ"ז שהביא תירוצו של הרמב"ן ומקודם תירץ באופן אחר, וז"ל: וי"ל דלית ליה לרי' יהודה אלא כשרוצה שתנוח שם ואי"נ היכא דאמר כל מקום שתרצה תנוח אבל התם דאינו רוצה שינוח הספר שם דאינו רוצה שיתלגלג הספר מידו בהא לית ליה קלוטה ובע"י הנחה על גבי משהו, עכ"ל. (והוא בכמה דוכתי בדברי התוס') וביאור דבריו לכאורה, דפליג הרשב"א על הרמב"ן ביסוד הגדר דקלוטה כמי שהונחה (לפי הביאור הא' בדברי הרמב"ן), דאילו נחשב כהנחה על גבי קרקע, מאי כל מקום שתרצה תנוח בעינן הכא, הרי הוי הנחה

²⁹ וז"ב קנה, דלפי המבואר מדברי הוס' ללא שייך פירושם אלא"כ קלוטה כמי שהונחה כזויר ולא בקרקע, אי ס"ל להרמב"ן דהוי כמי שהונחה בקרקע, די היה לו צוה להקשות על פירושם של התוס' ולא היה לר"ך לפרש דהוי קשות אחרת וכו'.

²⁸ ובחידושי וביאורי רבי אריה לייב כתב לדחות ראייה זו, די"ל דטומאה שאני דזה ולאי דטעמא דר"ע הוא משום דיש הלכה מיוחדת דעל ידי העברת כלי ע"ג מקום טמא נטמא הכלי, אלא ללא מקרי על גבי מקום זה אלא"כ חשיב כמונח, דאל"ה אין לו שום שייכות למה שלמטה הימנו ולא שייך שיטמא מדין הג"ל.

מעלייתא, אלא ס"ל להרשב"א דהוי הנחה באויר, וס"ל לרי' יהודה דבכדי ליחשב כנח באותו מקום באויר בעינן שיחשב לאותו מקום האויר כמקום הנחתו.

אלא דאין הדברים מוכרחים כלל, דאף אי נימא דיסוד דינא דקלוטה כמי שהונחה הוא דחשיב כמנוח על גבי קרקא, אכתי יתכן דאין זה שייך אלא היכא דעתו שינוח שם או על כל פנים ניחא לוי בכל מקום שתנוח דאמר כל מקום שתרצה תנוח.

ויעויין דברי התוס' ב"ק ע"א בהא דמוקי השי"ס מתני' גב ומכר בשבת פטור באומר זרוק גבתיך לחצרי ותיקני לי גבתיך ופריך כאן כר' עקיבא דאמר קלוטה כמי שהונחה דמיא, דאי רבנן כיון דמטא לאויר חצירו קני מתחייב בנפשו לא הוי עד שתנוח, והקשו התוס' לר"ע דאמר קלוטה כמי שהונחה דמיא נמי קשה דכי מטא לאויר רשות היחיד למעלה מן המחיצות מתחייב בנפשו ומשום גניבה לא מחייב עד דמטא לאויר מחיצות (ותי' דמיירי בזורק דרך חלון או פתח), והנה אי נימא דס"ל להתוס' דמיא דקלוטה כמי שהונחה דמיא הוא כמאן דהונחה באויר אותו המקום, יקשה למאי דס"ל להתוס' דמיירי למעלה מהמחיצות (וכן ס"ל באמת הרא"ש), דבכה"ג הרי לפני שוכנס לאויר הרה"י היה מונח במקום פטור וליכא חיוב שבת כלל, והוכיח מדבריהם באבני נזר סי' ר"מ אות י"ז דפליגי אדברי התוס' בסוגיין וס"ל דהוי כמאן דמונח אארעא ולא באויר, ע"ש כל דבריו.

ולכאורה יש לדון בדבריו, דלא כתבו התוס' דיועיל מאי דהי כמנוח באויר מקום פטור לפטור, אלא דליכא למילף זורק ממושט כיון דזורק מונח באויר מקום פטור, אבל היכא דאיכא סיבת חיוב כגון בהא דב"ק יתכן דאף התוס' ס"ל דעד כמה דלא חשדיב אל הנחה דהחפץ למעשה לא מהני זה לפטור, ולעולם ליכא סתירה בדברי התוס'.

מח) תוד"ה דאמרינן קלוטה כמי שהונחה דמי-
ועוד אומר ר"י דהא דקאמר השי"ס אבל למטה מעשרה ד"ה חייב דאמרינן קלוטה כמי שהונחה דמי היינו לרבנן אבל לר"ע קלוטה לאו כמי שהונחה דמיא ומחייב משום דילפינן זורק ממושט דאי סבר כמי שהונחה דמיא לא הוה מצי למילף זורק ממושט דהא לא דמיא כלל דכיון דכמי שהונחה דמיא הוי כזורק מרה"י למקום פטור וכו' - ע"י תו"י שדחו ראיתי התוס', וז"ל: ואינה הוכחה שלא אמר קלוטה כמי שהונחה דמיא אלא להחמיר דאי להקל נמי אמרו אי"כ זרק ד"ה ברה"ר היכי משכחת לה, עכ"ל, וגם בחידושי הרשב"א הביא תי' זו דלא אמרו אלא לחיוב ולא לפטור. וצ"ב לכאורה, דהרי קלוטה כמי שהונחה דמיא סברא היא, והאיך שייך לחלק בין להחמיר ולחייב לבין להקל ולפטור.

ונראה ביאור הדברים, דודאי על ידי קלוטה כמי שהונחה דמי נחשב החפץ כנח ובהו אין שום חילוק בין להקל ולהחמיר, רק החילוק הוא דנהי דהחפץ נחשב כנח, מ"מ אין העקירה ומעשה הראשונה מתבטלת על ידי זה ומצד הגברא שפיר נתחייב משום זריקה מרה"י לרה"י דרך רה"ר, ועל כן, כיון דהחפץ הוא כנח, היכא דבעינן שיהא נח לחיובא שפיר מתחייב, וכגון בני"ד, אבל היכא דלא בעינן לחיובא רק אדרבה על ידי מה שנח נתבטל העקירה הראשונה, בזה שפיר אמרינן דלא נתבטל על ידי קלוטה כמי שהונחה דמי ושפיר יתחייב.

ויעויין חידושי הרשב"א שהקשה על תי' זה מסוגיין דגיטין ע"ט דמבואר התם דאף לענין גט אמרינן דקלוטה כמי שהונחה דמיא, והרי התם מאי חיוב ופטור איכא. ולהמבואר אתי שפיר ואין מגט קושי כלל, דהא לענין גט לא בעינן אלא שיהא נח ברשות האשה, ושפיר אמרינן דעל ידי דקלוטה כמי שהונחה דמיא הוי הגט נח ברשות האשה, וכמשנ"ת, ודוק.

ועיי' תוס' הרא"ש בסוגיין שהקשה הקושי הנ"ל האיך שייך למילף זורק ממושט בלמעלה מ"י הרי כיון דקלוטה כמי שהונחה דמיא חשיב החפץ כנח במקום פטור, ותי' בסוף דבריו דשפיר ילפינן זורק ממושט כ"כיון דר"ע יליף זורק ממושט מחייב אפילו למעלה

מעשרה ולא חשבינן לוי כנקלט במקום פטור"י. ודבריו לכאורה צ"ב, מעיקרא מאי קסבר ולבסוף מאי קסבר. ועל דרך שכתבנו נראה לבאר דבקושייתו ס"ל כדס"ל להתוס' בקושייתם, דעל ידי הא דקלוטה כמי שהונחה דמיא נחשב כנח אף ביחס למעשה הגברא, ועל ידי זה נתבטל העקירה והתחלת הזריקה ושוב לא יתחייב עלה, ובתירוצו ס"ל כמשנ"ת בדברי התו"י, דנהי דמצד החפץ ודאי אמרינן דהחפץ הוא כנח, מ"מ אין זה אלא מצד החפץ אבל ביחס להגברא אין מעשיו מתבטלות על ידי הא דהחפץ הוא כנח ולהגברא הוי כאילו לא נח, אשר על כן שפיר שייך למילף חיובא דזורק מחיובא דמושט, וזהו דדקדק הרא"ש בלשונו דלא **חשבינן** לוי כנקלט במקום פטור, זאת אומרת, דנהי דהחפץ ודאי דנח, מ"מ מצד מעשה הגברא אין זה **נחשב** כנח בכדי לבטל מעשיו.

ויש לבאר פלוגתת התוס' והתו"י ע"פ מה שאמר מו"ר זצ"ל בביאור שיטת התוס' לעיל ג' ע"ב ד"ה היה טעון דלעולם לא נתבטלה העקירה הראשונה רק דאיכא דין דהנחה במקום פטור פטרות. ועפ"ז י"ל, דלהתוס' לשיטתו דהנחה במקום פטור פטרות, הרי אף בתוך די אמות ברה"ר דלא הוי מקום פטור שפיר אמרינן דזורק ד"ה ברה"ר חייב דאין מה שהחפץ מונח פטור כיון דאין הנחה במקום פטור, ועקירה הראשונה הרי לא נתבטלה. ואתיין דברי התוס' שפיר ולא יקשה קושייתת התו"י. אשר ממילא שפיר הוכרחו התוס' לומר דאי ילפינן זורק ממושט ע"כ דלית לן קלוטה כמי שהונחה דמיא. והתו"י דהוכיחו כן ממעביר ד"ה זהו משום דלא ס"ל כיסוד זה דהנחה במקום פטור פטרות רק דבעינן לבטל העקירה הראשונה, אשר ממילא שפיר כתבו מה שכתבו, וכמשנ"ת, ודוק.³⁰ והגרע"ה כתב לבאר דעת התוס' בזה באופן אחר, דרק במקום חיוב לא אמרינן קלוטה לפטור אבל במקום פטור שפיר אמרינן קלוטה לפטור, אשר על כן בעבר דרך למעלה מעשרה שפיר אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא אף לפטור, וע"כ דר"ע לית לוי קלוטה כמי שהונחה דמיא. ולדבריו ס"ל להתו"י דלא מהני קלוטה כהונחה כלל לפטור, ואפילו במקום פטור, והתוס' פליגי עלי' וס"ל דבמקום פטור שפיר פטור קלוטה כש"ד רק במקום חיוב הוא דאינו פטור.

³⁰ והדבר מוכרח לכאורה מתוך דברי התוס', ע"י תוס' לעיל ד"ג ע"ב שכתבו דבעינן למוימא שנטל מצדו יוס, דאילו היה משתחשך אף דעמד לפוש לא יהיה ראייה מדחייב דעקירת והנחת גופו כעקירת והנחת חפץ, ד"ל דחייב מצד העקירה הראשונה. והקשה הגרע"ה לנהי לאין הנחת גופו כהנחת חז, מ"מ החפץ הרי הוא נח והרי זה מצטל לעיקרה הראשונה. ודבריו התוס' ז"ל דס"ל דעל ידי מה דהחפץ מונח לא נימא דבטלה העקירה הראשונה. ותמוה לכאורה מהמבואר לקמן בפירוקו דאי מהלך כעומד דמי אס הו"א מחנות לפלטיא דרך סטיו הרי הוא פטור להרי נח במקום הפטור, הרי למה שהחפץ חשוב מונח די בזה לבטל העקירה הראשונה, והוא לכאורה ללא כהתוס'. גם צ"ב מה שכתבו התוס' דהא דפטור על ידי קלוטה כמי שהונחה דמי הוא דווקא משום דהוי כמנוח בלאו, דמשמע להדיא דאילו היה פירוקו דהוי כמנוח על הקרקע לא היה להם הכרה, ולכאורה עד כמה דנימא דמה שהחפץ מונח מצטל העקירה הראשונה אין בזה נפ"מ אי חשיב כנח בלאו או כנח בקרקע. ואשך מוכח מכל זה כנ"ל, דלעולם אין מה שהחפץ נח מצטל העקירה הראשונה, רק הגחה במקום פטור פטרות, אשך ממילא בהך דלעיל ד"ג ע"ב דלא הוי מונח במקום פטור אלא ברה"י, הרי הוא חייב, משא"כ בסוגיין דמונח במקום פטור, ואן בהא דלקמן דרך סטיו הוי כמנוח במקום פטור שפיר פטר. והשתא אתי שפיר דווקא אי הוי כמנוח בלאו הוי הגחה במקום פטור לפטור, אבל אילו היה חשוב כמנוח ע"ג הקרקע אין ההגחה במקום פטור ולא היה פטור, ודוק בכל זה.

ולפי דבריו יהיה לכאורה הדין לר"ע בזרק מרה"י דרך סטיו או למעלה מ"י ברה"ר והוי מקום פטור דלשיטת התוס' יהיה פטור כיון דהונחה במקום פטור, ואילו לתו"י יהיה חייב מאחר דלא אמרינן דכהונחה דמיא לקולא. ע"י ר"ח לקמן דף ו' ע"א שכתב דהמוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו דבן עזאי ס"ל המוציא והמכניס פטור והזרק חייב וכתב הר"ח דהיינו משום דלא אמרינן קלוטה כמי שהונחה, דמשמע דלר"ע דאמרינן דלקלוטה כמי שהונחה באמת יפטר בכ"ג, והוא כדברי התוס'.

מט) רש"י ד"ה ודילמא הנחה הוא דלא בעיא-
מדלא קתני ר"ע מחייב שתיים וכו' - ע"י תוס' משה"ק על דברי רש"י, וע"י תו"י, וע"י פ"י התוס' דידעינן למימר הכי או מדרשה דאל יצא איש וכו' או ממשכן. (ופשיטא דלרש"י לשיטתו ליכא למימר מצד קרא דאל יצא איש ממקומו דהא לדידי לא מיירי האי קרא למסקנא בהוצאה.) ונראה ביאור פלוגתתם, ע"פ הא דמדויק מדברי רש"י דהוצרך להביא דיוק והכרח מלשונו של ר"ע דלא אמר דחייב שתיים, דמוכח מזה דדווקא בהנחה הוא דלא בעינן דע"ד, ומשמע דאי לא הכי לא היה שום מקום לחלק. והפשוט בזה דרש"י לשיטתו אזיל, דכתב לעיל דף ג' ע"א בד"ה ידו לא ניח, וז"ל: ואין דרך הוצאה בלא עקירה והנחה, עכ"ל. והביאור הפשוט בדבריו לכאורה, דודאי אף בלא טעם זה ידעינן דבעינן שיקח החפץ ושיהיה נכנס ונח, רק דכל הלכות מעשה עקירה ומעשה הנחה ס"ל לרש"י דלא ילפינן ממלאכת המשכן דזהו חפצא דמעשה המלאכה, וכל הלכות מעשה עקירה ומעשה הנחה אינו אלא מלתא דאין דרך הוצאה בלא עקירה והנחה. (ע"י תוצאות חיים ס"י ז' משי"כ בביאור דברי רש"י.)

ועפ"י מובן דאף בנ"ד הרי הא דבעינן מעשה עקירה והנחה דנכלל בזה הא דבעינן מקום דע"ד אין זה אלא מטעם הנ"ל דאין דרך הוצאה בלא עקירה והנחה, אשר בזה אין מן הסתם שום סברא לחלק בין עקירה לבין הנחה, אשר על כן שפיר הוצרך רש"י לדייק דאיכא הכרח דאינו חייב אלא אחת מעצם לשונו של ר' עקיבא. (שו"ר בשפ"א בסוגיין שהעיר דכן משמע מדברי רש"י דבלא הכרח מעצם דברי ר"ע לא היה שייך לדון דאיכא נפ"מ בין עקירה להנחה.) אמנם התוס' לשיטתייהו כמבואר מדבריהם לעיל דעקירה והנחה נלמדים ממלאכת המשכן או מעיקר קרא דהוצאה דאל יצא איש ממקומו, לדידהו מוכח דהא דבעינן דע"ד הוא מצד עצם החפצא דמלאכת הוצאה, ואין הכרח מן הסברא דיהיה כן דנימא דע"כ להנחה ועקירה חד דינא, אשר ממילא שפיר פירשו דמהמשכן חזינן דיש לחלק ביניהם, או מקרא דאל יצא, וכמשי"כ בסוגיין.

והנה זה פשוט דלרש"י לשיטתו לא יקשה קושיית התוס' בד"ה זרק ונח דאכתי תקשה לרבי דילמא הנחה הוא דלא בעי הא עקירה בעי, ע"ש מה שתירצו, דהא לשיטת רש"י אין לחלק הכי סתם א"כ מבואר להדיא מתוך עצם המימרא הכרח לזה, ובדברי רבי ליכא הכרח כלל, דהא לא שייכא התם ב' חיובים דנימא דמדלא נקט הכי ע"כ דמחלקינן בין עקירה לבין הנחה, ודוק, וכמדומני שראית באחד מן האחרונים שכתב כן.

ואשר לקושיית התוס' על דברי רש"י, הנה על קושייתם הראשונה דדילמא הטעם דאינו חייב שתיים הוא משום דאין חייב על תולדה במקום אב, כבר כתבו התו"י לא כ"כ קשיא, דהא בסופו של דבר לא אמרו בגמ' אלא דילמא אינו אלא בהנחה ולא בעקירה ולא אמרו שהדבר מוכח. ויש להוסיף בזה, דלכאורה קשה לדעת רש"י דמוכח הדבר מעצם לשונו של ר"ע, אמאי אמרו רק "דילמא" אינו אלא בהנחה ולא בעקירה, הרי מוכח כן מדקדוק לשונו של ר"ע. ולהנ"ל אתי שפיר, דמחמת דיוק הלשון מוכח רק דאינו חייב אלא אחד ולא ב', אשר זה מעורר אצלנו ספק בטעם הדבר, דילמא הוא משום דאינו חייב אתולדה במקום אב ודילמא הוא משום דבעינן בעקירה דע"ד, וז"פ.

ואשר לקושיית התוס' הב', כבר אמרו דלא שייך לדייק מדלא אמר דחייב שתיים דאינו חייב אלא אחת אלא היכא דש צד לחלק ולומר דאינו חייב אלא א', בזה אמרינן דאילו היה חייב ב' היה אומר דחייב שנים. אבל בהא דרבי אשר מיירי במקורה אי מתחשבים בהא דכמאן דמליא אין מקום כלל לחלק בין הנחה לבין עקירה ופשוט דחייב שנים, אשר ממילא לא הוצרך לומר חייב שנים, ובמה שאמר דחייב מובן מאילו דחייב שנים. אכן אין זה מיישב הדברים לגמרי, דאכתי יקשה בהו"א דהגמ' דלא מיירי במקורה ומ"מ הוה ס"ד למימר דחייב שנים, בזה יקשה לכאורה אמאי לא קאמר דחייב שנים.

נ) תוד"ה אלא א"ר יוסף- קשה לרשב"א מה צריכים רבה ור' יוסף להעמיד המשנה כתנאים והא ס"ל בפ"ב דעירובין דמחשבתו משויא ל' מקום וכו' - ע"י תי' התוס'. ובתוס' הרא"ש כתב, וז"ל: ולי נראה דלא שייך לומר מחשבתו משויא ל' מקום אלא במקום שאדם מניח חפץ אחר ומחשב אותו מקום להניח שם חפצו משויא ל' מחשבתו מקום אע"פ שאינו רחב ד' וכן נמי השתין ורק מה שהחשיב מקום השתן והרוק להניחם שם משויא ל' מקום ועקירתו עקירה דלא שייך למימר עקירה אם לא שהיה החפץ מונח קודם אבל גבי עקירה לא שייך למימר מחשבתו משויא ל' מקום כי לא החשיב אותו מקום כיון שלא הניח שם כלום ואע"פ שעקרו משם לא מקרי מחשבה כיון שלא הניחו שם ולא דמי להשתין ורק, עכ"ל, וכ"כ גם בעה"מ, ע"ש. ולדבריהם צ"ל דמאי דנחלקו רבי ורבנן לקמן בזרק ונח על גבי זיו כלשהו, וס"ל לרבנן דאינו חייב אף דהתם לעינן הנחה מיירי ונימא דמחשבתו משויא ל' מקום, ע"כ לא מיירי בנתכוין לזרוקו על הזיו, וכן משמע קצת, דקתני ונח על גבי זיו ולא זרק על גבי זיו.

וע"י עוד תי' לקושיית התוס' במאירי, דמאי דמחשבתו משויא לה מקום זהו דווקא היכא דליכא דעת אחרת דמעכבת מחשבתו, אבל כל שיש דעת אחרת שם אין מחשבתו מועלת, ולכך במשנתנו דמיירי בנותן ליד חבירו, לא מהניא מחשבתו להחשיב יד חבירו למקום, וכן בכל הדומה לזה.

נא) תוד"ה זרק ונח על גבי זיו כל שהוא ר' מחייב- ו"ל דסבר רב יוסף דדווקא אקלוטה דר' עקיבא דליכא הנחה כלל איכא למיפרך הא עקירה בעיאבל אר' דבעי הנחנ ע"ג זיו כל שהוא הוא הדין דלעקירה סגיא בכל שהוא - צ"ב סברת הדבר, דמה סברא יש לחלק בזה, וכבר עמד בזה בחידושי וביאורי ר' אר"י לייבס"ז אות ד', ע"ש. עוד הקשה על דברי התוס', דהנה מדברי ר"ע דס"ל דקלוטה כמי שהונחה דמי חזינן ב' פרטים, הא' דלא בעינן להנחה מקום, ועוד ופרט זה בעצם אינו נוגע לסוגיין דלא הוי יד דע"ד, אלא דחזינן עוד פרט דאף אילו הוה בעינן מקום לא בעינן דע"ד, דהא בסוגיין שהדבר בידו ליכא דין קלוטה כמי שהונחה ומי"מ ילפינן דמר"ע דלא בעינן דע"ד, אלא מוכרח כנ"ל. ועפ"י תמוה לכאורה דכיון דהפרט דבעינן למילף מדר"ע אינו אלא דנהי דבעינן מקום מי"מ לא בעינן דע"ד, ובזה הרי כתבו התוס' דאין לחלק בין עקירה לבין הנחה, א"כ מה הקשו דנימא דהני"מ בהנחה אבל עקירה שפיר בעינן שתהא ממקום דע"ד.

וע"ש שהביא דברי רעק"א לישוב הדברים, דהנה מאי דפליגי אדינא דקלוטה כמי שהונחה יכול להיות משום ב' טעמים, או משום דלא חשיבא הנחה אלא כדהחפץ נח מתנועתו, או משום דלא שייך הנחה אלא היכא דהוא על מקום. וממאי דס"ל לרבי דאע"ג דקלוטה לאו כמי שהונחה מי"מ מהני במתגלגל אע"פ שלא נח מתנועתו, וכן ממאי דמודה במקורה דהוי כמנוח, מכו דמאי דס"ל דלאו כמנוח דמי אינו משום שלא נח מתנועתו אלא משום דלא הוי על מקום. ועפ"י כתב לבאר חילוק התוס', דלר"ע דס"ל דלא בעינן מקום כלל שפיר מחלקינן בין עקירה לבין הנחה, והוא לפי מה שכתבו התוס' לעיל דילפינן דין דע"ד מקרא דאל יצאו, דמיירי בעקירה, ולר"ע ע"כ דאין זה אלא בעקירה ולא בהנחה, אשר זהו דקאמר

בגמ' דהני"מ בהנחה אבל לא בעקירה, אבל לרבי דפליג וס"ל דע"כ בעינן מקום, כנ"ל, לדידי ע"כ דשפיר לפינן הנחה מעקירה, דאל"כ מנ"ל דבעינן מקום, וא"כ כמו דנימא דבהנחה לא בעינן מקום דע"ד הוא הדין בעקירה, דהא כל דין מקום בהנחה מעקירה נלמד.

וכן מיושב הקושי הנ"ל, דכיון דס"ל לר"ע דלא בעינן הנחה על גבי מקום כלל, ע"כ לדידי דלא יליף כלל הנחה מעקירה, וא"כ שפיר שייך לומר דבעקירה שפיר בעינן דע"ד, משא"כ לרבי דיליף הנחה מעקירה דבעינן הנחה במקום, לדידי ודאי דליכא לחלק, וכמשנ"ת.

ומאי דכתבו התוס' בהמשך דבריהם דלקמן שחזינן דשפיר מחלקינן בין הנחה לעקירה אף לרבי, היינו לפי הטעם האחר שכתבו התוס' דמבוסס דין דע"ד במשכן אהאי דרגילות הוא כן, דלפ"ז שפיר יש לחלק דדילמא דווקא בעקירה הוא שהרגילות כן ולא בהנחה.

(ג) רש"י ד"ה שדי נופו בתר עיקרו - והוי כמונח ברה"ה על מקום ד' דעיקר מחשב ל' לנוף- לשיטתו אזיל בזה, דמבואר מדבריו לעיל בע"א דמאי דבעינן דע"ד אינו מצד הלכה מסויימת דבעינן שיעור ד', אלא משום דהוי חשוב למיהוי הנחתו הנחה, אשר לפ"ז שפיר כתב הכא דעל ידי דשדינן נופו בתר עיקרו מחשיב העיקר את הנוף ואף דבעצם לא הוי דע"ד מ"מ שפיר הוי חשוב, ולא פירש דר"ל דכיון דהעיקר והנוף אחד הם הוי כאילו יש לנוף גם דע"ד. וכ"ה גם בדבריו לקמן דף ח' ע"א ד"ה שדי נופו כו', "דחשיב אגב עיקרו דאית ב' ד"ל. ומפשטות לשונם של התוס' מבואר דלא כזה, אלא דעל ידי מאי דשדינן נופו בתר עיקרו הוי כדע"ד, והוא משום דלשיטתם איכא דין מסויים דבעינן דע"ד וכמבואר מדבריהם לעיל בע"א. והנה כתבו התוס' בריש דבריהם דהוה מצי למימר דמייירי באילן ברה"ה ונופו ברה"ה, דאף זה תלוי במח' אי שדינן נופו בתר עיקרו. ואפשר דר"ל דלרש"י לא יקשה קושי ז', דהיכא דבין האילן בין הנוף הם ברשות היחיד, פושט דהנוף הוא חלק מהאילן ויש לו חשיבות שחל על ידי דע"ד, ולא נחלקו רבי וחכמים אלא היכא דהוא ברשות אחרת, דבזה בעינן יסוד דשדי נופו בתר עיקרו. והתוס' שהקשו היינו לשיטתם דבעינן שיהא ממש דע"ד, דהוא חלק מהחפצא דהמלאכה, ולזה אף דהוי חלק מהאילן, מ"מ עד כמה דאין באותו נוף דע"ד בעינן להגיע לדין שדי נופו בתר עיקרו, שיחשב על ידי זה לדי' על ד'. שו"ר בתוס' הרא"ש לקמן דף ח' שכתב להדיא בשם רש"י כן דברשות אחד לכו"ע שדינן נופו בתר עיקרו, וביאורו כנ"ל.

והנה מבואר מדברי רש"י דבעיקרו ברה"ה ונופו ברה"ה אף לרבי דשדינן נופו בתר עיקרו ומחשיב העיקר את הנוף, עדיין חשיב דהחפץ הוא במקום הנוף, דהיינו ברה"ה ולא כאילו הוא ברה"ה במקום העיקר.

ויעויין תשו' הר"י מגאש סכ"ד שכתב בתוך דבריו, וז"ל: ומסתברא לן דהאי דבעינן ברשות היחיד הנחה על גבי מקום ד' ה"מ היכא דנח על מקום שאינו מחובר לקרקע כגון שהניח על גבי כלי או בידו של בעל הבית וכיוצא בו דכיון שאינו מגוף הקרקע משו"ה בעינן שיהא בו ארבעה על ארבעה אבל נעץ קנה ברשות היחיד כיון דמחובר הוא בארץ וכשם שהארץ יש בו ד' על ד' כך זו הקנה ואע"פ שאין בו דע"ד נראה אותו כאלו יש בו דע"ד ומסתייע נמי האי סברא מדאמרין ברה"ה כ"ע לא פליגי דכדרי' חסדא אלא הכא באילן העומד ברה"ה ונופו לרה"ה וזרק ונח אנופו דרבי סבר שדי נופו בתר עיקרו כלומר וכמו שיש בעיקרו דע"ד כך נראה נופו דאילן בתר עיקרו אזיל וכאילו יש בו ד' על ד' דמי ורבנן סברי כיון דנופו נוסה לרשות הרבים לא אמרינן שדי נופו בתר עיקרו אבל אילו לא היה נופו נוסה לרה"ה דכו"ע אמרינן שדי נופו בתר עיקרו ונראה נופו כאלו יש בו דע"ד כמו שיש בעיקרו דע"ד וזה ראייה לדברינו, עכ"ל. וגם מדבריו נראה בפשטות דלא מהני הא דשדינן נופו בתר עיקרו אלא לענין דע"ד אבל לא למיחשב נופו

שהוא במקום עיקרו. ולשיטתם מאי דמחייבים על מה שנח בנופו הוא משום מעביר ד' אמות ברה"ה ולא משום מכניס מרה"ה לרה"ה. והסברא בזה לכאורה, דמאי דשדינן נופו בתר עיקרו אין פירושו דהוי כחלק מן העיקר וכאילו אינו מקום בפני עצמו, אלא יסודו על דרך שביארנו בדברי רש"י דעל ידי דשדינן בתר עיקרו הרי זה מחשיב מקום הנוף באשר הוא שם וחיל עליו שם מקום חשוב, אשר זה פשוט דלא מהני אלא לענין דע"ד אשר הוא שאלה דחשיבות, אבל הא פשיטא דלענין להחשיב הנוף שהוא במקום העיקר לא מהני. ועל דרך זה נראה גם בדברי הר"י מגאש, דלעולם לא מהני דנימא דהוי הכל מקום אחד ומקום זה שפיר יש לו דע"ד, רק דמהני שרואין את הקנה "כאילו" יש בו דע"ד, וכיון דלא הוי בעצם חדא מילתא ורק "כאילו", לא מהני הך "כאילו" אלא לענין דע"ד שהוא יסוד בחשיבות, אבל לא לענין עצם הרשות שנחשיב ההנוף כאחד עם העיקר ועל ידי כך נימא דנמצא במקום העיקר.

וסברת הר"י מגאש דבאותו דברות כו"ע מודו דשדינן נופו בתר עיקרו, נראה דלא נחלקו אלא היכא דהיותם בב' רשויות מחלקן למיחשב ב' דברים נפרדים לגמרי בזה הוי דס"ל לרבנן דלא שדינן נופו בתר עיקרו כיון דבב' מקומות הם, אבל באותו הרשות דליכא רשויות לחלקן לב' דברים, מאחר דהנוף מחובר להעיקר פשיטא דנישדי העיקר בתר הנוף לחושבו כאילו הוי דע"ד.

ודעת התוס' בסוגיין, דמהני הא דשדינן נופו בתר עיקרו גם לענין שנחשיב הנוף שהוא כאותו הרשות שהעיקר נמצא בו, והיינו משום דלדידהו יסוד הא דשדינן נופו בתר עיקרו הוי הכל מקום אחד, והיינו שכתבו דהוי דע"ד ולא דחשוב כאילו הוי דע"ד. ולשיטתם מאי דמחייב רבי אינו משום מעביר ד' אמות ברשות הרבים, דהא חשיב הנוף כרה"ה, אלא משום מכניס מרה"ה לרה"ה.

ודיעה שלישית בזה, דעת הריטב"א לקמן דף ח' ע"א, ע"ש שכתב, וז"ל: והא דלא אמרינן איפכא (דמייירי בעיקרו ברה"ה ונופו נוסה לרה"ה) משום דא"כ אפילו רבי לא מחייב דאפילו נימא דשדי נופו בתר עיקרו הא בעינן מקום ד' וליכא, עכ"ל, הרי דיעה הפוכה ממש מדעת רש"י, דלעולם לא מהני הא דשדינן נופו בתר עיקרו אלא לענין ליחשב הנוף שהוא במקום העיקר, אבל ליחשב שהוא דע"ד ודאי דלא מהניא. ומאי דמהניא מאי דשדינן נופו בתר עיקרו בעיקר ברה"ה ונופו נוסה לרה"ה, היינו משום דהוי כרב חסדא דברה"ה לר' בעינן מקום דע"ד, וכסוגיין דלקמן דף ח' אבל ברה"ה דבעינן דע"ד לא מהני מאי דשדינן נופו בתר עיקרו.

(ג) תוד"ה באילן העומד ברה"ה ונופו נוסה לרה"ה - הכא בשמעתין הוה מצי לאוקמי באילן שעיקרו ונופו כולו קאי ברה"ה וכו' אבל קשה אמאי לא משני אב"י לקמן באילן העומד כולו ברה"ה וכו' - מבואר מדבריהם דאף בהיות העיקר והנוף באותו הרשות שייכא הך פלוגתא אי שדינן נופו בתר עיקרו. ומדברי הריטב"א שהבאנו לעיל אות מ"ז מבואר להדיא דלא כדבריהם דאדרבה לא מהני הא דשדינן נופו בתר עיקרו אלא לענין הרשות להחשיב הנוף כברשות שהעיקר נמצא בו, אבל לא לענין דע"ד, ולדידי לא שייך דינא דשדינן וכו' כלל באותו הרשות. ועי' תוס' הרא"ש לקמן דף ח' שכתב ליישב קושיית התוס', וז"ל: ויש פ"י רש"י דכתיב בהם דאי הוי כולא במקום אחד אפי' רבנן מודו דשדי נופו בתר עיקרו, עכ"ל. והוא ביסוד הדברים כדברי הר"י מגאש הנ"ל אות נ"ב דבאותו הרשות לכו"ע שדינן נופו בתר עיקרו, אלא דחזינן שינוי בין דברי הרא"ש לבין דברי הר"י מגאש, דבדברי הר"י מגאש מבואר דהיכא דהם ברשות אחד לא בעינן אפי' שיהא בעיקר דע"ד, דסגי במאי דיש בקרקע דע"ד, ואילו מדברי הרא"ש מבואר להדיא דעל כל פנים בעינן שיהא בעיקר דע"ד.

(ד) תוד"ה באילן העומד ברה"ה ונופו נוסה לרה"ה - והכא באילן העומד ברה"ה ונופו נוסה לרה"ה ומייירי אפי' אין בעיקרו ד' דרבי סבר שדי נופו בתר

עיקרו דהוי כרה"י וחייב אע"ג דלא הוי מקום ד-
מבואר מדבריהם דמאחר דשדינן נופו בטר עיקרו
והוי גם הנוף כאילו הוא ברה"י, ודין רה"י עליו, תו
לא בעינן שיהא בו ד'. אכן יעויין דברי הר"ח לקמן דף
ח' ע"א שכתב, וז"ל: אמר אב"י ברה"י כו"ע לא פליגי
דרה"י עולה עד לרקיע והכא באילן העומד ברה"י
ונופו נוטה לרה"י וזרק מרה"י ונח ע"ג נופו רבי סבר
אמרינן שדי נופו בטר עיקרו ומרה"י לרה"י זרק דהא
יש בעיקר האילן ד' ורבנן סברי כיון דנופו נוטה
לרה"י מרה"י לרה"י זרק ולא אמרינן שדי נופו בטר
עיקרו וקי"ל כחכמים, עכ"ל. ומבואר להדיא מדבריו
דאף היכא דנופו בטר גופו גריר וחשיב על ידי כך
כרה"י, וברשות היחיד לא בעינן ד', מ"מ הכא בעינן
שעכ"פ יהא בהעיקר ד', ודלא כדברי התוס'. ודברי
הר"ח מתבארים היטב לפי מה שכתב הוא עצמו דמאי
דלא בעינן ברה"י דע"ד הוא משום דרשות היחיד
עולה עד לרקיע, וכונתו לכאורה, דמאחר דעולה עד
לרקיע וכמאן דמליא דמי חשיב בכל מקום שיהיה
ברה"י כדע"ד, וזה פשוט שלא שייך בנופו הנמצא
ברה"י, דאף דשדינן נופו בטר עיקרו ודין רשות היחיד
לו, מ"מ הרי במציאות אינו נמצא במקום שהוא
רשות היחיד עולה עד לרקיע וכמאן דמליא דמי, אשר
ממילא שפיר בעינן שיהא דע"ד, אלא דלענין זה כתב
דמהני מאי דיש בעיקרו דע"ד. והתוס' והר"ח פליגי
לכאורה בגדר הא דשדינן נופו בטר עיקרו אי חשיב
ממש כאילו הוא שם דלדינא הוי כאילו הוא שם, אשר
לפי שפיר מהני זה גם לענין דלא ניבעי ד' אמות, או
דהוא כפשוטו דנופו בטר גופו גרירא לדין רשות היחיד
שאינו מהוה דבר בפני עצמו ואינו חולק שם לעצמו
ליחשב רשות אחרת, אבל הא מיהא דאינו לדינא כמו
שהוא שם, אשר ממילא לא חייל עליו דין דלא ניבעי
דע"ד, ועדיין צ"ע בזה.

נה) תוד"ה באילן העומד ברה"י ונופו נוטה
לרה"י - וי"ל דברה"י לא מצי לאוקמי דאי הנוף
למטה מג' לא הוו פטרי רבנן אע"ג דליכא ד' דכארעא
סמיכתא היא ואי למעלה מג' לא הוה מחייב רבי
דכרמלית היא אם רחב ד' או מקום פטור אם אינו
רחב ד' וכו' - מבואר מדבריהם דלא מהני הא דשדינן
נופו בטר עיקרו למימר דכי היכי דהוי עיקרו ברה"י
חייל דין רה"י גם על נופו, אלא אמרינן דאי ד' הוא
הוי כרמלית ואין אין בו ד' הוי מקום פטור. ולכאורה
יש לעיין מאי שנא דבבי ד' על ד' אמרינן דשדינן נופו
בטר עיקרו וחשיב כדע"ד, וכן לענין רשות היחיד
אמרינן דשדינן נופו בטר עיקרו וכי היכי דעיקרו הוא
רה"י כך חשיב גם נופו רה"י, ואילו גבי רה"י לא
אמרינן הכי דיעויל הא דשדינן נופו בטר עיקרו להפוך
כרמלית או מקום פטור לרה"י, וצ"ב.

שו"ר בקה"י למכילתין סי' י' ד"ה ושוב ראיתי שעמד
בזה, וכתב לבאר דלא מהני הא דשדינן נופו בטר
עיקרו אלא היכא דכל החסרון של הנוף אינו אלא
מצד מקומו, וכעין עיקרו ברה"י ונופו ברה"י, הרי
אילו היה הנוף בהרה"י שפיר היה רשות היחיד ואין
כל החסרון אלא מחמת היותו ברשות הרבים, לזה
שפיר מהני הא דשדינן נופו בטר עיקרו. וכן לענין
דע"ד מהני להתוס' הא דשדינן נופו בטר עיקרו לומר
דהוי כנספח של העיקר ויש לו חשיבות דע"ד, אבל
לענין רה"י, מאי דלא חשיב הנוף אשר הוא ברשות
היחיד לרשות הרבים אינו משום שהוא ברשות היחיד
גרודא, אלא משום דבהיותו למעלה מג' הרי הוא
מופקע מתורת רשות הרבים מחמת עצמותו, דהא
ברשות הרבים הוא ומחמת קושי ההשתמשות הוא
דלא הוי מצד עצמו רה"י, בזה לא מהני סברת שדי
נופו בטר עיקרו.

ומדברי הרשב"א (הרי"ש משאנץ) בתוס' שכתב דשפיר
משכחת לה ברה"י הא דשדינן נופו בטר עיקרו מבואר
דאף ככה"ג מהני הא דשדינן בכדי ליחשב רה"י על
ידי שהוא נטפל להעיקר, או משום דס"ל דגדר הא
דשדינן הוא דחשיב כאילו הנוף נח במקום שהעיקר
נח, אשר ממילא מהני זה גם לענין רשות הרבים כיון
דמעתה חשיב כח ברשות הרבים. יעויין חידושי
הרשב"א שכתב בהא דאב"י שדי נופו בטר עיקרו

דביאורו הוא "דמקום עיקרו הוא העיקר וכאילו נח
בעיקרו", ומבואר לכאורה מדבריו דגדר הא דשדינן
אינו בעצם סברא בנוף אלא בחפץ, דעיקרו הרי הוא
העיקר ונופו טפל לו, אשר על כן חפץ הנח בנוף לא
חשוב כח בנוף אלא כח בעיקרו. ולדבריו לכאורה
י"ל דמהני זה אפ"י לענין רשות הרבים, דלעולם חשוב
החפץ כח. והתוס' ס"ל דחשוב החפץ כח בנופו רק
דנותנין לנופו דין רשות היחיד, אשר זה יתכן דלא
שייך גבי רשות הרבים, וכנ"ל, ועדיין צ"ע בזה.

ובדברי התוס' יש לעיין לכאורה מה כתבו דאם אין
בנוף ד' הוי מקום פטור, הרי סבירא להו להתוס' דעל
ידי דשדינן נופו בטר עיקרו חשוב הנוף כד' ואי"כ בכל
מקרה יהיה כרמלית ולא מקום פטור. אכן ביאור
הדבר פשוט הוא לכאורה, דמאחר דלא מהני הא
דשדינן נופו בטר עיקרו לענין שיחשב רשות הרבים,
וכנ"ל, שוב ממילא לא מהני לענין שיחשב כד'. או
שמא י"ל בנוסח אחר, דמאי דס"ל להתוס' דחשיבא
כמקום ד' על ידי הא דשדינן נופו בטר עיקרו, זהו
לענין דחשוב כאילו יש לו ד', והוא לענין עקירה או
הנחה, אבל לענין דנימא דחשיב שיש לו דע"ד ועל ידי
כן חייל עליו תורת דין כרמלית ולא מקום פטור, בזה
יתכן דלא סגי במאי דשדינן וכו', דסו"ס אין בזה
דע"ד, ועדיין צ"ע בזה.

והנה מכל דברי התוס' מבואר דס"ל דמהני הא
דשדינן נופו בטר עיקרו גם לענין שיחשב מאותו
הרשות שבו העיקר, וגם שיחשב דע"ד, וכן מבואר
מדבריהם דאף ברה"י בעינן דע"ד, וסוגיין הוא דלא
כרב חסדא דס"ל דברה"י לא בעינן דע"ד. אכן יעויין
דברי הרשב"א בסוגיין שנשא ונתן בדברי התוס',
והסיק דלא כדבריהם, אלא אף סוגיין הוא כרב
חסדא דברה"י לעולם לא בעינן דע"ד, "ולא קשיא לי
אלא מפשט בעל הבית את ידו לחוף ונתן לתוך ידו של
עני או שנטל מתוכה אבל מידו של בעל הבית לא
קשיא לי דברשות היחיד כל דהו סגי". והנה יעויין
היטב לשונו של הרשב"א במה שהקשה על ביאורם
של התוס', ומתוך דבריו מתבאר לכאורה דלאב"י
מהני מאי דשדינן נופו בטר עיקרו לענין דליחשב
רשות היחיד, לא מהני ליחשב דע"ד, והוא ע"ד שכתב
הריטב"א הנ"ל בדף ח'. הסברא בזה לשיטתו, דהרי
כתב הרשב"א לעיל בע"א דטעמא דבעינן מקום ד'
הוא משום דכן הוא דרך הנחה ועקירה, ובזה לא מהני
מאי דשדינן נופו בטר עיקרו, דסו"ס אין כן דרך הנחה
אלא בעינן ד' ממש. (והתוס' דפליגי לשיטתייהו אזלי
דין דע"ד דין הוא ולא משום דכן הוא הדרך, אשר
על כן שפיר שייך בזה דינא דשדינן נופו בטר עיקרו.)

ועי' רמבן לקמן דף ז' ובר"ן על הריף בריש סוגיין
ולקמן דף ז' שתיצרו באופן אחר, דכל הדין דדע"ד
הוא דווקא ברה"י אי נמי ברשות היחיד לענין אדם
שעומד שם שאינו מגוף הרשות, אבל ברשות היחיד
עצמה כגון נחץ קנה ברה"י, בזה לא בעינן דע"ד,
לדידי' אתיא שפיר סוגיין אליבא דרב חסדא, דברשות
היחיד ממש לעולם לא בעינן דע"ד, רק הכא מיירי
לענין ידו אשר אינו מגוף הרשות היחיד, בזה אף לרב
חסדא בעינן דע"ד.

וסברת עצם דברי הרמב"ן לחלק בין הנמצא ברשות
היחיד עצמו לבין הנמצא ביד מי שעומד ברה"י, עי'
קה"י ס"ד שכתב לבאר על פי דברי המאירי לקמן דף
ז' ע"ב שכתב לתרץ הא דר"ח ס"ל דבנעץ קנה אין
צריך מקום ד' ואילו בסוגיין מבואר דברה"י בעינן
דע"ד, דקנה שאני כיון דיש בעיקרו בארץ ד' נגדר
ראשה אחר עיקרה שיש בו רוחב ד' וחשיב כהניח על
גבי מקום ד', וזהו גם כונת הרי"ן, דהא זה שייך
דווקא בכגון קנה דהוא מעצם הרשות ונגרר אחר
האדמה אשר יש בה שפיר דע"ד אשר על כן חשיב
כמניח על מקום דע"ד, מה דלא שייך ביד האדם כיון
דאינו מעצם הרשות. וכדברי המאירי, כן מבואר
להדיא בתשו' הרי"י מגאש סכ"ד הנ"ל אות מ"ז, ע"ש.
ולכאורה קשה לומר כן בדברי הרי"ן, דיעויין דברי
הרי"ן לקמן דף ח' ע"א שכתב לבאר דעת הרמב"ם
ורש"י דגבוה ט' ורבים מתפסים עליו א"צ מקום ד',
דתמוה לכאורה הרי בעינן הנחה על מקום דע"ד.

וכתב הר"ן דכיון דרבים מכתפי הוא הרי הוא כידו של אדם דחשיבה כמקום ד', ולכאורה אי ס"ל כהמאירי והר"י מגאש הרי בהא דרבים מכתפין עליו מיירי ברשות הרבים עצמה אשר שדינן לה בטר עיקר הקרקע שהוא שפיר דע"ד והוי כהניח על מקום ד', ואמאי הוצרך הר"ן לבאר בזה תירוץ אחר דהוי כיד האדם, ומבואר לכאורה דלא ס"ל להר"ן כדעתם, וכבר העיר בקה"י עצמו שם כן, ונשאר בצ"ע.

ויש לבאר דברי הר"ן (וראייתי שכבר כתבו כן) ע"פ יסוד דברי המרכבת המשנה בפ"י מהל' שבת בדעת הרמב"ם, וכ"ה בביאור הגר"א סי' שמ"ה ס"י, וז"ל המרכבה"י: נראה ברור בדעת הרמב"ם דמי שעוקר מע"ג אדם וכלים וחפצים ובע"ח שבתוך הרשות או מניח עליהם שהרי אותן החפצים עצמם אינם רשות ואפילו מונחים ברה"י אינם חולקים רשות בהיותן גבוהים שיהיו מקום פטור או כרמלית כדרחבין ד', דהואיל דניידי ואינם קבועים בקרקע נעשו טפילים לגבי הרשות ובכה"ג הוא דבעינן שיהיה הנחה ע"ג מקום ד' אבל לא בעינן רשות ד' רצוני לומר דכל שעוקר או מניח בהרשות עצמו חייב ואפילו עקר והניח על גבי משהו ומשי"ה קנה הנעוץ ברה"י דקבוע בקרקע וכן חורי רה"י שהן בעצמן רשות חייב בכ"ש וכן לקמן פ"י ה"ח בעמוד ט' ברה"ר כיון דהילכתא גמירא לן דהוה רה"ר חייב עליה ואפילו אינו רחב ד' כיון שעוקר ומניח ברה"ר עצמו והא דכתב כאן רבינו דבעינן עקירה והנחה על גבי מקום ד' בין ברה"ר בין ברה"י היינו דוקא בעוקר ומניח על גבי חפצים שבתוך הרשות דכיון שאינן רשות כל שאין בהן רוחב ד' חשיב כמונח באויר, עכ"ל. ויסוד הדברים, דדע"ד דבעינן אינו אלא היכא דאינו מונח בעצם הרשות אלא על דבר הנמצא ברשות, בזה הוא דבעינן דע"ד בכדי שיחשב מונח בדבר שאינו רשות. והנה המרכבת המשנה והגר"א כתבו כן גם בעמוד גבוה ט' ברשות הרבים בטעמא דאין צריך מקום ד', והוא דלא כהר"ן, אך לפי יסוד דבריו י"ל בדברי הר"ן דמאי דחשיב כרשות היחיד עצמו הוא במדה מסוימת משום דאינו רשות היחיד עולה עד לרקיע, דכיון דעולה עד לרקיע חשיב המקום שם בגוף הרשות, משא"כ ברשות הרבים דכל דינו הוא מקום הילוך רבים, עד כמה דהוי במקום שאינו הילוך רבים לא חשוב שאותו המקום הוא ברשות הרבים, אשר ממילא בעמוד ט' ורבים מכתפים עליו ס"ל להר"ן דמאי דלא בעינן דע"ד אינו אלא משום עצם מאי דרבים מכתפים עליו מחשיבה כיד דמחמת חשיבותו אינו צריך דע"ד, אבל בלאו הכי הא לא נימא דלא ניבעי דע"ד משום הוא ברשות עצמו, דאינו ברשות עצמו, וכנ"ל.³¹ והרמב"ם לפי דעת הגר"א והמרכבה"י

ס"ל דמאי דחשיב כרשות עצמו הוא משום שמחובר ואינו נד משם, דעל ידי כך חשיב כחלק מן הקרקע, אשר זה שפיר שייך גם ברשות הרבים. (ולכאורה אי נימא דמאי דבעינן דע"ד הוא משום דכן הוא דרך עקירה והנחה, לכאורה ליכא מקום לחילוקם של הרמב"ן והר"ן, אשר בזה יתבאר מאי דלא פירש הרשב"א כדבריהם, ועדיין צ"ע בזה.)

והנה כתב הרמב"ם בפ"י מהל' שבת ה"א, וז"ל: אין המוציא מרשות לרשות או המעביר ברשות הרבים חוץ לארבע אמות חייב עד שיעקור חפץ מעל גבי מקום שיש בו ארבעה טפחים או יתר ויניח על גבי מקום שיש בו ארבעה על ארבעה טפחים, עכ"ל, ומבואר מדבריו דבעינן ברשות היחיד בין ברשות הרבים בעינן דע"ד, דהא סתם וכתב מרשות לרשות. ובפ"י ה"י כתב, וז"ל: נעץ קנה ברה"י אפילו גבוה מאה אמה וזרק מרה"ר ונח על גביו חייב שהרה"י עולה עד לרקיע וכו', עכ"ל, וצ"ב לכאורה האידך חייב הרי ליכא דע"ד, ולשיטת הרמב"ם אף ברשות היחיד בעינן דע"ד. ועי' מ"מ שכתב לבאר ע"פ דברי הרשב"א דס"ל דלא בעינן דע"ד ברשות היחיד אלא בעקירה ולא בהנחה, אשר ממילא לא בעינן שיהא בקנה דע"ד בכדי שתהא הנחתו הנחה, אלא דלא היה לו להרמב"ם לסתום ולא לחלק בפ"י בין עקירה לבין הנחה, וגם לא לחלק בין רה"י לרה"ר. ועוד יותר תמוה לומר כן בדעת הרמב"ם, דהא הרמב"ם כתב להדיא בפ"י דבעינן דע"ד גם בהנחה, ודלא כדברי הרשב"א. (עי' אבה"י פ"י ה"י מש"כ ברמב"ם.) ומוכח לכאורה דס"ל להרמב"ם כדעת הרמב"ן והר"ן דאף דבעצם בעינן דע"ד גם ברשות הרבים וגם ברשות היחיד וגם בעקירה גם בהנחה, ומ"מ בקנה לא בעינן דע"ד, וכמשי"כ הר"ן, דנעץ קנה והניח על גבה חייב בלא דע"ד כיון דהוא ברשות היחיד עצמה, דברשות היחיד עצמה לא בעינן דע"ד. אלא דעדיין אין הדברים ברורים כל הצורך, דס"ס היה לו להרמב"ם להביא חילוק זה דלא בכל מקרה בעינן דע"ד בהנחה ובעקירה, ואילו מדבריו בפ"י משמע דבכל אופן בעינן ואף שההנחה היא ברשות עצמה, והוא לכאורה דלא כדברי הר"ן, וצ"ב.

ה' ע"א

נו) בר"ה מקורה מי חייב והאמר רב שמואל בר יהודה וכו' בר"ה מקורה פטור לפי שאינו דומה לדגלי מדבר - דברי הגמ' לכאורה צ"ב, דהא כתב רש"י דמאי דכמאן דמליא דמי הוא משום דדבר סתום מכל צד הוי כמלא חפצים עד גגו דאין אוירו חשוב אויר, וברה"ר, נהי דהוא מקורה, מ"מ הרי ליכא מחיצות ולא שייך בזה לומר דכמאן דמליא דמי, ואילו מדברי הגמ' משמע דדווקא משום דאינו דומה לדגלי מדבר הוא דלא מהני הא דמקורה הוא. שו"ר שהעיר בזה בשפ"א על דברי התוס', וצידד ליישב ולבסוף נשאר בצ"ע.

זו) התינה טרסקל ברשות היחיד אלא טרסקל שברשות הרבים רה"י הוא לימא דלא כרבי יוסי ברי יהודה וכו' - כתב בחידושי הריטב"א, וז"ל: פי' שזרק מרה"א אפי' תוך ד' אמות ונח על גביו חייב דקסבר דאמרין גוד אחית מחיצתה ושמעי' מהכא דרי' יוסי מחייב אפי' כשמחיצות הטרסקל פונות כלפי מעלה ואפי"ה אמר גוד אחית דאי לא מאי קאמר הכא דלא

³¹ ויסקוד לסברא זו לחלק בין רשות היחיד לבין רשות הרבים ואף למטה מי' מחמת הך מילתא דרשות היחיד עולה לרקיע, מדברי הגמ' פ"י מהל' שבת ה"ה, לכתב סס הרמב"ם, וז"ל: נעץ קנה ברה"ר ובראשון טרסקל וזרק ונח ע"ג פטור שאין רה"ר אלא עד עשרה, עכ"ל, והשיגו הראב"ד, וז"ל: א"א ואפילו עד עשרה בזה פטור דרה"י לא הוי דלא אמרינן גוד אחית מחיצתא דהויא לה מחיצה שהגדיים דוקעין בה ורשות הרבים נמי לא הוי אלא כרמלית הוי דאין ראוי לכתף עליו, עכ"ל. וכתב הגמ' לבאר דברי הרמב"ם דלעולם אין כונתו דמאי דפטור הוא דווקא למעלה מי', אלא בזה שכתב דאין רשות הרבים אלא עד י' נתן טעם שיהיה פטור אפי' מחמת לי', והסברא בזה, דברשות היחיד דעולה עד לרקיע פירושו שכל חלק מאויר הרשות היחיד הוי הוא חלק מעצם הרשות היחיד, אשר ממילא חל על הטרסקל דין רשות היחיד אף למטה מי', ואף דאין לו מחיצות י' מי' הרי הוי בעצם הרשות היחיד. לא כן ברשות הרבים, מדאמרין דלמעלה מי' אינו רשות הרבים מונח דאין האויר חשוב מלדעו ע"פ דברי הר"ן כמו שביארנו. היחיד, ומאי דלמטה מי' חשוב כרשות הרבים, היינו משום

הוא ככלל תשמיש הרבים בהקרקע, אבל אין על האויר דין רשות הרבים מלד ע"פ, אשר ממילא הוי אפשר לזון שיהא הטרסקל הנמלא בפרות מי' חשוב רשות הרבים מלד היותו בעצם הרשות הרבים, אשר ממילא אין דינו כרה"ר ופטור. ומבואר מזה היסוד הנ"ל, דמאי דעולה רשות היחיד עד לרקיע מגדיר דהאויר ע"פ הוא חלק מעצם הרשות היחיד, משא"כ ברה"ר, ויתבאר ע"פ דברי הר"ן כמו שביארנו. וביאר דברי הראב"ד, עי' לקמן אות נ"ט.

כר' יוסי דשאני הכא דסתם טרסקל שבידו פונה הוא כלפי מעלה לקבל בודבר והוא עדיפא ממאי דמשנין אלא ודאי כדאמרן, עכ"ל. ועי' ריטבי"א עירובין ל"ג ע"ב שהביא באמת דיעה כזו הסוברת דדוקא היכא דהטרסקל הפוך ומחיצותיו כלפי מטה הוא דאמרין גוד אחית מחיצתא, וכ"כ גם המאירי לקמן דף ק"א לבאר הא דאמרין בעירובין שם דנעץ קנה ברה"ר דמייירי דדוקא בהדרן מחיצתא. ולדבריהם צ"ב כקושיית הריטבי"א בסוגיין, אמאי אמרו דהוי דלא כר' יוסי בר' יהודה, הא כיון דמייירי דכותלי הטרסקל הם כלפי מעלה לא שייך בזה לומר גוד אחית מחיצתא ואף לר' יוסי בר' יהודה לא הוי רשות היחיד.

והנה יסוד ראיית הריטבי"א מסוגיין נבנה על מה שפירש דמה שאמרו דהוי דלא כר' יוסי בר' יהודה ר"ל דלדידי' הוה אמרין הכא גוד אחית מחיצתא והוי טרסקל רה"י, אשר בזה שפיר הקשו דאין דבר זה מוכח מדבריו דיתכן דפי הטרסקל כלפי מטה. אכן יעויין חידושי הרשב"א בסוגיין שהביא בזה פירוש אחר, דלעולם ר' יוסי בר' יהודה מייירי למעלה מיי ואנן מייירי למטה מיי דלא שייך דינא דגוד אחית למשוויי רה"י, ומ"מ שפיר הקשו, דמדאמרין דמייירי מתני' בנתן לטרסקל ברשות היחיד וחשיב על ידי כך הנחה ברה"י מבואר דלא חשבינן לטרסקל לרשות או מקום בפני עצמו כעמוד או תל גבוה למעלה משלשה דברשות הרבים חולקים רשות לעצמם ליחשב כרמלית או מקום פטור, דקא סבר תנא דכלים אין חולקין רשות לעצמן, אי"כ פליגא אדרבי יוסי בר יהודה, דאילו לריב"י אפי' רשות היחיד הוי שהוא רשות גמור דאורייתא בזמן שהוא ברה"ר למעלה מיי וכש"כ שיחלק רשות לעצמן ברשות דרבנן להיותו כרמלית למטה מיי ונתן בעל הבית לתוכו פטור, ומשני כי אמר ר' יוסי בר' יהודה ה"מ למעלה מיי דאין שם רשות שיבטל הכלי לגמרי דרשות הרבים אינו עולה למעלה מעשרה אבל הכא למטה מעשרה כלומר ולמטה מעשרה דהוי רה"ר אין כלי חולק רשות, לןעצמו להיותו ככרמלית אלא בטל הוא לגבי הרשות, ע"כ דבריו. ולפום פירושו ליכא ראייה כלל מסוגיין לדינא דהריטבי"א, ושפיר מצי סברי הני ראשונים הנ"ל כפירוש זה דהרשב"א.

ועיי' ברשב"א שהביא דיעה אחרת ודחאה, שכתבו "דמתניתין אפילו למעלה מעשרה היא ואע"ג דלמעלה מעשרה ברשות הרבים מקום פטור הוא כיון דק"ל המוציא משוי' למעלה מעשרה חייב הכא נמי אע"פ ששידו של עני למעלה מעשרה בנותן לתוכו כאלו נותן ברשות הרבים וסייעו להא משמעתין דהכא דאקשינן טרסקל ברשות הרבים רשות היחיד הוא", עיי' שדחאה מכמה טעמים, והאחרון מהם, ע"פ המבואר בירושלמי דאיתא, העני חייב אמר רב יהודה בשם שמואל והוא שתהיה ידו של עני בתוך עשרה לקרקע.

והנה דיעה זו היא דעת התוס' רי"ד לקמן דף ק"ב ע"א, עיי' שכתב, וז"ל: שמעתי מקשים כיון שפי האדם חשוב ארבעה על ארבעה אם כן יהא גופו רשות היחיד שהרי הוא גבוה עשרה ואם רק ברשות הרבים יהא חייב שעקר מפיו דהוי ד' על ד' בגובה עשרה ונח ברשות הרבים ואמאי תנן בשלהי עירובין שלא יעמוד אדם ברשות היחיד וירוק ברשות הרבים אפילו עומד ברשות האבים נמי. ולאו מילתא היא שאין אדם חולק רשות לעצמו שעין חשוב רשות אלא מידי שלא נייד דהיינו קרקע אבל בעלי חיים לאו רשויות נינהו משום דנייד וכל מקום שעומד האדם הוא בטל אצל אותו הרשות אם עומד ברשות הרבים דינו כרשות הרבים ואם פשט בעל הבית ונתן לתוך ידו של עני אע"פ שגבוהה ידו עשרה או ששם על עתיו של עני חייב דכל גופו של עני כרשות הרבים דמי ועל הא דאמרין הנחת גופו כהנחת חפץ דמי שכיון שגופו של עני היה נח ברשות הרבים ולא היה מעלך כשינוח החפץ על גופו כאילו נח על גבי קרקע דמי ואילו היה הגוף האדם חשוב רשות לעצמו היה פטור בעל הבית אלא ודאי גוף האדם בטל דאצל רשות שעומד בה ונידון כמותה ואם עומד האדם ברשות היחיד בטל אצל רשות היחיד וכו', עכ"ל. (עיי' מ"מ פ"ג הי"ב)

(נח) תוד"ה כאן למטה מיי - וא"ת נהי דרשות היחיד לא הוי רשות הרבים נמי לא הוי אלא ככרמלית וכו' קשה לר"י מה עלה על דעתו של המקשן וכו' - עיי' רשב"א הנ"ל שיישב קושיית אלו בפירושו.

(נט) תוד"ה כאן למטה מיי - ויש לומר דאין כרמלית בכלים כמו שפירש רש"י לקמן גבי היתה קופתו מונחת כו' - והוא לקמן ח' ע"א, היתה קופתו מונחת ברה"ר גבוהה י' ורחבה ד' אין מטלטלין לא מתוכה לרה"ר ולא מרה"ר לתוכה פחות מכאן מטלטלין, ופי' רש"י פחות מכאן בגובה או ברוחב וא"ת פחות מיי ורחבה ד' כרמלית היא לא גזור רבנן לבטולי מתורת כלים הואיל וכלי הוא. וכן הוא גם ברמב"ן, ברשב"א ובריטב"א. וכן הוא להלכה במג"א ס"י שמי"ה סק"ד דכלי שאין גבוה י' ועומד ברה"ר אין לו דין כרמלית אלא הוי כמו רה"ר דאין כרמלית בכלים.

אכן יעויין בהגהות אשר"י לקמן דף ח' שכתב, וז"ל: וכן קופה גבוהה י' ורחבה ארבע הוי רה"י גמורה פחות מכאן הוי מקום פטור דאין כרמלית בכלי וכן פרי"ח ורש"י, מהרי"ח, עכ"ל. ומבואר מדבריו דאף דמודה לגוף האי דינא דאין כרמלית בכלים, מ"מ חלוק הוא על הראשונים הנ"ל במאי דלדידהו מאחר דלא תיקנו כרמלית שוב לא הוי דבר בפני עצמו כלל והוי כרה"ר, ואילו להגהות אשר"י מאחר דלא תיקנו כרמלית בכלים שוב הוי מקום פטור ולא הוי כאילו הוא ברה"ר. ועיי' אבן העזר בסוגיין דס"ל הכי דהוי מקום פטור, עיי' מה שהאריך בזה. (ועיי' משנ"ב ס"י שמי"ה סקט"ז שהביא דברי המג"א ובשער הציון סקט"ו הביא דעת ההגהות אשר"י והאבן העזר החולקים ופסק כהמ"א.)

ויסוד הנידון בזה לאו בדין וגדר כרמלית הוא, דבהא מודו דליכא כרמלית בכלים, אלא יסוד השאלה יתכן דהיא דאורייתא, אי כלי ברשות מסויים מחלק מקום שם לעצמו ולא חשיב כאילו הוא באותו הרשות, או דאין לו שם מצד עצמו כלל וחשיב שפיר שהוא באותו ברשות, דהתוס' ודעמי' ס"ל דאין לו מקום בפני עצמו, אשר ממילא אם אך לא תיקנו כרמלית בכלים לא הוי מקום כלל והוי כאילו הוא ברה"ר, אך ההגהות אשר"י ודעמי' ס"ל דלעולם שפיר חולק לשם לעצמו, ועד כמה דנימא דלא תיקנו כרמלית בכלים שוב ממילא הוי מקום פטור. והנה יעויין באבן העזר הנ"ל שכתב להוכיח דהוי מקום בפני עצמו מלבינה זקופה ברה"ר דהוי מקום פטור, וכתב "ומי נתן לנו רשות לחלק דין כלי מדברים אלו בשל תורה אם קבלנו הלכה זו מסיני", ולא הבנתי דבריו כל הצורך, דהסברא לחלק בינייהו לכאורה פשוטה היא, דלבינה וכדומה שאינו עומד ליטול משם כמו כלי שפיר חילק עלי' תוקף "מקום" וכיון דאינו רה"י או רה"ר הוי מקום פטור, משא"כ כלי דעומד ותשמישו ועומד שיטלו האדם אין לו כל קביעות שם ולא שייך לחשבו כ"מקום" בפני עצמו, וז"פ לכאורה.

ואיכא בזה דיעה שלישית, עיי' רמב"ם פ"ד מהל' שבת הי"ח שכתב, וז"ל: נעץ קנה ברה"ר ובראשו טרסקל וזרק ונח ע"ג פטור שאין רה"ר אלא עד עשרה, עכ"ח, והשיג הראב"ד, וז"ל: אי"א ואפילו עד עשרה בזה פטור דרה"י לא הוי דלא אמרין גוד אחית מחיצתא דהויא לה מחיצה שהגדיים בוקעין בה³² ורשות הרבים נמי לא הוי אלא כרמלית הוי דאין ראוי לכתף עליו, עכ"ל. (עיי' מש"כ במ"מ בביאור דברי הרמב"ם, ומה שביארנו הדברים לעיל בהגה"ה לאות נ.) וכתבו במרכה"מ ובאו"ש ביאור דברי הרמב"ם דס"ל כשיטת התוס' דאין כרמלית בכלים אשר ממילא ודאי הוי כמונח ברשות הרבים, ואם זרק לתוכו מרה"י ודאי דחייב, אשר זהו שכתב הרמב"ם דמיהו בלמעלה מיי פטור משום דאין רשות הרבים למעלה מיי. ועל כל פנים מדברי הראב"ד מבואר דשפיר חשבינן לטרסקל ככרמלית בפחות מיי, והוא דלא כבי שיטת הראשונים בני"ל, אלא ס"ל להראב"ד דשפיר חשיב כלי כרמלית. (והרמב"ם ס"ל כדברי התוס',

³² וז"פ לכאורה לחמאי הולך לזה, הרי ליכא י' טפחים.

וכנ"ל אשר על כן בפחות מ"י חשוב כרשות הרבים (לדברי המפרשים הנ"ל). וכן מבואר דיעה כזו בדברי התוס' לקמן דף קנ"ה ע"א ד"ה למטה, ע"ש דאיכא לכאורה בדברי התוס' ב' דיעות בדבר שה אי יש כרמלית בכלים. וע"י גם בדבריהם בעירובין ל"ג ע"ב ד"ה הואיל.

ויש לעיין להד שיטה דאין כרמלית בכלים והוי רה"ר, האם בעינן בזה דע"ד, דהנה יעויין חידושי הר"ן על הר"י (א' ע"ב בדפי הר"י) שכתב, וז"ל: ומקשו הכא והא דבעינן ברה"ר הנחה על מקום ד' היכי דמי אי למטה מג' לא צריך דכל פחות מג' כקרקע דמי וכדאמרין בגמ' ואי למעלה מג' ולמטה מ"י כרמלית הוי ופטור ואי למעלה מ"י רה"י הוא ות"י הראב"ד ז"ל דמשכחת לה בבע"ח גבוהים מג' שעומדין ברה"ר שאין חולקין רשות לעצמן א"נ בעמוד ט' ורבים מכתפין עליו דהוי כרה"ר כדאמר לקמן ואי דאית ב"י ארבעה מיהת מיחייב ואי לא פטור וזה שלא כדעת רש"י והרמב"ם ז"ל שכתבו דעמוד ט' ורבים מכתפין עליו אפילו כשאינו רחב ד' מיירי וכדבעינן למיכתב לקמן בס"ד, עכ"ל. וע"י חידושי הגרע"א סוף המסכת ממה שיהיה בגליון הר"ן שהקשה הגרע"א, וז"ל: ומקשו גם משכחת לה בכלי גבוה ג"ט דאין כרמלית בכלים כמ"ש רש"י ז"ל (ח' ע"א) ד"ה פחות מכן ואולי י"ל דס"ל להר"ן דאין כרמלית בכלים היינו דהוי מקום פטור אבל לא דהוי רה"ר דלא כתוס' וכו', עכ"ל. והנה התינו לשיטת ההגהות אשר"י, דלשיטתו באמת הדבר כן דהוי מקום פטור, וכמו שביארנו, אבל דעת הר"ן היא לכאורה כשיטת התוס', כמבואר בחידושי הר"ן בסוגיין, וכ"כ בשעה"צ סי' שמ"ה סקט"ו דכן היא דעת הר"ן, ולפי"ז אכתי יקשה כקושיית הגרע"א אמאי לא תירץ הר"ן כן.

והנה הנחת הגרע"א לקושייתו מבוארת דלמאי דאמרין דאין כרמלית בכלים והוי רה"ר אכתי בעינן שיהא דע"ד, אשר זהו שהקשה דנוקמי' בהכי. וכן מבואר בדברי הגר"א בשנות אליהו ריש מכילתין דדינא דדע"ד משכח"ל בבע"ח או בכלים. אכן יעויין חיי אדם כלל מ"ט דין ח' שכתב דבכלים ברה"ר הרב בין רחבין ד' בין אין רחבין ד', וכ"כ גם בשו"ע הרב סי' שמ"ה ס"י, ע"ש, הובאו דבריהם בחזון יחזקאל למס' שבת דף ה'. וסברתם בזה פשוטה לכאורה, דהא מאי דאין כרמלית בכלים בפשוטו הוא דלא נתבטל מתורת כלי ואינו רשות בפני עצמו אלא מתבטל לרשות הרבים, ומאחר דנתבטל לרשות הרבים שוב ממילא סגי במאי דהרה"ר הוי דע"ד. וע"פ דבריהם מבוארים שפיר דברי הר"ן, דמאחר דאין כרמלית בכלים ובטל הוא לרשות הרבים, שוב ממילא אינו צריך דיהא בו דע"ד, ולכך ליכא לאוקמי' בכלים. (וראה שם בחזון יחזקאל דלכאורה מדבריהם ליכא ראייה, דלא כתבו כן אלא להלכה דק"ל כדעת רש"י והרמב"ם דברבים מכתפין עליו לא בעינן שיהא בו דע"ד, וכדחב"א הר"ן בסוף דבריו, אבל למאן דלא ס"ל שפיר נימא דבעינן דע"ד אף אי אין כרמלית בכלים והוי כרה"ר.)

וסברת הגרע"א (לבד ממאי דאיכא למימר דלמאי דאזל הר"ן בריש דבריו דלא כדברי רש"י והרמב"ם שפיר בעינן ד'), דאף דאין כרמלית בכלים ושפיר הוי רה"ר, עדיין בעינן שיהא דע"ד, וטעמא דמילתא, דמאי דאין כרמלית בכלים הוא כמו שכתב רש"י בדף ח' דלא גזרו רבנן לבטולי מתורת כלי, כלומר, דליחשב כרמלית פירושו דחשבינן ל"י לרשות בפני עצמו והוי רשות ולא כלי, דכלי מצד עצם פירושו הוא דבר הנמצא ברשות ולא הרשות עצמו, אשר זהו דאמרין דלא בטלוהו מתורת כלי ולכך לא נעשה רשות בפני עצמו, וממילא אמרינן דדין הכלי כדין הרשות שנמצא בו, דהיינו רשות הרבים. אבל אין בזה הכרח דנתבטל הכלי לרשות בכדי דנימא דלא ניבעי דע"ד לחייב על מה שנח על הכלי. עכ"פ נמצינו למדים דלכאורה איכא פלוגתא בהך מילתא אי למאי דאמרין דאין כלי נעשה כרמלית והוי רה"ר, אי בעינן בזה דע"ד. ולכאורה יקשה לדעת ההג"א ולדעת הראב"ד מסוגיין דמבואר דטרסקל פחות מ"י חשיב רשות הרבים, ולא

מקום פטור כההג"א ולא כרמלית כהראב"ד. והחילוק הפשוט בזה לכאורה, דשאני הכא דהכלי הוא ביד אדם, וכמו דיד האדם אינו מהוה מקום בפני עצמו, כך הכלי אשר בידו אינו מהוה מקום בפני עצמו, אלא כמו שהאדם הוא ברשות הרבים חשוב ידו כרשות הרבים כך הטרסקל שבידו, ורק היכא דמונח על הקרקע או על עמוד הוא דיתכן דחולק שם לעצמו והוי או מקום פטור או כרמלית, וכ"כ הרש"ש לקמן דף ח', ע"ש.

אכן יעויין חידושי הרמב"ן בסוגיין שהקשה בלמטה מ"י אמאי חייב הרי הוי כרמלית וכתב דאע"פ שהאדם תופסה בידו ליהוי כרמלית כמו דהיכא דהוא למעלה מ"י אמרינן דהוי רשות היחיד אע"פ שהוא בידו, ע"ש שהכריח הרמב"ן מזה דאין כלי נעשה כרמלית כמבואר בדברי רש"י. הרי מבואר דלא ס"ל להרמב"ן כסברא הנ"ל אלא ס"ל דאף ביד האדם שייך שיחלק הכלי שם ומקום לעצמו. ולהראב"ד וההג"א עכ"ל דפליגי וס"ל כסברא הנ"ל, אלא דיקשה עלייהו הוכחת הרמב"ן דהא נעשה רשות בלמעלה מ"י ל"י יוסי' בר' יהודה אף שהוא ביד האדם, וכן צ"ב מהו יסוד פלוגתתם בזה.

והנה יש לעיין ביסוד מקום פטור אי סדר הדברים הוא דחל על המקום שם בפני עצמו רק כיון דאין בו התנאים הנדרשים לשאר הרשויות ממילא הוי מקום פטור, ולעולם כדי שלא ליחשב רה"ר בעינן שיחול על הדבר שם מקום בפני עצמו. או י"ל דעל ידי מאי דאין לו למקום החפץ תכונות דרה"ר ולכלל שם מקום אחר לא בא, שוב ממילא מאחר שאין בו חיוב דרשות הרבים ורשות אחר לא הוי חשיב מקום פטור. והנה יסוד דינא דרש"י דכלי לא הוי כרמלית הוא דאין כלי מהוה רשות בפני עצמו, וכנ"ל. ועפ"ז נראה דס"ל להרמב"ן כד דהא, אשר ממילא כתב דאילו היו כלים נעשים כרמלית, הרי היה פירושו דהכלי חולק שם בפני עצמו, ונתנו עליו דין כרמלית, ואם אך הוה אמרינן דכשהוא בידו לא נעשה כרמלית ע"כ דהיה פירושו דמה שהוא בידו מבטלו מליחשב רשות בפני עצמו, אשר לפ"ז שפיר הוכיח הרמב"ן מלמעלה מ"י, דאילו כן אף בלמעלה מ"י נהי דהוי רשות בפני עצמו דרשות היחיד, מ"מ היה צריך הדבר להתבטל על ידי מה שהוא בידו, ומדלא אמרינן הכי מוכח דאין הדבר מתבטל על ידי שהוא בידו, וא"כ ה"ה למטה מ"י ליהוי כרמלית, אע"כ דאין כלי נעשה כרמלית ולא הוי רשות בפני עצמו משא"כ בלמעלה מ"י.

אכן ההגהות אשר"י ס"ל דבכדי ליחשב מקום פטור ולא רשות הרבים אין תחילת הדין שיהא שם מקום בפני עצמו, רק הא גופא דאין הרבים משתמשים בו וכדומה דלית ב"י תנאי רשות הרבים זה גופא משוהו מקום פטור. ולפי"ז לא יקשה ראיית הרמב"ן, דמאי דחשיב כלי מקום פטור הרי היינו משום דמקום הכלי שוב אינו חזי לרבים והוי מציאות דמקום פטור, אשר זה אינו שייך היכא דהכלי בידו, דהכלי עומד לזוז משם והאיך נאמר דעל ידי המצאו שם בטל שימוש לרבים של המקום, אשר על כן לא הוי מקום פטור ושפיר חשיב רשות הרבים, כמבואר בסוגיין. אכן למעלה מ"י אף דהוי בידו, מ"מ כיון שהושלמו תנאי רשות היחיד שפיר חשיב רשות היחיד.³³

והנה לפמשנ"ת בדברי ההגהות אשר"י יוצא לכאורה דכלי בתוך כרמלית דינו ככרמלית, והיינו טעמא, דיסוד מה דאין כלי נעשה כרמלית הרי היינו משום דאין הכלי מהוה מקום פטור בפני עצמו, רק ברשות הרבים אף דאינו מקום בפני עצמו ס"ל להגהות אשר"י דמאחר דלית ל"י תכונות רה"ר חשיב מקום פטור, אך בכרמלית דליתא לדבר זה, הרי מאחר

³³ ואפ"ר ל"ג לנצח צענין אחר, למאי דלמטה מ"י הוי רה"ר היינו מקום שיהא ביד האדם ובעל האדם לרשות הרבים, אשר ממילא אף הטרסקל שיהא בידו חשיב כרה"ר, משא"כ למעלה מ"י הוי מקום פטור, אין מקום פטור "רשות" ככלי דנימא דנתבטל את האדם ושפיר חשיב הטרסקל כרה"ר.

דאמרינן דאינו מהוה מקום בפני עצמו שוב ממילא דינו ככרמלית אשר הוא בתוכו. ותתיישב בזה קושיית הגרע"א באו"ח סי' שמ"ט שהקשה על דברי ההגהות אשר"י והאבן העזר מהמבואר בדברי רש"י לקמן ק"א ע"א דכלי בכרמלית הוי כרמלית, והא לדידהו הו"ל להיות מקום פטור, דלמשנית אתי שפיר, וכנ"ל.

והנה כל זה בדעת ההג"א, אבל לדעת הראב"ד דכלי נעשה כרמלית, הרי שפיר חולק הכלי שם ומקום לעצמו, ומ"מ על ידי שהוא ביד אדם אמרינן דנחשב כרה"ר (היכא דהאדם ברה"ר), והוא ע"כ משום דהיותו ביד האדם מבטלו מליחשב רשות בפני עצמו, ושוב יקשה ראיית הרמב"ן מלמעלה מ"י דחשיב רשות היחיד אף שהוא ברשות האדם. וצ"ל לדבריו כמו שכתב הרמב"ן דמירי למטה מג' אשר משו"ה הוא דחשוב רשות הרבים ואה"נ למעלה מג' שפיר הוי כרמלית. או שמא יש לחלק לדבריו באופן אחר, דלענין ליחשב רשות היחיד דהוא נמדד בתכונות בעצם החפצא כגון דע"ד ומחיצות, בזה שפיר חשוב הכלי לרשות היחיד אף שהוא ביד האדם, אבל ברשות הרבים דאין הנידון אלא לשוורתו כרמלית אשר הוא מעיקר הדין מקום פטור שאינו לא רשות היחיד ולא רשות הרבים, והשאלה רק שיעשוה רבנן כרמלית, בזה אמרינן דכיון דליכא בעצם דבר מצד עצמו המחייב לראותו כרשות בפני עצמו, רואים אותו כיד האדם ולכן שפיר הוה רה"ר, ועדיין צ"ע בזה. (והוא כחילוק תירוץ הש"ס לחלק בין למעלה מ"י ללמטה מ"י לפי פירושו של הרשב"א הנ"ל אות נ"ז, ע"ש).

ס) תוד"ה כאן למטה מ"י - קשה לר"י מה עלה על דעתו של הממשקן דע"כ דמתני' מייר למטה מ"י בלא פירכא דר' יוסי בר' יהודה דכל למעלה מ"י הוי מקום פטור וכו'. עי' תוס' הרא"ש שכתב דאה"נ הוה מצי למימר לטעמך. אכן יעויין בחידושי הרשב"א שתי בשם איכא מרבוותא דמתניתין אפילו למעלה מעשרה היא ואע"ג דלמעלה מעשרה ברשות הרבים מקום פטור הוא כיון דק"ל המוציא משוי למעלה מעשרה חייב וכן המעביר ברשות הרבים למעלה מעשרה חייב הכא נמי אע"פ שידו של עני למעלה מעשרה הנותן לתוכו כאילו נותן ברשות הרבים. וכן הוא בריטב"א עירובין ל"ג ע"א בשם בר"מ בר שניאור, ע"ש שהוסיף בביאור הדבר כי מה שמונח בידו או בגופו למעלה הרי הוא כמונח למטה בין רגליו. אכן יעויין ברשב"א דפליג עלייהו מכמה טעמים, והראשון מהם, דהמוציא למעלה או המעביר למעלה מעשרה דחייב על כרחין דוקא באדם אחד שעמד לפוש דעקירת גופו והנחת גופו כעקירת והנחת חפץ דמי משום דגמרינן לה ממשא בני קהת אבל אם הניחה במקום אחר דוקא כשהניחה למטה מג' או שטחה בכותל למטה מעשרה בדבלה שמינה וכיוצא בה". ודבריו לכאורה צ"ב מה הנפ"מ בזה, דממני"פ אם על ידי מאי דעומד הוא חשוב החפץ כאילו הוא על הקרקע אף שהוא בידו למעלה מ"י, כמו כן כשהניחו בידו של אחר נימא הכי.

ובתוצאות חיים סי' י"ג כתב לבאר דברי הרשב"א, ע"פ מאי דאיתא לקמן דף צ"ט הנחת חפץ ועשיית מחיצה בהדי הדדי קאתי ופטור, דמבואר דבעינן שיהא מקודם מקום להנחה ולא שיעשה מקום להנחה בבת אחת עם ההנחה. ועפ"ז כתב דהיכא דהיה כבר החפץ על גופו מקודם ונח, הרי נעשה כבר בטל לגופו ושוב הויא הנחת גופו כהנחת החפץ ברשות הרבים כיון דהרי הוא כחלק מן הגוף. לא כן היכא דנתנו על אחר, התם מקודם נעשה החפץ בטל לגוף האחר ורק אחר כך הוא דחשיב כנח, אשר זה לא חשיב הנחה ברשות הרבים.

ויש שחילקו באופן אחר, עי' משנת ר' אהרן סו"ס י"ד, דכשנותן על חבירו נעשה מעשה ההנחה בהחפץ, וזה הרי נעשה למעלה מ"י דהוי מקום פטור, אבל היכא דהיה על גופו ונעשית ההנחה על ידי הא דהנחת גופו כהנחת חפץ, הרי בזה נעשית מעשה ההנחה בגופו אשר הוא ברשות הרבים.

ובשו"ע הרב סי' שמ"ז סק"ו מבואר ביאור אחר בדברי הרשב"א, וז"ל: אם הוא עומד ברה"י וחבירו ברה"ר והניח החפץ ביד חבירו והיא גבוהה למעלה מעשרה שהוא מק"פ שניהם פטורים ואע"פ שלגבי חבירו עצמו אין יד שלו נחשבת מקום פטור לפי שנגררת אחר גופו העומד על הקרקע רה"ר מ"מ לגבי אדם אחר גם גופו הוא מק"פ למעלה מ"י וכו' דלגבי עצמו אין ידו נחשבת מק"פ כיון שנגררת אחר גופו וכשעוקר גופו ללכת הרי עקר החפץ מרה"ר והניחו אח"כ ברה"י, עכ"ל. וכתב לפ"ז בסק"ב דאם היה עומד באחת משתי הרשויות ופשט ידו לרשות חבירו ונטל החפץ מידו והוציא לרשות שעומד בו, אפילו לא הניחו בארץ הואיל והוא מונח בידו, ואפ"י ידו למעלה מ"י, הרי הוא כמונח בארץ שהיד נגררת אחר הגוף והגוף עומד בארץ. והנה זהו דווקא לפום ביאורו בדברי הרשב"א, אבל לפי הביאורים האחרים אינו כן.

ואפשר ד"ל לבאר דבריו באופן אחר, והוא ע"פ דבריו לקמן דף ו' (הובאו הדברים לעיל אות מ"ד, ע"ש) דמאי דחייב מושיט למעלה מ"י אינו משום דחייב אף במקום פטור, אלא "דהתם לגבי מושיט לאו מקום פטור הוא אלא גזירת הכתוב", הרי דאינו חייב משום דהוי כעל הקרקע אלא משום דכך הוא יסוד המלאכה ולענין זה למעלה מ"י לא חשיב מקום פטור אלא הוא בכלל החיוב, עי' מה שביארנו בזה לעיל. ועפ"ז י"ל בביאור החילוק ברשב"א דלא נתחדש דבר זה אלא היכא דנעשה פעולת ההנחה הוא על ידי גופו רק החפץ מונח הוא למעלה מ"י, אבל היכא דפעולת ההנחה נעשתה למעלה מ"י לא נאמר הך דין כלל, ועדיין צ"ע בזה. ואי נימא הכי מבוארת היטב פלוגתת האיכא מרבוותא והרשב"א, דהם ס"ל ע"ד שהביא הריטב"א הנ"ל בעירובין דיסוד מאי דנהיג למעלה מ"י הוא משום דמאי דמונח למעלה מ"י בידו או בגופו הוי כמונח למטה בין רגליו, אשר בזה פשוט דליכא מקום לחלק כחילוקו של הרשב"א, דסו"ס חשיב שפיר הנחה מאחר דהוי כאילו הניחו בין רגליו, אך הרשב"א לשיטתו ס"ל דאין הדבר כן אלא מאי דחייב בלמעלה מ"י ביאורו הוא דכן הוא חיוב, אשר בזה שפיר חילק דלא נתחדש כן אלא היכא דנעשה מעשה ההנחה למטה, וכמשנ"ת.

ודעת התוס' בעירובין ל"ג ע"א ד"ה דהדר וכו' דמאי דמוציא משא למעלה מעשרה חייב שכן משא בני קהת וכו', היינו דווקא אם לא נח למעלה מעשרה אלא היתה ההנחה למטה מ"י, ולדבריהם אף מאי דהנחת גופו כהנחת חפץ לא מהני היכא דהחפץ למעלה מ"י, וכן דעת רש"י לקמן דף ט' ע"א ד"ה חייב, ע"ש שכתב "כי הדר אנח"י", אלמא דבעינן דתהא הנחה למטה מ"י.

סא) אלא אמר רבא ידו של אדם חשובה לו כד' על ד' - עי' יסוד דבר זה בפיה"מ להרמב"ם שכתב, וז"ל: והעיקר השלישי כי לא יתחייב העוקר מרשות והניח ברשות אחר עד שיעקור ממקום שיהיה בו דע"ד ויניח ג"כ במקום שיהיה בו דע"ד או למעלה מזה כי מה שהוא פחות מזה השיעור לא יניחו בו כי החפצים המונחים לא יתקיימו אלא אם יהיו אותן החפצים דקים ולפי שיד האדם יניחו בו החפצים הגדולים ומה שיש בזה מתכונת הקיבוץ והפשוט והאחיזה מפני זה נחשיב אותה כאילו היה מקום שיש בו דע"ד וכו', עכ"ל. ועי' ראש יוסף שכתב דלפי טעם הרמב"ם נראה דדווקא ידו הוא דהוי כדע"ד, אבל שאר אבריו כגון רגלו וכדומה לא חשיבן כדע"ד, דדווקא בכף ידו הוא דאיתא למה שכתב הרמב"ם בטעמא דהוי כדע"ד.

והנה הבאנו לעיל קושיית הר"ן בשם הראב"ד היכי מיירי, אי למטה מג' הרי לא בעינן דע"ד, ואי מג' עד ט' הרי הוי כרמלית. ולפי דברי הרמב"ם מצי לכאורה לתרוצי דמיירי במקום אחר בגופו של האדם אינו כדע"ד אשר בזה שפיר לא חשיב כרמלית ובעינן דע"ד. ופרט אחר בסוגיין, עי' רמב"ן שהקשה דבלאו מאי דידו של אדם כד' על ד' לחייב דמחשבתו משויא לי מקום כדאמרינן גבי זרק בפי כלב ולפי הכבשן דחייב

ובהא דהשתין ורק חייב חטאת, והיא קושיית התוס' והראשונים לעיל ד"ד ע"ב, ע"י לעיל אות נ', ע"י מה שהביא הרמב"ן בשם התוס'.

ותי' הרמב"ן עצמו, וז"ל: ואני אומר שאין עיקר קושייתם קושי' כלל שאין אומרים במחשבת המלאכה עצמה שתהא מחשבה עושה אותה מלאכה שהרי הוא מחשב להניח ואינו מניח אבל עיקר הדבר כך הוא כשאדם מחשב למלאכה ועושה אותה כגון זרק בפי הכלב שהוא מתכוין להאכילו והוא מאכילו אותה האכילה משווי' פיו של כלב מקום וכן שריפת פי הכבשן לפי שהנחה זו חשובה לו לפי כוונתו יותר ממקום אחר ודרך הנחה זו בכך וכן השתנת השתן ויריקת הרוק שהוא מכוי' לנקות עצמו מהן ועושה כך ומגו שהוה מלאכה לכך הוה מלאכה לענין שבת שזו מלאכת מחשבת אבל אם דעתו להניח על מקום שאין בו ד' במה יעשה אותה מלאכה גמורה הרי אינו מתכוין אלא להניח שם ואין אותה ההנחה כלום נמצא שלא מתכוין להניחה כשם שאין הנחתו מלאכה כך מחשבתו אינה מלאכה, עכ"ל.

וביאור דבריו, דמושג דאחשבי' סתם דעל ידי שהחשב המקום חשוב, ד"ל ליכא, דאין מחשבתו גרידא משנה כלום. ויסוד הני דוכתי דמהני הוא דהוי כמין מיגו דמבני להא מהני להא, דעל ידי שנעשה תכלית אחר אשר בשבילו היה זה מקום ההנחה, שוב ממילא אף לענין מלאכת הוצאה חשיבא שפיר הנחה. ושאר הראשונים שלא פירשו כן, ס"ל דשפיר מהני מה שמחשבתו להחשיבו. ויתכן דלישטטייהו אזלי בזה, דהנה מדברי התוס' לעיל מבואר בטעמם הב' דמאי דבעינן דע"ד הוא הוא מקרא דאל יצא איש ממקומו, אשר מבואר מזה דיסוד דינא דדע"ד הוא בדין "מקום", דבעינן שתהא עקירה במקום והנחה במקום, אשר בזה יתכן דעל ידי דמחשיבו למקום חשיב שפיר מקום. ואף בפ"י דהתוס' דרגילים היו לעשות כן ומסתמא כן היה במקדש אכתי יתכן דאיכא למימר דדין דע"ד הוא דין "מקום" אשר בזה שייך אחשבי' כפשוטו. אכן הרמב"ן לשיטתו כתב בריש סוגיין דמאי דבעינן דע"ד הוא משום דגמרא גמירי להו הכי, כלומר, דגמירי דכך היא מלאכת הוצאה, ובעינן דע"ד בכדי שתיחשב מלאכה, אשר בזה לא יהינן מאי דסתם מחשבתו שתהיה מלאכה אף שלא עשה כלום, ולא מהני אלא דלמעשה נעשה דבר אחר, ומיגו דנעשה על ידי המעשה קיום פעולה אחרת אמרינן דחשיב גם מלאכה. (והוא כעין מאי דאמרינן מיגו דהוי דופן לענין סוכה הוי דופן לענין שבת, ע"י סוכה ד"ז).

סב) עקר ממקומו וקיבל פטור - ע"י רש"י דהיינו משום דלא עבד הנחה, ר"ל, דכיון דמצד מה שעשה דהיינו הזריקה, לא היה נח במקום זה אלא במקום אחר ונעשה כן שינוח במקום האחר על ידי השני, ושוב לא חשוב שעשה הוא ההנחה אלא האחר, והוי כזה עיקר וזה מניח, וכמו שכתב רש"י בד"ה הבא. אכן יעויין בר"ח שכתב דהיינו טעמא דפטור "שהרי לא נצטרפה כוונתו לקבל באותו מקום ממילא באה לידו", הרי דאין החסרון דליכא הנחה, אלא דהוי חסרון בכונה, כלומר דלא היתה כוונתו שתהיה ההנחה שם. ולהר"ח לכאורה אם חישב בשעת זריקה שיקלטנו במקום אחר יהיה חייב.

והנה כתב הרמב"ם בפ"י מהל' שבת הטי"ו, וז"ל: הזורק ונחה בתוך ידו של חבירו אם עמד חבירו במקומו וקבלה הזורק חייב שהרי עקר והניח ואם נעקר חבירו ממקומו וקבלה פטור זרק ורץ הזורק עצמו אחר החפץ וקבלו בידו ברשות אחרת או חוץ לארבע אמות פטור כאילו נעקר אחר וקבלו שאין ההנחה גמורה עד שינוח החפץ במקום שהיה לו לנוח בו בשעת עקירה, עכ"ל. ומבואר להדיא מדברי כגירסת רש"י דאי הוי כשני בני אדם פטור, וכטעמיי דרש"י.

אלא דיש לעיין מדברי הרמב"ם שם הי"ג, ע"ש שכתב, וז"ל: הזורק חפץ מרשות לרשות או מתחלת ארבע לסוף ארבע ברשות הרבים וקודם שינוח קלטו אחר בידו או קלטו כלב או נשרף פטור מפני שאין זה הנחה

שנתכוין לה לפיכך אם נתכוין בשעת זריקה לכך חייב, עכ"ל. הרי דכתב דבכה"ג הוי חסרון בכונה, אשר הוא לכאורה על דרך הר"ח דהוי חסרון בכונה, וצ"ב. שו"ר שהעיר בזה בחידושי וביאורי ר' ארי' לייב, ע"ש. ומוכח לכאורה דב' דינים נפרדים הם, דבהל' י"ג לא הזכיר הרמב"ם שעקר ממקומו ולא הביא ד"ז אלא בהטי"ו. ועוד שינוי בין ב' ההלכות, דבהטי"ו הלשון הוא "וקבלה" חברו, ואילו בהי"ג כתב "קלטו" אחר, והלא דבר הוא.

ואולי אפשר לומר הביאור בזה, דודאי איכא חסרון בזריקה דהיכא דעקר השני בכדי לקבלו אין הנחה זו מונחת בזריקה ופטור הוא, כשית' רש"י, אלא דאין זה אלא היכא דעקר, דבכה"ג לולא מה שעקר ותפס לא היה נח במקום זה כלל, וכמשנ"ת, אשר זהו מש"כ הרמב"ם בהטי"ו, אכן בהי"ג מיירי הרמב"ם שלא עקר ממקומו אלא ד"קלטו", כלומר, דבכל מקרה היה נח מאליו על גופו אלא שקדם הוא ותפסו קודם שנח מאליו, אשר בכה"ג כיון שמצד הזריקה היה נח שם שפיר איכא הנחה בכלל הזריקה, ומה למעשה קלטו אדם או בהמה או אש אין זה חסרון בהנחה דליכא הנחה בכלל הזריקה, ואינו אלא חסרון בכונה, שאין זו מעשה ההנחה שנתכוון לה, אשר בזה אם מתכוין לכך שפיר חייב, כמש"כ הרמב"ם.

והנה כתב רש"י לעיל בד"ה עקר דר"ל שעקר ממקומו ורץ לקראת החפץ וקבלו. ועפמשנ"ת נראה דאף כונתו כך, דדווקא בכה"ג שעקר ממקומו לקבל החפץ הוא דהוי חסרון בהנחה, אבל היכא דקלטו במקומו ליתא לד"ז, ואף דיתכן דאף התם פטור אין זה אלא משום חסרון כונה, וכמש"כ הרמב"ם, ועדיין צ"ע בזה.

סג) בעי ר' יוחנן זרק חפץ ונעקר הוא ממקומו וחזר וקיבלו מהו וכו' - וסלקא בתיקו. ע"י רש"י שהקשה מאי שנא מכתב אות אחת בשחרית ואות אחת בין הערביים דחייב הגם שעשה המלאכה בב' כוחות. והנראה פשוט דליכא בעצם חסרון במאי דהויין ב' כחות, רק החסרון כאן הוא כמו שכתב רש"י דכיון שלא הניח החפץ לילך עד מקום הילוכו ולנוח אלא רץ אחריו ועכבו הויא ל"י עקירה קמייתא בלא הנחה, ודומה לזה כתבו גם התוס', והביאור בזה, דבזורק אין ההנחה חשובה הנחה לחייב אלא אם כן היא מונחת בהעקירה, וזה הוא דווקא היכא דההנחה נעשית מכח העקירה, אבל במעביר הרי ההנחה שמצד מעשה העקירה לעולם לא תהיה, ומה שרץ וקיבל הרי זו הנחה אחרת אשר אינה בכלל העקירה כלל, ויתכן דחשבינן לה כבב' בני אדם, והיא סברא מסויימת בזריקה דהוי בכה"ג כשנים שעשוהא.

סד) תוד"ה כשני בני אדם דמי ופטור - ור"ח גריס איכפא כשני בני אדם דמי וחייב דאמר לעיל עמד במקומו וקבל חייב וה"נ כי קבלה הוא עצמו ולא חטפה מהילוכו ליחייב דהא איתעביד מחשבתו או דילמא כאדם אחד דמי ופטור דהוי כמו שנותן מימינו לשמאלו דאע"פ שהעבירה ד' אמות פטור - ע"י פ"י הר"ח שהוסיף קצת בזה, וז"ל בא"ד: שני כוחותיו הללו שזרק ושנעקר כשני בני אדם דמו וחייב או דילמא אפי' הכי אדם אחד הוא לא נעקר ממקום זה והונח במקום אחר אלא מקום העקירה הוא מקום הנחה כי שניהם כאדם אחד ועלתה בתיקו, עכ"ל. וע"י תוס' הרא"ש שהביא דברי הר"ח והקשה עליו, וז"ל: ותמיה לי אפילו אם אמרת דמעביר ד' אמות מימינו לשמאלו פטור דלא מיקרי מעביר חפץ אלא כשמולך החפץ בגופו אבל זורק ד' אמות מימינו לשמאלו אמאי מפטר, עכ"ל. וכונתו, שהבין בדברי הר"ח דהחסרון אי כאדם אחד הוא דלא העביר כלל, אשר בזה הקשה דאף דבמעביר נימא הכי כיון שלא היה כל הזמן אלא בגופו, אבל בזורק ודאי דאיכא מעביר. והנה לבד זה צריכים עצם דברי הר"ח ביאור במאי גרע נידון זה ממאי דאמרינן מהלך כעומד דמי, הרי אף אם לא זו החפץ כלל מהאדם והיה כל הזמן בידו חשיב שפיר הוצאה העברה והנחה, ומאי גרע מה שזרק, אדרבה, בזה יותר מסתבר שיתחייב. (וע"י רמב"ן ורשב"א שעמדו על פירושו של הר"ח מלשון הגמ')

והנראה בזה, דהנה נתבאר לעיל דף ג' דאפשר להביך השאלה דעקירת גופו והנחת גופו כעקירת והנחת חפץ דמי בב' אופנים, ד"ל דיסוד השאלה הוא לא מצד החפץ, דודאי נעקר ונח החפץ, אלא השאלה היא אי חשיב מעשה עקירה ומעשה הנחה, דבכדי שיתחייב משום הוצאה בעינן שיהא מעשה עקירה ומעשה הנחה. ונתבאר לעיל דכן ס"ל להתוס' כצד זה. ויש לבאר באופן אחר, דעד כמה שהיה החפץ מקודם בידו ואף עכשיו בידו חשוב כאילו לא זו החפץ כלל רק הגוף זו, רק דאי אמרינן דעקירת גופו כעקירת חפץ דמי מהניא עקירת גופו לחייב כמו עקירת חפץ וכן הנחת גופו כהנחת חפץ. ונראה דס"ל להר"ח כהצד הב', ועפ"ז מובן החילוק בין נ"ד לבין עקירת גופו כעקירת חפץ, דאי אמרינן דעקירת גופו כעקירת חפץ חשוב מעשה עקירת גופו במקום עקירת חפץ לחייבו, ונמצא על ידי עקירת והנחת גופו שפיר איכא עקירה והנחה לחייבו, משא"כ בני"ד, איברא ודאי היה העברה, כלומר, דעבר החפץ על ידי זריקתו, מ"מ מאחר שמקודם היה בידו ואף לאח"כ היה בידו אין כאן עקירה והנחה (דהא ליכא הכא עקירת והנחת גופו) אשר משום הכי אם לא נחשבה כב' אנשים אינו מתחייב. ומדוייק ד"ז היטב בלשונו של הר"ח, שהדגיש העקירה וההנחה, "לא נעקר ממקום זה והונח במקום אחר אלא מקום העקירה הוא מקום הנחה". והרא"ש שהקשה, היינו משום דס"ל דלעולם איכא עקירה והנחה מצד החפץ, ומאי דפטור אי עקירת גופו לאו כעקירת חפץ הוא משום דחסר מצד הגברא מעשה עקירה ומעשה הנחה, אשר זה ודאי דלאע שייך בני"ד דשפיר עשה מעשה עקירה על ידי הזריקה ומעשה הנחה, וע"כ דלא היה שייך בזה לדון דלא יהי אלא משום דלא חשיב העברה, אשר בזה שפיר כתב הרא"ש דבמעביר ד' אמות מימינו לשמאלו הוא דאיכא למימר דלא היתה העברה, אבל בזורק שפיר היה העברה.³⁴

והנה נתבאר דלשיטת רש"י ודעמי' החסרון בנעקר אחר וקבלה, או ברץ הוא וקבלה אי חשיב כתרי גברי, הוא במאי דחסרה הנחה, דאין ההנחה מתייחסת לעקירה דהזריקה כיון דמצד הזריקה לא היה נח שם. ולדברי הר"ח החסרון בקבלה אחר אינו בהנחה, דכיון שהוא זרק ושפיר נח באיזה מקום על ידי שתפסה האחר שפיר חשיב גם ככה"ג כהנחה מכחו כיון שמה שהגיע עד שם אינו אלא על ידי כחו, ואין החסרון בזה אלא משום שלא להתכונן להנחה זאת. ולפ"ז דהוכרח הר"ח לפרש דלא כרש"י, דלדידי אף אם תפסה אחר הרי אין החסרון אלא במה שלא נתכוון שתנוח שם, אבל שפיר חשיבא הנחה דידי, ולא בעינן לדידי שיהא מונח בעקירה דהזריקה ששם תהא ההנחה, אשר לפ"ז היכא דעקר רגליו ותפס הוא, הרי מצד ההנחה פשוט דלא גרע הוא עצמו מאחר אלא עדיפא מיני, ובכה"ג הרי ליכא נמי למימר שחסר בכונה כיון שקבלה הוא עצמו הרי שפיר נעשית הקבלה בכונה וליכא למימר דממילא באה לידו, ולהר"ח ליכא צד דבכה"ג לא תהני, לכך הוצרך לפרש להיפך דחסרון הוא דחשוב כאדם אחד משום דהוי כאילו לא העביר החפץ כלל, כאשר נתבאר לעיל, ודוק היטב.

סה) לא תימא קיבל אלא קלט והא בעינן עקירה מעל גבי מקום ד' וכו' - ולהני ראשונים דאיתא סוגיין כרב חסדא ומיירי דווקא ברה"ר ולא ברה"י, דברה"י לא בעינן דע"ד, כבר כתב הרשב"א לעיל דף ד' דמאי

דפריך הכא לאו דווקא מדע"ד קפריך, אלא ר"ל דהא בעינן עקירה ממקום וליכא, דהרי הכא לא נחו מי הגשמים כלל ונמצא דליכא עקירה, ע"ש.

סו) אלא אימא קלט - וברש"י, השתא ס"ד כשהיה הקילוח יורד הכה בידו אחת וקיבלו בחברתה דעבד ל"י עקירה. וכוונתו מבוארת לכאורה, דמיירי שמעולם לא קיבלה בידו הא', רק הכה המים שיכנסו לידו הב', דאי הוה מיירי בקיבלה היד הא', לא הוה מקשה דבעינן דע"ד דהא ידו של אדם כדע"ד, וכ"כ בהגהות יעבץ, ע"ש. ויעויין בתוס' הרא"ש שהקשה באמת אמאי לא מוקמינן לה בהכי, שקיבל בתוך ידו האחת ונתן לתוך ידו הב', ע"ש שתי, וז"ל: וי"ל דאותה עקירה לא חשיבא עקירה כדאמרי' לעיל ידו הפשוטה לרשות אחרת לא ניחא ול"ש עקירה אלא בדבר שהוא נח קודם, עכ"ל.

והנה לשונו של הרא"ש מתאים עם שיטת רש"י לעיל דף ג' ע"א דידו לא ניחא פירושו דכשדבר הוא בידו לא שייך שיחשב כנח, (וכן הביא שם בתוס' הרא"ש), אשר ממילא לא חשיב שנח הגשם ברה"י ושוב ליכא עקירה משם במה שנותן מיד א' לידו הב'. ולדברי התוס' שם דהעיקר הוא מאי ידו בתר גופא גרידא, ר"ל דהיד לא חשיב לגמרי באותו הרשות כיון דבתר גופא גרידא, אף לפי זה לא יקשה קושית הרא"ש, דמאחר דידו בתר גופא גרידא לא נחשב שנח הגשם ברשות היחיד ושוב ליכא עקירה. אכן ע"י לעיל דדעת הרא"ש להלכה דהחסרון בידו דלא ניחא הוא דאף דהחפץ שפיר נח באותו הרשות, מ"מ מצד הגברא לא הוי מעשה הנחה, ולפ"ז לכאורה שפיר יקשה קושייתו כאן דנימא שקיבלה בידו הא' ועל ידי זה שפיר הוי הגשם נח ברה"י. אלא דדעת התוס' בעירובין דף כ' והרא"ש שם דף צ"ט דידו בפשוטה ברשות אחרת הוי מקום פטור, אשר לפ"ז אי"ש, דהא חשוב היד שאליו נפלו הגשמים מקום פטור ושוב ליכא עקירה מרשות היחיד.

ה' ע"ב

סז) תוד"ה היה קורא בספר על האסקופה - וי"ל דנקט ספר לאשמעינן אפילו ספר אם אין איגודו בידו אסור וכו' - וכ"כ הרשב"א בסוגיין. אכן יעויין דבריו בעירובין צ"ח ע"א שהביא דיעה דספר דווקא, ובשאר דברים אסור משום דאיכא למיגור דילמא נפל כולו ברשות הרבים ומעיל ל"י מרה"ר לרשות היחיד רק ספר ליכא למגור משום דסתם כתבי הקודש עיוני מעיין בהו ומנח להו, כדאמרינן התם. (הובאו דברי הרשב"א במ"מ פט"ו מהל' שבת הכ"א.) וכן הביא הרמ"א להלכה בסי' שני"ב ס"א, וע"ש במ"ב ובשער הציון אות ה'.

סח) תוד"ה בכותל משופע - אורי"י דאירי כגון שרבים מכתפים עליו דהוי רה"ר - ע"י חידושי הגרע"א עירובין דף צ"ז ע"ב שכתב דלפמ"ש רש"י לקמן דף ח' דהא דרבים מכתפים עליו הוי רה"ר היינו דווקא בגובה ט' לא פחות ולא יותר, אי"כ הכא דמיירי בהגיע לתוך י' דמשמעותו שהגיע למשהו פחות מ', הרי לא הוי ט' במדוייק, ולא אמרינן בזה דהוי רה"ר. וכתב הגרע"א דצ"ל דס"ל לרש"י דמשופע בני"ד ר"ל שרואה פני הקרקע דהוי רה"ר. וכן איתא בחידושי הרמב"ן בסוגיין, ע"ש. והתוס' ע"כ דס"ל דט' לאו דווקא אלא כל שהוא מטי' עד י' אם רבים מכתפים עליו חשיב רה"ר, וכדברי הרא"ש לקמן דף ח' (סט"ו), כן הבין כנראה הגרע"א בדבריהם. ולולא דבריו היה אפשר לומר דס"ל כמשי"כ הריטב"א בסוגיין, וז"ל: פרי"ז ז"ל וכגון שהיה גבוה ט' טפחים מצומצמות דחשיב רה"ר כדאמר לקמן, עכ"ל, ולדעתו הא דקאמר "והגיע ל"י ע"כ דלאו דווקא הוא אלא ט' חשיב הגיע ל"י. וכן מוכרח לכאורה בדברי הרשב"א, שכתב בסוגיין דמיירי שרבים מכתפים עליו, ואילו בעבודת הקודש דיני רשויות אות ה' (שער ג' פ"א) ס"ל דבעינן ט' מצומצמות, ועכצ"ל כנ"ל.

שו"ר בחידושי חת"ס שכתב דיתכן דס"ל להתוס' דבעינן ט' מצומצמות, אכן כותל שאני, דכל דבר לפי

³⁴ ע"י חזון יחזקאל שכ"כ, וכתב שם עוד לצ"ח דברי הר"ח בצ"ח אחר וכתב שהו"ה העיקר, לאנן ממשכן גמרינן וקס היו זורקים מחתייהם זה לזה ואיך אחר קבלם, אצל הוא עצמו קבל מה שזרק מיבעי לפיכך ר"ח דהוה כמו שנתן מימינו לשמאלו ללא מלינו ככה במשכן דומיא דמושיט שאינו חייב אלא כשחברו מקבל מידו אצל אס' המושיט מניח על רשות היחיד הוא פטור משא"כ כמעביר שקב היה במשכן דהוה שקעק החפץ בעקירת גופו הוא שהגיה החפץ כהנחת גופו ולפיכך הוא חייב.

מה שהוא ענין דניחא תשמישתי, ועל דרך שמבואר מדבריהם לקמן דף ח' רע"ב לענין גומא.

ועוד פרט בענינינו, עיי' חידושי הריטב"א שכתב בד"ה כותל משופע, וז"ל: פ"י וכוון, שיש בעובי הכותל ארבעה טפחים הרי הוא חשיב עקירה מעל גבי מקום ארבעה, עכ"ל. ובד"ה ואמר רבא בכותל משופע כתב, וז"ל: וי"ל עוד דמיירי בכותל גבוה י' ברי"ה ובאמצעו שפוע קצת תוך י' טפחים שראוי לראש הספר לנוח בו קצת ובפני הכל ארבעה טפחים כדאמרן לעיל דעד י' טפחים הו"א לי' אויר ר"ה כדאמרן לקמן וכו', עכ"ל. והנה לשיטה זו דכל הכותל שנגד אויר הרה"ר דינו כרה"ר אתי שפיר דהוי דע"ד משום דהכותל הוא דע"ד, אבל להני דיעות דמיירי בדווקא בטפח שבין ט' לי', ועוד יותר לשיטת רש"י דהוי רק המקום שגבוה ט' דווקא, צ"ב לכאורה האידך הוי מקום ד'. אך פשוט דלהני שיטות בעינן שיהא דע"ד בעובי הכותל, כמו שכתב הריטב"א עצמו מקודם, ורק אחר שחידש דמיירי בכל הכותל ולא בעינן שיהא דווקא ט' הוא דאמרין דסגי לדי' על ד' במה שהכותל הוא דע"ד, וז"פ.

ועיי' רמב"ן ורשב"א שכתבו כן דלא בעינן רבים מכתפין עליו דכל אויר רה"ר עד עשרה רשות הרבים היא ופני הכותל בין משופע בין אינו משופע שוין הן ותנן לקמן ד"ק ע"א דלמטה מ"י כזורק בארץ ואוקימנא בפני הכותל ממש ובדבילה שמינה, ע"ש. ולדברי התוס' לכאורה צ"ב ממתני' זו.

ואמר בזה הגרא"ל מאלין זצ"ל בחידושי וביאורי ר' אריה לייב ד"הנה הא דהזורק דבילה שמינה בפני הכותל חייב אין זה משום דהוי כמונח על גבי קרקע אלא במקום זה בפני הכותל אין עליו שם מקום שיחלוק רשות לעצמו כיון דאינו מקום להניח עליו כלל, ומת"ש הוי חלק מרה"ר וחשיב דאיכא כאן ד' על ד' וא"כ י"ל דס"ל להתוס' דלכותל משופע יש דין מקום דאפשר קצת להניח עליו חפצים וי"ל שחולק רשות לעצמו. וכן מוכח מדברי רש"י לקמן דף צ"ו ע"ב ד"ה כזורק בארץ שכתב, וז"ל: דאויר רשות הרבים הוא וחייב וכיון דאויר רשות הרבים הוא ונח בכל דהו חייב ורשותלא לנפשי לא הוי לא כרמלית ולא מקום פטור הואיל ובפניו נח ולא נח בראשו שיהא מקום מסויים, עכ"ל דהיינו, דכיון דאין מה שיחלוק רשות לעצמו הו"ל רה"ר, וכן משמע מדברי רש"י דף ז' ע"א ד"ה חייב דכתב כמונח על גבי קרקע דלא בעי הנחה על גבי מקום ארבעה ברשות היחיד כדמפרש לקמן בשמעתין.

שו"ר דכ"כ הרשב"א להדיא, ע"ש שכתב, וז"ל בא"ד: דהתם הוא בדלא נח במקום מסויים אלא שנחה על פני הכותל מצד הדבילה שהיא לחה ושמינה אבל כאן שהוא מקום מסויים לנוח בו החפץ הרי הוא כולל שאם מכתפין בו הוי כרשות הרבים ואי לא הוי כרמלית, עכ"ל.

ס"ט) מים על גבי מים היינו הנחתן אגוז על גבי מים לאו היינו הנחתו- עיי' פ"י הרי"ח שכתב, וז"ל: כגון שעקר והוציא אגוזים מרה"י ונתנם ע"ג מים לאו היינו הנחתו, עכ"ל, הרי דפירש כפשוטו דמאי דקאמר דגבי מים היינו הנחתו ואגוז לאו היינו הנחתו זהו לענין דיחשב הנחה. אך עיי' בראב"ה ס"י ר"א שכתב בא"ד, וז"ל: והני מילי לעוקרה מהם אבל עקרה והניחה על גבי מים חייב ודבר זה ביררתי בתשובה בס"י תתקס"ח, עכ"ל. ומבואר מדבריו דהא דאגוז ע"ג מים לאו היינו הנחתו זהו לענין שיחשב מונח עד כדי שהעוקרו משם הו"א עקירתו עקירה, אבל ליחשב הנחה דהיכא דהיתה עקירה מעלייתא שתיחשב הנחה זו הנחה לחייבו, לזה ודאי דחשיבא הנחה. ויעויין חידושי החת"ס שדקדק כן מדברי הראב"ן ס"י של"ח דכל הסוגי' איירי דווקא לענין שתהא עקירתו עקירה, אבל הנחה מצד עצמה שפיר הו"א, ודלא כמבואר בדברי הרי"ח.

והנה כתב רש"י בד"ה מהו דתימא, וז"ל: לאו היינו הנחתו דהו"א עקירתו עקירה דהא נידי ואזלו, עכ"ל, ומבואר להדיא מדבריו דאילו לא הו"א חשיבא הנחה מים על גבי מים להנחה לא היה החסרון בזה אלא

במאי דאין עקירתו ממקום זה עקירה, אבל לענין הנחה עצמה לחייבו על הנחתה שפיר הו"א ידעין דסגי לזה בהך הנחה. וכן מבואר מפשטות לשונו בד"ה קמ"ל, שכתב, וז"ל: דהיינו הנחתו ועקירתו עקירה, עכ"ל, והנה אילו היה צד דאף ההנחה מצד עצמה לאו הנחה היא לא היה לו לומר אלא דקמ"ל דהוי שפיר כהנחה, ושוב פשוט דהוי עקירתו עקירה, אלא מבואר מדבריו כנ"ל, דלענין הנחה עצמה היה פשוט דמהני, וכנ"ל. וכן מבואר מדבריו לקמן דף ק' ע"א, ע"ש ד"ה לאו היינו הנחתו שכתב, וז"ל: ואם נטלו משם לאו עקירה היא, עכ"ל, לעיל שם סוף דף צ"ט ע"ב, היינו הנחתו "ואם נטל מקצתו והוציא הו"א עקירה". ברם דא עקא, דבמאי דאיתא שם דף ק' בור ברה"ר עמוקה י' ורחבה ד' מלאה מים וזרק לתוכה חייב מלאה פירות וזרק לתוכה פטור מאי טעמא מים לא מבטלי מחיצתא פירות מבטלי מחיצתא כתב רש"י בד"ה וזרק לתוכה, וז"ל: מרה"ר מידי דניחא כגון אבן או מים, עכ"ל, ומדלא פי' דמיירי נמי באגוז שנח על גבי המים דהרי הנחה שפיר הו"א בכה"ג רק עקירה הוא דלא הוי אם נעקר אח"כ, מבואר לכאורה דאף הנחה לא הוי, ודלא ככל דברי רש"י הנ"ל. אלא דיעויין שם בתוס' ר"י"ד שכתב להדיא כרש"י וכתב דהיינו טעמא משום דבדבר הצף על המים שפיר אמרינן דמבטלי מים למחיצות, ודווקא בדבר השוקע לתחתית הבור הוא דאמרין דמים לא מבטלי מחיצתא, ולעולם שפיר איכא למימר דליכא חסרון בעצם ההנחה.

והנה כתב הרמב"ם פ"ד מהל' שבת הכ"ג, וז"ל: בור ברשות הרבים עמוק י' ורחב ד' מלא מים וזרק לתוכו חפץ ונח על גבי המים חייב שאין המים מבטלים המחיצות, עכ"ל, ומדכתב נח על גבי המים מבואר דשפיר חשיבא הנחת החפץ על המים הנחה לחייבו. ובפ"י"ג ה"ד כתב, וז"ל: היה עומד באחת משתי רשויות ופשט ידו לרשות שניה ונטל משם מים מעל גבי גומא מלאה מים והוציאן חייב שהמים כולן כאילו הן מונחין על הארץ אבל אם היה כלי צף על גבי מים ופירות בתוך הכלי ופשט ידו ולקח מן הפירות והוציא פטור שהרי לא נחו הפירות על גבי הארץ ונמצא שלא עקר מעל גבי מקום ארבעה וכו', עכ"ל. והנה גוף הדין שהביא שם בכלי מיירי לענין עקירה ולא לענין הנחה, ועל פי דבריו בפ"ד היינו לכאורה משום דבהנחה ליכא חסרון. אלא דיש לעיין בזה, דהא כתב דטעמא דלא הוי עקירה הוא משום דלא חשיב שהוא במקום דע"ד, והרי גם בהנחה כתב הרמב"ם להדיא דבעינן דע"ד, ואמאי לא הוי הך מילתא חסרון גם לענין הנחה עצמה, וצ"ב. ועיי' יסוד דברי המרכבת המשנה והגרא"ל הנ"ל אות נ', דהיכא דמניח הדבר ברשות עצמו לא בעינן דע"ד בכדי דליהוי הנחה, אבל עקירה שפיר בעינן מעל מקום דע"ד, אשר ממילא אם עקר משם לא הוי עקירה, ומבוארים דברי הרמב"ם.³⁵

ובחזון יחזקאל כתב לבאר ד"ז באופן אחר, דבהנחה אמרינן אם המוציא או הזורק אחשבי מקום ההנחה על ידי זה שרצה שינוח שם נעשה מקום הנחת החפץ

³⁵ אומנם לכאורה אין זה מספיק, דהרי כבר נתבאר ע"פ דברי הרמב"ם ר"ש פ"ג מהל' שבת לאין המוציא מרשות לרשות או המעביר ברשות הרבים חוץ מל' אמות חייב עד שעיקורו חפץ מעל גבי מקום שיש בו דע"ד וכו', למיירי לדברי המרכבה"מ שאינו מניח או עוקר מהרשות עצמו אלא מדבר הגמלא ברשות, אשך מצואר לויכא להרמב"ם חולק דזה בין רה"ר לבין רה"י ובכל ענין בעינן דע"ד, וא"כ דין הרמב"ם צפ"ד אינו דווקא בעוקר הדבר מן הכלי אלא אף צמניה לחוד הכלי. עוד צ"ב מה פירוש אגוז על גבי מים לאו היינו הנחתו, ולהרמב"ם לדברי המרכבה"מ היכא דהניח ברשות עצמה לא בעינן דע"ד, וא"כ זהו שמינה צמנים, שהוא מנוף הרשות, אמאי לא הו"א הנחתו הנחתה, ולדברי הרמב"ם הנידון צסוגיין הוא דע"ד ולא ללא הו"א הגחה כלל.

כמקום דע"ד, כדמבואר (לקמן דף ק"ב ע"א) בהא דזרק ונחה בפי כלב או בפי הכבשן חיב, משא"כ בעקירה דלא שייך בה אחשבי שהרי בנטילת החפץ ממקומו אין בזה משום אחשבי למקומו, דהא שנטלו אינו אלא משום שהיה מונח שם מקודם, אשר ממילא בעינן בזה שתהא העקירה ממקום דע"ד, אשר על כן לא מהני באגוז מעל גבי מים דהוי לשיטת הרמב"ם כאין בו דע"ד, ע"ש בחזון יחזקאל שכתב יסוד זה והוכיח כדבריו מדברי הרמב"ם הנ"ל.

אכן אין הדברים מספיקים לבאר דברי הרמב"ם, שהרי השהו הרמב"ם בפ"ג ה"א דין דע"ד בעקירה לדין דע"ד בהנחה ולא אמו כלל דבדרך כלל לא בעינן דע"ד בהנחה מטעם דאחשבי, והדרך הקושיות בדברי הרמב"ם לדוכתן.

ואולי אפשר לומר בביאור דברי הרמב"ם, דהנה יסוד הרמב"ם בדברי הרמב"ם הוא דכשעוקר או מניח מהרשות עצמו לא בעינן דע"ד, רק כשעוקר ממקום הנמצא ברשות ולא מהרשות עצמו, או מניח במשחו שברשות ולא ברשות עצמו, אז הוא דבעינן דע"ד. ונראה דיש לחלק בין דברי הרמב"ם בפ"ד דמייירי בבור שהוא רשות יחיד אשר הוא מלא מים, ואילו בסוגיין ובדברי הרמב"ם שפסקם בפ"ג מייירי בגומא. ויסוד החילוק ביניהם, דבבור (שהוא רשות היחיד) שהוא מלא מים, הרי זה השתמשותו של הבור להיות שם מים, אשר בזה אין דנין על המים כדבר בפני עצמו אלא הוא תכולת הבור, אשר ממילא מה שמונח על המים אשר הם בטלים לבור חשוב ממילא כאילו הוא מונח על קרקע הבור, ולכך לא בעינן דע"ד. (ולא היתה הנדון בסוגיין לקמן אלא אי מבטלים מהים את המחיצות ותו לא חשיב רשות היחיד, אך אם אך חשוב רשות היחיד שפיר חשוב מה שמונח על המים כמונח על הקרקע. אך כן בגומא, הרי אין הגומא עשויה בכדי שיהיו שם מי גשמים, אלא הוא צורת קרקע הרשות אשר ממילא מתאספים שם מי גשמים, ואין המצאות המים שם השתמשותו של הגומא ואין המים בטלים לגומא רק חשוב שהם ברשות היחיד, אשר ממילא מה שמונח על המים לא חשוב כמונח על קרקע הגומא ולכך שפיר בעינן בזה דע"ד, ועדיין צ"ע בזה.

ע) תוד"ה אגוז ע"ג מים לאו היינו הנחתו- ואע"ג דאמרין בפ"ק דב"מ ספינה מינח ניח ומים הוא דקא ממטי לה וכו'. ולשיטת הרמב"ם דהחסרון בסוגיין הוא דלא חשיבא כהנחה ע"ג מקום דע"ד אתי שפיר כפשוטו, והתוס' לשיטתייהו הקשו, דס"ל דהחברון הוא משום דלא הוי כמו שהיה במשכן כמבואר בהמשך דבריהם.

עא) תוד"ה אגוז ע"ג מים לאו היינו הנחתו- לגבי קנין שאני דלא אקרי חצר מהלכת דחצר ילפינן מיד וד נמי איהו דקא מסגי תותא וקא ממטי לה אבל הכא ממשכן ילפינן וכו'. ע"י קושיית הגרע"א בגליוהש"ס, וע"י תוס' ב"מ דף ט' ד"ה ספינה מינח ניחא ובדברי הגרע"א בגליוהש"ס שם שהקשה כמו שהקשה בסוגיין אלא דהוסיף גם דנתן גט על ראשה לא תהא מגורשת משום דחצר מהלכת היא. והכריח מזה הגרע"א דע"כ דיד וגוף חד הוא אלא דאמרין מה יד שאינו מהלך היינו דאינו מהלך מהקונה דבכל מקום שהוא מהלך שם הוא הקונה, ע"ש שהניח דברי התוס' בצ"ע. וכפירוש הגרע"א כן מבואר להדיא בחידושי הרמב"ן וחידושי הר"ן בגיטין דף כ"א, ע"ש ברמב"ן שהביא דברי התוס' וכתב עלה, וז"ל: ולא מילתא היא דאע"ג דגופה ניח ידה לא ניחא וכמהלכת דמיא מה שאין כן בספינה וקלתה דניחי לגמרי ואפי' הניח לה ע"ג גופה או ע"ג רגלה ומהלכת מגורשת אלא כיון שאין ידה מתרחקת ממנה כשאינה מהלכת דמיא אבל חצר מהלכת כיון שאפשר לה להתרחק ולא תהא משתמרת לדעתה לא קניא לי, עכ"ל.

ולכאורה צ"ב על דברי הרמב"ן (והגר"א שפירש כדבריו) מה הקשו בסוגיין דב"מ מספינה ומקלתה, הרי אין הספינה או הקלתה זזין מהאדם, ואם כי בספינה איכא למימר דסו"ס אית לה כח לזוז על ידי

המים בנפרד מהאדם, עדיין יקשה מקלתה. שו"ר שהקשה קושיי זו בקהלות יעקב למס' בבא מציעא סי' י"ג, וצ"ע.

וע"ש שכתב בביאור דברי התוס', דלעולם כשמקבל אדם דבר בידו אין זה מתייחס לידו גרידא, אלא ודאי מתייחס לכל גופו, אשר ממילא היכא דעבדה מהלך, אף שנתן לתוך ידו מ"מ חשיב שפיר חצר המהלכת. ומה דבהניח על ראשה מהני אף דמהלכת היא, היינו משום דהיכא דהאדם עצמו הוא הקונה לא איכפת לן במה שהוא מהלך, ומה דאמרין דבעינן דתהא חצר דומי' לידו, אין הפירוש דבעינן שיהא דומה ליד שקונה, אלא דבעינן דיהא דומה לידו ממש אשר אינו זז רק הגוף הוא דממטי ל', ע"ש כל דברי הקה"י. ולשיטת התוס' לעולם חשיבא הספינה כמהלכת, וכן קלתה, רק לענין קנין סגי במה שדומה לידו. אכן מדברי הרמב"ן בסוגיין מבואר להיפך, דלעולם חשיב שאינו מהלך, רק לענין שבת איכא דין מסויים דבעינן הנחה ומקום חשוב.

וע"י שטמ"ק שם בב"מ שהקשה הראב"ד כקושיית התוס' שם ותי', וז"ל: ומתריצין הכא לגבי חצר מהלכת היא כל היכא דלא סגיא מנפשה לאו מהלכת היא הלכך ספינה וקלתה לאו מנפשייהו נידי אבל לגבי שבת הנחה ממש בעינן דאילו קיימי באויר כגון שארבו הרוח ולא הניחו לנחו והוציאן אחד אחד משם לחוף אינו חייב דהנחה על גבי משהו בעינן ומיא כאוירא בעלמא דמו ולא משום נידיא ממש קפדינן אלא משום דהווי כאוירא בעלמא, עכ"ל. ומבואר דלדידי אין החסרון באגוז על גבי מים במאי דמהלך הוא, דודאי דלא חשיב כמהלך, וכספינה וקלתה, אלא החסרון הוא דבעינן הנחה על גבי משהו ומיא דהוי על המים הוי כמו שהוא באויר דלא הוי הנחה. (ע"י רש"ש בסוגיין).

ונמצא דאיכא ג' שיטות ביסוד החסרון דאגוז על גבי מים, דעת התוס' דהוי משום דמהלך הוא ולא חשיב ניחא, דעת הראב"ד דהוא משום דלא נח על משהו אלא הוי כנח על האויר, ודעת הרמב"ם דהוי כנח על מקום שאינן בו דע"ד, דאין המים חשובים כמקום שהוא דע"ד.

והנה יעויין חידושי הרמב"ן בסוגיין שכתב, וז"ל: או דילמא בתר כלי אזלינן והא לא נח- ק"ל והא אמרין במס' ב"מ פ"ק אלא מעתה היה מהלך בספינה וקפצו דגים ונפלו לתוך הספינה ה"נ דלא קני ומהדרי' ומי דמי התם ספינה מינח ניחא ומיא הוא דקא ממטי לה ולא קושיי הוא כלל דהתם כל חצר דאינה מהלכת קניא וספינה אינה מהלכת אלא מיא ממטן לה אבל גבי שבת הנחה בע"י והא ניחא והא לא ניחא, עכ"ל. וכן הקשו ברשב"א, ריטב"א ור"ן בסוגיין. ולכאורה צ"ב אמאי העמידו קושייתם דווקא במאי דמיבעיא לן באגוז בכלי וכלי צף על גבי מים, הרי הנדון דאגוז על גבי מים הוא שלכאורה דומה ממש להך דספינה, והוה להו להני ראשונים להקשות מדין אגוז על גבי מים כמו שהקשו התוס', והלא דבר הוא.

והנראה מבואר מדבריהם, שפירשו בחסרון דאגוז על גבי מים דלא כהתוס', וס"ל דאין החסרון בזה במאי דהוא נייד ואינו מונח, אלא יסוד החסרון משום דבעינן הנחה על מקום קבוע, ומים אינם מקום קבוע, אשר ממילא מזה לא הוה קשיא כלל להא דמבואר בב"מ דספינה מינח ניחא ומים הוא דקא ממטי לה, דהא מיהא ודאי מונח הוא ולא נייד, אך לענין שבת בעינן שיהא מונח במקום קבוע, ואין המים חשובים במקום קבוע. ולא הוקשה להו אלא מאגוז בכלי וכלי צף ע"ג מים, ויסוד הקושיי לכאורה, דאף דניזיל בתר כלי, הרי הכלי שפיר חשיב כנח על גבי המים ומיא דאינו חייב על הכלי הוא משום דאין הכלי נח על מקום קבוע, אבל האגוז הרי נח בכלי, ומאחר דהכלי עצמו שפיר הוי נח, חשיב האגוז דנח על גבי מקום קבוע, דעצם הכלי הרי מקום קבוע הוא והוא שפיר נח, אשר לזה תירצו בגמ' דלעולם כלי על גבי מים לא חשיב כנח בכלל, דנהי דלא הוי מהלכת כמבואר בב"מ, מ"מ ניחא גם כן אינו, ועדיין צ"ע בזה.

עב) תוד"ה אגוז ע"ג מים לאו היינו הנחתו- וברי
הקך בתרא משמע נמי דאם נותן על אדם כשהוא מהלך דלא חשיב הנחה דקאמר מניחו עלי כשהיא מהלכת ונוטל ממנה כשהיא עומדת וכו'- מבואר מדבריהם דהשוו ציור זה דמניח על האדם המהלך לאגוז בכלי וכלי על גבי מים. אכן יעויין בתו"י שכתבו, וז"ל: נראה דאם מהלך כעומד דמי וכלי בידו ובא א' ושם בכלי דמי למניח אגוז בכלי וכלי צף על גבי מים אבל רוכב או הניח על גבי אדם דמי לאגוז על גבי מים, עכ"ל, הרי דפליג על דברי התוס' וס"ל דבכה"ג ששם על האדם הוי כאגוז צף על גבי מים ולא כאגוז בכלי וכלי ע"ג מים. ודברי התו"י לכאורה צ"ב, דהניח על גבי האדם אינו דומה לאגוז הצף במים, דאגוז הצף על גבי מים הרי אין האגוז במקום קבוע אלא זז על פני המים, משא"כ במניח על האדם הרי החפץ אינו זז ממקומו רק דהאדם הוא שזז, ודומה יותר לאגוז בכלי וכלי ע"ג מים דהאגוז אינו זז מאחר שהוא בכלי רק הכלי זז, וכדברי התוס'.

ואי נימא דס"ל להתו"י כראשונים שהבאנו לעיל אות ס"ו דלעולם חשיב כנח רק דהמקום שנח עליו אינו מקום קבוע, לפי"ז י"ל כשהניח על גבי המים שפיר הוי כנח רק שאינו על מקום קבוע, וכמו כן כשהניח על גבי האדם אף דנח על האדם הרי האדם הוא נייד, ושפיר כתב התו"י דאין דומה לאגוז בכלי על המים אלא בהניח על כלי שעל האדם.

וביסוד דברי התוס', מבואר מדבריהם שלמדו דיסוד מאי דפטור בהניחו כשהיא מהלכת הוא משום דלא חשוב עקירה בחפץ מאחר דאין החפץ על גבי הבהמה חשובה כנח, ומדעקירה לא הוי הנחה ודאי דלא הוי. והוכיח הגר"ש רוזובסקי זצ"ל בזכרון שמואל ע' תצ"ט מדברי רש"י לקמן דף קנ"ג ע"ב דפירש רש"י ד"ז באופן אחר, יעוי"ש שכתב רש"י בד"ה מניחו עליה כשהיא מהלכת, וז"ל: לאחר שנעקרה ללכת דלאו עקירה היא כדאמר בפ"ק גבי הטעינו חבירו אוכלין ומשקין וכו', עכ"ל. ודבריו לכאורה צ"ב מה שייך דינא דהתם לדינא דהטעינו חבירו, הרי הכא החסרון הוא לשיטת התוס' מאי דלא הוי עקירה משום שהחפץ לא חשוב מונח, ואילו בהטעינו חבירו החסרון הוא דהעקירה נעשית על ידי חבירו ולא על ידו אי לאו דעקירת גופו כעקירת חפץ דמי. והוכיח הגר"ש זצ"ל מדברי רש"י דס"ל דלעולם אם שם חפץ על בהמה מהלכת שפיר חשיב שהדבר מונח, ומאי דלא חשיבא עקירה הוא משום דהרי לא נעשה עקירה בגוף החפץ, וכיון שמעיקרא היתה מהלכת לא היה עקירת גופו, באופן דנמצא דלא היה עקירה, אשר זהו כהטעינו חבירו, דכיון דהטעינו חבירו ליכא עקירה בגוף החפץ ואין העיקרה אלא מצד עקירת הגוף. והנה זה נבנה על היסוד דעקירת גופו כעקירת חפץ פירושו דלעולם ליכא עקירת חפץ, רק עקירת הגוף כעקירת חפץ, אשר ממילא הכא הרי ליכא עקירת הגוף כיון דהיתה מהלכת כבר. והתוס' שהוכיחו מכאן דע"כ דלא חשיב מונח היינו משום דס"ל בגדר עקירת הגוף כעקירת חפץ דמי דר"ל דעקירת הגוף חשיב עקירה בגוף החפץ, ממילא אם אך היה חשוב החפץ כמונח על הבהמה, כשהניחה על הבהמה אף שהיתה כבר הבהמה מהלכת, מ"מ משונוח החפץ עליה היתה הליכתה דלאח"כ חשובה עקירה בגוף החפץ, אלא ע"כ דלא חשיב כמונח.

והנה יעויין ברש"י שהקשה מה ראיית התוס' דלא חשיב כמונח, והרי אפי' חשיב כמונח מאחר דליכא עקירה בגוף החפץ יהיה פטור משום דליכא הכא עקירת הגוף מאחר שהיתה הבהמה מהלכת, והיא באמת סברת רש"י, וכנ"ל. ומאי דפליגי עלי' תוס' הוא כמשנ"ת, דלדידהו פירוש עקירת גופו כעקירת חפץ דמי הוא דהוי מעשה עקירה בחפץ.

עג) אגוז בכלי וכלי צף ע"ג מים- הנה בפשטות
שאלת הגמ' היא באופן שהוציא את האגוז מן הכלי אי בתר אגוז אזלינן והיה מונח ולכן חייב או בתר כלי אזלינן ופטור. וכן מבואר בדברי הרמב"ם פ"ג מהלך שבת ה"ד שכתב, וז"ל: אבל אם היה כלי צף על גבי מים ופירות בתוך הכלי ופשט ולקח מן הפירות

והוציא פטור, עכ"ל, הרי להדיא דמירי שהוציא הפירות מן הכלי. אכן יעויין ברבא"ן פסקי שבת ס"י שלי"ח שכתב, וז"ל: בעי רבא אגוז בכלי וכלי צף על המים בתוך והושיט אדם ידו מרה"ר והוציא הכלי עם האגוז שבו מהו בתר הוצאת אגוז אזלינן וחייב דהא נח הוא בכלי או בתר הוצאת כלי והא לא נח שהרי צף וליכא עקירה ופטור, עכ"ל. ומבואר מדבריו דמירי דווקא בכה"ג שהוציא האגוז עם הכלי וביאור דבריו לכאורה, דהא מיהא פשיטא דאילו היה מוציא את האגוז לבדו פשיטא דהאגוז חשוב כנח, ולעולם אין ספיקת הגמ' אי בכה"ג חשיב האגוז כנח, דודאי דהוא כנח, וגם אין שאלת הגמ' כדברי התוס' אי דרך האדם לעשות כן או לא, דהא להתוס' פשיטא דלא הוי כנח, כמבואר להדיא בדבריהם, אלא יסוד שאלת הגמ' להראב"ן הוא באופן שהוציא האגוז בתוך הכלי אי מסתכלים על האגוז כדבר בפני עצמו וחייב או כיון שהוא מונח בכלי אין מסתכלים אלא על הכלי והכלי הרי לא נח וממילא פטור, דליכא עקירה. והנה מונח בדברי הראב"ן חידוש מסויים, דאף שלא הוציא האגוז אלא בתוך הכלי, והכלי הרי אינו מונח, מ"מ שייך דנין על האגוז מצד עצמו (והאגוז הרי שפיר נח בכלי) לחייב. ומדברי הרמב"ם שכתב דמירי שהוציא הפירות מן הכלי היה משמע לכאורה דדווקא בכה"ג הוא דמיבעיא לך, אבל אילו היה מוציא הפירות בתוך הכלי ודאי דהיה פטור, דלא הוה חשבינן הוצאת הפירות כהוצאה נפרדת. כן היה נראה מסברא, אלא שראיתי בשפת אמת שכתב דאף לשיטת הרמב"ם מידי ספיקא לא נפקא בכה"ג, ויש לעיין בזה.

עד) היה טעון אוכלים ומשקין ויצא כל היום כולו
אינו חייב עד שיעמוד וכו'- עיי' רש"י, וכ"ה הפירוש הפשוט, דמאחר דהעקירה הראשונה לא היתה על מנת להוציא אינה בטילה עד שיעמוד ואם יניח בלי לעמוד ברשות העקירה פטור משום דחסר עקירה בחיוב.

אכן יעויין שו"ת ר"י מגאש ס"י כ"ד שביאר באופן אחר, וז"ל: היה טעון אוכלין ומשקין והיה בדעתו להוציאן לחוץ ולהניחן לאלתר ואח"כ נכנס ויצא ונכנס ויצא וחזר והניחן בפנים או בחוץ אם הניחם בפנים אינו חייב עד שיעמוד בחוץ קודם שיניחם בפנים ואם הניחם בחוץ אינו חייב עד שיעמוד בפנים קודם שיניחם בחוץ כדי שתהא עמו עקירה אחרת מלבד עקירה ראשונה לפי שלא עקר משעה ראשונה אלא על מנת שיניח בחוץ לאלתר אבל לצאת ולבוא ולצאת ולבוא ולהניחם בפנים או בחוץ לא עקר הילכך לא מחייב לפי שלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך ולפום הכין אקשינן מאי קמ"ל ר"י כו', עכ"ל. ומתבאר מדבריו דבר שהוא לכאורה חידוש גדול, דאף שהיתה העקירה הראשונה על מנת לעשות הוצאה, דהא היתה על מנת שיניח בחוץ, מ"מ עד כמה שהיתה להניח מידי ולא להוציא ולהכניס אין העקירה הראשונה נחשבת לעקירה להתחבר להנחה שלאח"כ מכיון שלא היתה על אותו החיוב. ולפי"ז צ"ב קצת מה שהקשו מאי קמ"ל, הרי בציר דמעביר חפצים מזוית לזוית לא היה שם עקירת חיוב כלל, ודילמא דווקא בכה"ג הוא דאינו חייב על הנחה שאח"כ מאחר דלא היתה עקירת חיוב, אבל בנידון דידן דשפיר היתה עקירה על מנת להניח רק שהיתה על מנת להניח לאלתר, לא הוה ידעינן דפטור.

ואילי י"ל בסברת ר"י מגאש, דאין מקום לחלק בין ב' הצדדים, דאם אך נימא דליכא חסרון בעקירה היכא דעקר על מנת להוציא מידי ויצא ונכנס כמה פעמים עד שבא להניח, מוכח דליכא נמי חסרון במפנה מזוית לזוית ונמלך להוציא, ואי נימא באיכא חסרון במפנה מזוית לזוית, איכא נמי חסרון בנידון דידן. ומהלך הדברים, דהיכא דנתכוין להוציא ולהניח מידי והוציא והכניס ולא הניח עד אחר כך, אין הפירוש לדידי' דבאמת היתה עקירת חיוב אלא בעינן דתהא גם אותה ההנחה שנתכוין לה בשעת עקירה, דמנא לך למימר הכי שיהא חסרון כזה, אלא יסוד החסרון לדידי' הוא דלא נגמרה העקירה אלא אם

ההנחה, דלא חשוב נעקר לגמרי מרשות א' עד שהיתה הנחה ברשות האחרת, ובאופן דנתכון להניח מיד ולא הניח אלא אחר כך אחרי כמה הוצאות והכנסות, אין העקירה שעל ידי ההנחה שלאח"כ חשובה כאותה העקירה שהיתה על מנת לעשות הנחה מיד, ונמצא דלא היתה עקירה ראשונה לשם כך, אשר זהו ממש החסרון דמפנה מזוית לזוית דלא היתה העקירה עקירת חיוב להנחה שעשה לאח"כ, ואתיא שפיר קושיית הש"ס. ואם אך נימא דלא משתנה שם עצם העקירה על ידי ההנחה שלאח"כ, לא שייך כלל לפרש כדברי הר"י מגאש, ויתכן דהיינו טעמא דנאדו שאר הראשונים מפירושו.

והרמב"ם כתב בפ"ג מהל' שבת ה"ח, וז"ל: אם יצא בחפץ שבידו או על גביו לא עמד ברשות שניה אלא חזר ונכנס והוא בידו אפילו יצא ונכנס כל היום כולו עד שיצא היום פטור לפי שעקר ולא הניח וכו', עכ"ל. ואף מדבריו מבואר שלא פירש כפשוטו וכמו שפירש רש"י, אלא דגם לא פירש כדברי הר"י מגאש, דודאי מה שעקר על מנת להוציא מאותו רשות שפיר חשיבא עקירה, אלא דינא דהכא הוא דאף שנכנס ויצא נכנס ויצא אם לא עמד פטור משום דהוי עקירה בלא הנחה. ולדידי' ודאי דתמוה מה הקשו בזה מאי קמ"ל, הרי בהך דהמפנה מזוית לזוית החסרון הוא בעקירה, ואילו הכא החסרון הוא בהנחה, ע"י לח"מ שהעיר בזה ומה שכתב בבבאור דברי הרמב"ם, וכן הקשה גם הגר"א בבבאורו למכילתין. עוד יש לעיין דלדברי הרמב"ם לכאורה לא אתי שפיר מה שאמרו בהך מימרא מאי קמ"ל דלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך, דמשמע להדיא דהוי חסרון בעקירה ולא בהנחה.

עה) אמר אב"י והוא שעמד לפוש - פירושו הפשוט
דעומד לפוש הוא לכאורה שעומד בכדי לנוח, דעמידה מבטלת לעקירה הראשונה, משא"כ עומד לכתף חשוב חלק בעצם ההליכה.

והנה יעויין לקמן דף קנ"ג ע"ב דמי שהחשיך בדרך ואין עמו גוי ולא חמור מוליכו פחות מד' אמות, ויעויין בב"י ס' רס"ו שהביא בשם רבינו ירוחם דצריך לישב בכל פחות מד' אמות, דאם לא ישב אע"פ שעמד ולא הלך בכל פחות מד"א חייב, ומבואר לכאורה מדבריו דאף עומד לפוש לא מהני אם לא ישב, וכן הוא בכלבו, ע"ש שכתב, וז"ל: כתב הר"ש ז"ל וצריך לישב כל פחות מד"א אבל בעמידה אוסר, עכ"ל. ופשוט דברי רש"י בעירובין דף ע"ג א"א ד"ה פחות פחות מד"א מבואר לכאורה דלא כדבריהם, ע"ש שכתב, וז"ל: ועומד לפוש וליכא עקירה מתחילת ד' לסוף ד', עכ"ל. ועל דברי רבינו ירוחם והכלבו יקשה לכאורה מסוגיין דמבואר דלא בעינן אלא שיהא עומד לפוש, וכה"ק במג"א ס' רס"ו סק"ט, ע"ש שתייר דבנידון דרבינו ירוחם והכלבו כיון דאינו עומד אלא בכדי שלא יבוא לידי איסור, לא חשוב דבר זה כעומד לפוש, אשר ממילא בעינן שישב ואם לא ישב חייב. ולמדים אנו מדבריו, דבעינן דווקא שיהא עומד לפוש, ועד כמה שאינו לפוש אף שגם אינו לכתף אלא מסיבה אחרת, אף בכה"ג עדיין חייב ואין עמידתו מבטלת העקירה. אך יש לדחות, דיתכן דלעולם סגי בכל עמידה שתהיה אם אך לא תהיה לכתף, רק היכא דכל עמידתו אינו אלא שלא יתחייב, התם אין העמידה מבטלת העקירה הראשונה, דאין בכח עמידה כזאת לבטל עקירה. וכן משמע לכאורה דהיא כונת המג"א, שכתב דאין זה כעומד לפוש, כלומר, דעומד לפוש מבטל את העקירה, ואילו עמידה כזו שהיא רק שלא יעבור, אינה כעומד לפוש, דאין בכח לבטל העקירה כיון דבעצם אינה מתנגדת לההליכה ואינה רק שלא יעבור. ודעת רש"י הנ"ל דאף בכה"ג סגי בהך עמידה לבטל העקירה.

עו) רש"י ד"ה חוץ לד' אמות - ואם לכתף עמד אין זו עמידה ואם נטלה אחר מידו אחרי כן שניהם פטורים - מבואר ממשטות לשונו דבעמד לכתף ועקר אחר ממנו והוציא או העביר ד"א פטור. והיינו לכאורה משום דמאי דעמד לכתף חשוב כחלק מההליכה ואין לזה דין נח בכלל ואף מצד החפץ, אשר

ממילא אחר הנוטלו משם ע"כ דיהיה פטור. (עי' זכרון שמואל על ת"ק) ולולא דבריו היה אפשר לבאר הא דעמד לכתף באופן אחר, דנהי דודאי חשיב החפץ כנח, מ"מ מעשה הנחה לא הוי לבטל העקירה הראשונה אשר לפי זה כלפי עקירת שני, מאחר דלמעשה החפץ הנח שפיר תהיה עקירתו ויהיה חייב.

עז) המעביר חפצים מזוית לזוית ונמלך עליהן והוציאן פטור שלא היתה עקירה משעה ראשונה
לכך - וברש"י, דהתורה לא חייבה אלא מלאכת מחשבת וגמרינן ממשכן שיתכוין לעשות המלאכה. יש לעיין מאי שנא דהכא אמרינן דבעינן שיתכוין לעשות כל המלאכה, ושתהא דעתו בשעת עקירה על מנת שיוציא, ואילו במלאכות אחרות כגון כותב לא אמרינן דכשכותב אות אחת יהיה על מנת לכתוב אות ב', וכן הביא בתוצאות חיים ס"ט אות י"א להקשות בשם ספר מגן אבות. וע"ש שתי' דמאי דבעינן בעקירה שתהא על מנת להוציא, אין זה אלא משום דעד כמה שלא היה דעתו להוציא כלל אין הגבהתו נחשבת עקירה כלל, משא"כ גבי כותב שפיר חשיבא כתיבת אות אחת מעשה כתיבה, רק חסר בשיעור, אשר בזה באמת לא בעינן שיתכוין בשעת כתיבת האות הא' על כתיבת האות הב'. ולפי זה יתכן דאם עקר על מנת להוציא, אבל לא חשב על מנת להניח, סגי בזה להתחייב, דמאחר שחשב להוציא שפיר חשיבא עקירתו עקירה, ומאי דלמעשה בעינן הנחה להתחייב משום מלאכת הוצאה אין זה מחייב שתהא דעתו מתחילה על מנת לגמור.

והנה יעויין בב"י א"ח ס' שמ"ו שהיה לפניו גירסא בטור "ובלבד שלא יוציא מרה"י למקום פטור דרך רה"ר", וכתב הב"י דאף דפסק הטור דמהלך לאו כעומד דמי ואם לא עמד לפוש ברה"ר אינו אלא מוציא למקום פטור דמותר, מ"מ מאחר דאילו היה עומד ברה"ר היה חייב, גזרו שמא יעמוד ויעבור. וראיתי במשנת השבת שהביא בשם תוספת שבת ס' שמ"ו סק"ג שתמה בזה דאף אם יעמוד הרי לא יתחייב כיון דמתחילה לא היתה דעתו לכך, ואינו אלא כמפנה מזוית לזוית ונמלך להוציאן שאינו חייב. ובפרמ"ג שם משב"ז סק"ב כתב דאינו כמפנה מזוית לזוית, דבמפנה מזוית לזוית עד כמה שלא חשב להוציא לא עשה עקירה כלל, משא"כ בהא דהב"י הרי שפיר עשה הוצאה רק שלא היתה כונתו להניח, והוא להדיא כנ"ל. ובדברי התוספת שבת מבואר לכאורה דס"ל דבעינן שתהא עקירה על מנת שיניח ולא סגי במה שיעקור על מנת שיוציא, אשר ממילא שפיר הקשה דכמו כן יפטר בדינא דהב"י.

עח) בשלמא בן עזאי קסבר מהלך כעומד דמי -
עי' אבני נזר ס' ר"מ אות כ"ט דמתוך דבריו מתבארים ב' דרכים בהבנת המח' אי מהלך כעומד דמי, ע"ש שהביא דברי הריטב"א בעירובין דף צ"ח שכתב בד"ה הא מני בן עזאי היא דלבו עזאי העומד על האסקופה שבין רשות היחיד לרשות הרבים מקום פטור ועקר חפץ ברשות הרבים והניחו ברשות היחיד ולא נח באסקופה לבן עזאי פטור דקל וחומר ממהלך דהוי כעומד כל שכן זה שעמד במקום אחד והעביר החפץ בידו. ודבריו לכאורה תמוהים, דבפשטות מאי דמהלך כעומד דמי לבן עזאי ר"ל דמעשה הנחת רגליו בהליכה חשיבא דמעשה הנחה בגוף ובחפץ, וזה הרי לא שייך אלא היכא דעקר רגליו ונייד, אבל בעמד במקומו באסקופה ולא העביר אלא בידו לית בזה משום מהלך כעומד דמי ואף לבן עזאי צריך להיות חייב.

וכתב באבני נזר לבאר, דבאמת הנחת רגל אחת חשיבה הנחה, באופן דנמצא כל הזמן חשיב שנייה על ידי שע"כ רגל א' הוא על הקרקע, אשר זהו יסוד דמהלך כעומד דמי לבן עזאי, דכל הזמן חשיב כנח במקום שנמצאת רגלו האי אשר על הקרקע. ומאי דפליגי עלי' רבנן היינו משום דס"ל דכיון דגוף האדם נייד כשהוא מהלך, אף דעמידת הרגל חשיבא עמידה, מ"מ לא הוי הנחה. ובן עזאי ס"ל דמאי דנייד גופו לא איכפת לן ושפיר חשיב כנח מאחר דעמידת רגל א'

חשובה עמידה. ועפ"ז אתיין שפיר דברי הריטב"א, דמדס"ל לכן עזאי דאף דכל גופו נייד מ"מ על ידי שרגל א' על הקרקע חשוב כנח, ק"ו דהיכא דב' רגליו על הקרקע ואין נע אלא ידו דחשוב כנח ולא משגחין במאי דידו נייד.

והביא באבני נזר דהמהרש"א שם בעירובין כתב דלא כדברי הריטב"א, דבעומד באסקופה ומוציא בידו מרשות היחיד לרשות הרבים חייב אף לכן עזאי. וביאר באבני"ן, דס"ל דלא הוי כמונח לכן עזאי אלא באותו הזמן שהניח רגלו האי עד שעקר רגלו הב', ובכל זמן שרגל א' נעקר לא חשיב כמונח, ולדידי ע"כ דיסוד מאי דאמר בן עזאי מהלך כעומד דמי הוא דהנחת רגל בזמן שב' רגליו על הקרקע חשובה כהנחה, ורבנן דפליגי היינו משום דס"ל דלא חשוב הך מעשה כהנחה. ולפי"ז לא שייך דינא דבן עזאי להיכא דעמד באסקופה, דהא התם ליכא מהלך כעומד דמי ויתחייב אפי' לכן עזאי, וכדברי המהרש"א.

העולה מדבריו, דאיכא ב' דרכים בהבנת דינא דבן עזאי דמהלך כעומד דמי ופלוגתת בן עזאי ורבנן. והנה על דעת הריטב"א הקשו עוד האוה"ח הק' בספר חפץ ד' והאבני נזר בס"י רנ"ח לכן עזאי אמאי לא חשיבא ההנחה כעומד לכתף, דהא בדרך הליכה היא, ע"י חפץ ד' שכתב דבאמת כך היא סברת בן עזאי דאפי' בעומד לכתף פטור הוא, ומאי דפליגי עלי' רבנן היינו דווקא בהך מילתא, דס"ל דעומד לכתף פטור. ודוחק קצת לכאורה לומר דכל פלוגתת בן עזאי וחכמים אי מהלך כעומד דמי אינו אלא מחלוקת אי עומד לכתף חשיבא הנחה.

וי"ל באופן אחר, ונראה דכן היא כונת האבני נזר שם, דלא שייך לדון דליהוי כעומד לכתף אלא היכא דנתחדש הך עמידה באמצע ההליכה, כלומר, שהיה מקודם הולך ושוב עמד לכתף, בזה הוא דאמרינן דאין העמידה לכתף מפסיקה ההליכה, אך במאי דמהלך כעומד דמי, הרי אין העמידה באה כחלק מן ההליכה, כלומר, דבדרך ההליכה צריך לכתף ולסדר המשא, אלא מילתא בפני עצמה היא, אשר בזה אם אך נחשיבנה עמידה והנחה אין זה כעומד לכתף ושפיר מפסיקה הנחה זו את ההליכה. (ובפרט למה שנתבאר בדברי הריטב"א, הרי הך הנחה לכן עזאי איתא בכל רגע ורגע אלא דבו בזמן גם נייד, אשר זה פשוט דלא שייך לעומד לכתף.) שו"ר באילת השחר שכתב כעין סברתנו, ע"ש.

ועי' רשב"א בשם הראב"ד כתובות ל"א ע"ב, הובאו הדברים בשט"מ שם, דבאמת לא חשוב לכן עזאי אלא כעומד לכתף, וסגי בזה לפטור במעביר דרך סטיו היכא דעמד לכתף במקום פטור, ועוד נבאר דבריו לקמן, בעוהשי"ת.

עט) רש"י ד"ה חייב - הואיל ולא עמד בסטיו לפוש אין כאן הנחה אלא בפלטיא - מבואר מדבריו דאף שעמד בסטיו לכתף אכתי יהיה חייב לרבנן דבן עזאי. והיינו טעמא, או ע"פ מה שכתבנו בדברי רש"י באות ע"א דעמד לכתף לא חשיב שנח החפץ כלל, אשר בזה פשוט דבעמד לכתף בסטיו אין זה מגרע בחיובו כלל, או אף אי נימא דחשיב כנח החפץ אך ליכא מעשה הנחה לבטל העקירה ראשונה, גם בזה יהיה חייב, דהא מה דהחפץ חשוב כנח לא ביטל העקירה הראשונה. ובדברי הראב"ד הנ"ל באות ע"ח מבואר דשפיר סגי במאי דעמד לכתף לפטור, דהא לכן עזאי לא חשיב לדידי אלא עמד לכתף וחזינן דיועיל זה לפטור במעביר דרך סטיו, ועוד יתבאר לקמן, בעוהשי"ת.

פ) תוד"ה בשלמא לכן עזאי מהלך כעומד דמי - ובירושלמי פריך על דעת"י דבן עזאי אין אדם מתחייב על ד' אמות ברה"ר לעולם דיעשה כמי שהונחה על כל אמה ואמה ויפטר ומשני משכחת לה בקופץ והש"ס דידן לא חשיב לה פירכא וכו' דד"א ברה"ר הילכתא גמירי לה - והירושלמי שלא ת"י כן היינו לשיטתו דמסיק בריש פרק הזורק דזורק ד' אמות חייב משום דהיה במשכן ודלא כמסקנת הבבלי, אשר ממילא לא שייך מש"כ התוס' בדברי הבבלי.

אלא דלכאורה צ"ב בדברי הירושלמי דבשלמא מעביר ד' אמות שפיר איכא למימר דמיירי בקופץ, אך עדיין יקשה משה"ק התוס' מהזורק ד' אמות, אי נימא דקלוטה כמי שהונחה האך חייב. ולכאורה י"ל בזה, דיעויין חידושי הרמב"ן בסוגיין שהקשה לכן עזאי האך משכח"ל מעביר ד"א ברה"ר, ותי' דהילכתא גמירי לה, כדברי התוס', והוסיף להקשות לר"ע דאמרינן קלוטה כמי שהונחה דמי האך משכחת לה, ותי' דלא אמר ר"ע קלוטה כמי שהונחה דמי אלא בנכנס לרשות אחרת אבל לא ברשות אחת. ומבואר מדבריו דחלוק בפרט זה דין מהלך כעומד דמי מדין קלוטה כמי שהונחה דמי, דקלוטה כמי שהונחה דמי לא שייך אלא בב' רשויות אבל לא ברשות אחת, ואילו מהלך כעומד דמי שייך אפי' ברשות אחת. וע"פ דברי הרמב"ן יש ליישב דברי הירושלמי דלא הוה קשיא להו מקלוטה כמי שהונחה דמי משום דס"ל דלא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמי אלא בב' רשויות ולא במעביר ד"א ברה"ר.

ועי' חידושי הרשב"א בסוגיין שכתב דהא דמשכחת לה לכן עזאי מעביר ד"א ברה"ר הוא משום דהילכתא גמירי לה, ואילו לעיל דף ד' גבי קלוטה כמי שהונחה דמי לר"ע הביא ג' תירוצים האך משכחת לה מעביר ד' אמות, הא', דדין קלוטה כמי שהונחה אינו פטור, הב', דהוי רק בנכנס לרשות אחרת, וכדברי הרמב"ן, והג', דהילכתא גמירי לה. ומבואר לכאורה אף מדבריו דחלוק הוא דין מהלך כעומד דמי מדין קלוטה כמי שהונחה בד"ז, דגבי קלוטה כמי שהונחה דמי הוא דאיכא למימר דליתא אלא בב' רשויות ולא ברשות אחת, אבל גבי מהלך כעומד דמי ליכא למימר הכי. וכן מבואר מדבריו כזה לגבי סברתו דלא מהני קלוטה כמי שהונחה דמי אלא לחייב ולא לפטור, אין זה אלא לענין קלוטה כמי שהונחה דמי ולא לגבי דינא דמהלך כעומד דמי.

וביאור דברי הרמב"ן והרשב"א דלא שייך דין קלוטה כמי שהונחה דמי אלא בב' רשויות ולא ברשות אחת, דלעולם לא נאמר דין קלוטה על מקום מסויים, רק דנקלט בתוך מחיצות הרשות ועי"ז חשיב כנח באותו הרשות, אשר זה לא יועיל במעביר ד' אמות ברשות הרבים, דלזה הרי בעינן שיהא חשוב כנח על מקום מסויים. ומבואר בפשטות לפי"ז הפ"מ בין קלוטה כמי שהונחה דמי לבין מהלך כעומד דמי בד"ז, דמהלך כעומד דמי הרי הוי כעומד על מקום מסויים ושפיר הוה שייך אפי' ברשות אחת.

אלא דיעויין בחידושים המיוחסים להר"ן, ובמאירי בסוגיין, שכתבו אף לענין מהלך כעומד דמי לומר כן, דלא אמרינן מהלך כעומד דמי אלא בב' רשויות ולא ברשות א', וכ"ה גם בתוס' ר"י"ד בסוגיין, ע"ש. ודבריהם צריכים לכאורה ביאור, דבשלמא לענין קלוטה כמי שהונחה דמי שפיר אפשר לומר כן, וכנ"ל בדברי הרמב"ן, אמנם במהלך כעומד דמי הרי כתב רש"י דכל פסיעה ופסיעה הוי הנחת גופו, אשר בזה קשה האך מחלקינן בין ב' רשויות לבין רשות א', וצ"ב.

עוד יקשה על שיטה זאת מדברי הגמ' בכתובות דף ל"א גבי היה מגרר ויוצא וכו' דמבואר התם להדיא דאף ברשות א' אמרינן דמהלך כעומד דמי, דלא יתחייב על ידי עקירתו הראשונה אלא על ידי העקירה דמהלך דמי, והרי התם העקירה הראשונה והעקירה דמהלך כעומד דמי שניהן באותו הרשות, והאך אמרינן בזה דמהלך כעומד דמי, וצ"ב.

והנראה בזה, דהא ודאי דפליגי המאירי וחידושי הר"ן על הרמב"ן בסברתו ואין טעמם אף בדין קלוטה כעומד דמי כלל, רק דעתם דלעולם אף אי מהלך כעומד דמי וקלוטה כמי שהונחה דמי, כיון דבעצם החפץ הוא בדרך הילוכו, אף דנחשבה כנח על ידי דינים אלו, מ"מ אין הנחה זאת מועילה לבטל העקירה הראשונה, ואדרבה, ס"ל דנתבטלה הנחה זאת לעקירה הראשונה ואינה חולקת שם לעצמה כיון דעכ"פ הוי בדרך הילוכו, אשר על כן כתבו דברשות אחת לא אמרינן דקלוטה כמי שהונחה דמי ומהלך

כעומד דמי, דברשות א' הרי דא עקירה מאותה הרשות ודא עקירה מאותה הרשות, וודאי דגרע העקירה הא דנעשה כנח מחמת ב' דינים הנייל מעקירה ממש ואין הנחות אלו מבטלות עיקר העקירה. והא דחלוק בזה היכא דהוי בב' רשויות, טעם הדבר, דכיון דבעצם הרי תמיד נחשב כהנחה על ידי קלוטה כמי שהונחה ומהלך כעומד רק דאין זה חולק שם לעצמו כיון דלא נשתנה הנחה זו ועקירה שעל ידה ושוב אזלינן בתר עקירה ממש, בב' רשויות, כיון דשפיר נשתנה במהותו דהא ברשות אחת והא ברשות אחרת, בזה שפיר אמרינן דחולק שם לעצמו ואין זה נכלל בעקירה הראשונה, כן נראה בביאור דבריהם.

ולפי' נראה דלא קשה כלל עליהם מסוגי דכתובות, ואדרבה, רווחא שמעתתא, דהנה טרחו הראשונים בסוגי שם לבאר אי באוקימתא דבן עזאי מיירי בהגביה על מנת להצניעו או בהגביה ע"מ להוציאו. ולמשנ"ת נראה דהדבר בדיוק רב, דיסוד החילוק שבין רשות אחת לב' רשויות לשיטתם הוא כנ"ל, דברשות א' אין ההנחה והעקירה דעל ידה חולקת שם לעצמה דהא אף מקודם היה החפץ באותה הרשות ונעקר ממש, ומאי אלים האי מהאי ואדרבה אלימא עקירה שבפועל מעקירה דקלוטה ומהלך כעומד, אמנם היכא דהיתה העקירה הראשונה על מנת להצניעו הרי לא היתה כלל עקירה במלאכת הוצאה, משא"כ מאחר דנמלך עליו להוציאו, שפיר היתה עקירה זאת השניה דעל ידי דין מהלך כעומד דמי עקירה דמלאכת הוצאה, אשר לפי' נמצא דשפיר חלוקים ב' העקירות ביסודן ושפיר חולקת עקירה זאת השנית שם לעצמה ולא נתבטלה עקירה הראשונה. אכן זה אינו אלא היכא דהגביה על מנת להצניעו, בזה הוא דאפשר לומר דשפיר חשבינן לעקירה הב' כעקירה בפני עצמה, אבל היכא דהיתה אף עקירה הראשונה על מנת להוציאו, הרי אף עקירה הראשונה היתה עקירה דמלאכת הוצאה, אשר בזה שוב הדר דינא דהיכא דהוי רשות אחת לא מהני מהלך כעומד וקלוטה כמי שהונחה.

שוב מציאתי יסוד סברא זאת מפורש בשט"מ לכתובות דף ל"א, ע"ש דאיתא בזה"ל: ומאי דבההיא דר' יוחנן דהמנהג הפציו מזוית לזוית קא מחייב דלא חשבינן עקירה הראשונה כמידי כיון דהיתה עקירה לפטורא וחובו אתי' לי' משעה שנמלך להוציא דמהלך כעומד דמי ודמי לההיא דהוציא מפלטיא לפלטיא וכי' אבל המוציא מרשות לרשות ומתחילה עקר על מנת להוציא אפי' לבן עזאי לא אתיא חיובא דעקירה אלא מחמת עקירה ראשונה **דלא שבקינן עקירה דלהדיא משום עיקרה דמזמניא דמהלך כעומד כיון דעיקרה ראשונה הויה דחיובא**, עכ"ל. ויסוד הדברים הוא כמש"כ, הגם דהתם מדובר בשיטה אחרת ביסוד התי' לקושיית התוס', ודוק היטב.

ויעו"ש עוד בחידושי הרמב"ן שהקשה דמאחר דאיכא הילכתא דמעביר ד' אמות, נילף מינה דמהלך לאו כעומד דמי, ותי', וז"ל: דלמא שאני התם דמקום חיוב הוא לכו"ע אבל הכא מקום פטור הוא לכו"ע ואין דנין קל מחמור להחמיר עליו, עכ"ל. והדברים טעונים לכאורה ביאור דממני"פ, או מהלך כעומד דמי או לאו כעומד דמי. ונראה ביאור הדברים, דאילו מצד ההלכה דמעביר ד' אמות, לא חזינן מיני' אלא דמהלך לאו כעומד דמי לענין ליחשב כהנחה לבטל העקירה הראשונה, אבל מציאות דהנחה אכתי יתכן דהוי, אשר ממילא, בשלמא במעביר ד' אמות אשר הוא מקום חיוב ולא באנו לפוטרו אלא על ידי דינא דמהלך כעומד דמי והנחה דגופו תבטל עקירה הראשונה, בזה ודאי דאמרינן דלאו כעומד ואינה מבטלת העקירה הא', אבל במקום פטור, סגי במאי דאיכא הנחה במקום פטור בכדי לפטור ולא בעינן לזה לבטל ההנחה הראשונה, אשר ממילא אכתי יתכן דהגם דמהלך לאו כעומד דמי למיהוי מעשה הנחה וביטול עקירה הראשונה, מ"מ שפיר חשיב החפץ כנח והנחה במקום פטור איכא ליפטור.

ועי' שיטה ישנה בשט"מ כתובות ל"א ע"ב שכתב, וז"ל: ואי"ת לבן עזאי מעביר ד' אמות ברה"ר דחייב היכי משכחת לי' וכי"ת לא אמרה בן עזאי אלא כשעמד במקום פטור הא אמרינן לה הכא במהלך בתוך הבית וכו', עכ"ל. וכונתו במה שצידד דלא אמרה בן עזאי אלא כשעומד במקום פטור הוא כחילוק זה שכתב הרמב"ן, דינא דאמת במעביר ד' אמות מהלך לאו כעומד דמי ולא אמרינן דכעומד דמי אלא במקום פטור, ומעתה יקשה על הרמב"ן כקושיית השיטה ישנה, דהא בסוגי' דכתובות מבואר להדיא דאיתא לדינא דבן עזאי אף ברשות היחיד.

והאמת דמה שכתב הרמב"ן מבואר בדברי התוס' בכתובות ל"א ע"ב ד"ה כמהלך, וע"ש במהרש"א שהקשה כנ"ל על דבריהם, דהא מסוגי' דהתם מבואר דאמרינן לבן עזאי דמהלך כעומד דמי אפי' במקום שאינו מקום פטור. וכתב המהרש"א ליישב, וז"ל: (דמאי דאמרינן אף במקום שאינו מקום פטור מהלך כעומד דמי) היינו לענין דהקיה הוי מקמי' העקירה דחיוב שבת אבל לענין חיוב שבת הכא ודאי דאין חילוק אם מהלך כעומד אם לאו משא"כ במקום פטור דאפילו לפטור אמרינן מהלך כעומד, עכ"ל. ועי' חידושי הגרע"א לעיל דף ד' (והוא מדבריו במשניות לקמן פרק המצניע) שביאר דבריו דלחיוב אמרינן דמהלך כעומד דמי אפי' ברשות אחת, רק לפטור נלמד מהילכתא דלא אמרינן מהלך כעומד. ולכאורה אין הדברים מדוייקים כל הצורך בדברי המהרש"א שכתב בכתובות בין אי מהלך כעומד או לא יתחייב ואין הנידון אלא לענין שיחול חיוב הגניבה מקודם, ואילו לפום ביאורו של הגרע"א כל זה אך למותר הוא והול"ל בקצרה דלחיוב שפיר אמרינן דמהלך כעומד דמי. ועי' רש"ש לקמן דף צ"א ע"ב שביאר דברי המהרש"א באופן אחר, דכיון דלא הוי נפי"מ רק לענין גניבה אם אמרינן קלבי"מ, אבל לענין שבת ממני"פ יהיה חיוב, לית בזה להילכתא דלא אמרינן דמהלך כעומד דמי. ודבריו מתאימים לכאורה יותר ללשון המהרש"א, אלא דראיתי מקשים דהאר דין גניבה הוא כתוצאה מחיוב שבת ואי"כ מוכח דאמרינן גם במקום חיוב מהלך כעומד.

אכן לפמשנ"ת בדברי הרמב"ן נראה דהדברים מבוארים, דיסוד מאי דלא הוי אלא במקום פטור הרי הוא דמעביר ד' אמות שהוא במקום חיוב ואיכא עקירה לחייב חזינן דלא מהני הא דמהלך כעומד ליחשב מעשה הנחה לבטל עקירה ראשונה, אבל במקום פטור דלא בעינן אלא שתהא הנחה במקום פטור ושוב פטור, לזה שפיר מהני הא דמהלך כעומד דמי, אשר לפי' בנידון דכתובות דלא בעינן לבטל העקירה הראשונה כיון שלא היתה של פטור, ושפיר היה חייב מצדה, בכדי לחייב מצד העקירה הב' על ידי מהלך כעומד דמי לא בעינן אלא למימר דחשיב כהנחה מה שמהלך ושוב אינו חייב אלא מצד העקירה הב' דמהלך, ולעולם לא איכפת לן במאי דאכתי קיימא עקירה הראשונה, דאין יסודו לשיטת התוס' ודעמי' אלא דלא הוי צורת המלאכה כיון שיש בו פטור, וכמו שביארנו בשם מו"ר זצ"ל, אשר אין זה אלא היכא דהיתה העקירה הראשונה בפטור אבל הכא הרי היה בחיוב רק דהוה אמרינן קלבי"מ, לזה אמרינן על ידי מהלך כעומד דמי לא יתחייב מצד העקירה הא' אלא מצד העקירה הב', ומבוארים דברי התוס' והרמב"ן ודעמי' ע"פ דברי המהרש"א, ודוק היטב.³⁶

³⁶ וביאור פלוגתת הרמב"ן ודעמי' והקטיטה להכ"ן, תוס' רי"ד ומחזירי לפ"ז, ולהקטיטה להכ"ן ודעמי' לא איכפת לן במאי דלחיוב עקירה דפטור חס' אך לחיוב עוד עקירה המחייבת, וסוגי' דכתובות מייירי בע"מ להצניעו, דלוי בע"מ להוציאו, מלחך דעיקר העקירה הוה לחיוב, שאר העקירות בטלות לה שהרי צאו על ידה ואין חולקין שם לעצמן. אכן להרמב"ן ודעמי', עד כמה דלחיוב עקירה דפטור לא שייך שיתחייב חס"כ מבטל העקירה, דלכ"ה אין זו טורח

והנה כל זה לפום תירוצו של המהרש"א, אך מצינו ביאור אחר בדברי התוס' בשט"מ כתובות ל"א ע"ב, הובאו מקצת דבריו לעיל, ע"ש שהביא מש"כ התוס' בסוגיין בסוף דבריהם דפליג בן עזאי אהא דהמפנה מזוית לזוית ונמלך להוציא, וס"ל דחייב משום דמהלך כעומד דמי, וכתבו דמוכח כן באלו נערות, והיינו, ממאי דמוקמינן לה התם כבן עזאי. ותמוה לכאורה, דזה אינו אלא אם נימא דמאי דמוקמינן לה התם כבן עזאי ר"ל דמייירי במגביה על מנת להצניעו, ומדמבואר דלבן עזאי חייב משום עקירה דלאח"כ מבואר דפליג אהא דמפנה מזוית לזוית, אך מהיכי תיתי דמייירי בעל מנת להצניעו, דילמא מייירי בעל מנת להוציאו והתם חייב משום דליכא עקירה לפטור ומועיל מאי דמהלך כעומד דמי דתו לא ניבעי לעקירה הא' ולא שייך בזה הגבהה צורך גניבה דהא סגי עקירה דלאח"כ. וכתב בשט"מ, וז"ל: דעד כאן לא קאמר בן עזאי אלא כשיש מקום פטור באמצע וכדקתני להדיא בפלוגתי המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו וכו' והיינו דאפי' לדידי מעביר ד' אמות ברה"ר חייב ומיהו בההוא דר' יוחנן דהמפנה חפצו מזוית לזוית וכו' קא מחייב. דלא חשבינן עקירה ראשונה למידי כיון דהיתה עקירה לפטורא וחיובו אתיא לי' משעה שנמלך להוציא דמהלך כעומד דמי ודמי לההיא דהמוציא מחנות לפלטיא וכו' דמה לי הפטור באמצע או בתחלה אלא שזה לפטורא וזה לחיובא והכל עולה לטעם אחד אבל המוציא מרשות לרשות ומתחילה עקר על מנת להוציא אפי' לבן עזאי לא אתיא חיובא דעקירה אלא מחמת עקירה ראשונה דלא שבקינן עקירה דלהדיא משום עקירה דמדמיא דהמהלך כעומד כיון דעקירה ראשונה היא דחיובא, עכ"ל. ויסוד סברתו לכאורה, דבעצם לא חשיבא אף לבן עזאי הנחה דמהלך כעומד דמי כהנחה ממש, רק דהיכא דבא לפטור כגון בנ"ד בסטיו, סגי בזה לפטור, אבל במעביר ד' אמות דאיכא עקירה לחייב ועקירה הנחה לחייב, לא חשיבא הנחה דמהלך כעומד באמצע לפטור משום דלאין הנחה זו מבטלת לעקירה הראשונה. וכן אילו היה בסוגי' דכתובות על מנת להוציא שפיר היה מתחייב מחמת עקירה הא' ולא היה שייך לחייב על פי עקירה הב' א"כ נבטל את העקירה הראשונה, מה דלא שייך מחמת הא דמהלך כעומד דמי. ולכך מייירי דווקא בעל מנת להצניעו, ובכה"ג הרי לא היתה עקירה ראשונה עקירה דחיוב כלל, ולא בעינן לבטל העקירה הראשונה אלא סגי במאי דעל ידי דינא דמהלך כעומד דמי חשיבא עקירה הב' עקירה, ושוב מתחייב על ידו, אשר מזה הוא דהוכיחו התוס' דע"כ דפליג בן עזאי אהא דהמפנה חפצו מזוית לזוית.

ומש"כ דהיכא דהיתה עקירה ראשונה דפטור לא חשיבא ושפיר מתחייב אח"כ על ידי הא דמהלך כעומד דמי, ד"ז לכאורה תלוי בפלוגת רש"י ותוס', דהא לדעת התוס' לעיל דף ג' ע"ב מבואר דאף דנימא דאיכא עקירה לחייב מ"מ היה פטור משום דעקירה ראשונה היתה דפטור, הרי דלא אמרינן דסגי במאי דאיכא אח"כ עקירה לחיובא. ולא שייכא סברתו לכאורה אלא למה שיתבאר לקמן בדעת רש"י דס"ל באמת הכי דאם אך איכא אח"כ עקירה לחיובא סגי בזה אף דהיתה מקום עקירה דפטור.

והנה כל זה הוא בדברי התוס' בכתובות שהוקשה להם מאחר דאיכא הילכתא במעביר ד"א אמאי לא ילפינן מהתם דמהלך לאו כעומד דמי, אבל מדברי התוס' דידן מבואר לכאורה דלא הוקשה להו כלל ד"ז, והיינו טעמא לכאורה, דס"ל דיסוד ההילכתא הוא הילכתא דמעביר, ולא נלמד מזה כלל למהלך אי כעומד או לא דיתכן דשפיר הוי כעומד רק הלל"מ דמ"מ מעביר ד"א חייב. והתוס' בכתובות לכאורה הבינו דיסוד ההילכתא הוא דמהלך לאו כעומד אשר ד"ז שפיר יתכן ללמד לשאר דוכתי דמהלך לאו

המלאכה, וסוג' דכתובות מייירי בע"מ להוציאו לית בזה עקירה בפטור, ולא ס"ל דמתבטלת העקירה לעקירה הראשונה, ושפיר י"כ לחייבו על פי העקירה השניה.

כעומד, אשר ממילא שפיר הוקשה להו כן. וכן למאי דמבואר מדברי התוס' לעיל דף ג' דבעינן לבטל העקירה הראשונה שהיתה בפטור ליכא לפרש כחילוקם של התוס' בכתובות, דבזה ודאי דבעינן שתהא הנחה ועקירה גמורה, וכנ"ל.

ונראה עוד בהאי ענינא, דלשיטת רש"י יש מקום לומר דלא יקשה קושיית התוס'. ומהלך הדברים, דהנה כתב רש"י בד"ה אינו חייב עד שיעמוד, וז"ל בא"ד: אבל בלא עמידה ליכא עקירה אלא עקירה ראשונה והיא לא היתה ע"מ לצאת וכו'. ומדקדוק לשונו מבואר דאילו היה אח"כ עקירה, אף דהעקירה הראשונה היתה בפטור מ"מ היה חייב, ולא הוה איכפת לן במאי דלא בטלה עקירה הראשונה, ודלא כמבואר בדברי התוס' לעיל ג' ע"ב ד"ה היה טעון אוכלין ומשקיין וכו', אלא החסרון בסוגיין הוא דבלא הנחה ליכא עקירה להתחייב, דליכא אלא עקירה הראשונה אשר היתה בפטור, וכן דקדק מו"ר זצ"ל.³⁷ ובד"ה היה טעון אוכלין ומשקיין כתב רש"י, וז"ל: משמע שלא טענו לכך אלא היה טעון ברה"ר כדי להוליכו מזוית לזוית ומשעקר רגליו נמלך ויצא ונכנס כל היום כולו, עכ"ל. ומדכתיב דמייירי דווקא שנמלך משעקר רגליו מבואר דאילו הוה נמלך קודם שעקר את רגליו אף שהרים כבר את החפץ שפיר היה חייב, ודלא כמו שהוכיח מו"ר זצ"ל מדברי התוס' הנ"ל, והוא כמשנ"ת, דרש"י לא ס"ל הך חסרון דאם אך איכא עקירת פטור חסר בצורת המלאכה כדס"ל להתוס', אלא ס"ל דאם אך איכא עקירה לחייב לא איכפת לן במאי דאיכא עקירה ראשונה דפטור, אשר ממילא אילו הוה נמלך קודם שעקר רגליו, דשפיר איכא עקירה לחייב, לא הוה איכפת לן במאי דלקח החפץ בידו קודם שנמלך.

ועפ"ז יש מקום לומר דמה שהקשו התוס' אי קלוטה כמי שהונחה דמי האידך משכחת לה זורק ד' אמות ברה"ר לא קשיא אלא להתוס' לשיטתייהו אבל לשיטת רש"י לא יקשה, דהנה גדר קלוטה כמי שהונחה הוא בפשטות דאף דחשיב כמי שהונחה, אן זה אלא מצד החפץ אבל הא מיהא פשיטא דלא בטלה על ידי כך עקירה הראשונה, ודלא כמהלך כעומד דמי לבן עזאי, בזה שפיר איכא מעשה הנחת גוף האדם במה שמניח רגלו. אשר לפז"ר דלדעת רש"י לא יקשה קושיית התוס', דנהי דקלוטה כמי שהונחה דמי, והוי כאילו נח באמצע ד' האמות, אך לא בטלה על ידי כך עקירה הראשונה ושפיר איכא עקירה לחייב ולא איכפת לן במאי דאיכא עקירת פטור, ולא הוקשה ד"ז אלא להתוס' דס"ל דאם אך איכא עקירת פטור שוב חסר בצורת המלאכה, וכנ"ל, וכמבואר להדיא מלשונם שכתבו דחייב בזורק ד' אמות ברה"ר ולא אמרינן כמי שהונחה תוך ד', אשר ממילא שפיר הוקשה להו דמאחר דקלוטה כמי שהונחה דמי איכא ואיכא הנחה תוך ד' אמות, שוב חסר בצורת המלאכה והאידך יתחייב, ודוק. וכן אמר מו"ר זצ"ל. ואפשר דכן ס"ל להירושלמי דלא הוקשה אלא מדינא דבן עזאי ולא מדין קלוטה כמי שהונחה דמי.

ועי' רש"י דף צ"א ע"ב ד"ה מלאכתו בבת אחת שכתב, וז"ל: עקירה במקום חיוב והנחה במקום חיוב והכא הוה לי' עקירה ממקום חיוב והנחה במקום פטור

³⁷ ודקדק בדברי התוס' אמאי אמרו דבעינן קיהא עומד לפוש משום דל"כ לא בטלה עקירה הראשונה. הו"ל למימר דבלא עומד לפוש ליכא עקירה לחייב כלל. והוי דהוצרכו לטעם זה זכדי לומר דגם היכא דלקח החפץ קודם שתחשך, רק לא עקר גופו עד אחר שתחשך, דגם ככה"ג אף לאיכא עקירה לחייב מ"מ פטור משום דלא בטלה עקירה הראשונה ועד כמה שלא בטלה עקירה הראשונה ואיכא בתחילת המעשה כל פטור, חסר בצורת המלאכה ופטור. נמצא לדידהו דאף לאיכא עקירה ב', מ"מ עד כמה דעדיין קיימא העקירה הא' שהיתה בפטור לא שייך שיתחייב, והוא ללא כדברי רש"י דמבואר מדבריו דלאס אף היה עקירה ב' שפיר היה חייב רק היכא דעמד לכתף ליכא עקירה ב'.

והדר עקרי ממקום פטור ואנחי במקום חיוב, עכ"ל, וקדק מ"ר זצ"ל דמדהוצרך לומר דמאחר דהיתה ההנחה במקום פטור שוב הויה העקירה במקום פטור, ובלא הוה סגי ל"י במאי דאיכא הנחה במקום פטור אשר ממילא שוב ליכא לחייב, מוכח דלא כדברי התוס', דעד כמה דלא בטלה עקירה הראשונה שפיר היה חייב אף דהיתה הנחה גם במקום פטור, אשר לכך הוצרך לומר דמאחר שהיתה הנחה במקום פטור שוב בטלה עקירה הראשונה וליכא אלא עקירה ממקום פטור, והוא כמשנ"ת.

פא) תוד"ה בשלמא לכן עזאי מהלך כעומד דמי-
וכן קלוטה לרי"ע אע"ג דכמי שהונחה דמיא בזורק ד' אמות רשות הרבים חייב ולא אמרינן כמי שהונחה דמיא תוך ד' אמות וכי- מאי דהוקשה להתוס' מצד קלוטה כמי שהונחה דמיא דווקא בזורק ד' אמות ולא במעביר ד' אמות, היינו בפשטות על פי מאי דמשמע מדבריהם לעיל דף ד' ע"א ד"ה אבל למטה מי דכשהפך בידו של עני או של בעל הבית לא שייך קלוטה, ע"ש בדברים, אשר ממילא לא יקשה אלא מזורק ולא ממעביר. וע"י תוס' הרא"ש שהקשה גם ממעביר, ולשיטתו אזיל שכתב לעיל דף ד' ד' דדווקא כשהוא בידו ברשות אחרת מגופו הוא דלא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמי אבל ברשות אחת שפיר אמרינן דכמי שהונחה, אשר ממילא יקשה נמי ממעביר, וז"פ. (וע"י גליוהש"ס להגרע"א לעיל דף ד' שצ"י לדברי התוס' לקמן דף צ"ב ע"א ד"ה התם למעלה מג', וכונתו, דהתם ס"ל להתוס' דאמרינן קלוטה כמי שהונחה דמי אף היכא דהוי בידו, ודלא כפשטות דבריהם בדף ד').

פב) תוד"ה בשלמא לכן עזאי מהלך כעומד דמי-
ורבי"א מספקא ל"י כיון דבד' אמות ברשות הרבים לא אמר מהלך כעומד דמי אע"ג דבעלמא כעומד דמי לכן עזאי אם חייב לכן עזאי אפילו עמד לפוש תוך ד' אמות אם לאו וכן אם לא עמד חוץ לד' אמות כגון שנטלה אחר מידו אם אמרינן מהלך כעומד דמי חוץ לד' אמות אם לאו- יש לבאר יסוד ספירת הריב"א בכמה אופנים, דמדברי הגרע"א מבואר "דשורש כונת הספק הוא אם הסברא הא דחייב בזורק ד' אמות ברשות הרבים ולא דנינן ל"י לנח באמצע היינו דלא אמרינן כמי שהונחה רק כשהגיע למקום חיוב דהיינו אחר הד' אמות וכי' או דעיקר הסברא דמרשות לרשות דוקא נעשה כמי שמונח אבל לא בחזר רשות כמי"ש הרשב"א בחידושי וואם כן בסוף בעי הנחה ממשי", ע"ש מה שנתקשה גם לפי זה.

ולכאורה יש מקום לבאר יסוד הספק באופן אחר, והוא, אף דנימא דיסוד ההילכתא הוא במעביר ד' אמות ולא ינלף לשאר מילי, אכתי יש מקום להסתפק מהו גדר הדין, האם דהוא דלענין מעביר במסויים לא הוי מהלך כעומד, או דנלמד דאף דמהלך כעומד, וגם לענין מעביר ד"א, מ"מ אפילו הכי חייב כיון דהיה עקירה בתחילת ד' והנחה בסוף ד'. והנה אי נימא דיסוד הדין הוא דעכ"פ לענין מעביר ד"א מהלך לאו כעומד הוא, מסתבר דאף להנחה דאחר הד' אמות לא נימא דמהלך כעומד, ומאידך גיסא, כיון דהוי דין מסויים במהלך (ביחס למעביר) אין זה קשור לעומד, וודאי דאם עמד לפוש באמצע ד' פטור. אכן אי נימא דנלמד דאף דלעולם מהלך כעומד מ"מ חייב, אין זה דין לאו כעומד כלל אלא דין במעביר דאף מהלך כעומד באמצע מ"מ חייב, בזה מסתבר דאינו אלא ככה"ג אבל מהלך אחר ד' אמות שפיר מהני למיהוי הנחה, ומאידך, כמו דמהלך כעומד דמי ומ"מ חייב כמו כן נימא בעומד לפוש.

והנה הקשה הגרע"א על ספיקת הריב"א, מזריקה מרשות לרשות, דהא אי נימא קלוטה כמי שהונחה דמי, כשעובר חצוי ברה"י וחצוי ברה"ר הוי כמי שהונחה שם, והאיך יתחייב כשנח ברשות האחר לגמרי, הרי הוי כבא ממקום שהוא ב' רשויות ובכה"ג פטור, ועכצ"ל דכן היא ההלכה דבכה"ג לא אמרינן דכמי שהונחה על המקום שהוא ב' הרשויות, וא"כ לצד דהריב"א דלא מהני מהלך כעומד בסוף ד' כמי דלא מהני תוך ד' יקשה האיך אמרינן בכלל דקלוטה

כמי שהונחה דמי, ע"ש שיישב הגרע"א לפי מה שכתב בביאור יסוד הספק, דהא צד זה למימר דאף בסוף ד' לא אמרינן מהלך כעומד הוא דמרשות לרשות דווקא הוא דאמרינן דמהלך כעומד, אשר ממילא בהוצאה בהא דר' יהודה לקמן דף צ"ז מיד שבא מרשות לרשות שפיר חשיב במונח (והיכא דהוא מעל ב' הרשויות יחד לא חשיב שבא מרשות לרשות).

וי"ל באופן אחר, וכן אמר מ"ר זצ"ל, דנתבארה שיטת התוס' דהנחה במקום פטור פטורות מאחר דלא הוי כצורת המלאכה, וכן נתבאר דאף דקלוטה כמי שהונחה דמי וחשיב הא כמי שהונחה דהנחת פטור, או דמהלך כעומד דמי, אין בכך ד"ז לבטל עקירה הראשונה אלא ליחשב הנחה במקום פטור, ויסוד הקושיית התוס' היתה דיחשב מאי דמהלך כעומד או קלוטה כמי שהונחה בתוך ד' אמות כהנחת פטור לפטור וחידושו דנלמד מהילכתא דלא. ועפ"ז"י דלא שייך לדון בהך דר' יהודה שיהא פטור מצד מאי דחשיב כנח במקום שהוא ב' הרשויות ושוב הוי עקירה מהתם, דנראה פשוט דהגבול שבין רשות הרבים ורשות היחיד לא חשיב "מקום" פטור דנימא דהוי כנח במקום פטור ופטור, ולא שייך לדון בזה אלא עד כמה דנימא דמהני הך הנחה לבטל העקירה הראשונה, מה דלא שייך בהנחה דקלוטה כמי שהונחה או מהלך כעומד, ודוק.

עוד הקשה הגרע"א לפשוט כצד השני של הספק, דהא לצד הראשון יהיה לכן עזאי כל סוף ד' כעומד דמי ולרבי עקיבא כל סוף ד' קלוטה כמי שהונחה דמי וא"כ במעביר ח' אמות לכן עזאי וזורק ח' אמות לר' עקיבא ואומר כל מקום שתרצה תנוח יהא חייב שתיים דהוי כמעביר וזורק שתי פעמים, וזה לא שמענו. ואולי י"ל בזה, דלא שייך לדון שיהא חייב ב' מצד הליכה אחת או זריקה אחת אלא אם כן נימא דעל ידי ההנחה דקלוטה או דמהלך כעומד דמי נתבטלה עקירה ראשונה ונגמר מעשה הראשון, דעד כמה דעדיין נמשך מעשה הראשון לא שייך לחייב חיוב שני, ומאחר דעל ידי מהלך כעומד או קלוטה כמי שהונחה לא שייך לבטל עקירה ראשונה, לא שייך לדון שיתחייב ב', ועדיין צ"ב.

פג) תוד"ה בשלמא לכן עזאי מהלך כעומד דמי-
נראה לרשב"א לר' יוחנן דאמר לעיל המפנה חפציו מזוית לזוית ונמלך עליהו והוציאן פטור לית ל"י לכן עזאי דלכן עזאי דאמר מהלך כעומד דמי הוה חייב וכן מוכח בהדיא בריש אלו נערות- בפשטות מבואר מדבריהם שפירשו דסוגי דכתובות דאמרו כבן עזאי דמהלך כעומד דמי מייר בהגביה על מנת להצניעו, אשר זה הוא כמפנה מזוית לזוית, אשר זהו שהוכיחו מהתם דלכן עזאי בכה"ג חייב. (וכבר דנו הראשונים במאי מייר התם לפי אוקימתא זו), וע"י שטי"מ הניל שם בכתובות שביאר אמאי מיירי דווקא בעל מנת להצניעו, דמאחר דעקירה הראשונה לאו עקירת שבת היא שפיר מחייבין מצד העקירה הב', משא"כ אי היה על מנת להוציאן עיקר העקירה היא העקירה ממש ולא העקירה שעל ידי מהלך כעומד. וכבר כתבנו דזהו לכאורה דלא כמבואר מדברי התוס' לעיל ג' ע"ב דאם אך היתה מתחילה עקירת פטור, אף דאח"כ היתה עקירה אשר בכחה בעצם לחייבו, מ"מ פטור משום עקירה ראשונה, ולפי דבריהם לא שייך לחייב בזה אא"כ נבטל את העקירה הראשונה, מה דלא שייך על ידי מהלך כעומד.

ובחידושי הגרע"א צידד לבאר דברי התוס' באופן אחר, דהא מיהא לכולי עלמא דראוי להיות הדין דבעל מנת להצניע חייב כיון דמהלך כעומד כשנמלך ואח"כ הוציאן, אלא דלא תימא דדוקא כמהלך מרשות לרשות אחרת וכן מרשות למקום פטור הוא דאמרינן כשבא לרשות אחר נעשה כעומד אבל בחזר רשות ובמקום חיוב לא אמרינן מהלך כעומד לזה הביאו התוס' ראיה מכתובות דלא אמרינן הכי, וד"ז ראיה היא בין אי מיירי התם בעל מנת להצניעו בין אי מיירי בעל מנת להוציאן. ועדיין צ"ב גם לפי זה האיך חייב היכא דהיתה ההתחלה על מנת להצניעו, דהאיך מתאים ד"ז עם דברי התוס' לעיל דף ג'. ולכאורה

מבואר מזה דלהתוסי' (עכ"פ בסוגיין) שפיר מהני מאי דמהלך כעומד דמי לבטל עקירה הראשונה, וכמו עומד לפוש. והתוסי' בסוגיין באמת לא הוקשה להו דנילף מהילכתא דמעביר ד"א ברה"ר דמהלך לאו כעומד דמי ולא הוצרכו לחלק בין מקום חיוב לבין מקום פטור, אשר ממילא לית בדבריהם בסוגיין הכרח כלל לומר דלא הוי אפי' על ידי ההילכתא כעומד לכתב ואינו מבטל עקירה ראשונה. וע"ש עוד בדברי הגרע"א דאם כי בדברי התוסי' אפשר לפרש כן, אמנם בדברי הר"ן לא משמע כן, ע"ש כל דבריו.

ו' ע"א

פד) מידי דהוי אמעביר חפץ ברה"ר התם לאו אע"ג דכמה דנקיט ל' ואזיל פטור כי מנח ל' חייב ה"נ ל"ש- ע"י קיקיון דיונה שהקשה אמאי לא נקיט מידי דהוי אמוציא מרה"י דחייב אע"פ דאי מנח ל' ברה"י היה פטור, וא"כ עבר דרך מקום פטור ובכל זאת חייב, וע"כ דלא חשב תחילת הוצאה אלא כשהוציא מרשות היחיד ומזמן שהתחילה הוצאה בכל מקום שיניח חייב. אך א"כ הוא הדין לענין מעביר ד' אמות נימא הכי, דד' אמות רשותו של אדם ולא מתחילה ה"ה הוצאה" דמעביר ד"א אלא בסוף ד, ואז הרי חייב בכל מקום שיניח.

והנה הנחת קושייתו היא דגדר מעביר ד' אמות הוא דהויא מעין הוצאה, וכמבואר להדיא בדברי בעה"מ ריש הזורק, ע"ש שכתב, וז"ל: אלא כל ד' אמות ברה"י גמרא גמירי לה וכולהו תולדות דרה"י לרה"ר נינהו לפי שד' אמות של אדם בכל מקום קנונות לו וכרשותו דמיין וכשמוציא חוצה להן בזורק או במעביר כמוציא מרה"י לרה"ר דמי, עכ"ל. הרי להדיא דיסוד מלאכת מעביר ד' אמות הוא כמין הוצאה.

וידועים דברי הגרי"ח (גני הגרי"ח, אבן האזל פ"ג מהל' גניבה ה"ב, חידושי הגרי"ח) שכתב בדעת הרמב"ם דחלוק הוא דין מעביר ד' אמות ברשות הרבים מדין המוציא מרשות היחיד לרה"ר, דבמעביר ד"א כל ד' האמות הם חלק מהמחייב ומעצם החפצא דהמלאכה, משא"כ במלאכת הוצאה, אין יסוד המלאכה אלא העקירה, והנחה, ושינוי הרשות אבל ההעברה מתחילת העקירה עד העברת הרשות אינה מהוה חלק מעצם החפצא דהמלאכה. ולדבריו יסוד מלאכת מעביר ד' אמות הוא דברים ככתבם העברת ד' אמות ברשות הרבים ואינו כמין הוצאה. וכמובן דלדידי לא קשי קושיית הקיקיון דיונה כלל, דשפיר מתחילה מלאכת העברת ד' אמות בתחילת ד' האמות, ואתיין דברי הגמ' שפיר. אלא דלדעת בעה"מ ודעמיי יקשה כנ"ל.

אך באמת לא אתי סוגיין שפיר לדברי הגרי"ח ואדרבה, בפשטות מבואר דלא כדבריו, כאשר תמה כבר באבן האזל שם, דמאי ס"ד דהוי תוך ד' אמות כמקום פטור או עכ"פ כדבר מיותר להמלאכה, הרי לדברי הגרי"ח ד' אמות הם מגורמי החיוב, וצ"ב.

ובגוף קושיית הקיקיון דיונה, נראה לכאורה דאף לדברי הבעה"מ אין פירושא דמילתא דהוי ככל הוצאה דאין הנידון אלא שהיא עקירה והעברת רשות והנחה, דבסופו של דבר הוי מלאכה דמעביר ד' אמות, אלא גדרא דמילתא הוא דהאיסור הוא עקירת החפץ מתחילת ד' והנחתו חוץ לד', ומאי דהדבר כן הוא משום דהוי כעין הוצאה דכל ד' אמות רשותו הוא, אך לעולם יסוד המלאכה הוא מעביר ד' אמות, אשר ממילא שפיר חשיבא העקירה נקודת התחלת ההוצאה, ועצם הד' אמות מאחר דבעצם אינן מהווים חלק בעצם המלאכה רק המלאכה היא עקירה בתחילת ד' והנחה בסוף ד', שוב ממילא שפיר הוי כדבר מיותר אשר אינו שייך לעצם החפצא דהמלאכה, ועדיין צ"ע בזה.

ובענין אחר הקשור לזה, ע"י דברי התוסי' ד"ה מידי דהוה אמעביר חפץ ברה"י, וז"ל: ה"ל למנקט המוציא דאיירי ב"י לעיל דכל כמה דלא מנח ל' מיפטר אלא

משום דבתר הכי נקט מעביר נקט ל' נמי השתא ובכל עניני העברה ברה"ר קאמר, עכ"ל. אולם מדברי רש"י העיר מו"ר זצ"ל דלא נראה כן, דכתב מידי דהוה אמעביר חפץ ברה"ר יותר מד"א ומשמע דאיירי דווקא במעביר ד"א ודלא שייך כלל להוכיח ממוציא מרשות לרשות, וצ"ב לדידי מאי שנה מעביר ממוציא ובמאי פליג על דברי התוסי'.

ואמר בזה מו"ר זצ"ל, דהנה דעת רש"י מבוארת לעיל דף ג' דמאי דבעינן בהוצאה מרשות לרשות עקירה והנחה אינו מצד עצם החפצא דהמלאכה אלא משום דאין דרך הוצאה בלא עקירה והנחה. ונראה דאין זה אלא בהוצאה, אבל במעביר ד' אמות אינו כן, דבהוצאה עיקר המלאכה הוא ההוצאה מרשות לרשות, אשר בזה אין עקירה והנחה בכלל גופא דמילתא ואינן אלא משום דאין דרך הוצאה בלעדדיהו. אכן במעביר ד' אמות העקירה וההנחה הויין מעצם גוף המלאכה עצמה, והוא מההלכה דד' אמות דיהיה עקירה והנחה. והנה מאי דהקשו ממעביר ד' אמות דמה שהוא יתר על ד' אמות הוא במקום פטור ועדיין חייב, יסודו דבעצם מעשה המלאכה איכא הפסק דכמין מקום פטור, ובשלמא במעביר ד' אמות דתחילת החפצא דהמלאכה הוא מן העקירה ונגמר בהנחה, מאי דהוי חוץ לד' אמות שפיר הוי הפסק בעצם המלאכה, דהא הוציא ממקומו בד' אמות ולא נעשתה אז הנחה אלא במרחק יותר. אכן במוציא מרשות לרשות תחילת החפצא דמלאכה הוא בעצם העברת הרשות וגמרה הוא כשנכנס לרשות האחרת אשר ממילא אין כאן הפסק בעיקר המלאכה, עד כאן ממו"ר. ומבואר מדבריו דבמעביר ד"א העקירה וההנחה מגופא דמילתא הם. והוא כמו שכתבנו ביישוב קושיית הקיקיון דיונה דמעביר שפיר יש להוכיח לנ"ד ולא ממלאכת הוצאה, דבהוצאה ליכא הפסק בעצם המלאכה. אלא דד"י תליא בפלוגתא, דהתוסי' שפירשו דקושיית הגמ' היה שייך להיות גם ממוציא ולא דווקא מעביר ד"א, היינו משום דס"ל דאף בהוצאה העקירה וההנחה מעצם החפצא דהמלאכה, כמבואר מדברים לעיל דף ד', וממילא כמו דמקשינן ממעביר ד' אמות כך יש להקשות ממוציא מרשות לרשות. אך נראה דלענין קושיית הקיקיון דיונה אכתי י"ל כמו שכתבנו אפי' בדברי התוסי', דבמלאכת הוצאה נהי דבעינן עקירה, מ"מ שייך שתיחשב עקירה ברגע שלפני העברת הרשות, ורק ממה שבא אח"כ עד ההנחה הוא דאיכא להקשות, אבל במעביר ד' אמות ע"כ דהעקירה היא בתחילת הד', ומאז הוא שהתחילה המלאכה אשר ממילא שפיר הוכיחו בגמ' ממעביר ד"א, ודוק.

פה) תוד"ה התם כל היכא דמנח ל' מקום חיוב הוא- ומוציא ומושיט ומעביר ד"א ברה"י דרך למעלה מ"י דחייב אע"ג דאי הוה מנח ל' למעלה מ"י פטור מ"מ תחתיו במקום שמהלך מקום חיוב הוא וכו'- דבריהם הכא הם לשיטת דס"ל דלעולם להתחייב במעביר הוא מושיט הו מוציא למעלה מ"י בעינן שתהא ההנחה למטה מ"י, אשר לפ"י שפיר הוקשה להו דהא למעלה מ"י מקום פטור הוא. אבל למה שנתבאר לעיל בשיטת הרשב"א דס"ל דשפיר מהני הנחה גם למעלה מ"י לא פשיטא דלא קשיא קושייתם כלל.

ובגוף דברי התוסי' יש לעיין לכאורה מה מועיל לן מאי דמתחתיו הוי מקום חיוב, הא עדין החפץ עובר במקום פטור. ואשר חזינן לכאורה מדבריהם, דמאחר דכעין זה היה במשכן כך הוא גדר הדברים, דאף דהחפץ למעלה מ"י ואילו היה נח שם היה חשוב שנה במקום פטור, מ"מ עד כמה שלא נח שם נלמד ממלאכת המשכן דחשוב שהמלאכה נעשית ברשות שמתחתיו, ואולי זהו הדגשת התוסי' דמתחתיו **במקום שמהלך** מקום חיוב הוא (אכן ע"י תוסי' הרא"ש שלא כתב כן אלא דהמקום שמתחתיו מקום חיוב הוא), רק דבעינן שלמעשה תהיה ההנחה למטה מ"י, ועדיין צ"ע בזה.

וע"י תוסי' לקמן דף ק"ב ע"א ד"ה והוציאו (צ"יין הגרע"א לדבריהם) שכתבו "ועוד דמעביר למעלה מ"י

כלמטה וחשוב מונח ברשות הרבים", אשר דבריהם לכאורה דלא כמש"כ בסוגיין, דבסוגיין הניחו דחשוב למעלה מיי אלא דלא חשיב מקום פטור, ואילו מדבריהם שם מבואר דמאי דחייב בלמעלה מיי הוא משום דחשיב כאילו הוא מונח למטה. ולכאורה יוצא דלדבריהם שם לא בעינן שתהא ההנחה למטה מיי, וכדעת היש מברבותא ברשב"א הנ"ל, ועדיין יש לעיין בזה.

פז) ת"ר ד' רשויות לשבת רה"י ורה"ר וכרמלית ומקום פטור- עיי' ירושלמי פ"א ה"א שהובאה ברייתא זו בלשון אחר, ת"ר ד' רשויות לשבת רה"י ורה"ר וכרמלית ומבואות שאינן מפולשין וכו', ולגריסא זו לא נכלל מקום פטור במנין ד' הרשויות.

ואולי יתכן (עכ"פ לכמה שיטות) לבאר דתליא הך מילתא בגדר מקום פטור אי חשיב באמת רשות לעצמו רק שהוא מקום פטור, או דמאחר דלית ליי לא תכונות דרה"ר ולא תכונות דרה"י לא חשיב רשות כלל, ולעיל צידדנו דיתכן דפליגי הראשונים בזה.

שו"ר שדן בשינוי זה שבין הבבלי והירושלמי גבי מקום פטור בחזון יחזקאל, עיי' שכתב דבהאי חילוק גירסאות איכא נפקותא גדולה לדינא- אי מקום פטור הוא בכלל ארבע רשויות ואז יש דין מקום פטור גם בכרמלית או מקום פטור אינו חולק רשות לעצמה ואיתא רק ברה"ר אבל לא בכרמלית. ויסוד לזה,

דהנה כתב הרמב"ם בפ"ד ה"א, וז"ל: הבור שבכרמלית הרי הוא ככרמלית אפילו עמוק מאה אמה אם אין בו ד', עכ"ל, (כך היא הנוסחא הנכונה כמו שכתוב בתשובתו שהשיב לחכמי לונל) ובמ"מ העיר בשם הרשב"א אמאי לא יהיה הבור מקום פטור, וכי יהיה דינו חמור כשהוא בכרמלית מכשהוא ברשות הרבים. וביאר בחזו"י דברי הרמב"ם, דס"ל דמקום פטור אינו חולק רשות לעצמה מדרשאי

לטלטל ממנו בין לרה"ר בין לרה"י ולא הוה כמטלטל מרשות לרשות, וכיון דמקום פטור לא חשוב רשות לעצמה, לכן כדקאי בכרמלית הוא בטיל לגבי האי רשותא להיות כמותה והרי הוא ככרמלית. וכן

מבואר מדברי הר"ן ד"ב ע"ב בדפי הרי"ף שכתב בסוף ד"ה אמר ר"ב ששת ותוספת, וז"ל: ואחרים כתבו דאפילו בדבר המסויים איכא לאוקמא וכגון שאינו רחב ד' וקאי בכרמלית דהוי כרמלית דנהי דאי קאי בכה"ג ברה"ר מקום פטור הוא בכרמלית מצא

מין את מינו וניעור כדאמרין בפ"ק דעירובין (ד"ט), עכ"ל. והרשב"א שהקשה ס"ל דחולק מקום פטור רשות לעצמו ולדידי כשם שחולק רשות לעצמו במקום פטור כך חולק רשות לעצמו בכרמלית, וכן משמע מלשונו בעירובין ד"ק שהקשה על הרמב"ם בזה"ל: גם זה ענין מגומגם הלא מקום פטור הוא מדי רשויות ולמה לא יחולק גם הוא רשות לעצמה ויהיה בור זה מקום פטור וכי יהיה דינו חמור כשהוא

בכרמלית מבור כזה שהוא ברה"ר, עכ"ל.³⁸

ומאידך, מדברי הירושלמי חזינן דחשיב מבי שאינו מפולש כא' מדי הרשויות, ואילו להבבלי לא. וטעם הבבלי מפורש לכאורה בדברי רש"י ד"ה לא עירבו אסורין שכתב, וז"ל בא"ד: והך מילתא (מבואות שאינן מפולשין) לאו מחילוק ד' רשויות היא דבין עירבו בין עירבו רה"י היא והמוציא מתוכו לרה"ר חייב, עכ"ל. ומבואר מדבריו דעל ידי ג' מחיצות חשיב רשות היחיד דאורייתא. וכן דעתו בעירובין

י"א ע"ב ד"ה לזרוק. וזהו דלא כדעת הרמב"ם פ"ז ה"ט שכתב דמבוי הניתר בקורה לא הוי רה"י מן התורה והזורק מתוכו לרה"ר או מרה"ר לתוכו פטור. וכן מבואר גם בשו"ת ר"י מגאש סי' כ"ז, ע"ש. ויש בזה אריכות, ואכמ"ל.

פז) וכרמלית- עיי' שו"ת ר"י מגאש סי' כ"ד שהקשה אמאי לא שאלו בברייתא איזהו כרמלית כמו שהקשו ברה"י ורה"ר, ותירץ, דכיון דתני איזהו רה"י ואיזהו רה"ר פשיטא דמאי דחסר באחד מתנאים אלו ולא הוי לא רה"ר ולא רה"י הוי כרמלית, וגם ידעינן דכל שאין בו דע"ד אינו אלא מקום פטור, דמשמעות "מקום פטור" הוא מקום שאינו גמור, ולכך לא שאלו גם במקום פטור, ע"ש כל דבריו.

פח) ואינו היא רה"י חריץ שהוא עמוק י' ורחב ד' וכן גדר שהוא גבוה י' ורחב ד' זו היא רה"י גמורה- במאי דקאמר דחריץ שהוא עמוק י' ורחב ד' היא רשות היחיד גמורה, עיי' פרמ"ג משב"צ סי' שמי"ה סק"א שנסתפק אי בבור עמוק י' ורחב ד' אמרינן דאורייתא רה"י עולה עד לרקיע, ד"ל דרק בעמוד עולה עד לרקיע משום דאמרין גוד אסיק מחיצות משא"כ בקרקע עולם, או דילמא התם נמי אמרינן על חוד הפנימי גוד אסיק.

ומאי דקאמר גדר שהוא גבוה י' ורחב ד' כוננו בפשטות כמש"כ רש"י דמאי דהוי דע"ד היינו על ראש העמוד, וכן משמע, מדקאמר קודם חריץ ואח"כ אמר "וכן" גבי גדר, ולכאורה אילו הוה מייירי במקום דע"ד המוקף מחיצות י"ט הרי זהו עיקר רשות היחיד ולא היה דבר זה "וכן" דחריץ. אלא דהא גופא צ"ב לכאורה אמאי לא אמרו מתחילה איזו היא רשות היחיד דהוי מקום דע"ד המוקף מחיצות י"ט. שוב

ראיתי שכן העיר באמת בפניי, עיי' שכתב דהא לא איצטריך לאשמעינן דמקום מוקף מחיצות הוי רה"י ולא נקט תנא אלא חריץ ועמוד דאית בהו חידוש מסויים. עיי' סמ"ג לאוין ס"ה דמשמע כן מדבריו שהביא דין עמוד ודין חריץ ושוב כתב דכש"כ היקף מחיצת י' המקיף מקום דע"ד.

ועיי' שו"ע או"ח סי' שמי"ה ס"כ שכתב המחבר, וז"ל: איזה רה"י מקום המוקף מחיצות גבוהים עשרה טפחים ויש בו ד' טפחים על ד' טפחים או יותר וכן חריץ עמוק עשרה ורחב ארבעה על ארבעה וכן תל גבוה עשרה ורחב ארבעה על ארבעה, עכ"ל. ומסדר דבריו היה נראה לכאורה דמאי דפתח במקום המוקף מחיצות, זהו דין רה"י הבסיסי אשר אינו קשור לברייתא דידן, ושוב הביא דיני עמוד וחריץ האמורים בברייתא. אכן יעויין שם בביאור הגר"א שכתב דהא

דמוקף מחיצות פשוט בכמה מקומות ועיקרה בברייתא שם גדר שהוא גבוה י', ודלא כפרש"י שם, ועל הא דהביא דין חריץ כתב דהוא שם, ועל דין עמוד כתב דהוא ממתני דף צ"ט ע"א. ולדברי הגר"א הביא הברייתא דין מקום המוקף מחיצות בגובה ודין מקום מוקף מחיצות בעומק.

והנה כתב הרמב"ם בפ"ד מה"ל שבת ה"א, וז"ל: ואי זו רה"י תל שגבוה עשרה טפחים ורחב ארבעה טפחים על ארבעה טפחים או יתר על כן וכן חריץ שהוא עמוק עשרה ורחב ארבעה על ארבעה או יתר על כן וכן מקום שהוא מוקף ארבע מחיצות גובהו עשרה וביניהן ארבעה על ארבעה וכו' כולן רה"י גמורה הן, עכ"ל. והנה מפשטות לשונו נראה לכאורה שפירש סוגיין כרש"י דעמוד ר"ל המקום שעל העמוד, אלא

שיש מקום עיון בדבריו שהביא קודם דין תל ודין חריץ ורק אח"כ כתב כ"וכן" דמקום שהוא מוקף ד' מחיצות הוא דע"ד הוי רשות היחיד, והרי זהו הרה"י הפשוט והבסיסי, וצ"ב.

והנה בעיקר מאי דחשיב השטח שעל עמוד גבוה י' רשות היחיד נחלקו הראשונים מהו גדרו, דדעת רש"י בכמה וכמה דוכתי (סוכה כ"ה ע"א סוד"ה ושכולות, עירובין ט"ו ע"ב ד"ה גבוה עשרה, עירובין פ"ט ע"א ד"ה כו"ע לא פליגי) מבוארת דהיינו מדין גוד אסיק, דעל ידי זה שפיר חשיב המקום כמוקף מחיצות עשרה. וכן מבואר מדברי הר"ח לקמן דף ז' ע"ב בהא

דבית שאין בתוכו עשרה וקריו משלימו לעשרה דעל

³⁸ והרמב"ם דס"ל לאין מקום פטור רשות צפני עגמו, כתב בחזו"י שפירש צרייתא לידן כדברי היושלי. וקשה לומר כן, דהרמב"ם צפיה"מ הביא צרייתא זו כגירסתו, אלא יותר נראה לפליגי הרמב"ם והרש"א צפירוק נוסח הצרייתא דהבבלי, להרש"א מאי דלמרו ד' רשויות הכונה לקויות ממש לכל אחד מהם הוא הפלא לרשות צפני עגמו, אכן הרמב"ם ס"ל לאין הכונה צמאי דלמרו ד' רשויות אלא לומר לאיכא ד' מקומות אשך לינן שונה אחד מהצירו, ומקום פטור אף דנימא לאינו חולק קם לעגמו להיות רשות, מ"מ הרי במקום זה שונה לינו מצרכמלית ר"י ור"ה.

גגו מותר לטלטל בכלול, וכתב שם הר"ח דכרשות היחיד הוא חשוב דאמרין גוד אסיק מחיצתא, ע"ש. אכן יעויין חידושי רבינו חיים הלוי בהלכות סוכה פ"ד הי"א הוכיח בדברי הרמב"ן לקמן דף צ"ט דלא ס"ל הכי, אלא ס"ל דהא דמבואר בסוכה דף ד' בהיתה למעלה מכי ובנה עמוד גבוה י' ויש בו הכשר סוכה דסבר אביי למימר גוד אסיק מחיצתא א"ל רבא בעינן מחיצות ניכרות וליכא, דאין זה דין מסויים בסוכה אלא כללא הוא בהילכתא דגוד אסיק דלא אמרינן גוד אסיק אלא היכא דאיכא מחיצות ניכרות, אשר ממילא גבי עמוד גבוה עשרה לא שייך לומר דחשיב רשות היחיד משום דחשיב מוקף מחיצות על ידי דין גוד אסיק, וכן כתב שם דהוא גם דעת הרמב"ם (אלא דפליגי אי בכה"ג בעמוד גבוה י' איכא דין דרשות היחיד עולה לרקיע), ע"ש. ומאי דחשיב בכה"ג רשות היחיד אף דאינו מוקף מחיצות, מבואר שם מדברי הגר"ח דהוא משום דמחיצות התחתונות שיש בהם עשרה גודרות את המקום וחשיב על ידי כך רשות היחיד, באופן דמבואר דנהי דבעינן לרשות היחיד מחיצות, מ"מ לא בעינן שיהא המקום מוקף במחיצות אלא שיהיה מובדל על ידי מחיצות, וזה הרי שפיר איכא בעמוד. ופולגת הרמב"ן והרמב"ם אי איכא בעמוד י' דינא דרשות היחיד עולה לשמים, ביאר הגר"ח דנחלקו בדין רשות היחיד עולה עד לרקיע אי תלוי בדין גוד אסיק או דיסוד הדברים הוא דמחיצות התחתונות גודרים את המקום עד לרקיע, ע"ש כל דברי הגר"ח.

ועי' מאירי סוכה דף ד' שמבואר מדבריו ביאור אחר במאי דחשיב כרשות היחיד אף דלא אמרינן גוד אסיק, וז"ל: ויש שואלין בשמועה זו ממה שאמרו במס' שבת בפרק זרק אבן על תל גבוה עשרה שבת חייב מפני שהוא רשות היחיד אלמא לא בעינן מחיצות ניכרות ואין זו שאלה שבזו אי אתה צריך בה לגוד אסיק עד שתצטרך בה למחיצות ניכרות שאין הטעם אלא מפני שכל שגובה עשרה ורחב ארבעה אינו תשמיש של בני רשות הרבים ודינו כרה"י אף בלא מחיצות אבל בסוכה למחיצות אנו צריכים וא"כ הדבר צריך מחיצות ניכרות, עכ"ל. ומבואר מדבריו דליחשב רשות היחיד לא בעינן מחיצות כלל, ודלא כהבנת הגר"ח, אלא בעינן שיהא מובדל מרחק י' טפחים וסגי בהכי ליחשב רשות היחיד. (ויש יעויין דא"כ טרסקל הגבוה י' לכו"ע יחשב רשות היחיד ואף לרבנן דלא אמרינן גוד אסיק, עי' מרכה"מ פ"ד מהל' שבת, בשם הרד"ע, ואכמ"ל.) וגם מדברי התוס' ר"י שם בסוכה ובפסקי ר"י שם מבואר דמאי דחשיב עמוד גבוה י' כרשות היחיד לאו משום גוד אסיק הוא, ע"ש שכתב דבסוכה דבעינן סככה לא מהני אי אין מחיצות ניכרות, דהיכא דליכא מחיצות ניכרות לא אמרינן גוד אסיק, אולם ברשות היחיד אף אי איכא מחיצות ניכרות לא אמרינן בזה גוד אסיק, "אבל גבי שבת להיכן נגביהם" (לשונו בפסקי ר"י ד), אשר מבואר מדבריו דהיכא דליכא קירוי לא שייך כלל לומר גוד אסיק, וע"כ דמאי דחשיב רה"י לאו מטעם גוד אסיק הוא.

וע"פ משנית בדעת הרמב"ם ודעמי' דס"ל דמאי דחשיב עמוד כרשות היחיד לאו מטעם גוד אסיק הוא, מבוארים דברי הרמב"ם, דבאמת תל גבוה י' וחרץ עמוק י' יותר פשוטים הם דחשיבן רשות היחיד, דהא מובדלים הם בעצם מציאותם י' טפחים מרשות הרבים, רק דגם היכא דאינו מובדלים בעצם אלא איכא מחיצת עשרה חשיב נמי רשות היחיד, באופן דמאי דמקום המוקף במחיצת עשרה חשוב רשות היחיד יתכן דהוי חידוש יותר גדול ממאי דתל גבוה י' וחרץ עמוק י' חשיבן רשות היחיד, וכמשנית. ואף לדברי הגר"ח דמאי דחשיב עמוד רשות היחיד הוא משום מחיצות שמתחתיו, עדיין נראה דמקום המוקף מחיצת י' חידוש יותר גדול הוא, דסו"ס יסוד הדין הוא שיהא מובדל (על ידי מחיצה), ולעולם עמוד וחרץ יותר מובדלים ממקום השווה המוקף מחיצות י', ומבוארים דברי הרמב"ם.

פט) ואינו היא רה"י סרטיא ופלטיא גדולה ומבואות מפולשין- ועי' פרש"י דסרטיא ר"ל מסילה שהולכין בה מעיר לעיר, ופלטיא ר"ל רחבה של עיר ששם מתקבצין לסחורה. והנה מאי דהזכיר רש"י ט"ז אמה דווקא במבואות מפולשים, נראה פשוט לכאורה דהיינו משום דמסילה מעיר לעיר ומקום השוק ברחבה של עיר פשיטא דהוי ט"ז אמות. אלא שיש לעיין לכאורה אמאי לא הזכיר כאן מאי דבעינן לרשות הרבים ששים ריבוא דנחלקו בזה הראשונים אי בעינן ששים ריבוא ודעת רש"י דבעינן. ובעירובין דף ו' ע"א ד"ה רשות הרבים כתב דרשות הרבים רוחב ט"ז אמה ועיר שמצויין בה ששים ריבוא ואין בה חומה או רה"י שלה מכוון משער לשער שיהא מפולש דומה לדגלי מדבר, עכ"ל, וכ"ה ברא"ש, אשר בזה שפיר מובא תנאי דששים ריבוא. ויעויין חידושי הרמב"ן עירובין נ"ט ע"א שהקשה באמת על דברי רש"י דבעינן ס' ריבוא, וז"ל: ומ"מ אנו תמהים א"כ בתחילת מסכת שבת ששנו בברייתא ארבע רשויות לשבת האיך לא אמרו סרטיא ופלטיא גדולה ומבואות המפולשות זהו רה"י גמורה והוא שיעברו שם ס' ריבוא א"י ליתני בכרמלית ים ובקעה ואסתוונת ומקום שאין בו ששים ריבוא, עכ"ל. ועי' ביאור הלכה ס"י שמ"ה ס"ז ד"ה שאין שהארץ בפלוגתת הראשונים אי בעינן ס' ריבוא, והביא בשם כמה ראשונים (ריטב"א עירובין נ"ט, ריא"ז בשלטי גיבורים שם) דאף לדעת רש"י לא בעינן בפועל ס' ריבוא, אלא שיהא מקום פתוח שעוברים שם הרבה אנשים ושייך שיהיה ס' ריבוא, ולדברים לא יקשה קושיית הרמב"ן, דבאמת בהני דוכתי מאחר דפתוחים הם לרבים ודרך רבים לבוא לשם שפיר יתכן שיהיה ס' ריבוא ושוב חשיבן רה"י אף בזמן שלא עברו שם ס' ריבוא, ע"ש כל אריכות הדברים. ובה יתכן דאתי שפיר נמי מאי דלא הזכיר רש"י בסוגיין ס' ריבוא, דלמעשה לא בעינן בפועל ס' ריבוא. ודך רה"י שמכוון משער לשער שכתבו רש"י והרא"ש הנ"ל בעירובין, היינו לכאורה פלטיא, ומבואר מדבריו דלדך מילתא דפלטיא שיהא מועיל אף בעיר שיש בה חומה בעינן שיהא מפולש, ולפ"ז אמאי דאיתא במבואות מפולשין, דך "מפולשין ע"כ דעולה גם אפלטא, וכ"כ הרא"ה, הובאו דבריו בחידושים המיוחסים להר"ן, ע"ש.

אכן יעויין במאירי בסוגיין שכתב, וז"ל: ופלטיא היא רחבה שמתקבצין בה לסחורה אע"פ שאינה מפולשת ואפילו דלתות מדינה נעולות בלילה הואיל ואין לאותה פלטיא בפרט דלתות וכו' אע"פ שכלל המדינה יש בה דלתות נעולות בלילה אין הפלטיא שבתוכה נכללת בהכשר העיר וכו' וכן כתבו גדולי הצרפתים וגדולי הדור מסכימים בה ויש חולקים, עכ"ל. הרי להדיא בדבריו דהא דאיתא במבואות מפולשין היינו דווקא גבי מבואות אבל פלטיא לא בעי מפולשות. וכן מבואר בעבודת הקדש להרשב"א ריש שער ג', דרחבה שמתקבצין שם בנ"א לסחורה הוי רה"י אע"פ שדלתות מדינה ננעלות בלילה וזו פלטיא שאמרו. וכ"ה בראב"ה הלכות עירובין ס' שע"ט, "סרטיא היינו דרך שבני אדם הולכים בה מעיר לעיר ופלטיא היינו רחוב העיר שהיא גדולה ומצויין שם בני אדם עומדים ויושבים בשוק ונראה לי אפי' אינה מפולשת משער לשער משער צדדים ומבואות מפולשים היינו שמפולשות משער לשער ורוחב ט"ז אמות".

צ) רש"י ד"ה המפולשין- משני ראשיהן לפלטיא- מבואר בפשטות מדבריו דווקא אם הם מפולשין מפלטיא לפלטיא הוא דחשיב כרשות הרבים. ואפשר דהיינו משום דבעינן נמי ששים ריבוא ואף דאיכא במבואות ט"ז אמה מ"מ ליכא ששים ריבוא, אשר משו"ה בעינן שיהיו מפולשין מפלטיא לפלטיא שיש בהם שפיר ששים ריבוא וחשיב שפיר על ידי כך רשות הרבים. אלא דדוחק קצת לפרש כן בדבריו, שלא הזכיר בפירושו בסוגיין ששים ריבוא כלל. ועי' חידושי הר"מ קזיס שכתב דלא בא רש"י לאפוקי אלא אם ראשיהם מפולשים לאשפה שזה מקום שאי אפשר לרבים לילך שם, אבל ודאי אם מפולשים הם

למקום הילוך אף שאינם מפולשים מפלטיא לפלטיא שפיר חשיבן רשות הרבים.³⁹

צא) תוד"ה ארבע רשויות לשבת - וי"ל דההיא רה"י גמור אלא לענין דאין מטלטלין בו אלא בד"א עשאוה ככרמלית והרי כבר שנה רה"י וכרמלית ולהכי נמי לא תני חצר שלא עירבו - מבואר מדברים דרשות שנתנו עליו דין ב' רשויות, האי דאורייתא והאי דרבנן, אין צורך למנותו כיון דהווכרו כבר ב' הרשויות. אכן יעויין תוס' עירובין ס"ז ע"ב ד"ה ומאי שכתבו בשם ר"ת דמותר לטלטל מקרפף יתר מבי' סאה לשאר כרמלית וכן להיפך, והביא ראייה לזה מהא דתניא ד' רשויות לשבת ואם היה אסור לטלטל משאר כרמלית לקרפף יותר מבי' סאה הרי משכחת לה חמישה. וההא אף אילו היה חייב הרי היה זה משום דלבד דין כרמלית יש לזה דין רשות היחיד, ומורכב הוא מבי' שמוט רשויות אשר לפי דברי התוס' בסוגיין לא היה צריך למנות ד"ז בהדי רשויות, ומבואר דדעת ר"ת הוא דלא כדעת התוס' בסוגיין, אלא ס"ל דכל שאין דינו לגמרי כא' מן הרשויות הו"ל למנותו בהדי רשויות. ולדברי ר"ת צ"ב לכאורה מחצר שלא עירבו דהוי ככרמלית דאסור לטלטל בתוכו, אמנם לא לגמרי ככרמלית, דהא אסור לטלטל ממנו לכרמלית, ומאחר דאינו כרשות א' לגמרי הו"ל למנותו בהדי רשויות.

וי"ל בזה ע"פ משי"כ רש"י בד"ה לא עירבו אסורין, וז"ל: מפני שהבית מיוחדת לבעליה והחצר רשות לכלן ונמצא מוציא מרשות לרשות אע"פ ששתיהן רה"י לעשות סייג לתורה להרחיק שלא יוציא מרשות היחיד לרה"י והך מילתא לאו מחילוק ד' רשויות היא דבין עירבו בין לא עירבו רה"י היא והמוציא מתוכו לרה"י חייב, עכ"ל. ונראה מדבריו דמאי דאסור לטלטל לחצר לאו משום דחשיב ככרמלית הוא אלא לעולם רשות היחיד הוא ומ"מ משום סייג גזרו שיחשב ד"ז כמוציא מרשות לרשות, ולעולם רשות היחיד הוא ותו לא, ועפ"ז לא יקשה כלל מזה על שיטת ר"ת. ומדברי התוס' בסוגיין מבואר דלא כזה, אלא דנתנו לזה דין כרמלית, אשר ממילא שפיר הוכיחו מזה כדבריהם.

ולכאורה יש לעיין בדברי ר"ת מיני' ובי' דלדידי' דאילו הוה אמרינן דאינו ככרמלית לגמרי היה לו לימנות כרשות בפני עצמו אשר מזה הכריח דמותר להוציא מקרפף לכרמלית, יקשה לכאורה ממאי דאסור לטלטל בתוך הקרפף, אשר זהו ככרמלית, אך אינו ככרמלית לגמרי דהא אי הוציא מן הקרפף לרשות הרבים חייב, הרי דהוא כרשות היחיד דהא בכה"ג אילו היה כרמלית היה פטור. שו"ר שהעיר כזה בברכת אברהם, ע"ש שצידד לומר לדעת ר"ת דאם אך במעשה אינו שונה משאר כרמלית לא הוה חשיב לה בברייתא כרשות בפני עצמה, ולהוציא מקרפף לרשות הרבים הרי אסור אף אי לא הוי רק כרמלית, ונהי דאילו עשה כן היה חייב, מ"מ במעשה אין נפ"מ בינו לבין כרמלית גמור, וצ"ע בזה.

צב) רש"י ד"ה אדם עומד על האסקופה נוטל מעני העומד בחוף ונותן לו כו' - וזה מקום פטור שהוזכר למעלה שאינו חשוב רשות לעצמו לפי שאינו רחב ד' וכו' ובטל אצל רה"י ואצל רה"ר - מבואר מדבריו דגדר מקום פטור הוא דאינו חשוב רשות לעצמו אלא בטל לרשות האחרת, ולכך, למשל, אם מוציא מרשות היחיד למקום פטור חשוב מקום הפטור כרשות היחיד, ואילו מוציא ממנו לרשות הרבים בטל הוא לרשות הרבים וחשוב הוא כרשות הרבים. ולפי"ז כיון דסו"ס אית ל' שם רשות על ידי שבטל לרשות האחר יתכן דשפיר מנו אותו בד' הרשויות, דהא סו"ס

יש עליו שם רשות רק שאינו רשות לעצמו אלא בטל הוא אצל רה"י ורה"ר.

צג) תוד"ה יתר על כן א"ר יהודה - ואע"ג דבפ"ק דעירובין אמתני' דהרחב מ"י אמות ימעט משמע דלכל היותר לא התיר רבי יהודה אלא עד י"ג אמה ושליש היינו מדרבנן אבל מדאורייתא אפי' ברוחב י"ו אמות מטלטלין דאית ל' ב' מחיצות דאורייתא וכו' - ע"י גליוהש"ס להגרע"א שהקשה, וז"ל: ולא זכיתי להבין הא מה דקתני ונותן לחי וכו' ונושא ונותן היינו אף מדרבנן דמדאורייתא לא צריך לחי דהא קסבר ב' מחיצות דאורייתא, עכ"ל. וע"י שפ"א בסוגיין שכתב ליישב קושיותו דביאור דברי התוס' דידן הוא ע"פ מה שכתבו בפ"ק דעירובין דלעולם אף ר' יהודה מיירי ב"ג ושליש אמה, משום דמדרבנן לא שריא אלא בהכי, אלא דר' יהודה מיירי אף ברשות הרבים גמור, וכמו שכתבו התם, דהיכא דרשות הרבים עובר דרך מבוי קצרה דין המבוי כדין רשות הרבים דאורייתא, אשר ממילא אתיין דברי התוס' שפיר, דמצד אחד מוכח דס"ל לר' יהודה דסגי בשתי מחיצות לעשותו רשות היחיד דאורייתא, ובלאו הכי לא הוי מהני דהא מדאורייתא רשות הרבים הוא, דהא אף דאין ליד המבוי ט"ז אמה מ"מ הרי הוא רשות הרבים דאורייתא משום דרשות הרבים עובר דרכו, אלא דמ"מ מאחר דמדרבנן לא הויא אף לר' יהודה רשות היחיד אלא עד י"ג אמה ושליש, לזה ע"כ דבעינן למימר דמיירי בהכי, וזהו שכתבו התוס' "ושם פירשתי".⁴⁰

ואמאי שתירצו התוס' בריש דבריהם ב' תירוצים אמאי לא מייתנין ממתני' דעירובין, דהוה אמרינן דמיירי התם בצורת הפתח וס"ל דג' מחיצות הוי רה"י דאורייתא (ויהיה זה בר"י אבל רבנן ס"ל דבכה"ג לא מהני) או דמיירי דאין הרבים נכנסים לשם (ופלגי רבנן), ראיתי שתמה בחידושי וביאורי ר' ארי' לייב, דא"כ אדרבה, מדבאו לומר בסוגיין דבא איזו זו לאפוקי הו"ל לגמ' להביא דין זה, דיותר חידוש לאפוקי מהני.

ו' ע"ב

צד) תוד"ה ואמאי קרי ל' גמורה כו' מהו דתימא - אומר ר"י דלשון גמורה אדרבא איכא מסתברא זו היא רשות היחיד גמורה אבל זו אינה רה"י גמורה אבל היא רה"י קצת רש"י יישיבה בדוחק - והנה לרש"י לשיטתו לא היה שייך ד"ז שכתבו התוס' דאינה רשות היחיד גמורה אלא רה"י קצת, דזה אינו אלא לשיטת התוס' שכתבו לעיל דחצר של רבים הוא כשלא עירבו יש לו דין של רה"י וגם דין של כרמלית, הרי דבכה"ג חשוב שאינו רשות היחיד גמור אלא נתנו עליו גם דין כרמלית. אכן לרש"י לשיטתו שכתב לעיל דגדרא דמלתא היכא דלא עירבו הוא דהוי רשות היחיד גמורה רק שגזרו לטלטל בתוכו, לדידי' לא היה שייך בכלל לומר דזו היא רשות היחיד שאינה גמורה, דהרי הוי גמורה ממש, והוכרח לפרש לישנא דגמורה ואינה גמורה בסוגיין כמו שפירש.

צה) רש"י ד"ה קמ"ל גמורה - וכן גדר דאמרינן מדי' צדדין גוד אסיק פני המחיצה על ראשו ונמצא ראשו מוקף מדי' צדדין וחללו ד' וכו' - ממה שכתב "וחללו ד"י" משמע לכאורה דלא נחשב מקום המחיצות כחלק מהדי' על ד', אשר על כן בעינן דווקא שיהא בחללו ד', וכן דקדק מדברי רש"י בב"ח ריש סי' שמ"ה, והוא דלא כמש"כ התוס' לקמן דף ח' ע"א ד"ה רחבה ששה דעובי המחיצות מצטרפין למקום ד'.

⁴⁰ ובהידוקי וביאורי רבי אריה לייב תמה ע"ז דהא לפי דבריו אין כאן קושי' כלל ממשנה קמא דעירובין דהא התם איידי לענין טלטול דבעינן ד' מחילות ויש פירלה של יתר על י"ג וכדומה לאמרינן דהוי פרוז ואינו פתח, ומה שייכות הוא לכאן הא הכל מהני הב' מחילות צלדדים והם מחילות שלמות ומה איכפת לי מה שיש בצמלע.

³⁹ ויש לעיין אי שייך לומר כיון דהמקום בחפלא מצוי לכל החצרות הנפתחין לו, אף שעובדים שם רבים ורחב הוא ט"ז אמה עדיין יתקבץ רה"י כיון מצוי, אשך מש"ה בעינן שיהא מפולג מצ' לדדי לרשות הרבים, אשך זה משוהו רה"ר, וז"ע בזה.

אכן יעויין בט"ז סי' שמ"ה סק"ב שדחה הראיה מדברי רש"י, שלכך כתב רש"י דאמרין דאסיק "פני" המחיצה, דהיינו חודו החיצון, אשר ממילא כל עובי המחיצות הוא בכלל החלל, ולראיה על כך, התוסי' לקמן דף ח' הביאו דשיטתם הוא כדברי רש"י, הרי דלא פליג רש"י על דבריהם. ודעת הר"ח לקמן דף ח' דבאמת לא נחשב עובי המחיצות בכלל הד' על ד', וסברתו לכאורה, דעד כמה שנחשב מחיצה לא שייך ליחשב הרשות עצמו.

ובגוף דברי רש"י שכתב דבאלו הוי רשות היחיד גמור דמוקף מד' צדדין, והעיר מו"ר זצ"ל דהא בכמה דוכתי מוכח דסגי בגי מחיצות, וכן ס"ל לרש"י בעירובין דף י"ב ע"ב דבג' מחיצות נעשה רה"י, ואף דלדעת הרמב"ם בעינן ד' מחיצות, מ"מ רש"י לא ס"ל הכי והרמב"ם דעת יחיד הוא בזה. וחדש מו"ר זצ"ל, דשם רשות היחיד משכחת לה ב' אופנים, הא' על ידי מחיצות ממש, אשר בזה נחלקו ר' יהודה ורבנן אי בעינן ב' מחיצות או ג' מחיצות, והב', אף דאין מחיצות ממש, מ"מ אם חל על המקום שם מקום מוקף מחיצות חל בו שם רה"י, ולזה בעינן שיהא מוקף מד' צדדים, וכמו כדביאר לקמן.

והנה כתב רש"י בד"ה אינו צריך בטעמא דרבנן דפליגי אדר"י וס"ל דלא אתו רבים ומבטלי מחיצתא, וז"ל: אבל הילוך דרבים לבין הפסים לא הוי רה"י הואיל ואיכא שם ד' מחיצות, עכ"ל, והוא מסוגני דעירובין כ"ב ע"א, ואף הכא צ"ב כנ"ל דהא לרבנן סגי בגי מחיצות להחשיב המקום רה"י. וביאר הדברים הוא כנ"ל, דכל מאי דסגי בגי מחיצות הוא במחיצות ממש מצד עצמם, משא"כ בפסי ביראות דלא הוי מחיצות ממש ולא מהני מדין המחיצות עצמן, אלא על ידי הך דינא דבד' הדיומדין חשוב המקום כמוקף מחיצות ולכך הוי רה"י, בזה בעינן באמת ד' מחיצות בכדי שיחשב מוקף מחיצות. אך במחיצות ממש לא בעינן דיחשב "מוקף" מחיצות, אלא עצם מאי דאיכא מחיצות עושהו לרשות היחיד. ופלגותא דר"י ורבנן אי אתו רבים ומבטלי מחיצה זהו דווקא דמאי דחשיבן לי כמוקף מחיצות, דסברת ר' יהודה הוא דאם אך בקעי ב' רבים אי אפשר לחושבו מוקף מחיצות, אבל היכא דאיכא מחיצות ממש לכ"ע ליתא לדבר זה דאתו רבים מבטלי מחיצות.

ובדין גוד אסיק נראה גדרו לדעת רש"י לא דהויין מחיצות ממש, אלא דעל ידי דינא דגוד אסיק חשוב מוקף מחיצות, אשר לזה שפיר כתב דבעינן ד' צדדין. ובהכי מתיישבת ראיית הגר"ח בספרו בדעת הרמב"ם דלדין רשות היחיד עולה עד לרקיע לא בעינן לדין גוד אסיק מתל המתלקט, דהרי בתל המתלקט ליכא חפצא דמחיצה אחת שנימא ב' גוד אסיק, ולדברי רש"י לכאורה צ"ב דלדידי' שפיר בעינן לדין גוד אסיק בכדי שיחשב כלל לרה"י, וא"כ האיך מהני בתל המתלקט. ולמשנ"ת י"ל דדין גוד אסיק אינו חלות בגוף המחיצה אלא בהמקום דחשוב מוקף מחיצות על ידי דינא דגוד אסיק, וזה שפיר שייך אף בתל המתלקט.

ועדיין יקשה לכאורה מבור, דמדברי רש"י מבואר דאף בבור בעינן ד' מחיצות אף דהויין מחיצות ממש, וצ"ב. וחדש מו"ר זצ"ל בדעת רש"י, דאף דתוך הבור יש כותל ממש, מ"מ אין על זה תורת מחיצה מצד עצמה, דשם מחיצה הוא דווקא במחיצה המבדלת משני עבריה, אבל כותל הבור אינו מבדיל בית תוך הבור לחוצה לה אלא דהבור מובדל מן הרשות על ידי העומד והוי כמו עמוד שאין על גבו מחיצה אלא שהוא מובדל מהרשות על ידי הגובה וזהו גידוד. ומעתה שפיר כתב רש"י דבבור בעינן ד' מחיצות דהא לא שייך למיתא עלה מדין מחיצות ממש, וכנ"ל, רק מדין שמוקף מחיצות, ובה שפיר בעינן ד' ולא סגי בפחות, וכמשנ"ת, כל זה מדברי מו"ר זצ"ל, עי' חבורות ס"ז, ודוק.

צו) אמר אביי לא קשיא כאן בזמן שישאל שרויין במדבר כאן בזמן הזה- עי' פי' רש"י דכשהו ישראל שרויין במדבר היה רשות הרבים, ובזמן הזה אינו מקום הילוך לרבים דהולכי מדברות לא שכיחי. אכן

יעויין ברמב"ם פי"ד מהל' שבת ה"א שכתב, וז"ל: איזו היא רשות הרבים מדברות ויערים ושווקין ודרכים המפולשין להן וכו', עכ"ל, וכבר תמה במ"מ דלא היה לו להרמב"ם להזכיר מדברות סתם. ובכס"מ הביא בשם רבינו אברהם בן הרמב"ם דפירש הרמב"ם סוגיין דלא כפירושו של רש"י, "בזמן שישאל חונים במדבר והיו מחנותיהם סדורים בו היה לגבן כמו בקעה ושדה ומאי דדמי להו ובזמן הזה שאין ישראל דרים בו אלא כל מי שירצה הולך ועובר בתוכו הוא רה"י וטעמא דמסתברא הוא, עכ"ל.

ועי' חת"ס שהקשה על דבריו מהא דאיתא לקמן דף צ"ו ע"ב ויצו משה ויעבירו קול במחנה משה היכן הוה יתיב במחנה לוי ומחנה לוי רה"י הואי וכו', הרי דשפיר הוה חשיב רה"י בזמן שהיו ישראל במדבר, והוא לכאורה דלא כדברי הרמב"ם לפי פירושו של רבינו אברהם. וכתב בחת"ס ע"פ משי"כ רבינו אברהם בן הרמב"ם דמאי דלא היה כרה"י בזמן שהיו ישראל במדבר הוא משום שהיו מחנותיהם סדורים, וזה הרי לא היה אלא משנה שניה, אבל בשעת נדבת המשכן שעדיין לא היו סדורים שפיר הוה חשיב רה"י.

אכן אכתי צ"ב ממתני' דריש הזורק דבהיו שניהם בדיוטא אחת המושיט חייב שכך היתה עבודת הלוים, והרי בזמן עבודת הלוים היו כבר מסודרים לפי מחנות. וכן יקשה ממאי דאיתא בש"ס לעיל ה' ע"א המעביר חפץ ד' אמות ברה"י מקורה פטור לפי שאינו דומה לדגלי מדבר, הרי דבזמן דגלי מדבר שפיר חשיב רה"י. וכזה איתא גם בעירובין כ"ב ע"ב מעלות ומורדות שבארץ ישראל אין חייבם עליהם משום רה"י שאינם כדגלי מדבר.

ובדברי יחזקאל סי' ה' אות כ"ג ד"ה וחכם אחד כתב דדווקא בשעה שהיו שרויים באהליהם הוא שהיה חשוב המדבר ככרמלית, אבל בשעת נסיעתם הוה חשיב רשות הרבים אפי' לדגלי מדבר.

ועי' לעיל אות א' שהבאנו דעת הר"י מלונגל והמאירי דדווקא מחנה לוי היה חשוב רשות הרבים משום דכל ישראל היו באים לשם, אבל המחנות של כל שבת ושבת לא היו חשובים רשות הרבים. ולדבריהם אתיין שפיר הני דוכתי דלעיל, דכולם היו במחנה לוי דהוי שפיר רשות הרבים, אבל שאר המחנות לא היו רשות הרבים ודווקא בזמן הזה הוא דהוי כל המדבר רשות הרבים לדעת הרמב"ם.

והנה איתא לקמן דף צ"ו ע"ב, אמר רב יהודה אמר שמואל מקושש מעביר ד' אמות ברה"י הוי. ולדברי המאירי והר"י מלונגל צ"ל לכאורה דהיה זה במחנה לוי, דדווקא התם הוא דהיה רה"י. והנה מצינו חילוקי דיעות מתי היה המקושש עצים, דבספרי זוטא פרשת שלח איתא דהיה זה בשנה הראשונה בכ"א לחודש השני, אשר לפ"ז אתי שפיר, ועל דרך החת"ס, דהא בשנה הראשונה אכתי הוה חשיב המדבר כרשות הרבים, וכנ"ל. אלא דבתוס' ב"ב קי"ט ע"ב ד"ה אפילו כתבו דמעשה דמקושש היה אחר מעשה המרגלים, אשר זה היה אחר סידור הדגלים, ויקשה כנ"ל הרי לא היה אז המדבר לדעת הרמב"ם כרה"י. אך יעויין בביאור הלכה סי' שמ"ה ס"ז ד"ה שאין בסוף דבריו שכתב דמעשה דמקושש היה רחוק מן המחנה, דהא כתיב וימצאו, ולפי דבריו אתי שפיר, דדווקא במחנות עצמן הוא דלא היה רשות הרבים, וכביאור רבינו אברהם בן הרמב"ם, אבל רחוק מן המחנה שפיר יתכן דהיה רשות הרבים. ומעתה תו לא בעינן למימר אף לדעת הר"י מלונגל והמאירי דהיה מעשה דמקושש דווקא במחנה לוי.

והנה כל זה על פי דרכו של רבינו אברהם בן הרמב"ם בביאור דברי הרמב"ם, אך יעויין פרי מגדים משב"ז סוסי' שמ"ה וישועות יעקב ש' שמ"ה סק"ד שכתבו טעם אחר בזה, והוא על פי דברי התוס' בחולין דף פ"ח ע"ב ד"ה אלא שכתבו דבזמן שהיו ישראל במדבר היה מצמיח להם, ומהאי טעמא הוא דלא היה רשות הרבים. ולדבריהם לכאורה מוכרחים לומר דבמחנה לוי לא צמח להם, דהא מבואר להדיא דהוי רשות

הרבים, וכבר העיר כן בישועי. וכן יקשה ממקושש למאי דאמרו דמעביר ד' אמות ברה"ר היה.

ועיי אה"ח הק' במדבר ט"ו, ל"ב שביאר דברי הרמב"ם באופן אחר, דלעולם בין בזמן שהיו במדבר בין בזה"ל חשיב מדבר רשות הרבים, ומה שאמרו כאן בזמן שהיו ישראל במדבר, ר"ל דתנא שהזכיר מדבר מיירי באותו הזמן שהיו ישראל במדבר, ותנא דידן שלא הזכיר מדבר היינו משום שדיבר בזמן הזה דלא שכיחי הולכי מדברות ואין הדבר מצוי, ולכך לא חש להזכירו.

והנה איך שיהיה, חזינו מח' יסודי דרש"י ודעמי והרמב"ם אי בזמן הזה הוי מדבר רה"ר או כרמלית, והיינו, דלדעת הרמב"ם ליחשב רשות הרבים לא בענין שיהיו מצויין שם רבים, אלא גדר הוא בעצם החפצא דהמקום דבעינן מקום דמצד המקום שייך שיהיו שם רבים, אשר ממילא לדידי שפיר חשבינן למדבר כרשות הרבים בזמן הזה. אכן לדעת רש"י ודעמי גדר רשות הרבים הוא מקום שהולכים שם רבים, אשר ממילא לא שייך לדון על מדבר בזמן הזה כרשות הרבים, ורק מדבר הוא דשייך לומר כן.

צו) תוד"ה כאן בזמן שישראל שרויין במדבר- משמע קצת דאינה ר"ה אלא א"כ מצויין שם ששים רבוא כמו במדבר- עיי שו"ע סי' שמ"ה ס"ז דאיתא, וז"ל: וי"א שכל שאין ס' ריבוא עוברים בו בכל יום אינו רה"ר, עכ"ל, הרי דלמאי דבעינן ס' ריבוא, בעינן ס' ריבוא בכל יום. ובמשנ"ב שם סקכ"ד כתב "חפשי בכל הראשונים העומדים בשיטה זו ולא נזכר בדבריהם תנאי זה דבעינן שיעברו בכל יום ס' ריבוא". והנה יעויין חידושי הרמב"ן לקמן דף נ"ז ע"א שכתב, וז"ל: ובספר התרומה אמר שעכשיו במקומות הללו אין בהם רה"ר גמורה כו' מפני שאין עוברים בהם ס' ריבוא בכל יום, עכ"ל, הרי מבואר מדברי ספר התרומה דלמאי דבעינן ס' ריבוא בעינן שעברו בו ס' ריבוא בכל יום. ועיי עוד חידושי הריטב"א עירובין נ"ט שכתב, וז"ל: ועוד ק"ל לישנא דמתני דקרי לה עיר של יחיד דמשמע שרחובותיה ושוקיה הם שלו ואינם מסורים לכל וכל כהאי גוונא אפילו יש בה רשות הרבים כדעת רש"י היינו ס' רבוא בוקעים שם בכל יום אין בה משום רשות הרבים וכו', עכ"ל, הרי להדיא שלמד, ואף בשיטת רש"י, דבעינן ס' רבוא בכל יום.

ועיי חידושי המיוחסים להר"ן שכתב בשם הרא"ה דאע"ג דלא הוי רה"ר א"כ יש בה ס' ריבוא, מ"מ לא בעינן ס' ריבוא אלא שיש כאן דרך לס' ריבוא, ולדבריו הוי ה"ס ריבוא הגדרה בחפצא דהמקום ולא בעינן לרשות הרבים רבים בפועל. ואילו לשיטת רש"י בעינן רבים, אבל למשנ"ת לעיל לא בעינן רבים בכל יום אלא שיהיה שייך שיעברו שם רבים. ומדברי הרמב"ם שלא הזכיר ס' ריבוא ואדרבה, ס"ל דבזה"ל הוי מדבר רה"ר, מבואר דרשות הרבים גדר הוא רק בחפצא דהמקום, והרי זה מתאים גם אם דבריו גבי רשות היחיד דהיסוד אינו מחיצות אלא שיהיה חלוק מהמקום י' טפחים, עיי גם דבריו בפי"ה דמבואר כן.

צח) תוד"ה הא קמ"ל כרב וכו'- מכאן מדקדק ר"י דלא קתני איסי אינו חייב על אחת מהן אלא אסקילה אבל חטאת חייב על כולם וכו'- מבוארת דעת הר"י דרק לענין סקילה הוא דאמרינן דאינו חייב על א' מהן, וכ"ה גם בראשונים בסוגיין. אכן יעויין ספר הישר לר"ת חלק החידושים סי' קפ"ט שכתב דלאיסי בן יהודה אינו חייב על אחת מהן כרת וסקילה, הרי דאף לענין כרת נאמרו דבריו, רק לא לענין חטאת. והדברים תמיהים לכאורה, כאשר תמה כבר בחידושי הר"ן, דאי ליכא כרת האיך איכא חטאת, הרי נקטינן דכל שחייב על זדונו כרת חייב על שגגתו חטאת, וע"כ דאין על פטור אלא מסקילה, וכ"ה ברמב"ן, עיי. והנה בפשטות גדר הך מילתא דכל שחייב על זדונו כרת חייב על שגגתו חטאת הוא דיסוד חטאת חטאת בא עבור השגגה בדבר שחייב על זדונו כרת, אשר זהו שותמו דבלא חטאת כרת במזיד לא שייך חטאת בשוגג. אכן נראה ד"ל בדעת ר"ת, ראשית, דבהא דכל שזדונו כרת שגגתו חטאת אין

חיוב הכרת מהוה סיבה לחיוב החטאת אלא סימן הוא, כלומר, דבדבר שזדונו כרת ידעינן שבא על שגגתו חטאת. ולפ"י נראה דס"ל לר"ת דלעולם לא בעינן בזה לעצם החפצא דהכרת במזיד בכדי שיתחייב בשוגג חטאת, דאילו יצוייר שיהיה חלק מכלל האיסור שנאמר בו כרת, אף שאין בו כרת יתכן דאית ל' הך דינא דבא על שגגתו חטאת. וגדר הדבר, דבעצם הרי על מלאכת שבת נאמר כרת, וכלל מלאכות שבת הם לעולם מ' חסר אחת, וכמו שנלמד ממשכן או מדכתוב בתורה מלאכה ל"ט פעמים, עיי סוגי' דלקמן דף מ"ט ע"ב, וממילא אף שנלמד מהילכתא דעל אחת מהם ליכא סקילה וכתב, מ"מ הרי הוא עדיין מכלל המלאכות שנאמר בהו כרת, ואף דלא נאמר בו כרת בפועל אכתי יתכן דאית ב' הך דינא דשגגתו חטאת. כן נראה לכאורה בדעת רבינו תם. והני ראשונים שהקשו על דבר זה היינו משום דס"ל דעד כמה דליכא כרת בפועל על המזיד לא שייך חיוב חטאת על השוגג, דלא גילתה התורה דאיכא חיוב חטאת אלא במאי דאיכא על המזיד חיוב כרת. ויש להוסיף בזה, דיתכן דהא דכל שזדונו כרת שגגתו חטאת אינו סתם סימן בעלמא אלא סיבה הוא, ומצאתי שכתב כן בחידושי ר' ארי' לייב ח"ב סי' נ"ו, עיי' שכתב "דיסוד הדין דכל דבר שחייבין על זדונו כרת חייבין על שגגתו חטאת אינו רק כלל בעלמא דעל עבירה זו שזדונה כרת יש בשגגתה חטאת, אלא חיוב חטאת הוא באמת במקום הכרת עצמו, וכך הוא דינו של חיוב כרת שבזדונו כרת ובשוגג חייב במקומו חטאת ולו יצוייר שלא יהא עליו חיוב כרת מאיזה טעם שהוא לא היה מתחייב חטאת כלל", עיי' לשון רש"י לקמן דף ס"ט ע"א ד"ה כיון ששגג בכרת דעיקר הקרבן על הכרת בא. ולפ"י פשוט דלא שייכי דברי רבינו תם כלל, דעד כמה דלמעשה ליכא חיוב כרת לא שייך כלל מצואות דחיוב חטאת.

ודעת הר"ח לקמן דף צ"ו ע"ב היא דלאיסי בן יהודה אינו חייב בשבת אלא ל"ח חטאות, שיש א' שהוא פטור עליה, וטעמו מבואר דמאחר דליכא כרת וכפשטות לישנא דסוגיין, שוב ממילא ליכא חטאת, דכל שזדונו כרת שגגתו חטאת. אלא דצ"ב לדבריו כקושיות התוס', ועוד, דלדבריו לכאורה צ"ב מהו המשמעות דמלאכות שבת מ' חסר אחת, הרי אין דבר זה נוגע לא לסקילה, לא לכרת ולא לחטאת.

ונראה ד"ל בזה ע"פ דקדוק לשון הר"ח שכתב בדין איסי בן יהודה לגבי חטאת דאי עביד כולוהו בהעלם אחד ליכא אלא ל"ח חטאות ולא ל"ט. ולכאורה צ"ב אמאי הוצרך לומר דמייירי בכה"ג וליכא ל"ט אלא ל"ח, הרי אי נאמרה היילכתא בחד מהם דלית ב' כרת וחטאת, שוב לית ב' כרת וחטאת אף שלא עשה אלא אותה המלאכה, וכדמוכח גבי מיתה שם דמייירי בפשטות שלא עשה המקושש אלא מלאכה אחת ונאמר דעל מלאכה אחת ליכא מיתה. והנראה לכאורה מזה, דאה"כ גבי מיתה דליכא נפ"מ במאי דנימא דאינו חייב ל"ח ולא ל"ט, דהא סו"ס אינו מת אלא פעם א', וע"כ דנאמרה ההילכתא אף שלא עשה אלא אותה המלאכה, אכן לגבי כרת וחטאת, דיסוד דינא דחטאת הוא דהוי חיובא כרת בשוגג, לגבי חטאות דשפיר שייך דלא נתחדש אלא דאינו מתחייב חטאת להך מלאכה בפני עצמה היכא דעשה מלאכות אחרות, וכרת שבו אף דלא שייך אלא כרת א' מ"מ מצד חיוב שוגג דכרת, דהיינו חטאת, שפיר שייך לומר דלא נאמר אלא דאינו חולק שם בפני עצמה לענין כרת וחטאת, אבל אם לא עשה אלא אותה מלאכה שפיר חייב כרת וחטאת. אשר לפ"י לא יקשה מתני דכלל גדול, דאיברא פליג איסי אדר' יוחנן דלדידי ליכא אלא ל"ח חטאות, אך דממתני לא יקשה עלי, ד"ל דלדידי מתני לא מייירי שגגתו כולם כאחד, אלא שלא עשה אחד, ומנינא אתא לאשמענין דלגבי חיוב חטאת היכא דלא עשה אלא א' כל הל"ט חייבים אף דהיכא דעשאם כאחד אינו חייב עבור אחד מהם. וכן אתי שפיר דמאחר דלמעשה שפיר איכא חטאת לא יקשה אמאי חשיבא מלאכה, כן נראה ע"פ דקדוק לשונו של הר"ח, ועדיין יש לעיין בזה.

ואגופא דמילתא דאיסי בן יהודא על איזה מלאכה נאמר, הקשה בשו"ת חוות יאיר סי' קל"ב דמאי דנו בזה לקמן דף צ"ו ע"ב, נימא דפשוט דהוא הבערה, וכמ"ד דהבערה ללא יצאת, ותי' דא"כ היה פטור גם על כיבוי והו"ל תרתי ולא אחד. אכן עיי' מאירי בסוגיין שכתב דהא דאמר איסי בן יהודה שיש אחת שאינו חייב עליה ר"ל הבערה וס"ל כר' יוסי דהבערה ללא יצאת, הרי להדיא כקושיית החו"י. ולא יקשה עליו טענת החו"י דא"כ הו"ל שתיים דכיבוי נמי נימא הכי, דס"ל כדברי התו"י לקמן דף כ"ט ע"ב שכתב דר' יוסי דהבערה ללא יצאת אין זה אלא בהבערה ומודה הוא בכיבוי דחייב.

אלא דיקשה עליו לכאורה כקושיית החו"י, מה דנו ונסתפקו לקמן דף צ"ו על איזה מלאכה אמרה איסי בן יהודא, נימא דפשוט דהאבערה וכו' יוסי דללא יצאת.

צט) רש"י ד"ה חייב על כל אחת ואחת- ובא להודיענו סכום החטאות שאדם חייב באיסורי שבת בהעלם אחד ואשמעין מ' חסר א' הן ותו לא שאפילו עשה תולדותיהן עמהן אינו מביא על התולדה היכא דעשאה עם אביה דהו"ל כעושה וחוזר ועושה דכולי חדא עבירה היא- משמע מריהטת לשונו דמאי דאינו מביא על תולדה במקום אב היינו משום דהוי כעושה וחוזר ועושה, כלומר, דבעצם צריך להביא על התולדה מצד עצמה, רק משום דחשיב כעושה וחוזר ועושה אמרינן דאינו מביא אלא אחת על שתיים. ומפשטות לשון המח' דר"א ורבנן אי מחייב אתולדה במקום אב משמע לכאורה קצת דלא כזה, אלא לרבנן אינו חייב אתולדה במקום אב, וכמו שהביא באמת רש"י בתחילת דבריו דאינו מביא על התולדה, ועכ"ל דר"ל דאינו מביא על התולדה בנפרד אבל כחלק ממה שהביא עם האב שפיר מביא כיון דהוי כעושה וחוזר ועושה. אכן יעויין לשון רש"י ב"ק דף ב' ע"א ד"ה לא מחייב אלא חדא שכתב, וז"ל: אב מלאכה אבל אתולדה דידי לא מחייב, והוא לכאורה דלא כדבריו בסוגיין דחשיב כעושה וחוזר ועושה.

והנה משמע לכאורה כדברי רש"י בב"ק מלשון הגמ' שם מאי איכא בין אב לתולדה, ומשני לענין שאינו חייב ב' אם עשה אב ותולדה דידה, ואי נימא דמאי דאינו חייב ב' באב ותולדה דידה הוא משום דעושה וחוזר ועושה, הרי אין זה נפ"מ בין אב לתולדה, דבאמת חייב אתרוייהו רק דבסופו של דבר אינו חייב אלא אחת משום דהוי כעושה וחוזר ועושה. ועל דברי רש"י בב"ק יקשה לכאורה, מה הוצרך לזה האמרינן נמי דאינו חייב אלא אחת היכא דעשה ב' תולדות של אב אחד, והתם הרי לא שייך סברא זו דאינו מתחייב אתולדה במקום האב, וא"כ ה"ה בעביד אב ותולדה דידה, וכן עמד על כל זה מו"ר, וצ"ב.

ואמר בזה מו"ר זצ"ל, דהנה הקשה בשט"מ שם בב"ק בשם מהר"י כ"ץ, וז"ל: הקשה מו"ה ודלמא לאו משם גריעותא דתולדה היא אלא משום דהוי כעושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת שאינו חייב אלא אחת וכו' ותי' דמשום גריעותא דתולדה הוי פטור דאילו עביד שתי מלאכות בהדי הדדי אע"ג דדמיין אהדדי חייב על כל אחת ואחת כדמוכח בפרק כלל גדול דזורה ומרקד ובורר דדמיין אהדדי וחייב על כל אחת ואחת, עכ"ל. והכונה, שהביא כדברי רש"י בב"ק דיסוד הדברים הוא דאינו מתחייב על תולדה במקום אב, והוא גריעותא בתולדה, והקשה אמאי בעינן לזה תיפ"ל דהוי כעושה ב' מלאכות שהם מעין מלאכה אחת דאינו חייב אלא אחת, והוא הדין והוא הטעם באב ותולדה דידי' נימא הכי דהא מעין מלאכה אחת הם. ויסוד תירוץ, דאיכא נפ"מ בין אב ואב לבין אב ותולדה דידי' דבאב ואב הרי"ז אותה מלאכה ממש ופשיטא דחייב אחת, אכן באב ותולדה דידי' לא חשיב כאותה מלאכה ממש, דעד כמה שאינו ממש כמו האב הרי הוא שם אחר, ולא הוה חשיב עושה וחוזר ועושה, ושפיר היה חייב שתיים, ומה שאין הדבר כן הוא משום גריעותא דתולדה דאינו מחייב במקום האב. ונראה גדר הדברים, דכל אב אית ליי

שם מלאכה בפני עצמו, משא"כ תולדה לית לה שם מלאכה בפני עצמה אלא כשם האב, דכל התורת מלאכה דתולדה היא בזה שהיא תולדת האב, ומאחר דהתולדה אינה חולקת שם לעצמה הרי זה שפיר כעושה וחוזר ועושה. וכל זה רק מצד התולדה, דשם המלאכה דהתולדה הוא שהיא "תולדת האב", אבל אם באנו לדון מצד האב הרי ודאי דאין לאב שם מלאכה דהתולדה, דהתולדה היא מעין האב אבל אין האב מעין התולדה.

אשר לפ"ז יתבאר דברי רש"י, דדבריו בסוגיין אתיין שפיר היטב, דיסוד הש"ס הוא דלרבנן אין התולדה מהוה שם מלאכה בפני עצמה בפני האב, אשר ממילא כיון דאינה שונה שוב הוי כעושה חוזר ועושה. ומש"כ בב"ק דאינו מחייב על התולדה במקום האב, אין כונתו דאינו מתחייב כלל על התולדה, דהא שפיר חשיב כעושה וחוזר ועושה, והחטאת ודאי דהוא על תרוייהו, וכמשנ"ת, אלא כונתו, דהתולדה אינה מוסיפה חיוב על האב, דהיה שייך לומר דבשלמא באב ואב הוי הכל כמלאכה אריכתא, ואין מה שיחלק ביניהם, אבל באב ותולדה דידי' הרי שפיר איכא מה שיחלק ביניהם, דהא יחלק את המעשה לבי חטאות, דהא האב אינו מעין התולדה, אשר לזה כתב רש"י דאתולדה דידי' לא מחייב, כלומר, דנהי דיש סיבה לחיובו על האב, בפני עצמו, מ"מ אין בכח התולדה להוסיף חיוב על חיוב האב, דהתולדה אינה מלאכה בפני עצמה וכל חיובה הוא רק על ידי שהיא "תולדת האב", ושוב ממילא אינו אלא כעושה וחוזר ועושה, ודוק.

ולפי ביאור זה בדברי רש"י פשוט דליכא נפ"מ לדינא בין הקדים את האב להתולדה לבין הקדים את התולדה לאב, דהא גם רש"י מודה דחיוב הוא עבור תרוייהו, וממילא גם אם הקדים התולדה לאב אין התולדה מוסיפה חיוב על האב ומחייבין ליי חטאת אחת אתרוייהו.

ונפ"מ בהך מילתא אי אמרינן דאיכא באמת חיוב קרבן גם עבור התולדה או דאינו חייב כלל עבור תולדה במקום האב, אם שכן שעשה את התולדה והביא קרבן על האב אי חייב קרבן אחר, דאי אינו חייב כלל על התולדה במקום אב הרי הוא פטור, אבל אם בעצם חייב רק דהוי כעושה וחוזר ועושה ולכך קרבן אחד עולה על תרוייהו, זהו דווקא אם זכר אבל אם שכן לא. או איכא נפ"מ הפוכה, היכא דהביא קרבן על התולדה קודם שנוכר על האב, דאי אינו חייב על התולדה הרי שפיר יתחייב על האב (ויתכן דמה שהביא על התולדה הוא חולין בעזרה), אבל אילו חייב אתרוייהו יתכן שיצא על ידי הך קרבן על התולדה ותו אינו צריך להביא קרבן על האב. (עיי' תפארת שמואל שם בב"ק) ולפום ביאורו של מו"ר זצ"ל ודאי דחיוב הקרבן הוא על תרוייהו יחד דליכא מחלק ביניהו.

ועיי' תוצאות חיים סי' י"ב אות ב' שהבין בדברי רש"י בב"ק דבאמת אינו חייב על התולדה כלל במקום אב, ועיי' עוד שכתב דאיכא נפ"מ בזה במה עשה קודם, האב או התולדה, דסברת רש"י דאב מחייב אתולדה לא מחייב הוא רק אם קדם עשיית האב לתולדה, דבזה שפיר י"ל דבטלה התולדה שעשה אח"כ לגמרי שלא תחול על ידו חיוב קרבן, אבל אם עשה התולדה קודם אינה מתבטלת כלל ושפיר חייב קרבן על ידה ומה שעבר אח"כ על אב פשיטא דלא יפקיע דבר זה. ולדברי מו"ר זצ"ל ליכא נפ"מ בזה, וכמשנ"ת.

ק) רש"י ד"ה רה"י לשבת- דהא לאו הילוך לרבים הוא שאין רבים מסתלקין מן המסילה לילך בשדה- ולכאורה היה יכול לומר בפשטות דמאי דלא חשיב רשות הרבים הוא משום דהבקעה שייכת לאדם אחד, ואז לא מהני מאי דרבים הולכין שם. וכן הקשה בחזון יחזקאל על התוספתא פ"א דשבת. וכן ס"ל באמת לריטב"א והרשב"א בעירובין נ"ט דהיכא דהוא של יחיד אפי' רבים בוקעים בו, ואפי' ס' רבוא, לא חשיב רשות הרבים. והוכיח בחזו"י מחמת קושי' הנ"ל דס"ל לרש"י כדעת התוס' בעירובין דף כ"ב

דבחר שרבים נכנסים לה בזו ויוצאים בזו הוה רשות הרבים לר' יהודה אע"פ שהוא של יחיד ואפי' לרבנן שהוא רשות היחיד אינו אלא מטעם דלא אתי רבים ומבטלי מחיצה.

הרבים, וכיון שהוא בדוחק והוא בקרן זוית הסמוכה לרשות היחיד הוה דומה קצת לרשות היחיד, משא"כ בים ובקעה דאין להם דמיון לא לרשות היחיד דלית בהו מחיצות, ולא לרשות הרבים דהא לא שכחיה בהו רבים. ועיי' רש"י לעיל ג' ע"ב שפירש לשון כרמלית ממקום אחר, אך גם בדבריו אפשר דאיכא למימר כנ"ל. שו"ר בחידושי החת"ס שהביא דברי רש"י אלו וכתב כנ"ל, ע"ש כל דבריו.

אך יעויין בבעה"מ בסוגיין שכתב לבאר דברי רש"י לא נצרכה אלא לקרן זוית דר"ל דזו היא עיקר כרמלית שגזרו עליה חכמים משום דזימנין דדחקי רבים ועיילי להתם ומתחזיא כרשות הרבים ושוויה כרמלית משום דלא ניחא תשמישתא וכולהו הנך אחרניתא משום לתא דהך גזרו רבנן בהו וזו היא עיקר הגזירה. ולדבריו מובן שפיר אמאי דווקא לקרן זוית קראו כרמלית, דהא דזהו בעצם עיקר יסוד תקנת כרמלית.

והנה לעיל דף ו' ע"א גבי כרמלית כתב רש"י בד"ה לא כר"ה, וז"ל: דאינן דומין לדגלי מדבר דלאו להלוכה דרבים עבידי, עכ"ל. ודקדק מו"ר זצ"ל דהנה דא ברירא דאין כונתו לומר דמצד הא דלאו להלוכה דרבים עביד דומה הוא לרשות היחיד, דהא אם אך איכא מחיצות ודע"ד חשיב שפיר רשות היחיד אף דלרבים עביד, אלא הכונה דמאחר דלא להילוך רבים עביד אינו דומה לרשות הרבים. וכן מה שכתב בד"ה שלפי זה, וז"ל: לא כרשות היחיד משום דמאי לרשות הרבים דאין להם מחיצות אין כונתו לומר דמאי דאין לו מחיצות משוהו לרשות הרבים, דלא מצינו שיהיה זה תנאי ליחשב רשות הרבים אלא דארבה, עד כמה דאיכא מחיצות בתנאים מסויימים נעשה רשות היחיד, אלא עיקר כונתו בזה לומר דמהאי טעמא אינו דומה לרשות היחיד. באופן דנמצא דלשיטתו אין מאי דמשוהו כרמלית מה שדומה קצת לרשות הרבים ודומה קצת לרשות היחיד, אלא מאי דאינו דומה לרשות הרבים ואינו דומה לרשות היחיד. כן דקדק מו"ר זצ"ל בדבריו ועפ"ז פשוט לכאורה דלדעת רש"י ליכא לפרש כמו שפירש בעה"מ, דאין גזירת כרמלית משום דדומה לרשות הרבים וכמבואר מדברי בעה"מ, אלא דכל מקום דע"ד אשר אינו דומה לא לרשות היחיד ולא לרשות הרבים הוה כרמלית ונתנו לו דיני רשות היחיד ודיני רשות הרבים. וכן מבואר באמת מדברי רש"י הנ"ל דף ג' ע"ב שכתב דכרמלית היא מלשון יערו וכרמלו שאינו לא הילוך תמיד לרבים ולא תשמיש רה"י, הרי שהגיש הצד השלילי, שאינו לא זה ולא זה, ולא כתב דאית ל' תכונות מזה או מזה, והוא כנ"ל דיסוד דינא דכרמלית הוא רשות שאינו לא זה ולא זה.

והנה שיטת רש"י בעירובין דף צ"ב ע"א, הובאו דבריו בתוס' ר"פ כל גגות פ"ט ע"א ד"ה כי פליגי, דגג הבולט ואין לו מחיצות יש לו דין כרמלית אע"י דהגג גבוה יותר מ"י, וביארו שם התוס' דאע"י דלא שלטי ב"י רבים דהרי גבוה י', מ"מ נעשה כרמלית דלא מצינו מקום פטור רחב ד', ומאי דאמרין דאין כרמלית למעלה מ"י זהו דווקא דאור כרמלית לא חשיב כרמלית מחמת הקרקע, אבל מקום בפני עצמו שהוא למעלה מ"י שפיר הוה כרמלית, וע"ש דפליגי התוס' על דבריו וס"ל ע"פ דברי הירשלימי דאף בכה"ג אמרין דליכא כרמלית למעלה מ"י. ועיי' ביאור הגר"א סי' שמ"ה סט"ז שכתב דדעת הרשב"א והרמב"ם כדברי התוס' בזה.

והנה יעויין רש"י בסוגיין שהאר"ך לבאר הא"ך משכחת לה הא דאין כרמלית למעלה מ"י, הרי בדבר מסויים שיש בו דע"ד פשיטא דלא הוה כרמלית, דהא רשות היחיד הוא. ויעויין ספר המאורות וההשלמה שהקשה על דבריו דהא משכחת לה שפיר בטרסקל העומד על גבי קנה, דבגובה ט' הוה כרמלית ובגובה י' לא הוה כרמלית אף דלא הוה רשות היחיד. וכן כיוון לקושי זו השפ"א, ע"ש. ולהמבואר מדברי רש"י בעירובין אתי שפיר, דבכה"ג אף למעלה מ"י יהיה כרמלית כיון דכל החפצא דהך מקום הוה למעלה מ"י

ז' ע"א

קא) וכי הא דאמר עולא א"ר יוחנן קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה ואפי' כוריים הזורק לתוכו חוייב מ"ט מחיצה היא אלא שמחוסרת דיורין- וברש"י, וז"ל: דאע"ג דהיקפה יתר מב"ס ולא הוקף לדירה שאין ביתו סמוך לה קודם היקף ולענין לטלטל לתוכה הוה כרמלית וכו' אפי"ה דאורייתא רה"י היא והזורק מרה"ר לתוכה חייב, עכ"ל. ע"י מה שתמה הגרע"א בגליוהש"ס מדברי רש"י לקמן דף פ' ודף צ"ט דמבואר מדבריו דקרפף יותר מבית סאתים שהקיפו הוה כרמלית גמור ואינו רשות היחיד כלל, והוא דלא כמבואר בסוגיין.

וכדברי רש"י בדף פ' ובדף צ"ט, כן מתבאר מותך דבריו בסוכה מ"ג ע"א ד"ה ויעבירו ד' אמות (וכן הביא בשפ"א) שכתב דהוה הדין דהוה מצוי למימר שמא יוציא מרשות היחיד לרה"ר, אלא דברוב מקומות אמרין דיש לחוש מעביר ד' אמות ואין לחוש להוצאה, כגון אם היה מונח בכרמלית או בקרפף או בגינה דאין כאן איסור הוצאה דאורייתא, הרי דבקרפף ליכא איסור הוצאה דאורייתא, והוא דלא כהמבואר בסוגיין, וכן תמה עליו שם בתוס' ר"ד דקרפף הוה שפיר רה"י דאורייתא.

והאמת דכן מבואר לכאורה גם בדבריו בסוגיין, דאמאי דאיתא לקמן דע"י הוה כרמלית ותו לא כתב רש"י, וז"ל: אור של בקעה או של ים או של קרפף יותר מב"ס תופס עד עשרה אבל למעלה מ"י אין שם כרמלית על אורו בדבר שאינו מסויים וכו' ומותר להוציא לכתחילה משם לרה"ר ולרה"ר דאין שם כרמלית עליו וכו', עכ"ל. ומבואר מדבריו דאף בקרפף למעלה מ"י מותר להוציא ממנו לרשות היחיד ולרשות הרבים, ולכאורה, הרי מדאורייתא הוה קרפף רה"י, ואור רה"י עולה עד לרקיע, וא"כ בקרפף למעלה מ"י הוה רה"י והאיך מותר להוציא ממנו לרשות הרבים, אלא מבואר מדברי רש"י כנ"ל, דהוה כרמלית לגמרי, וצ"ב כנ"ל.

ועיי' שפ"א שכתב ליישב, דדוקא כשאחר היקף בנה בתוכו דירה אע"ג דמעיקרא לא הוקף לדירה הוה רשות היחיד, אבל בליכא דירה כלל בהיקף בלבד לא הוה רשות היחיד ביותר מבית סאה (והניח הדבר בצ"ע). ומדוייק כדבריו מדברי רש"י בסוגיין שכתב "שאין ביתו סמוך לה קודם היקף", כלומר, דודאי יש שם עכשו בית רק שהוקף בזמן שלא היה שם בית, אשר בזה הוא דאמרין דמאחר שיש שם בית הוה שפיר רשות היחיד, משא"כ באין שם בית כלל (ואין שם תשמישי בית). אלא שראיתי מקשים על דבריו מהא דעירובין ס"ז ע"ב דלר' יוחנן גם סלע בים שהוא רחב יותר מב"ס הוה רה"י מן התורה, והתם הרי ליכא בית כלל ולדברי השפ"א ברש"י היה צריך להיות כרמלית גמור ולא רשות היחיד, דבזה הרי מודה ר' יוחנן, וצ"ב.

קב) לא נצרכה אלא לקרן זוית הסמוכה לרה"ר דאע"ג דזימנין דדחקי ב"י רבים ועיילי לגוה כיון דלא ניחא תשמישתיה' כי כרמלית דמי- ועיי' רש"י, דר"ל דבא להוסיף כרמלית אחריתי כגון קרן זוית וכו' . ולכאורה צ"ב אמאי סתמו ד"ז בלשון כרמלית ולא מנו כפשוטו קרן זוית יחד עם שאר כרמלית, ואמאי קרי לה כרמלית טפי מאינך. וכבר עמד בזה בפניי, ע"ש שכתב לבאר ע"פ דברי התוס' לעיל דף ו' ע"א בשם הירושלמי דכרמלית היינו מלשון כרמל דכתב בקרא שפירושו לא לח ולא יבש אלא בינוני, והיינו שדומה קצת לח ויבש, אם כן לא שייך הך מילתא אלא לענין קרן זוית הסמוכה לרשות הרבים כיון דזימנין דחקי ב"י רבים דומה הוא קצת לרשות

ואין הנידון מצד מה שהוא באויר מעל קרקע כרמלית.

ואפשר די"ל דיסוד פלוגתא זו בגדר הא דאין כרמלית למעלה מ"י תלוי במה שנתבאר לעיל בעיקר הגדרה דכרמלית, דלדעת רש"י דעיקר הגדר הוא רשות שאינו דומה לא לרשות הרבים ולא לרשות היחיד מובן היטב דאף במקום אשר הוא למעלה מ"י כיון שאינו דומה לא לרשות הרבים ולא לרשות היחיד הרי הוא כרמלית, וע"כ דהא דאין כרמלית למעלה מ"י פירושו דאין האויר אשר מעל הכרמלית חשוב ככרמלית אלא עד י'. אבל לדעת בעל המאור, דהרי יסוד כרמלית הוא משום דדומה לרשות היחיד, ושאר דוכתי כגון מדבר ובקעה גזרו במחמת עיקר כרמלית, ועפ"י נראה דלא שייכא הך גזרסירה אלא היכא במקום דעל כל פנים אינו מחולק מרשות הרבים ושייך ב"י דריסת רבים, לזה נתנו דין כרמלית, אבל למעלה מ"י כיון דמובדל י' מרשות הרבים לא שייך בזה כל יסוד טעמא דגזירת כרמלית, אשר זהו יסוד הדין דאין כרמלית למעלה מ"י, ועדיין צ"ע בזה. ומה שהביאו התוס' מדרי הירושלמי דלא כרש"י, הירושלמי בזה לשיטתו דלשון כרמלית הוא מלשון כרמל, לא לח ולא יבש, כאשר הביאו התוס' לעיל, ויסוד הדברים דאינו לגמרי כאחד מהם אלא יש דמיון גם לזה וגם לזה, אשר לפ"י ודאי דלמעלה מ"י ליכא כרמלית אף בדבר בפני עצמו, וכנ"ל, ורש"י שהביא ביאור אחר ללשון כרמלית ולא הביא דברי הירושלמי ע"כ דהיה לו הכרח דהבבלי ס"ל דלא כהירושלמי, אשר ממילא שפיר כתב דגם הבולט למעלה מ"י וכדומה שפיר הוי כרמלית.

והנה בעיקר פירושא דקרון זוית כתב הביא רש"י ב' פירושים, הא', דנכנס בו בית לתוכו והניח מקרקעו לרה"י, ולא ניחא תשמישת'י שאין יכולין להכנס להדיא דרך הילוכן, והב', דמיירי בבית שפניו עומד באלכסון שזויתו אחת סמוכה לרשות הרבים וזויתו ה' משוכה מן הרשות הרבים ולפנים, דזוית הבולטת מעכבת את הרבים מליכנס להדיא למקום שעד הזוית האחרת. אולם הרמב"ם כתב בפ"ד מהל' שבת ה"ד, וז"ל: איזהו כרמלית וכו' וכן קרון זוית הסמוכה לרה"י והוא המקום שמוקף בשלש מחיצות והרוח הרביעית רשות הרבים כגון מבוי שאין לו לחי או קורה ברוח רביעית וכו', עכ"ל. ועי' מ"מ דדעת הרבה מפרשים דבמוקף ג' מחיצות דבר תורה רשות היחיד הוא והזורק לתוכו חייב, והם פירשו קרון זוית דלא כהרמב"ם, (והביא כפירושו ה' של רש"י, אשר הוא גם דעת הרשב"א בעבודת הקדש שער ג' ס"א, ע"ש). והרמב"ם בזה לשיטתו שכתב בפ"ז מהל' שבת ה"ט דג' מחיצות לא הוי רשות היחיד מן התורה, ואילו הרשב"א שם בעבודת הקדש כתב דג' מחיצות שפיר חשיב רשות היחיד מן התורה.

והנה לדעת הרמב"ם דג' מחיצות לא הוי רשות יחיד, נקטינן דרשות הרבים נמי לא הוי, ויש לבאר הך מילתא בב' אופנים, הא', דמאחר דאיכא ג' מחיצות לא הוי מקום הילוך רבים אשר על כן אינו רשות הרבים. והב', דאף דלא סגי בג' מחיצות ליחשב רשות היחיד, מ"מ שפיר מהנינן ג' מחיצות לבטל דין רשות הרבים. ונפ"מ בין ב' אלו הטעמים, היכא דנחשב שפיר ג' מחיצות אלא דאין זה מפחית הילוך הרבים, דלטעם הא' הו"ל רשות הרבים ואילו לטעם ה' אתיין מחיצות ומבטלי שם רשות הרבים. ומצינו לכאורה פלוגתא בזה, דיעויין מג"א סי' שמ"ה סק"א שכתב דבב' מחיצות ולחי לשאר הראשונים הוי רשות היחיד מן התורה ולהרמב"ם הוי כרמלית. ובראש יוסף לעיל דף ו' הביא דברי המג"א ותמה עליו דלהרמב"ם הוי ככה"ג רשות הרבים. ולכאורה תליא הך מילתא בשאלה הני"ל, דבכה"ג חשיב כאילו איכא ג' מחיצות אבל עדיין איכא הילוך רבים. והוא הדין והוא הטעם בב' מחיצות וצורת הפתח.

ומדברי הרמב"ם בדין קרון זוית בסוגיין משמע לכאורה דהיינו טעמא דלא חשיב בג' מחיצות רשות הרבים משום דליכא ב' שימוש רבים, ולא משום דג' מחיצות מבטלים דין רשות הרבים, דהרי כתב

הרמב"ם דקרון זוית דסוגיין ר"ל מקום שיש לו ג' מחיצות, וטעמא דלא חשיב רשות הרבים מבואר בסוגיין דהיינו משום דלא ניחא תשמישת'י. ועי' מגנזי הגר"ח סי' ד' שכתב באמת כן בדעת הרמב"ם. ועי' שפ"א בסוגיין מש"כ בזה.

והנה לפום פירושו הראשון של רש"י בקרון זוית דמיירי בבית שנכנס לתוכו ונתן מקרקעו לרשות הרבים, דקדק כבר בשפ"א דלכאורה כיון דאיכא שורת בתים והאחד נכנס לתוכו נמצא דמקום זה מוקף בתים מג' צדדים, ומעתה צ"ב דהא לשיטת רש"י שפיר נעשה רשות היחיד על ידי ג' מחיצות, והאיך אמרינן הכא דלא הוה אלא כרמלית.

והנה יעויין רש"י סוכה דף ז' ע"א ד"ה משא"כ בסוכה, דבשבת אם יהיו ג' מחיצות שכל אחד מהן עומד מרובה על הפרוץ, ורוח רביעית פרוצה, ובצירוף הפרצות שבג' המחיצות נמצא דפרוץ מרובה על העומד, לא הוי רשות היחיד, כן למד שם בראשן לציון (לבעל האוה"ח הק') בדברי רש"י. וגדר הדבר לשיטת רש"י צ"ב, דמאחר דסגי בג' מחיצות ושפיר הויין ג' מחיצות כיון דבג' המחיצות עומד מרובה על הפרוץ, מה איכפת לן במאי דעל ידי צירוף צד הרביעי הפרוץ לגמרי הוי פרוץ מרובה על העומד, הרי על ידי ג' המחיצות נחשב שפיר רשות היחיד.

ועפמשנ"ת לעיל אות צ"ה בשם מו"ר זצ"ל לבאר מאי דבביר לא אתינן עלה מתורת מחיצות ממש אלא משום דהמקום חשוב מוקף מחיצות, דהוא משום דבכדי ליחשב מחיצה בעינן שיבדיל בין ב' הרשויות, וכותלי הבור אינן המפרידים בינו לבין הרשות אלא הגובה הוא שמבדיל, אשר על כן לא חשיבי מחיצות, וכן היינו טעמא דלדעת רש"י בגיטין דף ט"ו גידוד חמשה ומחיצה חמשה אינן מצטרפין, עפ"י נראה דיש לומר דמאי דחשיבן ג' מחיצות לעשות רשות היחיד היינו משום דעל ידי שהם בעצם מבדילים חשיבן שפיר מחיצות, ובג' מחיצות סגי, ואף דהצד הד' פרוץ לגמרי, על כל פנים איכא ג' מחיצות. אכן היכא דבצירוף צד הד' הפרוץ לגמרי יהיה הכל פרוץ על העומד, שוב אין לחשוב גם ג' המחיצות כמחיצות כלל, דכיון דבסה"כ הפרוץ מרובה על העומד אינן חשובין מחיצות כלל ושוב ליכא למידן עלה אלא במאי דמצד המקום חשוב מוקף מחיצות, ולזה הרי בעינן ד' וליכא. אכן עדיין אין זה מעלה ארוכה להך דבסוגיין דאיכא שפיר ג' מחיצות בלא פרוץ ומ"מ לא חשיב רה"י.

אלא דיעויין רשב"א וריטב"א עירובין דף ט' ע"א שכתבו בדעת רש"י דמאי דעל ידי ג' מחיצות נעשה רשות היחיד זהו דווקא אם הצד הד' אינו פתוח אלא לכרמלית, אבל אם פתוח לרשות הרבים לא נעשה רשות היחיד והוי מן התורה מקום פטור ומדרבנן כרמלית. ועי' גם רשב"א עירובין צ"ד בשם י"מ וכס"מ פ"ז מהל' שבת בשם רמ"ך. ועפ"י אתיין דברי רש"י שפיר, דבסוגיין הרי פתוח הצד הד' לרשות הרבים אשר בזה ס"ל גם לרש"י דאינו נעשה רשות היחיד. אכן גופא דהך מילתא לכאורה צ"ב, דבשלמא אילו הוה אמרינן דמאחר דפרוץ בצד הד' לרשות הרבים הוי רשות הרבים שפיר מובן מאי דלא מהנינן בכה"ג ג' המחיצות לשוות רשות היחיד, אבל מאחר דבכל מקרה אף שפרוץ לרשות הרבים אינו רשות הרבים, אמאי לא נימא דמהנינן ג' המחיצות לשוות רשות היחיד כמו דמהנינן בפתוח בצד הד' לכרמלית.

ואפשר די"ל בביאור הדברים עפמשנ"ת, דעד כמה שפתוח לרשות היחיד לא חשוב דג' המחיצות מבדילות כלל ושוב אין להם תורת מחיצות, ובלא תורת מחיצות ודאי דבעינן שיהא חשוב המקום כמוקף בד צדדים, כאשר נתבאר לעיל משמ"י דמו"ר זצ"ל. אכן היכא דפתוח הצד הד' לכרמלית דלית ב' רבים, שפיר חשיבן ג' המחיצות כ"מבדילות" ושפיר הוי על ידן רשות היחיד. וכן יתבאר לפי זה דברי רש"י לעיל דף ו' ע"ב בטו"ט"ד, דהרי התם בעמוד ובפסי ביראות מיירי ברשות הרבים אשר בזה ליכא למידן מצד חפצא דמחיצות כלל דהא אינן מבדילות, וליכא למידן אלא מצד מאי דהמקום חשוב מוקף מד'

צדדיו, אשר לזה פשיטא דבעינן ד', וכן בבור ליכא למיזן מדין מחיצות, כאשר נתבאר לעיל, אשר על כן גם בזה בעינן לדי' צדדים וברי הש"ס לדעת רש"י כך: ולפי זה יהיה ביאור דברי הרשב"א שכתב: דבקרן זוית כיון דלא ניחא תשמישתי לרבים לא הוי רשות הרבים, אבל כיון דזימנן דבקעי ב"י רבים סגי בזה שיחשב שאין המחיצות מבדילות.

קג) איצטבא שלפני העמודים נידון ככרמלית- לכאורה הרי האיצטבא הוי כרמלית מצד עצמה, ומה ענין הא דהוי לפני העמודים להכא. גם צ"ב מה החידוש בזה הרי אמרו איסטוונית. וכבר עמד על כך בחידושי הרשב"א, ע"ש שכתב, וז"ל: ואולי אפי' באיצטבא שאינה גבוהה שלשה קאמר ומפני דהיא לפני העמודים אינה נוחה לידרס הילכך נפקא מתורת רשות הרבים וכו', ע"ש שהביא דבירושלמי מבואר דלא כזה וציידד שמא איכא שיבוש בגירסת הירושלמי. וכונתו, דהויין כהיזמי והיגי כדלקמן, וכ"כ בראב"ה ה"ל שבת ס"י י"א. וביאור דבריו, דבאמת בלמטה מג' אמרינן דהוי רשות רבים, רק הכא משום דהוי לפני העמודים אינו נוחה לידרס ולכך לא הוי רה"ר, אשר זהו חידושו דהך מימרא.

ובב"י ס"י שמי"ה כתב, וז"ל: ואיצטבא זו ברחבה ד' וגבוהה מג' ועד י', שאם אינה רחבה ד' מקום פטור הוא ואם אינה גבוהה ג' רשות הרבים היא, עכ"ל, וכ"ה בשו"ע שם ס"י"ד. ולכאורה תליא הך מילתא בהאיך נקטינן בדין היזמי והיגי, דלאביי לקמן דס"ל דהיזמי והיגי אף הפחותים מג' אינן כרה"ר, ה"ה לענין איצטבא בסוגיין, וכדברי הראב"ה הנ"ל שפסק באמת כאביי ורבה וכתב דמיירי אפי' תוך ג' (באיצטבא בין העמודים, דהוי כרמלית אפי' אינה גבוהה ג"ט), אבל לרב אשי דאפילו צואה פחות מג"ט הוי רשות הרבים אף דלא דרסי ב"י, לדידי' גם באיצטבא פחות מג' ע"כ דרשות הרבים הוא, וטעמא דמילתא, כמבואר ברשב"א בעבודת הקדש דכיון דבפחות מג"ט הוי לבוד תו לא איכפת לן במאי דלא דרסי ב"י רבים.

ובמה שכתב בב"י דע"כ דמיירי במקום ד', דבפחות מד' הרי הוי מקום פטור, ע"י ספר הישר לר"ת חלק החידושים ס"י ק"צ שכתב, וז"ל: איצטבא שלפני העמודים אינה רחבה ד' ואעפ"כ נידון ככרמלית הואיל ובין העמודים לא מסתגי בהדי' לא הוי איצטבא בטילה לגבי רה"ר למיהוי מקום פטור, עכ"ל. ובתוס' ר"י"ד בסוגיין הביא דברי ר"ת וכתב, וז"ל: ואינו נראה לי דאטו מקום פטור בטל הוא לגבי רשות הרבים אי"כ המוציא מרשות היחיד לתוכו היה חייב אלא מקום חלוק הוא לעצמו ומפני שאין בו ד' על ד' אינו חשוב להיאסר ואי לא דרסי רבים בין העמודים כל שכן שתהיה מקום פטור והנכון נ"ל מה שכתבתי, עכ"ל. והנה יעויין דברי רש"י לעיל ו' ע"א ד"ה אדם עומד על האסקופה וכו' כתב, וז"ל: וזה מקום פטור שהוזכר למעלה שאינו חשוב רשות לעצמו לפי שאינו רחב ד' כדמפרש לקמן ובטל אצל רשות היחיד ואצל רשות הרבים, עכ"ל. ומבואר מדבריו דאין הפשט דמקום פטור בטל לרשות הרבים ותו לא הוי אלא רשות הרבים, דעצם חפצא דהמקום לא בטל, רק מאחר דלא הוי רשות בפני עצמו אמרינן דביחס לכל רשות הוי כמוהו, ואם מוציא מרשות היחיד למקום פטור הוי"ל כרשות היחיד, ואילו מכניס למקום פטור מרשות הרבים הוי"ל כרשות הרבים. ובהכי אתיא שפיר קושיית התוס' ר"י"ד על דברי ר"ת, דהכא דהוי בענין דלא מסתגי ואינו משמש כלל כרשות הרבים לא שייך לומר שבטל הוא ויחול עליו דין רשות הרבים. והתוס' ר"י"ד שהקשה ס"ל דגדר מקום פטור הוא דהוי רשות ככל רשות רק מאחר שאין בו התנאים הצרכים לא לרשות היחיד ולא לרשות הרבים ואפילו לא לכרמלית, ליכא ב"י שום דינים ומותר להוציא ממנו ולהכניס אליו, אשר בזה שפיר הקשה על ר"ת.

והרמב"ם הביא דינא דסוגיין בפ"י"ד מהל' שבת ה"ו, ע"ש שכתב, וז"ל בא"ד: איצטבא שבין העמודים העומדים ברה"ר הרי היא ככרמלית וכו' אבל בין

העמודים הואיל ורבים דורסים ביניהן הרי הן רה"ר, עכ"ל, הרי ששינה מלשון הגמ' דדין איצטבא הוא באיצטבא לפני העמודים וכתב דמיירי באיצטבא בין העמודים, ע"י חידושי החת"ס מה הביא בשם קרבן עדה ומש"כ בזה.

קד) תוד"ה אבל בין העמודים- כרה"ר דמי אע"פ שאין בין עמוד לעמוד ט"ז אמות הוי רה"ר כיון שבני רה"ר בוקעין בה וחוז' לבין העמודים רחב ששה עשר אמה- והוא כדבריהם בעירובין דף ו' אשר ציין הגרע"א דאף במבוי פחות ט"ז אמה אם משני צדדיו איכא רה"ר שפיר הוי רשות הרבים, וכמש"כ לעיל. אכן יעויין חידושי הרשב"א שפירש באופן אחר, דאף שאין בין עמוד לעמוד ט"ז אמה, שפיר הוי רשות הרבים משום דלא מסתברא שיהא העמוד ממעט בשיעור הרשות, דא"כ אפי' נעץ קנה ברה"ר ימעטנו. ולשיטתו מאי דהוי רשות הרבים הוא משום דאין העמודים מבטלים ה"ט"ז אמה.

ועייין מג"א ס"י שמי"ה סק"י"ב שכתב, וז"ל: אבל בין העמודים נדון כרה"ר אפי' אין רחבים י"ג ושלש כיון שרבים בוקעים בהם הם טפלים לרה"ר משא"כ במבוי שכתב בס"י הנ"ל דלא כע"ש, עכ"ל. ובמחצית השקל שם ביאר דבריו, דהע"ש למד מדברי התוס' בסוגיין דבין העמודים יש לו דין מבוי המפולש לרה"ר דיש לו דין רה"ר המתקצר, וא"כ כמו שכתב המחבר גבי מבוי מפולש דבעינן עכ"פ י"ג ושלש הוא הדין הכא גבי בין העמודים, אבל המג"א פליג עלי' וס"ל דבנין העמודים לא דמיא למבוי מפולש, וכמש"כ הרשב"א, דבין העמודים אינו ממעט בט"ז אמה אשר על כן לא דמי למבוי המפולש, דהכא הן גופן רה"ר רחב ט"ז כיון דעמודים לא ממעטים בשיעור ט"ז אמה משא"כ במבוי.

קה) תוד"ה וטח בפניה חייב- ע"י קושיית התוס' דהא בעינן הנחה על גבי מקום דע"ד ובי' תירוציהם, ועוד נרחיב בביאור תירוציהם לקמן בעזה"ש. ובדברי רש"י ע"כ דליכא לפרש כתי' האי דהתוס', דהא לרש"י מיירי להדיא דאין הלבינה אלא גע"ג וע"כ לכאורה לומר דס"ל לרש"י כדעת הריב"א דכיון דרואה את הקרקע חשיב כמונח, וכן כתב כל זה המהרש"א, ע"ש שהקשה דלכאורה אף אין לומר דאזל רש"י בשיטת הריב"א, דלפי זה יקשה קושיית התוס' לעיל דף ד' ע"ב, ע"ש שכתבו התוס' דאין ליישב שיטת רש"י בשאלה שדאי נופו בתר עיקרא אא"כ נימא דמיירי דזרק דלה שמנה ונדבקה בצד הנוף דמעטה דייננן אי מחשיב לו עיקרו כמקום דע"ד, ע"ש בדברי התוס', ולדברי הריב"א הרי שוב אי אפשר לפרש כן, דבאופן זה הרי כיון דרואה את הקרקע שוב לא בעינן דע"ד, ע"כ תו"ד המהרש"א. וע"י חידושי הרשב"א שהבין באמת דס"ל לרש"י כהריב"א.

עוד יש להביא דברי המהרש"א בסוגי' דלקמן גבי נעץ קנה ברשות היחיד דכתב רש"י שם ד"ה ונופו נוטה בפירושו הראשון דרב חסדא ע"כ דלא כרבי ודלא כרבנן. וצ"ב לכאורה דהא רב חסדא הרי מיירי ברה"י והתם הוי דקסבר דלא בעינן הנחה במקום דע"ד, אמנם רבי ורבנן מיירי ברשות הרבים והתם אף רב חסדא שפיר מודה דבעינן מקום דע"ד. וכתב המהרש"א לפרש דמוכרח דאף ברה"י ס"ל לרבי ורבנן דבעינן הנחה במקום דע"ד דאי לא הוה בעינן מקום ד' ברה"י לא היה העיקר שהוא ברה"י מחשיב לי' לנוף שהוא מקום ד' ברה"ר כיון דהעיקר גופי' ברה"י הוא לא איכפת לן שם במקום ד' וכו' ". והדברים לכאורה משוללים הבנה, דמאי איכפת לן אי איכפת לן בדע"ד ברה"י, הא מ"מ כיון דעכ"פ ודאי הוי העיקר דע"ד אמאי לא נימא דאי שדינן נופו בתר עיקרו הוי אף הנוף כאילו יש בו מקום דע"ד, וצ"ע.

ונראה בזה ע"פ מה שביארנו לעיל אות נ"ב דנחלקו רש"י ותוס' בעיקר הך דינא דבעינן דע"ד, דלדעת התוס' הוא או משום דכן היה במשכן או משום דמקרא דמלאכת הוצאה חזינן דכך היה, אשר נמצא לדבריהם דמקום דע"ד הוא חלק מעצם החפצא דהעיקרה וההנחה. לא כן שיטת רש"י, שכתב דמאי

דבעינן ד' הוא משום "דהוי חשוב למיהוי הנחתה הנחה ועקירתו עקירה". והחילוק ביניהם, דלהתוס' דנלמד הא דבעינן דע"ד מהמשכן או מקרא הוצאה נמצא דהוי חלק ממעשה המלאכה, משא"כ לשיטת רש"י, וכבר ביארנו דבר זה לעיל. וע"ש שמבואר בזה יסוד דינא דשדינן נופו בתר עיקרו לדעת רש"י, דלא נאמר אלא לענין דע"ד, ואין פירושו דחשיב על ידי כך דע"ד, אלא דמאחר דבעיקרו יש דע"ד ושדינן נופו בתר עיקרו, הרי העיקר מחשיב את הנוף ושפיר הוי הנחה במקום חשוב.

וע"פ הנ"ל יתבאר דברי המהרש"א שכתב דע"כ ס"ל לרב חסדא דלא כרבי ודלא כרבנן אף דרב חסדא מיירי ברה"י ואילו רבי ורבנן מיירי ברה"ר, משום דאילו הוה ס"ל לרבי ורבנן דברה"י לא בעינן הנחה ע"ג מקום דע"ד לא היה שייך לומר על ידי דינא דשדינן נופו בתר עיקרא דהחשב מקום הנוף שהוא ברה"ר כיון דבמקום עיקרו, דהיינו ברה"י, לא בעינן מקום דע"ד. וביאור דבריו לאור הנ"ל, דבשלמא אי היה יסוד הדין דשדינן נופו בתר עיקרו ד"עובר" הדע"ד ממקום למקום כמש"כ בשיטת התוס', ודאי דהיה קשה כמו שהקשינו, דמאי איכפת לן אי ברה"י בעינן דע"ד או לא בעינן, הרי מ"מ איכא דע"ד ואמאי לא שייך בזה לומר שדינן נופו בתר עיקרו. אבל למה שנתבאר בשיטת רש"י דיסוד דינא דשדינן נופו בתר עיקרו ביאורו דעל ידי דחל בעיקר שם מקום שוב מחשיב העיקר להנוף דחול עליו שם מקום, בזה אתיין שפיר דברי המהרש"א, דאילו הוה ס"ל לרבי ורבנן דלא בעינן ברה"י דע"ד, לא היה ברה"י חלות דין מקום מסויים, אשר ממילא שוב לא היה שייך לומר דעל ידי דחל על העיקר שם מקום חל שם מקום גם על הנוף, וע"כ דס"ל לרבי ורבנן דאף ברה"י בעינן הנחה ע"ג מקום דע"ד, ודלא כרב חסדא.

והנה בכתובות ל"א ע"ב איתא: רב אשי אמר כגון שצירף ידו למטה מג' וקיבלו כדברא דאמר רבא ידו של אדם חשובה לו כארבעה על ארבעה, עכ"ל הגמ'. וכתב רש"י בד"ה כדברא, וז"ל: לענין הנחת שבת כמקום ארבעה על ארבעה דכי היכי דלענין שבת חשוב מקום לענין מיקנא נמי חשוב מקום למיקני כאילו הגביה למעלה מג' וכו', עכ"ל. ובתוס' שם ד"ה רב אשי אמר הקשו על דברי רש"י דמה ענין חשיבות מקום ד' לענין שבת לקנין וכו', ע"ש בדבריהם. ופשוט לכאורה דמחלקותם מיתלא תליא בהנ"ל, דלשיטת רש"י יסוד דינא דמקום דע"ד דבעינן היינו דלעולם בעינן עקירה ממקום והנחה ע"ג מקום, וכללא דדע"ד היינו בחשיבות מקום שיחשב הנחה ולא בצורת מלאכת הוצאה, אשר בזה שפיר יש לדון דה"ה לעני קנין אי ליכא דע"ד לא חשוב שהונח כלל כיון דאין למקום חשיבות מקום, ואי נחשב ידו כמקום להאי שוב הוי מקום אדף להאי. אמנם לשיטת התוס' הרי נתבאר דיסוד הך דבעינן מקום דע"ד אינו מצד הלכות מקום אלא דכן נלמד מהמשכן או מקרא דאל יצא וכו' דבעינן למלאכת הוצאה עקירה והנחה במקום דע"ד וזה חלק מעצם צורת ומעשה המלאכה, אשר לפ"ז ודאי דשפיר הקשו התוס' דבהי דלענין הלכות הוצאה נתחדש דידו חשובה כדע"ד, מ"מ הרי אין זה אלא ביחס לדין צורת מלאכת הוצאה, ואין ללמוד מזה להלכות קנינים.

והנה נתבאר לעיל דלשיטת רש"י מתפרש הא דשדינן נופו בתר עיקרו באופן אחר לגמרי מלשיטת התוס'. ויש להוסיף בזה, וכבר כתבנו בזה לעיל, דיתכן לומר מסברא דלכך לא דיינינן אי שדינן נופו בתר עיקרא או לא אלא בב' רשויות, משום דבחד רשות פשיטא דשדינן בתר עיקרו. וסברת הדבר, דנתבאר דלשיטת רש"י לא בעינן שיהא במקום זה בפרט דע"ד, רק דבעינן לומר דחל על מקום זה שם מקום, והיינו, על ידי הא דהוי חלק מעיקר דאית ל"י דע"ד. ומעתה י"ל דאין זה שאלה כי אם היכא דהויין העיקר והנוף בב' רשויות דהיות דבמקום ורשות הנוף ליכא דע"ד, ואף עיקר דע"ד ליתא התם, אמרינן למ"ד לא שדינן דאי אפשר שיחול עליו ה"כ שם מקום, אבל היכא דהויין העיקר והנוף בחד רשות, פשוט דנחשב הנוף ג"כ כיון

דהרי שפיר הוי חלק מהעיקר דאית ב"י דע"ד ובחד רשות הם. וכ"כ להדיא במאירי דבחד רשות פשוט דשדינן נופו בתר עיקרו, והבאר נראה כמש"כ. והתוס' שכתבו דאף היכא דהויין בחד רשות אכתי י"ל דשייך למח' אי שדינן נופו בתר עיקרו, היינו לשיטתם דמדין הוצאה בעינן בפועל הנחה על מקום דע"ד.

ועפ"ז דאין צריך לומר דס"ל לרש"י כהריב"א דהיכא דרואה פני הקרקע חשיב כנח ע"ג קרקע, אלא סברת רש"י בזה, דכיון דהרי הכותל נבנה בקרקע שפיר הוי חלק ממקום הקרקע ולא גרע מנוף ועיקר בחד רשות, אשר ממילא שפיר חל עליו חשיבותא דמקום דע"ד ואין צריכים לזה דע"ד בפועל, וכמשנ"ת. וממילא מיושבת קושיית המהרש"א ממש"כ התוס' לשיטת רש"י דמיירי בטח בצד הנוף, דהתם לא הויין בחד רשות ושפיר משתייך דבר זה למח' אי שדינן נופו בתר עיקרו, ודוק.

(וע"י לעיל דף ד' ע"ב מה שכתבנו לבאר פלוגתת רש"י ותוס' ביסוד הקושיית הגמ' לחלק בין עקירה להנחה בדין דע"ד.)

קו) תוד"ה וטח בפניה חייב - אומר ר"ת דאם נח למעלה משלשה צריך שיהא ארבעה על ארבעה ומה שמדובק בפני הלבנה חשוב כמונח עליה וכו' - עי' חידושי הריטב"א (החדשים) שכתב, וז"ל: י"ל כיון שיש בעובי הלבנה ד' טפחים אפילו פניה חשיבי מקום ד', עכ"ל, הרי שפירש דמאי דהוי דע"ד הוא העובי, כלומר, שטח העליון הכותל, ומ"מ חשוב על ידי כל הכותל כמקום דע"ד ואפי הלבנה שטחה בצד הכותל. ובשפ"א נסתפק בכונת התוס' אי כונתם כנ"ל או דר"ל על הצד, צד הכותל, דמה שדבוק לצד הוי כמונח על הצד. ובריב"א מבואר כצד הא'.

קז) תוד"ה וטח בפניה חייב - וקשה לר"י דלעיל כי פריך אמתני' דפשוט ידו והא בעי עקירה והנחה מע"ג מקום ד' לוקי מתני' במחזיק החפץ בענין זה שרואה את פני הקרקע - עי' תוס' הרא"ש שהקשה עוד ממאי דהוה בעינן לאוכוחי ממאן דס"ל קלוטה כמי שהונחה דמי דלא בעינן דע"ד, ולדברי הריב"א הרי מה ראה יש, הרי כיון דרואה פני הקרקע שפיר חשיב כנח על הקרקע. ות"י, וז"ל: ונראה לי שלא היה דעת ריב"א אלא בדבר הדבוק לכותל או בלבנה המחוברת לקרקע כיון שהלבנה מגעת עד הקרקע חשבינן לה כאילו היא שטוחה אצל הקרקע אבל דבר שהוא באויר מודה ריב"א שבעינן שיהא בו רוחב ארבע, עכ"ל.

ובחידושי הרשב"א כתב ליישב קושיית התוס', וז"ל: ואינה קושי' בעיני דפירות לא ניהי כבענין זה דנתן לתוך ידו של עני או שנטל מתוכה מידו פשוטה משמע דאלו תפסם ממנו העני או שהיה תופס אותם בידו כדי שלא יפלו אי"כ כשתפסם וסגר ידו או שהיתה ידו סגורה ופשטה כדי ליתן לו את החפץ הא קא עביד מעשה וכענין נתינה או לקיחה היא ורישא הא אמרינן בריש מכלתין דלא עביד מעשה ופטור ומותר קאמר, עכ"ל. וכונתו, לכאורה כמבואר לעיל בסוגי' דהתם דהחסרון במה שהוא ביד אינו במיוחד במקום דע"ד, דאילו היה חשוב כנח שפיר הוה חשיב כדע"ד על ידי שרואה פני הקרקע, רק דכיון דידו פתוח לא חשיב ככה"ג כנח.

ומה דאילו הוה מיירי דידו סגורה היה קשה ממתני', וכמש"כ הרשב"א, ביאורו ע"פ דקדוק לשונו דברי שא דמתני' לא הוה ל"י להיות פטור ומותר כיון דסו"ס היה צריך לפתוח את ידו, אבל אין במשמעות לשונו של הרשב"א דהוה חשיב ככה"ג כשנים שעשאוהו (והחת"ס פ"י באמת כן בדבריו, ע"ש). ומאי דבאמת לא היה בזה משום ב' שעשאוהו הוא משום דהא מיהא פשיטא דאין בפתיחת היד חשיבות מעשה ליחשב חלק מעשה המלאכה דההוצאה, רק כיון שסו"ס עשה מה שהוא היה צריך להיות אסור גם בלא שיחשב שעשה חלק ממלאכה, וז"פ.

קח) ורב אשי אמר אפי' צואה - סברת רב אשי בפשטות, דאין הדבר תלוי באי דרסי ב"י רביס, דבצואה ודאי דלא דרסי, אלא סברתו דמאחר דהוי תוך ג' הרי הוא לבוד ואחד עם הקרקע ושוב ממילא

הוא דס"ד דבעינן דווקא מחיצות עשרה, אבל בלא עשרה אינו כרמלית, דלא דמיא לכרמלית ברה"ר שהיא בלא מחיצות כלל, ואינו דומה לכרמלית ברשות היחיד דבעינן ב"י מחיצות עשרה.

ועי"פ דברי הנצי"ב יש להבין קצת דברי רש"י לעיל ו' ע"פ שכתב בד"ה אינן לא כרשות היחיד, וז"ל: משום דדמיא לרה"ר דאין להם מחיצות, עכ"ל, ובד"ה ולא כרה"ר כתב, וז"ל: דאינן דומין לדגלי מדבר דלא להילוכא דרבים עבידי, עכ"ל, ולא כתב כקודם, דלא כרשות הרבים הוא משום דדמיא לרשות היחיד, והלא דבר הוא אמאי הוצרך לומר דדמיא לרשות הרבים ולא סגי ל"י במאי דליכא מחיצות. ולדברי הנצי"ב הדבר מובן קצת, דהרי מיירי בים בקעה ואיסתוונית אשר הם כרמלית הדומה לרשות הרבים אשר משו"ה הוא דהוי כרמלית אף בלא מחיצות, אשר לזה כתב רש"י דאינן רשות היחיד משום דדמיין לרה"ר, ולעולם דמיין לרשות הרבים, ומאי דלא הוי רשות הרבים אינו אלא משום דחסר תנאי בחיובא דרשות הרבים ולא משום דדמיא לרשות היחיד, ודוק.

ק' רש"י ד"ה דעד י' הוי כרמלית - או קלט מן האויר למעלה מי' מותר להוציא לכתחילה משם לרה"י ולרה"ר - על פניו היה משמע לכאורה דבכה"ג דקלט מן האויר והוציא לרשות הרבים או רשות היחיד איכא הנחה בלא עקירה, וכדאיתא לעיל ה' ע"פ לגבי גשם, ויהא מוכח מזה דאף מכרמלית לרה"י או רה"ר אסרו הנחה בלא עקירה, כלומר, דאיתא לדין זה עוקר וזה מניח אף בכרמלית, וזה דלא כמבואר באבן העזר ס"י שמי"ט (הובא בשע"ה"צ שם סק"י"ד) ובדברי הגרע"א בתשובות ח"א ס"י כ"ח דבכרמלית לא גזרו בזה עוקר וזה מניח. אלא דיש לדחות, דמיירי דאח"כ היה עקירת גופו, אך אי נימא הכי יהא מוכח דלא כדברי הרשב"א לעיל דף ה' דבעקירת גופו אף דהחפץ למעלה מי' חייב, דילפינן מבני קהת, דאי כדבריו א"כ אף דאין כרמלית למעלה מי' יהא חייב. ובר מן דין, ליכא לפרש הכי דא"כ אין כל משמעות להא דנקט רש"י דקלט מן האויר למעלה מי' דהול"ל שהיה על גופו למעלה מי' ועקר גופו. וכן ליכא למימר דמיירי שקיבל בידו הא' ונתן לתוך ידו הב' (כל זה למעלה מי') ואח"כ הוציא ידו והניחו ברשות אחרת, ע"י תוס' הרא"ש לעיל דף ה' ע"ב, ומכאן לכאורה דלא כהאבן עזר והגרע"א.

ק' רש"י ד"ה דעד י' הוי כרמלית - ואי דלית ב"י ארבע ולמטה מעשרה מי' הוי כרמלית הא קאמר אין כרמלית פחותה מארבע ואי כדקאי בכרמלית וכיון דלית ב"י ד' הוי שם הכרמלית עליו א"כ מצינו חומר בכרמלית מרה"ר - מבואר מדבריו דאיכא דין מקום פטור בתוך כרמלית, דבעמוד בכרמלית ואינו רחב ד' הוי מקום פטור כמו ברשות הרבים. ולא כן דעת הר"ן על הר"ף בשם אחרים דשפיר איכא לאוקמי אף בדבר מסויים וכגון שאינו רחב ד' דהוי כרמלית, דאף דאילו היה ברשות הרבים בכה"ג היה מקום פטור, מ"מ בכרמלית אמרינן דמצא מין את מינו וניעור, וכן הוא בהגהות מיימוני פט"ו מהל' שבת אות ד', ע"ש.

והנה כתב הרמב"ם פ"ד מהל' שבת ה"ו, וז"ל: בור שבכרמלית הרי הוא ככרמלית אפילו עמוק מאה אמה אם אין בו ארבעה, עכ"ל. וע"ש במ"מ שהביא דהקשה הרשב"א לקמן דף ק' על דברי הרמב"ם אמאי לא הוי מקום פטור כדן חרץ שאין בו דע"ד ועמקו מג' עד תהום שהוא מקום פטור וכי יהא דינו חמור משאם היה ברשות הרבים, וצ"ע. וע"י כס"מ שתי' דס"ל להרמב"ם דבכרמלית ליכא מקום פטור משום דמצא מין את מינו וניעור, כדעת הר"ן הנ"ל בשם אחרים.

והנה מדברי רש"י דשייך מקום פטור בכרמלית מוכח לכאורה דמאי דברשות הרבים הוי עמוד גבוה מג' עד ט' טפחים ואינו רחב ד' מקום פטור, זהו משום דעצם המקום דהעמוד חולק שם לעצמו ולכך אינו כרה"ר, וא"כ הוא הדין והוא הטעם בכרמלית. אך אילו היה אמרינן דמאי דלא הוי רשות הרבים הוא דווקא

הוי רה"ר, וכ"כ הרשב"א בעבודת הקדש ש"ג ס"א, ע"ש שכתב גם דאי אפשר לרה"ר להיות שוה כולה כמתלקט. ובזה הוא דחולק על אחרים, דהם ס"ל דתלוי הדבר בדריסת הרבים. וכן הוא גם דעת המאירי בסוגיין, ע"ש שכתב, וז"ל: וכן כל שאינו גבוה ג' אינו כלום והרי הוא כרה"ר ואינו חולק רשות לעצמו אפי' היו דבר שבני אדם מונעים דריסתם ממנו אם מצד היזק כגון אסיפת קוצים וברקנים אם מצד כיעור כגון דברים הנמאסים, עכ"ל.

אכן יעויין במרדכי פרק הזורק ס"י שעי"ז שכתב, דאותם בתי כסאות שהם בחפירה בקרקע וכו' והיה הר"ר יעקב מקינון מתירן דיש למצוא להם היתר משום דצואה מקום פטור היא כדאיתא פ"ק דשבת והא דפליג רב אשי עליה משום דמיפסע פסע ל"י אבל הכא לא שייך למימר הכי וכו', עכ"ל, הרי מבואר להדיא מדבריו דסברת רב אשי הוא דהוי רשות הרבים משום דמיפסע פסע, ודלא כראשונים הנ"ל, וכל היכא דלא שייך מיפסע פסע באמת לא הוי רשות הרבים אף שהוא תוך ג'.

ובחידושי הגר"א בסוגיין מבואר נמי הכי בביאור דברי רב אשי, ע"ש שכתב דהיכא דמקום הצואה הוא רחב ד' דאינו נוח לפסוע עליו לא הוי רשות הרבים. אכן יעויין במאירי בסוגיין שכתב, וז"ל: הא כל שגבוה שלשה ורחב ארבעה והוא ברה"ר נעשה כרמלית, עכ"ל, ומדויק מדבריו דאילו אינו גבוה ג' אף שהוא רחב ד' הוי רשות הרבים, ודלא כהגר"א, והיינו לשיטתו שכתב דטעמא דרב אשי בפחות מג' משום לבוד הוא ולא משום דמיפסע פסע, אשר ממילא שפיר ס"ל דאף בדבר שהוא רחב ד' מ"מ מאחר שהוא תוך ג' הוי רשות הרבים מדין לבוד, ודוק.

ק' רש"י ד"ה אילימא דאי איכא מחיצה י' כו' - כגון בקעה המוקפת גדר והיא יתירה על בית סאתים ולא הוקפה לדירה - והתוס' פירשו באופ"א, עד דאיכא מחיצות י' היינו אויר הראוי לממיצות עשרה לאפוקי בקעה מסוככת בפחות מי' על גבי קונדיסין דלא הוי כרמלית כיון דאין גבוהה י' והוי מקום פטור וכו'. ויתכן דרש"י נמנע מפירושו של התוס' משום דס"ל בד"ה אלא בדי' דכל החסרון בבית שאינו גבוה י' הוא דליכא מחיצת י' ולא משום דלא חזי לדירה, אשר ממילא לדידי' לא הוה ס"ד למימר דבכרמלית ניבעי אויר עשרה כמו בית, דבבית עצמו אין החסרון אלא משום מחיצות, וכנ"ל. והתוס' שפירשו כן היינו לכאורה משום דס"ל כהמבואר בתו"י בע"ב ובר"ן על הר"ף דבבית שאין בתוכו עשרה החסרון הוא משום דאין בו אויר עשרה, אשר בזה שפיר ס"ד דאף לענין כרמלית נימא הכי, וז"פ ומבואר.

והנה הקשו התוס' על דברי רש"י, וז"ל: וקשה לר"י דהא רשות היחיד היא בין לעולא בין לרב אשי ולא הוי צריך לאתווי מרב גידל ועוד דהיכא קאמר ואי לא לא הויא כרמלית והרי ים ובקעה אין להן מחיצות, עכ"ל. והנה קושייתם הא' תמוהה לכאורה, דנהי דמדאורייתא הוי רשות היחיד, מ"מ הרי נתנו חכמים לזה גם דין כרמלית, ושפיר יתכן דלא נתנו דין זה אלא כד איכא מחיצות עשרה, וכה"ק בפנ"י (וע"י גם מרומי שדה). ולמה שמבואר לעיל בדברי תוס' הרא"ש דקרפף של הוקף לדירה ביסוד הוי אף מדרבנן רק רשות היחיד אלא שגזרו בזה איסור טלטול בכרמלית, לדידי' אתי שפיר קושיית התוס', אלא דהתוס' לעיל ו' ע"פ ד"ה ארבע וכו' לא ס"ל כדבריו אלא רבנן עשאוהו כרמלית, והדרא קושיית לדוכתה, וצ"ב. ולפמ"ש"כ לעיל בביאור דברי התוס' דרצונם לומר דלעולם לא הוי אלא רשות היחיד רק שנתנו לו כמה דינים כאילו היה כרמלית אתיין דבריהם הכא שפיר, דשפיר הקשו על דברי רש"י דהא אינו נעשה כרמלית. ועכ"פ לדעת רש"י דס"ל דשפיר אית לזה במקצת דין כרמלית וס"ל כקושיית הפנ"י.

וע"ש במרומי שדה שכתב ליישב קושיית התוס' הב', דאיכא תרי גווני כרמלית, הא' כרמלית שדומה לרה"ר כמו ים ובקעה, אשר בזה לא בעינן מחיצות, והב', כרמלית שדומה לרה"ר כמו קרפף, אשר בזה

משום דלא נוח לרבים להשתמש שם, הא בלא"ה שפיר הוה חשיב רשות הרבים, א"כ בכרמלית דלא בעינן תשמיש הרבים שפיר היה צריך להיות דינו ככרמלית. (עיי חזון יחזקאל על התוספתא פ"א ה"א) ולכאורה גם מדברי הר"ן מוכח כן, דהא מאי דליכא מקום פטור בכרמלית לא כתב אלא מטעם דמצא מין את מינו וניעור, הא בלא"ה שפיר היה שייך שלא יחשב כרמלית, והוא ע"כ משום דחולק שם לעצמו ולא משום דלא משתמשי ביי רבים דהא לא שייך ד"ז בכרמלית.

ויסוד הסברה במצא מין את מינו וניעור בנ"ד, דאיברא מצד עצמו אין לו למקום פטור חשיבות מקום שיתקנו בו דין כרמלית, מ"מ היכא דהוא בסמוך לכרמלית אשר הוא גם ביסוד דינו מקום פטור, שוב חשוב הכל למקום פטור א' ומאחר דעל החלק האחר שפיר חייל דין כרמלית, הרי הוא חל על הכל. וביתר ביאור, נראה דלהר"ן יסוד מקום פטור הוא דבעצם היה צריך להיות חלק מן הרשות שהוא נספח אליו, רק דמאחר דלית ליי חשיבות מקום דדעי"ד הרי בטל ממנו שם ודין רשות זה ושוב ממילא הוה מקום פטור שאין עליו דינים. אשר בזה שפיר אמרינן דהיכא דמצא מין את מינו הרי הוא בעצם חלק מהכרמלית שהוא סמוך ונספח אליו כיון דאף הכרמלית הוא ביסודו מקום פטור, ושוב חייל על הכל דין כרמלית. אכן רש"י ס"ל דיסוד מקום פטור דאין לו חשיבות מצד עצמו, כלומר, דבעצם שפיר חולק שם לעצמו, רק מאחר דלית ביי ד' אינו חשוב למיהוי **רשות** בפני עצמו, ולכך בטל הוא אליהם ובין בנוגע לרשות הרבים בין בנוגע לרשות היחיד אינו חשוב בפני עצמו להיות רשות **אחר** מאותו הרשות. ולפי הבנה זו לא שייך בזה מושג דמצא מין את מינו וניעור, והבן, ועדיין צ"ע בזה.

קיב) רש"י ד"ה עד לרקיע - כל אויר שכנגד רה"י בין אויר חצר בין אויר עמוד ברה"ה גבוה י' ורחב ד' כנגדו עד לרקיע שם רה"י עליו - מבואר מדבריו דאף בעמוד גבוה י' ורחב ד' אית ביי להך דינא דרשות היחיד עולה עד לרקיע. והדבר מובן היטב לשיטת רש"י לעיל דף ו' ע"ב דבכה"ג אמרינן גוד אסיק וחשוב דאיכא מחיצות. אכן דעת הרמב"ן לקמן דף צ"ט ע"ב דרק על גבי העמוד הוה רשות היחיד, אבל לית ביי הך דינא דרה"י עולה עד לרקיע, ועיי מאירי לקמן ז' ע"ב דליתא אף דינא דעולה עד לרקיע אלא ברשות היחיד גמורה במחיצות אבל עמוד לא, והיינו לכאורה, דס"ל להרמב"ן והמאירי דלא אמרינן בזה גוד אסיק כיון דאין המחיצות ניכרות, עיי סוכה ד"ד ע"ב, ושוב ממילא ליתא על ידיהו לדינא דרה"י עולה עד לרקיע. וכן ביאר בזה בחידושי רבינו חיים הלוי הל' סוכה, הבאנו דבריו לעיל, וכ"ה להדיא במאירי דף צ"ט ע"ב דכיון דל"ה מחיצות ניכרות לא אמרינן ביי גוד אסיק וממילא ליתא לדינא דעולה עד לרקיע. ובעירובין דצ"ח הביא המאירי כן בשם ראשונים של גאונים, דהיינו רב האי גאון, וכן הובא בשמו ברשב"א שם נ"ט ע"ב, ומסיק המאירי דרוב המפרשים חולקים בזו וס"ל דבכל ענין אמרינן רה"י עולה עד לרקיע, וכן הרשב"א בעבודת הקדש ש"ג פ"א מסיק דשפיר אית בזה לדינא דעולה עד לרקיע.

ולמאי דלא אמרינן ביי גוד אסיק מאי דחשיב רשות היחיד על כרחין דאינו משום גוד אסיק, אלא משום דהא גופא שהוא מובדל ביי טפחים משווהו לרשות היחיד, עיי דברי הגר"ח בזה שהוא משום מחיצות שתחתיו, ומה שהבאנו לעיל בשם המאירי דף ד', ומאי דקשיא לדבריהם אמאי לא חשיב טרסקל רשות היחיד אף לרבנן דלית להו גוד אחית כיון דהוא מובדל י' טפחים, עיי בארוכה במרכה"מ פ"ד מהל' שבת ה"ט"ז.

ועיי רשב"א בעבודת הקדש ש"ג פ"ד שכתב, וז"ל: היה ז"ז אחד לאדם אחר תחתיו רחב ארבעה ואין העליון רחב ארבעה העליון אסור לפי שאויר התחתון עולה עד לרקיע ועליון באויר של תחתון למה הדבר דומה למוציא ז"ז על חצר חברו שאסור להשתמש בו בכלים ששבתו בתוך ביתו עד שיערבו וכו', עכ"ל.

ומבואר מדבריו דאיתא לדין רשות היחיד עולה על לרקיע אף בלא מחיצות כלל, ודלא כהגר"ח הלוי. ועיי"כ דדין עולה עד לשמים תלוי בעצם המציאות דרשות היחיד, והוא על דרך המאירי בזה.

ז' ע"ב

קיב) אלא דאין רה"י למעלה מעשרה מתני' היא דעתנו הזורק ד"א בכותל למעלה מ' טפחים כזורק באויר כו' - דעת רש"י לעיל ע"א בד"ה חייב דטעמא דאין רה"י למעלה מ' הוא משום דלמעלה מ' כיון דלא שלטי ביי רבים הוה אוירא בעלמא מקום פטור. אכן יעויין בירושלמי דף ד' ע"ב שאלו מנין למעלה מ' שהיא רשות אחרת, ותיירך ר' אבהו בשם רשב"ל ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת אשר על ארון העדות מבין שני הכרובים וכתוב אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם מה דיבור שנא' להלן רשות אחרת אף דיבור שנא' כאן רשות אחרת. והנה מדברי רש"י משמע לכאורה דמאי דהוה אויר רשות הרבים פחות מ' כרשות הרבים הרי זה מצד עצמו, כלומר, על ידי דשלטי ביי רבים, אשר ממילא למעלה מ' דלא שלטי ביי רבים לא חשיב רשות הרבים אלא אויר בעלמא. אכן מדברי הירושלמי מבואר דמאי דלמעלה מ' פטור אינו משום דלא שלטי ביי רבים אלא מדרשה דקרא המלמדת ד"רשות אחרת" היא, כלומר, דמאי דעד י' הוה רשות הרבים לאו משום דשלטי ביי רבים הוא, דיתכן דדווקא קרקע רשות הרבים הוא דהוה עצם הרשות הרבים, רק כך דינא ד' טפחים שמעל רה"י משתייך לרה"י, ואילו למעלה מ' "רשות אחרת" היא אשר אינו משתייך לרה"י. וכן מבואר להדיא בלבוש סי' שמ"ה סק"יב, עיי שכתב, וז"ל: רה"י אינה תופסת אלא עד עשרה אבל למעלה מעשרה הוה מקום פטור וכו' וכולהו שיעורי דאורייתא הלכתא למשה מסיני אגמרינן, עכ"ל.

קיד) מקולי רה"י דאי איכא מקום ארבעה הוה דהויא כרמלית ואי לא מקום פטור בעלמא הוא - עיי שיטה להר"ן שכתב, וז"ל: וא"ת והא ברשות הרבים נמי אית ליי האי קולא דדוקא מקום ארבעה הוה רשות הרבים ואי לא לא וז"ל דאין הכי נמי מיהו אי הוה יליף לתרווייהו מרשות הרבים אכתי הוה קשיא לן אמאי לא יליף מרשות היחיד וכיון שכן איכא למדחי האי בהא והאי בהא, עכ"ל. ומבואר מדבריו דגם ברשות הרבים איכא דין מקום ארבעה לבד מה דבעינן ט"ז אמה, דט"ז אמה הוה שיעור להיותו רשות הרבים, אבל ד' הוה שיעור להיותו **רשות. ונפ"מ בין העמודים או ברשות הרבים המתקצר וכדומה, וז"פ. וכיון דד' הוה שיעור ליחשב רשות, פשיטא דהרי זה שייך ברשות הרבים כמו ברשות היחיד. עיי רש"י סוכה י"ד ע"א במאי דאיתא דשיעור מקום הוא ד', שכתב בד"ה שיעור מקום דאין רשות בפחות מארבעה, והוא כנ"ל.**

אכן יעויין ביאור הגר"א סי' שמ"ה סעי' י' שכתב אמאי דפסק המחבר כדעת רש"י והרמב"ם דעמוד גבוה ט' ורבים מכתפים עליו הוה רשות הרבים אף דאין בו דעי"ד, דרחב ד' לא נאמר אלא לרשות היחיד וגם בכרמלית מקולי רה"י אבל ברה"י לא, מדקאמר ואקילו בה מקולי רה"י, הרי מבואר מדבריו דלא בעינן דעי"ד ברשות הרבים, ואינו אלא דין ברה"י דאינו פחות מד'.

והנה דעת רש"י והרמב"ם דברבים מכתפים עליו לא בעינן דעי"ד יש לבאר לכאורה באופן אחר ממה שביאר הגר"א, אלא דהיינו משום דכיון דהרבים ההולכים על הקרקע משתמשים בעמוד זה הרי הוא חשוב כחלק מעצם הרשות הרבים אשר ממילא לא בעינן שיהא לו דעי"ד בנפרד. ומדברי הגר"א מבואר שלא הבין כן, אלא דהוה רשות הרבים מחמת עצמו על ידי הא דרבים מכתפים עליו, ולכך מאי דלרש"י והרמב"ם לא בעינן בזה דעי"ד הוא משום דלא בעינן ברה"י דעי"ד.

והנה בדין רשות הרבים המתקצר כתב הגר"א בסי' שמי"ה סעי' ז' דמוכח מעירובין דף צ"ט דעד ד"ט הוי רה"ר, עכ"ל, הרי דאף הוא כתב דלרה"ר בעינן דע"ד. והנה סוגי' דהתם בעירובין כך היא, דתנן בור ברה"ר וחוליינו גבוה י' טפחים חלון שע"ג ממלאין הימנו בשבת ואמרו בגמ' במאי עסקינן אילימא בסמוכה למה לי חוליא י', ופי' רש"י דאם נימא בסמוכה שהבור סמוכה לכותל בתוך ד' טפחים למה לי חוליא עשרה הרי בור גופי' רה"י ועמוקה עשרה והרי אין רשות הרבים מפקסת ביניהם, ותי' בגמ', הבי"ע במופלגת מן הכותל ארבעה, ומבואר לכאורה להדיא דבעינן ד' בכדי שיחשב רשות הרבים. אכן יעויין חידושי הריטב"א ומאירי שם שפירשו באופן אחר, דמאי דבפחות ד' לא הוי רה"ר הוא משום דלא דרסי ב' רבים, ולפי"ז יתבאר דברי הגר"א, דאף דנימא דלא נאמר דין ד' ברשות הרבים, מ"מ הרי בעינן שיהיה דרסי ב' רבים ובפחות מד' לא דרסי ב' רבים. אך כבעין עמוד גבוה ט' ורבים מכתפין עליו, הרי אית בזה שפיר רבים, ובזה הוא דלא בעינן לרש"י והרמב"ם דע"ד כיון דליכא שיעור בחפצא דרה"ר דבעינן דע"ד.

קטו) בית שאין בתוכו עשרה וקריו משלמו לעשרה על גגו מותר לטלטל בכלו בתוכו אין מטלטלין אלא בד' אמות - עי' רש"י לעיל שפי' דטעמא דבתוכו אינו מטלטל הוא משום דאין המחיצה גבוהה י', הרי דהוי חסרון במחיצה, דאין המחיצה שנגד הקירוי חשוב מחיצה, ונמצא דליכא אלא מחיצה ט' דלא הוי רשות היחיד. ולשיטתו זהו הנידון בסוגיין אי בעינן לכרמלית מחיצת י' כרשות היחיד, והוכיחו מדבר גידל דאיכא כרמלית בלא מחיצות י'. אכן יעויין בתו"י שפירש באופן אחר, דלעולם ליכא חסרון במחיצות מאחר דלמעשה איכא מחיצות גבוהות י' בחוץ, ואין החסרון אלא במאי דליכא אויר י', אשר משו"ה כתב דהיכא דחקק ועל ידי כך איכא אויר י', שפיר מהני משום המחיצות הגודרות אותו מבחוץ בגובה י', וכ"כ הרא"ש בתוס' הרא"ש ולהלכה סי' י"א, ע"ש. ועי' ר"ן על הריף שכתב דהחסרון בפחות מ"י הוא דלא חזי לדירה, וכ"כ הר"ח בסוגיין, ע"ש. ויעויין דברי הרשב"א בעבודת הקדש שער ג' ס"א שכתב, וז"ל: בית יתר מבית סאתים ואין בחללו עשרה וקריו משלמו לעשרה על גגו רה"י ומטלטלין בכלו בתוכו אין מטלטלין בו אלא בד' אמות לפי שאין תוכו ראוי לדירה והרי זה ככרמלית, עכ"ל. ומבואר מדבריו דלעולם ליכא חסרון במחיצות מאחר דמבחוץ איכא שפיר מחיצות י', וכן מבואר מדבריו דליכא בעצם חסרון במאי דאינו ראוי לדירה, שהרי כתב דליכא חסרון בפחות מ"י אלא ביתר על בית סאתים, והחסרון דאינו ראוי לדירה ס"ל דאינו אלא לענין סוכה אבל לא לענין רשות היחיד. אך ביתר על בית סאתים שפיר כתב מאחר דלמעשה פחות מ"י אינו ראוי לדירה, שוב לא שייך לחושבו כהוקף לדירה ושוב הוי כרמלית.

ובמאירי כתב, וז"ל: וקצת מפרשים ראינו שמפרשים שמועה זו בקרפף ר"ל בית יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה שהוא ככרמלית שלא לטלטל אלא בד' אמות שקריו הוא רשות היחיד ואין צורך בכך אלא שמתוך שאין מצוי לבנות בית שאין תוכו עשרה לדירה פירשוהו כן, עכ"ל.

והנה הרמב"ם השמיט דין זה, עי' בצ"ח שעמד על כך ומה שכתב בזה.

והנה לשיטת הראשונים דמייירי בקרפף יתר על בית סאתים פשיטא דאף דהוי כרמלית מ"מ מדאורייתא הוי שפיר רשות היחיד, דהא יסוד החסרון אינו אלא דהוי כקרפף שלא הוקף לדירה דהוי שפיר רשות היחיד דאורייתא. אך לשיטת רש"י והתו"י ודעמי' דהוי חסרון או במחיצות או במאי דליכא י' ואינו ראוי לדירה, עי' ביאור הלכה סי' שמי"ה סט"ו שנסתפק בזה, ועי' ראש יוסף בסוגיין.

קטז) תודה ואם חקק בו ד' על ד' - ותי' דשאני התם גבי סוכה דבעינן שיהיו מחיצות סמוכות לסכך וכי- ביאר דבריהם בפשטות, דלעולם שפיר מצטרפין

ב' חלקי מחיצות ליחשב שיש מחיצת י"ט, רק בסוכה מאחר דבעינן שיהיו הדפנות סמוכות לסכך, והרי סכך דהסכה הכשרה הוא מקום החקק, שוב הרי אין החלק העליון של המחיצה סמוך לסכך, אשר לזה בעינן שיהיו ב' חלקי המחיצה פחות מגי"ט זמ"ז דעל ידי זה הוי גם החלק העליון פחות מגי"ט מהסכך ושפיר הוי דפנות הסמוכות לסכך. ומאי דלא דיינינן בזה דין דופן עקומה, תירצו בגמ' שם דלא אמרינן לה אלא במחיצה שלימה ולא בב' חלקי מחיצות. ולפי"ז, היכא דהמחיצה העליונה עקומה ממש ומגיעה לסכך שבמקום החקק שפיר אמרינן דהסוכה כשרה, וזה פשוט לכאורה.

אכן יעויין בר"ן (על הרי"ף) סוכה דף דע"ב שכתב ליישב קושיית התוס', וז"ל: ולא קושי' היא דהכא גבי סוכה שמצותה בדפנות דהכי גמירי בעינן שיהיו דפנותיה סמוכות לה בפחות מג' כדי דהיו נראות כשלם אבל לענין רה"י ברשות מיוחד שאין הרבים בוקעים בו סגי הילכך כל שהוא מוקף מחיצות ליכא לאפלוגי בין סמוכות למופלגות, עכ"ל, ועי' גם חידושי הריטב"א שם שכתב ע"ז. וביאור הדברים, דחלוק הוא דין מחיצות דבעינן גבי סוכה מדן מחיצות דבעינן גבי שבת, דגבי סוכה בעינן חפצא דמחיצה ממש, אשר לזה לא מהנינן ב' חלקי מחיצות אשר על כן בעינן שיהיו פחות מגי"ט זמ"ז, אבל לענין שבת לא בעינן חפצא דמחיצה ממש, ומחיצה דבעינן יסודה מניעת רגל רבים, אשר לזה שפיר מהנינן ב' חלקי מחיצות אם אך איכא י"ט על ידי תרווייהו יחד. ולדבריו, אף היכא דהמחיצה העליונה עקומה ומגיעה לסכך הסוכה פסולה היכא דאיכא ביניהו ג"ט או יותר, דסו"ס ב' חלקי מחיצות הם ולא מהנינן לענין סוכה.

ובתו"י בסוגיין כתב, וז"ל: ועי"ל דהכא יש מחיצות גבוהות מבחוץ וא"צ לצרף הגידוד אלא דאין אויר י' וכשחקק דאיכא אויר י' במקום אחד הוי רה"י אבל בסוכה צריך לצרף הגידוד וביותר מג' לא מצטרף, עכ"ל. ומבואר מדבריו דלא מהני ב' חלקי מחיצות לא לענין סוכה ולא לענין שבת, ולעולם בעינן מחיצה אחת של י"ט, ובסוגיין שפיר איכא מחיצה רק החסרון דליכא אויר, ואילו בסוכה ליכא מחיצת י' ולכך לא מהני ברחוקים גי"ט זמ"ז. ומאי דחשיב בסוגיין מחיצות החיצונות, אין הכונה במאי דהוי מחיצה כלפי חוץ, דנראה פשוט דבעינן שיחשב מחיצה אף כלפני פנים, אלא כיון דעל גביו מטלטל ד"א ועי"כ דהוא משום דהוי מחיצה לטלטל על גבי הבית, חשיב נמי מחיצה לתוך הבית, עי' מאירי שכ"כ, בשפ"א לא הבין כן.

ולדברי התו"י צ"ב לכאורה מה הקשו בסוכה דנימא דופן עקומה, הרי אכתי ב' מחיצות הם ומה יועיל מאי דנימא דופן עקומה, הא עדיין ליכא מחיצה אחת. וכן יקשה על דברי הר"ן הנ"ל. והנה יעויין בלבוש סוסי" תרל"ג שכתב, וז"ל: ואין להכשירה מטעם דופן עקומה למטה (כך ביאר קושיית הגמ' בסוכה) דלא אמרינן דופן עקומה אלא כשיש כאן דופן עשרה כבר ואח"כ מתעקמת אבל דופן שאין בו עשרה כבר אין שמה דופן ולא אגמרינן הלכה דדו"ע אלא בדופן ששמה דופן דהיינו שיש בה גובה כבר אבל זו לאו דופן מיקרי, עכ"ל. ומבואר מדבריו שפירש דדופן עקומה דהוי אמרינן הכא הוא למטה, ולפי דבריו אתי שפיר דדופן עקומה הוא לחלק התחתון ועל ידי זה חשוב שמגיע הך מחיצה עד למעלה, נמצא דהוי הכל מחיצה אחת ואתיא שפיר קושיית השי"ס להתו"י והר"ן.

והרא"ש בסוגיין כתב, וז"ל: גבי סוכה בעינן מחיצות סמוכות לסכך דאמר התם שאם הרחיק הסכך מן הדפנות ג"ט פסולה אבל גבי שבת לא בעינן רק שהרשות משתמר על ידי המחיצות אפילו רחוקים ממנו הרבה קרוי רשות היחיד הילכך על ידי מחיצות החיצוניות שגבוהות י' נקרא רה"י אבל לא על ידי פנימית שאין שפת החקק מצטרף עמהן כיון שרחוקים ממנו ג"ט, עכ"ל. וכונתו בפשטות דלעולם אין מצרפין מחיצות אף לענין שבת ולא חשיב רשות היחיד אלא משום מחיצות החיצוניות, ואילו לא היו

מחיצות חיזונית ד"י הוה בעינן אף לענין שבת שיהא החקק תוך ג' טפחים מהכותל, וכן מבואר להדיא בתוס' הרא"ש דאין מצרפין ולא מהני אלא משום מחיצות החיצונות, והוא כדברי התו"י, וכן הביא בדברי הרא"ש במג"א סי' שמ"ה סק"יג, ע"ש, ובאליהו רבה לא הבין כן, ע"ש.

וה"ר"ן על הרי"ף בסוגיין כתב, וז"ל: דשאני סוכה דבעינן שיהו מחיצות שלימות סמוכות לסכך וכי' הילכך בעינן פחות משלשה כדי שיהו סמוכות לסכך שכנגד החקק אבל לענין שבת לא בעינן מחיצות אלא כדי שלא יהו רבים בוקעים שם וכיון שחקק זה מחיצות עשרה מקיפות אותה מבחוץ לא חיישינן אם הם סמוכות לחקק או מרוחקות ממנו וק"ל הכי אע"ג דהך מחיצות עשרה היא עם חקק ומחיצה ק"ל דמצטרפין דר"ח דאמר גדוד חמשה ומחיצה חמשה אין מצטרפין אדחי' ל"י התם וכי' עכ"ל. ודבריו לכאורה סותרות עצמן מיני' ובי', דמתחילה כתב דמאי דמהני לענין שבת הוא משום מחיצות החיצוניות, וכדברי התו"י והרא"ש, ואילו בסוף דבריו כתב דהוי' על ידי צירוף החקק והמחיצה, וצ"ב.

ונראה ביאור דברי הר"ן, דלעולם מאי דחשיב מחיצה למקום החקק הוא על ידי צירוף החקק והמחיצה, ומה שכתב בתחילת דבריו דבעינן למחיצות החיצוניות שיהיו י', היינו משום דאם לא היו מחיצות י' כלפי חוץ הרי היו רבים יכולים ליכנס עד למקום החקק ושוב לא הוה חשיב המחיצה החיצונה כלל דהא אינו מגינה כלום, אשר ממילא אין לצרפה עם עומק החקק. וכי' בחזו"א סי' ס"ה ס"ק ס"א-ס"ב, ע"ש שכתב כן גם בביאור דברי הרא"ש, ומדבריו בתוס' הרא"ש מבואר דלא כזה.

ק"ז חורי רה"ר אביי אומר כרה"ר דמו רבא אומר לאו כרה"ר דמו- ומהמשך דברי הש"ס מבואר דמייירי בניחא תשמישתיה- ויש לעיין לכאורה, לרבא מאי שנא דברשות היחיד אמרינן דחורי רשות היחיד כרשות היחיד, ואילו ברה"ר אמרינן דחורי רה"ר אינם כרה"ר. ובפירוש קדמון ממצרים אשר הודפס ברמב"ם הוצאת פרנקל פי"ד מהלי' שבת ה"י כתב, וז"ל: ויש לשאול למה אמרו חורי רה"ר כרה"ר ולא אמרו שחורי רה"ר כרה"ר והתשובה שבני רה"ר דרכן להשתמש בחורין שלהן ולהניח בהם חפציהם ולפיכך עשאו כרה"ר אבל בני רה"ר אין דרכן להשתמש בחורין ולא להצניע שם חפציהם מפני שיפחדו שמה יגנבו אותם עוברי דרכים ולפיכך אינם כרה"ר, עכ"ל. ומדברי התוס' מבואר לכאורה דלא כזה, שהרי כתבו בד"ה והלכה ונחה דלמטה מ"י אין בני רשות היחיד משתמשין משום שבני רשות הרבים משתמשין בהן, הרי מבואר דבני רשות הרבים משתמשים בחורים, ולא כמש"כ בפירוש קדמון.

והנה יעויין סוגי' דעירובין פי"ז ע"ב שהקשו ותיהוי כחורי כרמלית ואיתא, אביי בר אבין ור"ח בר אבין דאמרי תרויהו אין חורין לכרמלית, ופי' רש"י ותיהוי כי חורי כרמלית האי אמה אפילו לית בה שיעור כרמלית ליתסר משום חורי כרמלית כי היכי דאמרינן במס' שבת חורי רה"ר כרה"ר דמי, עכ"ל, ומבואר מדבריו דלרבא דחורי רשות הרבים לאו כרשות הרבים הם פשיטא דליכא חורי כרמלית. אולם יעוי' בבבב"מ ובמאירי שכתבו דקושיית הש"ס דליהוי כחורי כרמלית היא משום דחורי רשות היחיד כרשות היחיד דמי, וכן מבואר מתוך דברי הראשונים שם שדנו אי ק"ל דאיכא חורי כרמלית או לא, דאילו לפירושו של רש"י מאחר דק"ל כרבא דחורי רה"ר לאו כרה"ר ליכא למידן בכרמלית כלל.

ועיי' ב"ח סי' שמ"ה שעמד באמת על כך והעיר בדברי הרא"ש שדן אי ק"ל דחורי כרמלית ככרמלית דהא כל השאלה אינה אלא לאבי ולדין דק"ל כרבא פשיטא דלאו ככרמלית, וכדברי רש"י, וכתב בטעמא דמילתא דתליא ברה"ר, "דהא אקילו בה רבנן מקולי רה"ר ומקולי רה"י", והיא באמת קושי' על שא"ר דס"ל דמדמינן לה לרשות היחיד, והרי נותנים לכרמלית קולי רה"ר וקולי רה"י.

והנראה פשוט בזה, דס"ל להני ראשונים דמאי דחורי רה"ר אינם כרה"ר הוא משום דליחשב רה"ר צריך להיות מקום הילוך רבים, ואף עמוד ט' ורבים מכתפים עליו דחשיב רה"ר אין זה אלא משום דהוא לצורך הליכה, אבל חורי רשות הרבים אף דרבים משתמשים בהם, מ"מ מאחר דאינם הליכה או לכה"י צורך הליכה אינם חשובים כרשות הרבים. ובה פשוט דלא שייך לומר דאף בכרמלית יהא הדין כן משום דאית בי' קולי רשות הרבים, דהא מאי דחורי רה"ר לאו כרה"ר לאו מצד קולא ברה"ר הוא אלא משום דאינו בכלל התנאים הנצרכים ליחשב רה"ר, וז"פ.

ולדעת רש"י דשפיר תלוי דבר זה בדין רשות הרבים מבואר שפירש הא דחורי רשות הרבים אינם כרשות הרבים מטעם אחר, דביסוד הדין דרשות הרבים לא נאמר דין חורין, דבעצם היה שפיר שייך דין חורים גם ברשות הרבים רק משום דהוא כמין קולא ברשות הרבים דפטור, דלא חשיב רשות הרבים אלא באור ולא בחורים, משא"כ ברשות היחיד יתכן דכמו דחשיב רשות היחיד עד ששמים כך חשיבי נמי חורין רשות היחיד, אשר בזה שפיר אמרינן דמאחר דבכרמלית איכא מקולי רשות הרבים פשוט דאין חורי כרמלית ככרמלית, ודוק. העולה מכל זה, דאיכא ג' ביאורים למאי דאין חורי רשות הרבים כרשות הרבים.

ק"ח תוד"ה והלכה ונחה בחור כל שהוא באנו למחלוקת רבי מאיר ורבנן- תימה לר"י דבפרק קמא דעירובין בכיפה דפליגי בה ר"מ ורבנן אמרינן התם דלא אמרינן חוקקין להשלים לר"מ אלא ביש ברגליה ג' ובגובהה י' וכי' עיי' יומא י"א ע"ב רש"י ד"ה ר"מ סבר, וז"ל: הואיל והתחיל בה ג' ברוחב ד' שם פתח עליו ורואין כאילו הוא חקוק למעלה להרחיב כמדנו שלמטה, עכ"ל. ונראה ביאור דבריו, דחוקקין להשלים אינו אלא מרחיב מה דאיכא מכבר. והנה לחייב במזוזה בעינן שיהיה שם פתח, וסתם חור דלא חל עליו שם פתח אינו מחייב במזוזה, אשר לזה הוא שכתב רש"י בביאור דברי ר"מ דהואיל והוא גבוה י' ואית ל"י למטה רוחב ד' שפיר חל עליו שם פתח רק דחסר בשיעור ובה שפיר מהני הא דחוקקין להשלים לומר דרואים כאילו שיעור חקוק, ובלא מאי דאיכא כבר שם פתח לא היה זה אלא השלמת חור ולא השלמת פתח, ודוק.

ועפ"ז תתישב קושיית התוס', דהא דבעינן גובה י' ורוחב ד' למטה זהו בכדי שיחשב פתח ולא חור, וכל זה גבי מזוזה דבעינן פתח, אבל הרי בחור אשר הוא דע"ד אשר הוא בגובה י' חל גם כן דין רשות היחיד, אשר על כן שפיר אמרינן לר"מ דחוקקין להשלים שיעור דע"ד. והתוס' שהקשו כן, ע"כ דס"ל בזה דלא כרש"י, עיי' תוס' הרא"ש בסוגיין דמבואר מתוך דבריו דיסוד הא דבעינן גובה י' ורוחב ד' בגובה ג' הוא משום ד "כול"י האי לא אמרינן חוקקין להשלים", אשר זהו דלא כדברי רש"י, אלא כלל הוא בחוקקין דאין אומרים דחוקקים בכדי לחדש דבר שאינו נמצא כלל, ובה שפיר הקשו התוס' דד"ז שייך נמי גבי חור כל שהוא דחוקקין אותו שיהא בו דע"ד.

ק"ט תוד"ה והלכה ונחה בחור כל שהוא באנו למחלוקת רבי מאיר ורבנן- ואורי' דאירי בחורין שדרכן לעשות בשעת הבנין שמפולשין וכי' עיי' מהרש"א מה שביאר בקושיית התוס' ותיירוצם, ומתוך דבריו מתבאר דבכדי להיות רשות היחיד בעינן שיהא עליו חלל גובה י', חוץ מחורי רשות היחיד שהם כרשות היחיד דהוינן כרשות היחיד אגב הרשות היחיד ולכן לא בעינן בהו חלל י'. וכן מבואר להדיא בתוס' הרא"ש דבעמוד גבוה י' ורוחב ד' על ד' בעינן שיהא עליו חלל י' ואי אית ל"י גג ואין בינו לבין הגג חלל י' לא הוי רשות היחיד. (ובמהר"ם ובשפ"א כתבו דקושיית התוס' ותיירוצם לא היה אלא מד' על ד' אבל חלל י' פשיטא דלא בעינן, אכן בתוס' מבואר להדיא דלא כדבריהם, וכן מוכרע באמת מעצם לשון התוס' שאחר שכתבו דלצד רשות היחיד אית ל"י דע"ד כתבו דחורי רשות היחיד כרשות היחיד, ואמאי הוצרכו

לומר הכי, אע"כ דבלא"ה הוה בעינן נמי שיהא חלל (י).

אכן ועיין בריטב"א עירובין י"א ע"ב ד"ה פליגי שכתב דאם החור דע"ד בגובה טפח חשיב רשות היחיד, ומבואר מדבריו דלא בעינן חלל י, וכן מבואר מדברי הרמב"ם פ"ד מהל' שבת ה"י שכתב דחורי רשות הרבים הן כפי מדתן כיצד חור בצד רה"ר אם יש בו ארבעה על ארבעה וגובה עשרה הרי זה רשות היחיד ואם אין גובה עשרה הרי זה כרמלית ואם אין בו ארבעה על ארבעה הרי זה מקום פטור והוא שגובה שלשה שכל הפחות משלשה הרי הוא כארץ, עכ"ל, ומבואר להדיא מדבריו דאם החור בגובה י' בכותל שפיר חשיב רשות היחיד, וכ"כ הרשב"א בעבודת הקדש שער ג' ס"א. באופן דמבואר דאיכא מחלוקת ראשונים אי בלי חלל י' הוי רשות היחיד.

והנה עצם הסברא דניבעי לרשות היחיד חלל י', עי' מגנזי הגר"ח סי' ד' (וכ"ה בראש יוסף) דמתבאר מתוך דבריו דלמאי דכתב רש"י דהא דמהני בדבר שהוא למעלה מ"י להיותו חשוב רשות היחיד הוא מדין גוד אסיק, אי ליכא חלל י' הרי אף אי נימא גוד אסיק מ"מ יהיה בית שאין בתוכו עשרה וקירותיו משלימין אותו לעשרה, כלומר, דחסר במחיצות עשרה, ע"ש שהוכיח מזה דע"כ לענין שבת לא בעינן שיהא מוקף מחיצות אלא סגי במחיצות שלמטה. ועכ"פ להני שיטות הסוברות דבאמת בעינן אור עשרה כמו שביאר המהרש"א בדברי התוס' יתכן דזהו טעמם דבלא חלל י' ליכא מחיצות י'. ונמצא דהרמב"ם לשיטתו, הסובר דלא אמרינן בעמוד גבוה י' גוד אסיק ומאי דהוי רשות היחיד הוא מטעם מחיצות התחתונות (להגר"ח) מצי שפיר ס"ל דלא בעינן חלל י', אכן התוס', שהוכיח הגר"ח מדבריהם בעירובין דף פ"ט ע"א דג שחופה את המחיצות לא אמרינן בו גוד אסיק ולא חשיב רשות היחיד על ידי מחיצות התחתונות, לדידהו דבעינן מחיצות וע"כ דהוא מדין גוד אסיק, שפיר בעינן חלל י' מטעם הנ"ל, כן עולה מתוך דברי הגר"ח.

ולפ"ז יהיה מקום עיון קצת מדברי רש"י דסובר דמאי דהוי עמוד גבוה י' רשות היחיד הוא מדין גוד אסיק, ומצד שני מבואר מדבריו דלא כדברי התוס' בסוגיין ולא מיירי בחור המפולש בכל הכותל, אלא שהוא חור ברשות היחיד גרידא, והא ליכא י' טפחים, דלא הוזכר ברש"י חלל י' ואין הנידון בגמ' וכן בפירושו אלא בדי' על ד', ואי נימא דבעינן י' ואף לזה בעינן למימר דחוקקין, יקשה לשיטתו קושיית התוס'. ואילו דבר זה היה אפשר לומר בדבריו כדברי התוס' ביבמות אשר ציין הגרע"א בגליוה"ש, דרק במזוזה דבעינן שער חשוב הוא דלא אמרינן חוקקין בלא תחילת שער, אבל בחור לא בעינן אלא דע"ד לא, אבל אי נימא דבעינן חוקקין ל"י א"כ הוי כמו שער והאיך נימא חוקקין, וכקושיית התוס'. אכן למשניית לעיל אות קי"ח ע"פ דברי רש"י ביומא אתי שפיר, דאף דבעינן הכא לומר חוקקין על י' מ"מ הרי לא בעינן אלא חור י' ברוחב דע"ד ולא בעינן שם וחפצא דפתח, ודוק.

והנה לעיל בע"א פירושו התוס' במאי דקס"ד דאי איכא עשרה הוי כרמלית ואי לא לא, דר"ל דעד דאיכא אוריר הראוי למחיצות עשרה לאפוקי בקעה מסוככת בפחות מ"י על גבי קונדסין דלא הוי כרמלית כיון דאין גבוהה י', ומבואר לכאורה מדבריהם דברשות היחיד שפיר בעינן אוריר חלל י', דמשו"ה הוא דהוה קס"ד דאף בכרמלית יהיה הדין כן. ומכאן מוכח לכאורה דלא כהגר"ח, דבשלמא אי נימא דמאי דבעינן ברשות היחיד חלל י' הוא מצד עצמו, כלומר, דבעינן אוריר הראוי לדירה, שפיר יתכן דגם בכרמלית ניבעי שיהא ראוי לכך, אבל לדברי הגר"ח דמאי דבעינן חלל י' הוא משום לתא דמחיצות, תמוה לכאורה אמאי ס"ד דניבעי י"ט בכרמלית כמו ברשות היחיד, הרי ברשות היחיד מאי דבעינן כן הוא משום דבעינן מחיצות עשרה, מה דלא שייך כלל בכרמלית, וע"כ דמאי דפליגי הראשונים אי בעינן חלל י'

במילתא אחריתי פליגי ולא בדין גוד אסיק ובדין מחיצות.

ומדברי רש"י שם שפירש לענין מחיצות ולא לענין אוריר י"ל דבאמת פליגי וס"ל דלא בעינן אוריר י', ומאי דבעמוד הוי רה"י דווקא מטעם גוד אסיק ובלא י' ליכא מחיצות י', י"ל דאין הדבר מוכרח, דאפשר דאף רש"י מודה דמצד מאי דבעינן ברשות היחיד שיהא מובדל שפיר מהני מאי דהוא גבוה י' מעל הקרקע, ומאי דבעינן הכא לגוד אסיק אינו אלא משום דסו"ס מאחר דליכא מחיצות סביבותיו בעינן שיהא מוקף מחיצות, ובהא גרידא דבעינן דיהא מוקף מחיצות אין מוכרח דבעינן לזה י' טפחים אלא סגי במאי דהוי המשך מהגובה מן הקרקע אם אך סובב אותו גם למעלה מהקרקע, רק גבי פסי ביראות בעינן י' כיון דבלא מחיצות אלו אינו נחשב מובדל כלל, וצ"ע בזה. ויתכן דאף התוס' מודו בזה, ודלא כדברי הגר"ח, ומאי דבעינן חלל י' הוא מצד עצמו, וכמו שנתבאר.

ויעיין בר"ח לקמן דף ק' ע"א (והודפס בע"ב) שכתב להדיא דבעינן שיהא בחור חלל י', וז"ל: כגון דהיה זה החור עצמו גבוה י' טפחים ומקרקעית החור ולמטה עשרה טפחים מכוונים וכו', עכ"ל. ואיל הר"ח לשיטתו בזה, דס"ל דבית שאין תוכו עשרה לא מהני דלא הוי חזי לדירה, שהרי כתב בסוגיין דכיון דאינו ראוי לדירה אין המחיצות מועילות, ע"ש.

תוד"ה והלכה ונחה בחור כל שהוא באנו למחלוקת רבי מאיר ורבנן - ואור"י דאירי בחורין שדרך לעשות בשעת הבנין שמפולשים לרה"א ובצד רשות היחיד הם רחבים ד' אבל אל מצד רה"ר וכו' - עי' דבריהם בעירובין י"א ע"ב וביומא י"א ע"ב, שכתבו דמיירי שהיה בחורין מצד רשות היחיד ד' על ד', ומאי דבעינן לצד רה"ר לדין חוקקין הוא משום דבעינן הנחה במקום דע"ד. ועי' שפ"א שם ביומא שהעיר דכיון דיש דע"ד בפנים א"כ אף בחלק שלצד רה"ר שאין בו ד' חשיב ג"כ כהנחה ע"ג מקום ד' מאחר שהוא חלק מהדע"ד שיש בפנים, דהא לא בעינן שתהא הנחה על כל השטח של מקום ד' אלא על דבר דאית בי' ד'. ואולי נימא דמאחר דעד כמה דליכא דע"ד לא חשוב חלק מצד רשות היחיד אלא היה לו דין כחורי רשות רבים או מקום פטור, שפיר בעינן דע"ד בכדי לתת לזה דין רשות היחיד, ועדיין צ"ע בזה.

תוד"ה והלכה ונחה בחור כל שהוא באנו למחלוקת רבי מאיר ורבנן - ואצ"ל כפרש"י דפרך מכח דסתם מתני' ר"מ היא וכו' - ובדעת רש"י, עי' בית מאיר סי' שמ"ה סעי' ד' שכתב ליישב על פי מש"כ הרשב"א בסוגיין דלאבני דחורי רשות הרבים כרשות הרבים הו"ל כולל גבוה ט' דמשוינן ל"י רה"ר מפני שרבים מכתפים עליו, ודעת רש"י והרמב"ם הרי היא דעמוד ט' ורבים מכתפים עליו לא בעי דע"ד דהוי כידו של אדם דחשיב כדע"ד, וא"כ ה"ה והוא הטעם בחור נמי שדרך להניח שם חפצים לאבני א"צ הנחה על גבי מקום ד', דחשיב כדע"ד כמו עמוד ורבים מכתפין עליו.

ועוד יש ליישב דברי רש"י עפ"משי"כ במאירי והר"י מגאש בתשובותיו דמאי דלא בעינן בעמוד גבוה ט' דע"ד הוא משום דמחובר לקרקע הוא והקרקע שפיר יש לה דע"ד, אשר לפ"ז ה"ה הכא מאחר דחורין הם בכותל אשר הוא מחובר לרשות הרבים שיש לו דע"ד חשיב גם מקום החורין דע"ד.

והנה איך שיהיה, מבואר מדברי התוס' דמאי דבעינן למימר הכא דחוקקין משום חסרון דע"ד הוא לא מצד עצם החפצא דהרשות אלא משום דבעינן הנחה על מקום ד'. ויעיין לקמן דף ח' ע"א שהקשו התוס' בדי"ה אמר לרב חסדא דס"ל דלא בעינן דע"ד ברשות היחיד א"כ לא יהיו החורים צריכים דע"ד, ע"ש דתירצו דכל יסוד דברי רב חסדא הוא משום דביתא כמאן דמליא דמי, מה דלא שייך בחורים.

אמנם מדברי הרשב"א בעבודת הקדש שער ג' ס"א מבואר דחורי רשות היחיד הם כרשות היחיד גם ברחב כל שהוא, וכן מבואר בדברי הרמב"ם פ"ד מהל' שבת ה"י דבחורי רה"ר נידונין לפי רחבן וגובהן

היכא דאיכא ד', כן נראה לכאורה בביאור דברי התוס' והרא"ש.

ח' ע"א

קכב) תוד"ה אמר אביי הכא באילן העומד כו"ו
ושמא י"ל דטעמא דרב חסדא דלא בעי מקום די ברה"י משום דאמר' ביתא כמליא דמי וחשיב כמונח על גבי מקום ארבעה אבל בכותל בעינן שיהא בחור ד' על די- ומאי דבחורין לא אמרינן ביתא כמאן דמליא דמי, עי' פרמ"ג סי' שמ"ה אשל אברהם סק"ג שכתב, וז"ל: ואמנם חורי רה"י מא"ל דלא שייך כמאן דמליא באורך וברוחב וכו', עכ"ל. וביאור הדברים לכאורה, דכמאן דמליא דמי שייך רק בעומק כלומר, מה שמעל הרשות היחיד חשיב כמונח על קרקעיתו משום דכמאן דמליא דמי, אבל בחורים הרי החור אין בו דע"ד ואינו באור הרשות היחיד אלא בחור, ולהגיד שאור הרשות היחיד אשר נכנס לרוחב או לאורך הוא כמאן דמליא, זה לא אמרינן. ועי' חזו"א סי' ס"ב סק"ג ביאור אחר במאי דלא אמרינן בחורין דכמאן דמליא, והוא, דלא נאמר דכמאן דמליא אלא ברשות היחיד עצמו, אבל חורין אין להם מחיצות משלהם ואינן בעצם רשות היחיד אלא כמין טפילים לו, אשר משו"ה לא אמרינן דכמאן דמליא נינהו.

והנה בעיקר דברי רב חסדא דברשות היחיד לא בעינן הנחה על מקום ד', דבהכי לא פליגי רבי ורבנן לפי מסקנת הגמ', בפשוטו היא אפשר לומר דלא אמר רב חסדא בישירות דלא בעינן ברשות היחיד הנחה במקום ד', אלא בפשטות חידושו הוא דרשות היחיד עולה עד לרקיע, רק מדבר זה מוכח דלא בעינן הנחה במקום דע"ד, דהרי אם הקנה רחב ד' לא בעינן כלל לדין רשות היחיד עולה עד לרקיע, תיפ"ל דהוי רשות היחיד מצד עצמו, אע"כ דלא בעינן מקום ד', אך אין זה עצם חידושו של רב חסדא, וכמו שפירש רש"י לעיל ז' ע"א "סתם קנה אין בו ד", ר"ל, דיש ללמוד מדברי רב חסדא שאין צריך מקום ד'. אכן יעויין בפי' ה"ח שכתב, וז"ל: אמר אביי ברה"י כו"ע לא פליגי דרשות היחיד עולה עד לרקיע, עכ"ל, ומבואר מדבריו דמאי דלא בעינן הנחה במקום ד' אינה הוכחה צדדית אלא נלמד הוא מעצם הדין דרשות היחיד עולה עד לרקיע, כלומר, מאחר דרשות היחיד עולה עד לרקיע, אשר מבואר בתוס' דהיינו משום דכמאן דמליא דמי, הוי בכל מקום כאילו הוא דע"ד. כן דקדק מו"ר זצ"ל מדברי ה"ח, והעיר, דהרי נסתפקו בגמ' אי בעינן משום ד' או לא, וכי נאמר דבכלל הספק הוא אם רשות היחיד עולה עד לרקיע.

ובהמשך דבריו כתב ה"ח, וז"ל: ר' סבר אמרינן שדי נופו בתר עיקרו ומרשות הרבים לרשות היחיד זרק דהא יש בעיקר האילן ד' וכו', עכ"ל, וצ"ב לכאורה אמאי הוצרך למימר דיש בעיקר האילן ד', הרי על ידי הא דשדינן נופו בתר עיקרו חיל על הנוף דין רשות היחיד, וברשות היחיד לרב חסדא הרי לא בעינן הנחה במקום דע"ד.

ועפ"שנ"ת י"ל דאף דחשיב רשות היחיד על ידי הא דשדינן נופו בתר עיקרו, וחשיב נוף זה המשך של הרשות היחיד דהעיקר, מ"מ דינא דכמאן דמליא ורשות היחיד עולה עד לרקיע ליתא, אשר ממילא שפיר הוה בעינן בזה ד' אי לאו מאי דהוי כאחד עם העיקר ולעיקר יש ד'.

ומדברי התוס' מבואר כדברי ה"ח. ולדברי רש"י אין מאי דרשות היחיד עולה עד לרקיע משום דכמאן דמליא דמי, אלא דדין הוא ברשות היחיד עולה עד לרקיע ואינו נוגע למאי דלא בעינן מקום ד' ברשות היחיד אלא דין נוסף הוא. (ממו"ר זצ"ל)

קכג) רש"י ד"ה רחבה ו' פטור דהוי רשות לעצמה ואנן ממשכן גמרינן שהיו זורקין מחטיהן במלאכתן זה לזה וא היו זורקין רשויות- עי' תו"י שהקשו, וז"ל: ולא נהירא דאשכחן מיהא שהיו מוציאין רשויות כגון ארון ומזבחות, עכ"ל. ובאחרונים (חת"ס, רש"י ותוצ"ח סי' ט"ו אות א') דדוקא בזרק

אבל חורי רה"י בכל גוונא הוי רשות היחיד. וביאורא דמילתא, דבחורי רשות היחיד מאחר דהוי חלק מן הרשות היחיד לא בעינן שיהא בו דע"ד בפני עצמו. ומצד דין הנחה על מקום דע"ד ליכא חסרון להרשב"א לשיטתו לעיל דף ה' דברשות היחיד, ואפילו בחורי רשות היחיד, לא בעינן הנחה על מקום דע"ד. אכן בדעת הרמב"ם הוכיח בפרמ"ג ריש סי' שמ"ה מדבריו בפ"ג שבת ה"ז דגם בהנחה ברשות היחיד בעינן הנחה על מקום דע"ד, ע"ש אשל אברהם סק"ג, ויקשה לדעתו אמאי לא בעינן בחורין הנחה על מקום דע"ד. וי"ל בזה ע"פ דברי המרכה"מ פ"ד מהל' שבת אשר הבאנו לעיל, דהיכא דההנחה היא ברשות עצמו לא בעינן דע"ד, אשר מהאי טעמא בנעץ קנה ברה"י והניח על גביו חיוב, וה"ה בני"ד.

והנה יעויין באבן העוזר סי' שמ"ג שהביא מדברי התוס' בעירובין דף ע"ח ע"א ד"ה אלא מאי אית לך למימר דהא דבור וחוליתו מצטרפין לארבעה הוא רק לענין על גבו אבל תוכו דלית ל' ד' לא הוי רשות היחיד. והעיר בחידושי הגר"ח הלוי על הרמב"ם פ"ד מהל' שבת ה"י דמאחר דעל גבו חשיב שפיר רשות היחיד כיון דאית ל' ד', הדר נימא דאף תוכו הוי רשות היחיד מדין חורי רשות היחיד, והוכיח מדבריהם דס"ל דע"כ גם חורי רשות היחיד צריך שיהא רחב ד' בכדי ליחשב רשות היחיד.

והנה בגוף דברי התוס' היה אפשר לזון דלא כתבו אלא דתוכו מצד עצמו לא הוי רשות היחיד ולא הוי רשות היחיד אלא שפתו דאית ל' שפיר ד', אבל מודו התוס' דמאחר דנימא דשפתו רשות היחיד הוא שוב ממילא הוי אף תוכו רה"י מדין חורי רשות היחיד, ובאמת צידד כן בחזו"א סי' ס"ב סק"ב, אך האבן העוזר והגר"ח לא כך הבינו, אלא הבינו כפשטות דברי התוס' ותוכו לא הוי רשות היחיד כלל.

וכן מבואר לכאורה בדברי התוס' ביומא י"א ע"ב כהבנת הגר"ח, ע"ש שכתבו דבחורין שברשות היחיד ע"כ דס"ל דחוקקין להשלים דא"כ כיון דל"ל ארבעה על ארבעה אמאי חייב הא לא נח ברה"י אלא **במקום פטור**, הרי שכתבו דאין החסרון רק בדין הנחה על מקום ד' אבל רשות היחיד מיהא הוי, אלא כתבו דעד כמה דליכא ד' הוי מקום פטור, ומבואר לכאורה כדברי הגר"ח.

ועי' בחזו"א שם ובגליונות על חידושי רבינו חיים הלוי מה שכתב ליישב קושיית הגר"ח על דברי התוס' בעירובין דיהיה תוכו רשות היחיד מדין חורי רשות היחיד, דבסי' ס"ב סק"ב כתב דכיון דכל מה שנעשה רשות היחיד הוא משום דאי בעי מנח מידי א"כ אז נסתם הבור ואי אפשר כבר לשמתמש בחור זה תמשיש דחורין רה"י בשעה שמשתמשין על גבה אשר על כן לא נעשה חורי רשות היחיד. ועוד תי' שם דלא נאמר דין חורין אלא כשתמשיש רשות היחיד עיקר וחורין טפלין לו, אבל הכא תמשיש הבור עיקר ועל גבו טפל ובכ"כ לא נעשה חורין. ובגליונות על חידושי רבינו חיים הלוי כתב עוד לתרץ דאין חורי רשות היחיד אלא בבית וכיוצא בו דאיכא דירורין משמשינן אבל ע"ג החוליא דליכא דירורין אלא תמשיש לא יחבינן לה חורין. ועי' הגה"ה שם שתמה מדברי התוס' בעירורין ל"ג ע"א ד"ה אי ומרש"י שבת צ"ט לענין מורשא דהוי רה"י מדין חורין אע"ג דעל העמוד ליכא דירורין.

עי' תוס' גיטין ט"ו ע"ב וסוכה ד"ד ע"ב שהקשו אמאי דקאמר רב חסדא דגידוד ומחיצה אין מצטרפין דהא אי בעי מנח עלי' ומשתמש, ות"י דאירי במקום רחב דלא אמרינן בזה אי בעי מנח מידי, אכן בתוס' הרא"ש בגיטין שם דט"ו ת"י דלא מהני הא דאי בעי מנח אלא על גביו ולא לתוך הבור. ובדעת התוס' שלא תירצו כן, לכאורה מבואר כדברי הגר"ח, דמאי דלא חשיב בתוכו רשות היחיד היינו משום דלית בי' ד', אבל התם בגיטין דמירי דשפיר איכא ד' ודאי דאף תוכו יהיה לדעתם רשות היחיד. והרא"ש שתירץ באמת כן י"ל דס"ל בטעם מאי דלא הוי תוכו רשות היחיד כאחד מתירוצי החזו"א, אשר זה שייך גם

הוא דס"ל לרש"י דאין לחייב על זריקת רשויות מאחר דלא אשכחן זריקת רשויות במשכן, אבל במעביר ודאי דחייב כיון דאשכחן במשכן שהיו מוציאין הארון והמזבחות. (ועי' מג"א סי' רס"ו סק"י) שכתב דהמעביר עגלה שהיא גבוהה י' ברה"ר פטור כדאיתא בשבת דף ח' לענין כוורת. וכונתו פשוטה, דהוי מעביר רשות, וחזינן בסוגיין דאינו חייב על זריקת רשות וה"ה העברת רשות, כן ביארו דבריו. ותמה הנתיה"מ בהגהות מקור חיים שם דהא זהו דווקא בזריקת רשות דלא אשכחן במשכן, אבל אהעברת רשות דאשכחן במשכן חייב.)

ובמש"כ רש"י וז"ל: וא"ת בלא גבוהה י' נמי רשות לעצמה היא דהא שמה כרמלית היא לאו דאורייתא וכו', עכ"ל, וכבר העיר במהרש"א מה הוקשה לו לרש"י, הרי דעת רש"י דאין כלי נעשה כרמלית. ועי' תוצ"ח סי' הנ"ל אות ד' שכתב לבאר דברי רש"י על פי דברי הר"ן לקמן דף י"א ע"ב בשם התוס' דגת גדול שכובדו קובעו חשיב כרמלית אף דהוי כלי, ועפ"ז שפיר הקשה רש"י דהוי כרמלית, דכורת כבדה היא ושפיר היה לנו לדוננו ככרמלית. ולכאורה קשה לפרש כן בדעת רש"י, דלכאורה אין זה שייך אלא לפום טעמו של הר"ן דאין כרמלית בכלים, דהוא משום דנישא הוא משום שאינו כבד, בזה שפיר איכא למימר דכוורת שפיר הוי כרמלית, אכן רש"י הרי כתב דהיינו משום דלא גזרו לבטולי מתורת כלי, אשר זה שייך לכאורה גם בכורות, וצ"ע בזה.

והתוס' בד"ה רחבה ו' פטור נאדו מפירושו של רש"י ופירושו באופן אחר, דהכוורת עצמה נעשית רה"י כשתנוח והוי כזורק מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים דפטור, דלא יליף זורק ממושיט, עי' כל דבריהם. (ומבואר לכאורה מתוך דברי התוס' בדברך הילוכו אין זה נחשב רשות היחיד, עי' חזון יחזקאל מה שדן בזה.) והא דנאדו התוס' מפירושו של רש"י, עי' מהרש"א שכתב דהיינו משום דאי הכי אף בליכא ו"ט או גלובה י' באופן דאית לי' ו', אף באופנים אלו יהיה פטור, דנהי דאין כרמלית ומקום פטור רשות גמור לחיובי, מ"מ הא הויין רשות לעצמן ושוב יפטור מצד שהוי זריקת רשות. ותמה הגרע"א בדו"ח על דבריו, דא"כ אף לשיטת התוס' יפטור, דהא הוי כזרק מרשות היחיד ונח בכרמלית או במקום פטור, אע"כ כיון שנח ברשות הרבים בטל לרשות הרבים ושוב דינו כרשות הרבים, וא"כ אף לשיטת רש"י נוכל לומר כן, ע"ש שהניח הדבר בצ"ע.

ואפשר דיש ליישב קצת, ע"פ הא דיש לעיין בהא דכשהוא ברה"ר דינו כרה"ר, אי הכונה בזה דאין לזה שם מקום ורשות כלל ועל כן ממילא דדינו כרה"ר, או דילמא באמת היות דמצד שיעורו אית בי' רוחב דעי"ד או גובה י' שפיר יש לו שם מקום לעצמו, רק דהיות דאין למקום זה חשיבות דרשות גמור, ממילא אין לזה חלות דינים לעצמו וכשנח ברה"ר דינו כרה"ר, אמנם גרד הדברים הוא דדין רה"ר חל אף על מקום ורשות זה, ומקום מיהא הויא. ואי נימא כצד זה השני, יתיישבו דברי המהרש"א בדברי התוס', דביחס לשיטת רש"י שדן בזה מצד זריקת רשות, שפיר כתב המהרש"א דנאדו התוס' מדברי רש"י משום דאף באופנים אלו הוי זריקת רשות, רק דדין זה הרשות הוא להיות דינו כרה"ר כשמונח ברה"ר או כרשות היחיד כשהוא ברשות היחיד, וחסר בו חשיבות לתפוס דין לעצמו, אבל למש"כ התוס' דהחטרון הוא דהוי כנח ברשות כנח ברשות היחיד, הרי זה תלוי בדין שחל עליו, וכשנח ודאי דיחול עליו דין רשות הרבים, ועדיין צ"ע בזה. ודעת רש"י, דאף דבעצם הוא מקום בפני עצמו, כאשר דקדקנו לעיל מדבריו, מ"מ כיון דדין מקום זה להתבטל לכל רשות שנידון בו, לא חשיב זריקת "רשות".

ומאי דנאיד רש"י מפירושו של התוס', עי' קיקיון דיונה שכתב דהיינו משום דס"ל לרש"י דכיון דאמר אביי זרק כוורת משמע דמייירי אף בכה"ג שזרק על צידה, ובכה"ג לא נעשית רשות היחיד, וע"כ דהיינו טעמא משום זריקת רשות.

והעירני ב"א דאולי אפשר לבאר באופן אחר, דהא יסוד ביאורם של התוס' נבנה אמאי דבשעה שהוא באויר אינו רשות היחיד ולא נעשה רשות היחיד אלא בזמן שנח כאשר מבואר להדיא בדברי התוס', אשר בזה שפיר איכא למידן דחשיב הנחה ברשות היחיד, אכן בדעת רש"י י"ל דס"ל דאף בהיותו באויר חשיב רשות היחיד, ואם כבר באויר הוי רשות היחיד, אי אפשר לומר דעל ידי שנח נחשב הנחה ברשות היחיד, דהא לעולם היה רשות היחיד אף בזמן שלא היה נח, וממילא לא שייך לפרש כדברי התוס'. ויש להוסיף בזה, דיתכן דבזה יוסבר גם מאי דנאדו התוס' מפירושו של רש"י, דבשלמא לרש"י דהוי רשות אף בזמן היותו באויר, שפיר איכא למימר דמאי דפטור הוא משום דהוי זריקת רשות, כלומר, דהוא תמיד נמצא אצל עצמו ולא שייך בזה מושג דהוצאה, אכן התוס' לשיטתייהו הרי ס"ל דבזמן היותו באויר אינו רשות אשר ממילא לא שייך לפרש דאית בזה משום זריקת רשות.

והנה כתב בחידושי הר"ן בשם רבינו יהונתן דהא דזרק כוורת פטור דוקא בהוצאה ובזריקה דרך קומתה אבל דרך רחבה הואיל ועכשיו אין גבוה י' חייב, ודחה הר"ן דמה לי ארוכה מה לי בקומתה כיון דרשות היחיד הוא והא לא חייבה תורה אלא כלים. ובמאירי הביא מהא דעירובין דעל כרחך נעשה כשפודין של מתכת, ע"ש, דכשדנין על החפץ מה הוא רואין אותו כאילו היה באופן שאפשר להיותו נחשב רשות. ועי' תוצ"ח סי' ט"ו אות ג' שכתב דתליא דך מילתא ביסוד הטעם בכורת, דאי טעמו הוא משום דהוי זריקת רשות, בזה לא משנה אם הוא עומד או שהוא על הצד, דבעצם יש לו המידות ליחשב רשות אשר ממילא אין חייב על זריקתו, אכן אי נימא דהחטרון הוא משום דחשיב רשות היחיד בהנחתו, שפיר אית בזה נפ"מ, והר"ן ס"ל כרש"י אשר על כן כתב דליכא נפ"מ, עכתי"ד הנוגעים לענינו. ועי' עוד בפני"ו ובחזון יחזקאל בסוגיין.

קכד) תוד"ה רחבה ששה פטור (א) - אע"ג דרש"י פי' דגידוד ה' ומחיצה ה' היינו שעשה מחיצה ה' על בור עמוק ה' אין פירושו נראה וכו' - במה שהקשו התוס' ממתני' דעירובין דבור וחוליותו מצטרפין, אין מבואר שם להדיא כן במתני' אלא ר' יוחנן הוא שפירש כן בגמ', ועי' תוס' ר"י"ד גיטין ט"ו ע"ב שפירש דרב חסדא באמת פליג אדר' יוחנן. וקושיות התוס' מב' חצירות, עי' פני"ו שם בגיטין דלענין עירוב שאני. ע"ש בארוכה. אך יש לעיין בגוף הסברא לשיטת רש"י אמאי באמת אין מצטרפין.

וביאור מו"ר זצ"ל בזה, דס"ל לרש"י דשם מחיצה מיקרי רק מחיצה המבדלת מב' צדדיה, וגידוד לא חשיבא מחיצה כלל כיון דאנה מבדלת לצד רשות הרבים, וכבר ביארנו ד"ז לעיל. ומאי דמהני גידוד לחודי' לאשווי רשות היחיד, אינו מצד המחיצות אלא מצד העומק, דמובדל הוא מן הקרקע על ידי העומק, אבל לעולם אין זה בתורת מחיצה, וכנ"ל. ומבואר בזה טעמא דרב חסדא דגידוד חמשה ומחיצה חמשה אין מצטרפין, דב' מיני הבדלות הן, דמחיצה הוא בתורת מחיצה ואילו גידוד הוא לא מצד תורת דין מחיצה אלא מצד העומק הוא מובדל.

והנה יעויין רש"י לקמן בע"ב ד"ה ומאי למטה שכתב, וז"ל: הבור רשות היחיד משפת אוגנו ולמטה, עכ"ל, ובדף צ"ט ע"א ד"ה למה לי כתב, וז"ל: אלא אם כן הכניס ראשו ורובו למקום שהוא שותה, עכ"ל, דמשמע להדיא מדבריו דרשות היחיד דבור לא אמרינן בי' דעולה עד לרקיע ולא אמרינן בזה גוד אסיק מחיצתא, אף דגבי עמוד גבוה י' שפיר אמרינן לרש"י גוד אסיק מחיצתא. ולפמשנ"ת הדברים מבוארים היטב, דלא שייך גוד אסיק מחיצתא אלא היכא דאתינן לה בתורת "מחיצה", מה דלא שייך גבי בור דאתינן עלה מצד מה שהובא מובדל על ידי העומק ולא בתורת מחיצה, ודוק.

והנה יעויין תוס' סוכה דף דע"ב ד"ה פחות משלשה טפחים כשרה שהקשו על דברי רש"י דגידוד חמשה ומחיצה חמשה דאין מצטרפין היינו עומק הבור עם

מחיצה שעליה, דלדבריו האיך אמרו בסוגיין כדבר פשוט דאם בבית שאין בתוכו עשרה חקק בו דעי"ד חשיב כולו רשות היחיד, הרי לרב חסדא אין העומק והמחיצה מצטרפין. (והנה כל קושיי זו היא דווקא לשיטת התוס' דדיינינו על המחיצות הפנימיות כמחיצה ולא על המחיצות החיצוניות כמו שכתבו בתו"י, אךן על רש"י ודאי דיקשה, דמוכח דלא ס"ל כדעת התו"י, דהא לפי דבריו הנידון שמא ניבעי בכרמלית י"ט היה מצד דין מחיצות, ולפום פירושו של התו"י יקשה לרש"י מה הביאו ראייה מהא דבית דתוכו ט', הא ע"כ התם ליכא חסרון במחיצות דהא איתנהו למחיצות החיצונות, ומוכח דלא ס"ל לרש"י כהתו"י.)

ועפ"שנ"ת בדעת רש"י יש לדון בבית שאין תוכו י"ש בו חפצא דמחיצת י" המבדלת משני צידיה, דהרי הצד החיצון של הבית הפונה לרשות הרבים שיש בו י" הרי הוא מבדיל בין כלפי רשות הרבים ובין כלפי תוך הבית, ומצד עצם הדין מחיצה שפיר יש כאן תורת מחיצה, ומאי דבעינן להחקק הוא משום דבכדי להחיל דין רשות היחיד בענין שהמקום עצמו יהיה מוקף מחיצות אשר לזה בעינן שיהא תורת מחיצה גם מהצד הפנימי. אשר ממילא י"ל דמאחר דמצד הצד החיצון יש כאן תורת מחיצה המבדלת משני צידיה ובעינן לחקק רק שהמקום יהיה מוקף מחיצות י"ל דלענין זה לכו"ע גודל ומחיצה מצטרפין, וכל הפלוגתא בזה הוא לגבי עצם המחיצה הבדלת. ממו"ר זצ"ל.⁴¹

קכה) תוד"ה רחבה ששה פטור (א) - ואין נראה פירוש ר"ח דהא עובי חוליות הבור מצטרף נמי לחלל הבור לארבעה משום דחזי למינח עליי מידי ולהשתמש וכו'. ודעת הר"י כהר"ח. והנה משה"ק התו"י על דברי הר"ח ודעמי, עי' גירסת הר"ח בסוגיין דעירובין ע"ח, דלפי דבריו לא הביאו מהא דאי בעי מנח וכו' דמשו"ה מצטרף חוליייתו לרוחב ד' כדברי התוס' ודעמי, אלא פירש דהוכחת הגמ' מהא דבור וחוליותו מצטרפין הוא ממאי דמצטרפין לגובה עשרה דאע"ג דאין משתמש בבור כמו בחוליותו שעל גביו, שהבור הרי רחב מלמטה והחוליא צרה, מ"מ כיון דמנח מידי ומשוה הבור צר כמו החוליא ומשתמש חשוב שפיר שהכל תשמיש אחד (דאי אין מצד תרתייהו אותו התשמיש אין לו שימוש מחיצות עשרה), ולפי זה לא נאמר כלום בסוגיין שם לענין הך מילתא דעובי החוליא הוא בכלל ד' טפחים רוב, דהא מייירי באורך ולא ברוחב, אשר לפ"ז ליכא קושיי לשיטת הר"ח ודעמי משם. (ועי' רמב"ם פי"ד מהל' שבת שפירש גבי עמוד ביתדות דאיירי לארכו, וע"ש חידושי הגר"ח הלוי.) והנה טרחו כל רבותינהו האחרונים ליישב שיטת הר"ח (עי' חידושי רבינו חיים הלוי ובשפ"א בסוגיין), ולפלא שלא הביאו דלפום גירסתו של הר"ח בסוגיין דעירובין ל"ק כלל.

והנה יעויין ברמב"ם פי"ד מהל' שבת ה"א שכתב דמקום המוקף ד' מחיצות וביניהן ד' הוי רשות היחיד, והוא בפשוטו כדברי הר"ח, ד"ביניהן" פירושו בין כתלי הבור, כלומר, בלא החוליא, וכן למד הגר"ח הלוי בדבריו. אךן יעויין בט"ז סי' שמ"ה סק"א שכתב דכונת הרמב"ם במה שכתב "ביניהן" היא בין המחיצות והחלל, אךן בבית מאיר הביא מדברי הרמב"ם בפיה"מ שכתב להדיא דצריך להיות החלל בין המחיצות דעי"ד, וכן הוכיח המג"א שם מדברי המחבר דאין עובי המחיצות מצטרף לחלל ד'.

והגר"ח כתב לבאר דברי הרמב"ם, דאח"כ מטעם דאי בעי מנח עלה וכו' הוי על גביו רשות היחיד, דעל ידי שמונח מידי הא ישתמש על גביו ועל גביו נמי איכא מחיצות מדין גוד אסיק, ומ"מ אין לפטור את הזורק

את הכוורת דהרי הכוורת עצמו נח ברה"ר והוא עצמו אינו רשות היחיד כשאין בתוכו דעי"ד, רק על גביו הוא רשות היחיד ומה שתחתיו אינו אלא רצפת הרשות היחיד, משא"כ כשיש בו דעי"ד לבד מחיצותיו אז הוא עצמו רשות היחיד וממילא גם דפנותיו נחשבים רשות היחיד מטעם ק"ו דלאחרים עושה מחיצה הוא עצמו לא כל שכן, כדאיתא לקמן דף צ"ט, עכתו"ד בקצרה.

ולפי דבריו יוצא לכאורה דהוא הדין אם יהיה הכוורת גוף אטום שהוא דעי"ד יהיה הדין דחייב, דאין הרשות היחיד אלא שפתו העליונה שיכול להשתמש בו, ומה שתחתיו אינו אלא כרצפת רשות היחיד, ואילו הר"ח בסוגיין כתב להדיא דדינא דסוגיין הוא דווקא משום שהכוורת חלולה ואילו לא היתה חלולה והיה בה דעי"ד פשיטא דהיה פטור על זריקתה, והוא לכאורה דלא כדברי הגר"ח. שו"ר שכן העיר בקה"י בסוגיין סי' ט', ע"ש. (ואולי נימא דשאני היכא שהוא אטום דאין זה רצפה בעלמא גרידא אלא דכל הגוש חשוב כקרקע רשות היחיד עצמו, וצ"ע בזה. ועי' שפ"א שכתב דברים הדומים לדברי הגר"ח ומ"מ כתב דיודה הר"ח בגוף אחד אטום, ואולי הוא מטעם הנ"ל.) עוד ראיתי שהעירו דלדברי הגר"ח אמאי לא הובא ברמב"ם ובשו"ע הך דינא דהיכא דהעומד מרובה מצטרף להשלים שיעור דעי"ד כיון דהוא סוגי בעירובין ע"ח דבור וחוליייתו מצטרפין לשיעור דעי"ד משום דאי בעי למינח עליי מידי.

ולמה שנתבאר בשיטת הר"ח ע"פ ביאורו בסוגיין דעירובין אתי שפיר היטב מאי דבגוש אחד אמרינן דפטור, דהא לדידיי מאי דבעינן ו' ולא סגי בדעי"ד הוא משום דהחלל הוי רשות אחרת ואין בה דעי"ד ואין שייך בזה לצרף עובי הדפנות אף על ידי הא דאי בעי מנח עלה וכו', דלהר"ח ליכא יסוד כזה, אבל בגוף אחד אטום הרי לא בעינן צירוף כלל ושפיר איכא דעי"ד במקום אחד, ודוק.

ועיינן רמב"ן במלחמות ובחידושי הרשב"א שכתבו בדברי הר"ח דדפנות דכוורת רעועות הן ולא שייך למימר בהו דבעי מנח מידי ומשתמש, ולדבריהם נמצא דמחיצות גמורות מצטרפות לד' אף לשיטת הר"ח. ומסתימת לישנא דהרמב"ם לכאורה לא משמע הכי, אלא דכך דינא בכל מחיצות.

והנה מבואר דברי התוס' הנ"ל בעירובין ע"ח דמאי דבור וחוליייתו מצטרפין משום דאי בעי מנח וכו' זהו רק דהמקום העליון הוי רשות היחיד, אבל תוך הבור לא. וכן מדוייק מדברי רש"י שם. ולפום דבריהם צ"ב לכאורה אמאי ברחב ו' פטור, הרי לא הוי רשות היחיד אלא למעלה, אבל כל הכוורת לא, ומה איכפת לן במאי דהצד שלמעלה הוא רה"י, הרי כל שאר הכוורת אינו רה"י. וכן כתבו באמת האחרונים (ר"ח הגרע"א, ר"ח הלוי, שפ"א) ליישב בזה דברי הר"ח דמשום הכי בעינן שיהא בחלל הבור ד'. ולהתו"י לשיטתם דטעם הפטור הוא משום דהוי כזורק מרשות היחיד לרשות היחיד י"ל דמאחר דעכ"פ החלק העליון הוא רשות היחיד, חשיב שחלק מהכוורת נח ברשות היחיד והוי כחלק ממנה במקום פטור אשר ממילא פטור. אךן אפי' אי נימא הכי, אין זה אלא לפום ביאורם של התוס', אבל לפירושו של רש"י ודאי דיקשה כנ"ל דסו"ס זריקת רוב הכוורת אינו כזריקת רשות, ואמאי לא יתחייב. אם לא דנימא דעל ידי דהלמעלה חשיב רשות היחיד חשיב כל מה שתחתיו כקרקע רשות היחיד והרי הוא מופקע על ידי הרשות היחיד שעליו מכלל רשות הרבים, כ"כ בחידושי רבינו חיים הלוי. (ושמא אפשר לומר דס"ל לרש"י דהכא הוי רשות היחיד על ידי מחיצות הכורת בלא הא דאי בעי מנח וכו', דבשלמא התם ליכא בחלל הבור ד' וליכא מחיצות בתוך הבור לצרפם לד', וע"כ דבעינן לחוליא, אשר זה אין להצטרף אלא על ידי הא דאי בעי מנח וכו', אשר לא מהני לדעת רש"י אלא על ליחשב שפת הבור רשות היחיד ולא חלל הבור, אךן בני"ד אולי אפשר לומר דהא דבעינן ד' לעולם המחיצות בכלל, כלומר, דהם עצמם מהווים חלק מרשות היחיד, אשר ממילא שפיר יהיה רשות היחיד

⁴¹ והעיר הגר"ח צ פנקל ז"ל, דלדברי מו"ר מה מיייתי הגמ' דף ז' מהיה שאין תוכו ו' להוכיח דכרמלית לא צעני מחיצה ו' והרי י"ל דלעולם צענין מחיצה ו' כדי להבדיל מרה"ר אבל לא צענין מחיצה כלפי פנים ללא צענין שיהא המקום מוקף מחיצה לדין כרמלית.

כל הכורת, דהא לא בעינן לזה להא דאי בעי מנח וכו', אמנם לא ברירא כלל דאיכא למימר הכי, וצ"ע בזה.) ומדברי הרשב"א בסוגיין ובעבודת הקדש מבואר דלמאי דאי בעי מנח וכו' הוי אפי' בתוך הבור רשות היחיד, עיי' בדבריו שכתב על משה"ק התוס' על דברי הר"ח מהא דאי בעי מנח מידי עלי' ומשתמש, וז"ל: ואני תמיה לדבריהם דהא משמע בהדיא בגמ' דלא אמרינן הכי מדאמרינן בפרק הזורק אמר אביי בור עמוק עשרה ורחב שמנה וזרק מחצלת לתוכו חייב חלקו במחצלת פטור דהנחת מחצלת וסלוק המחיצה בהדי הדדי קא אתו ואם איתא מאי סילוק מחיצה איכא והלא אף המחצלת אע"פ שנעשה כותל לבור עולה היא מן המנין אלא על כרחנו לא אמרו כן בכל כותלים וכו', עכ"ל. והנה לשיטת התוס' דלא נעשה רה"י על ידי הא דאי בעי מנח אלא למעלה, לא יקשה קושיית הרשב"א כלל, דהא בתוך הבור לא נעשה מעולם רשות היחיד אלא למעלה. ומדהקשה הרשב"א כן מבואר שהבין דעל ידי הא דאי בעי מנח וכו' נעשה כל הבור לרשות היחיד. וכן מבואר מדבריו בעבודת הקדש, עיי' ש"ג סי' א' שכתב, וז"ל: היה מוקף שפי' ארבע מחיצות ואין ברחבו ד' טפחים אין זה רשות היחיד שאין רחב רה"י פחות מארבעה טפחים ויראה לי שאם היה רוחב כותליו משלימו לארבעה הרי זה רשות היחיד שרחב הכותל מן מצטרפין לחללו וכו' לפיכך חולית הבור מצטרפת עם הבור לעומק עשרה בין בריאה בין שאינה בריאה וכן לרחב ארבעה והוא שתהא בריאה כמו שאמרנו, עכ"ל. ומבואר מדבריו דמצטרפת לענין רחבו כמו שמצטרפת לענין בגובה ונעשה הכל רשות היחיד. (ועיי' גם דברי הרשב"א בעירובין דף ע"ח.)

ולכאורה צ"ב האיך באמת חשיב תוך הבור רשות היחיד על ידי מה דלמעלה אי בעי מנח וכו'. ובשפת אמת כתב דהיינו מדין חורי רשות היחיד (והוא כקושיית הגר"ח הני"ל). מדברי הרשב"א לכאורה לא משמע הכי, והוא ממש"ק ממחצלת דנימא דיהיה חייב משום דשפיר הוי רה"י מטעם דאי בעי מנח וכו', ובזה לא שייך לומר שיהיה תוך הבור רה"י מטעם חורי רשות היחיד, דהרי כיון דאי בעי מנח וכו', זאת אומרת, שישים דף על שפת הבור, שוב לא יהיו מחיצות כלל ויתבטל הרשות היחיד דהבור לגמרי דהא יהיה קרקע שוה עם רשות הרבים, ומוכח לכאורה דלא שייך לומר דעל ידי הא דאי בעי מנח נעשה לרשות היחיד, אלא דבעצם בור וחוליתו מצטרפין, ז"א, דאפשר להצטרף ב' מקומות לחשוב הכל רשות היחיד אחד, באופן דנמצא דבור וחוליתו היוין רה"י מצד עצמן בלא שום דבר אחר, ומאי דבעינן הא דאי בעי מנח וכו', אינו לעשותו חפצא דרשות היחיד אלא דבכדי ליחשב רשות היחיד בעינן שיהא מקום הראוי לתשמיש, כלשנא דהש"ס בעירובין דף ע"ח שהקשו והא לא משתמש לי' ועל זה הוא שאמרנו דאי בעי מנח וכו'. ומעתה אתיין דברי הרשב"א שפיר, דלעולם אין מה שיכול להניח דף משוהה לרשות היחיד, אלא הוי רשות היחיד מצד עצמו, רק שאינו ראוי לתשמיש, אשר לזה שפיר מהני הא דאי בעי מנח. ומשה"ק הרשב"א ממחצלת, היינו משום דס"ל דאף על ידי המחצלת לא נתחלקה עצם החפצא דהרשות היחיד וחשיב שפיר שיעור מקום רשות היחיד, ומאי דפטור הוא משום דעל ידי חלוקת המחצלת שוב אינו ראוי לתשמיש מקום ד', אשר בזה שפיר הקשה דנימא דשפיר ראוי לתשמיש כיון דאי בעי מנח וכו', ועדיין צ"ע בזה.

ואיך שיהיה, נמצינו למדים דנחלקו הראשונים אי על ידי הא דאי בעי מנח חשוב גם תוך הבור לרשות היחיד, דכן ס"ל להרשב"א, או דדווקא שפת הבור חשוב רשות היחיד, כדס"ל לרש"י ותוס' הני"ל. ועוד יוצא מחלוקת ראשונים, אי בכדי דנימא גבי כוורת דפטור בעינן שיעשה כל הכורת לרשות היחיד, דלדעת הרשב"א בעינן שיהיה הכל רשות היחיד, ולזה הוה בעי או הא דאי בעי מנח, דלדידי' הכל נעשה רה"י, או חלל ו' כדברי הר"ח, ואילו רש"י ותוס' דס"ל דאף דעל ידי הא דאי בעי מנח וכו' לא נעשה רה"י אלא שפתו

שלמעלה, סגי בזה לענין כוורת למימר דפטור. והר"ח פירש דבעינן חלל ו' משום דס"ל דבעינן שיהיה הכל רשות היחיד ועל ידי הא דאי בעי מנח לא נעשה אלא החלק העליון רה"י, או דס"ל כדברי הרמב"ן והרשב"א דגבי מחצלת לא שייך הא דאי בעי מנח, או, והוא לפי מה שפירש הוא עצמו בסוגי' דעירובין, לא ס"ל דאיכא דין צירוף כלל על ידי הא דאי בעי מנח.

קנו) תוד"ה רחבה ששה פטור (ב-) שהכורת עצמה נעשית רשות היחיד כשתנוח והוי כזורק מרשות היחיד לרה"י דרך רה"י דפטור- עיי' מאירי בסוגיין שכתב בריש דבריו דהטעם דפטור הוא משום דהוי זריקת רשות וזריקת רשויות לא הואי במשכן, ובהמשך דבריו כתב וז"ל: מעתה אם הוציא או זרק כלי גבוה י' ורחבה ד' פטור שהרי זה בעצמו רשות היחיד ואם הוציא מרשות היחיד לרשות היחיד הוציא ואין כאן דרך רשות הרבים ולא הנחה ברה"י שבכל מקום שהיא תופסת מקומה וכו', עכ"ל, עיי' כל דבריו. וצ"ב לכאורה דממנ"פ אי היינו טעמא משום דהוי הנחה ברשות היחיד ואין כאן דרך רשות הרבים, אמאי הוצרך בריש דבריו לומר שזה שחייבה התורה במוציא או זורק זהו דווקא בכלים כעין הוצאת כלי המשכן, ולכאורה לא בעינן לזה אלא סגי במאי דהוי הנחה ברה"י וכמש"כ התוס', וצ"ב. וכמו כן ראיתי בחידושים המודפסים בשם חידושי הר"ן, עיי'. וי"ל בזה, דהנה ביארנו לעיל דאי כל דרך הילוכו חשוב הוא רשות היחיד, וכמבואר לכאורה מדברי המאירי וכן בדברי הר"ף בסוגיין (ובחזון יחזקאל בסוגיין ראיתי שדייק כן אף בדברי הרמב"ם, עיי' בדבריו), ואי נימא הכי לא יתכן לפטור משום דהוי כאילו נח ברשות היחיד דהא אף בדרך הילוכו הוה חשיב רשות היחיד, ואי"כ אדברה, הדבר שזורק הוא רשות היחיד, ורשות היחיד זה שפיר הניחו ברשות הרבים. ונראה דמטעם זה הוא דהוצרך המאירי לומר דלא היה זריקת הרשות במשכן, דבלאו הכי שפיר היה מיחייב באופן זה, רק דהיות דלא היה זריקת רשות במשכן, יש לומר דאינו חייב אלא בזריקת חפץ ולא בזריקת רשות, אלא דאם לא היה סברא לחלק ביניהם, לא הוה איכפת לן במאי דלא הוה במשכן כיון דמסברא היינו הך, והסברא לחלק עיי' דהיא דלא חשיב הוצאה מאחר דתמיד הוא ברשות עצמו, כלומר, ברשות היחיד. ויתכן דאף בדברי רש"י הביאור כן, דבלאו הך סברא לא הוה איכפת לן במאי דבמשכן היה הוצאת מחטין ולא הוצאות רשויות.

והנה לשיטת התוס' אין החסרון אלא במאי דהוי כהנחה ברשות היחיד, ואילו להמאירי כיון דהוי רשות היחיד אמרינן דאף באויר רשות היחיד הוא וכאילו מונח בעצמו ואין כאן אפילו דרך רשות הרבים.

והנה הקשה בתוס' הרא"ש על דברי רש"י דפטור משום דלא מצינו זריקת רשות במשכן דאי הכי לא נחייבו אלא בזרק כלים ולא בזריקת אוכלין ומשקין, עיי' בדבריו. ולדברי המאירי אתי שפיר, דלעולם אין סוף הדברים סתם הא דלא חזינן הכי במשכן רק יסוד הדברים דפטור משום דהוי הנחה ברשות היחיד, אלא דבלאו הא דלא היה כן במשכן היינו אומרים דבאופן שזרק הרשות חייב דשפיר הוי הנחה ברה"י, רק מאחר שלא היה כן במשכן אין לנו לומר הכי ושוב אמרינן דחסרה הנחה ברשות הרבים. והתוס' דלא נחתי להכי, משום דס"ל דלא שייך כאן זריקת רשות כיון דבשעה שהוא באויר לא חשיב רשות, וכנ"ל.

והנה מדברי הרשב"א בסוגיין מבואר דאף הוא ס"ל דמאי דפטור הוא משום דהוי כהנחה ברה"י. ולפי"ז יש לכאורה מקום עיון מדברי הרשב"א בעירובין דף ל"ג, הובא הדברים בתוצי"ח סי' ט"ו, עיי' דבמשכן היה הוצאת הארון (שהוא רה"י) מרה"י לרה"י, ולכאורה לפום דבריו בסוגיין האיך שייך לומר התם דהוי הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים, הא אף המזבח והארון עצמם רשות היחיד הם, ואי"כ שוב הוי הוצאה מרשות היחיד לרשות היחיד, וצ"ב. ואם כנים דברינו דלעיל יש ליישב דברי הרשב"א, דהתם

כשהוציאו את המזבח או הארון לא נפקע ממנו שם רשות היחיד כלל, דיתכן דדווקא על ידי זריקה הוא דלא נחשב בשעת הילוכו לרשות היחיד, ומאחר דכל הזמן רשות היחיד הוא לא הוי כהנחה ברשות היחיד אלא כרשות היחיד שנה, וכמשנ"ת לעיל, משא"כ בסוגיין י"ל דס"ל כשיטת התוס' דעד כמה שהוא באויר אין עליו שם רשות היחיד, אשר ממילא כשנח הוי כנח ברשות היחיד כיון שנעשה על ידי ההנחה רשות היחיד. ויתיישב בזה משה"ק בתוצ"ח שם לשיטת התוס' אמאי נקט רבי זרק ולא מוציא, דבמוציא י"ל דשפיר יתחייב כיון דהוי רשות היחיד שנה ולא שנה ברשות היחיד, וכמשנ"ת.

ובגוף שיטת התוס' דמאי דפטור הוא משום דהוי כנח ברשות היחיד, ביאור הפשוט לכאורה הוא דאף שהמקום שנחה הכורת עליו רשות הרבים היא, מ"מ כיון דבשעת ההנחה נעשתה הכורת לרשות היחיד חשובה ההנחה של אותה הרשות ברשות עצמה ואף דתחתיו הוי רשות הרבים, דרשות בפני עצמה אינה חשובה כמונחת ברשות אחרת. ויעויין בחזו"א שלא הבין כן, ע"י סי' ס"ב סק"י"ג ד"ה בור תשעה שמקודם כתב להוכיח מזה דקרקע רשות היחיד יורדת עד לתהום, ומאחר דהכורת היא רשות היחיד, נעשה מתחתיו לרשות היחיד עד התהום (ומאי דבבית ט' לא אמרינן הכי היינו משום דאיכא חלל), ובסוף כתב בחזו"א דיותר נראה דבאמת אין שם רשות היחיד בלא אויר והא דזרק כורת י' פטור היינו משום דבכדי לבטל שם רשות הרבים שמתחת לכורת סגי במה שהכורת בעצמה חשיבה רשות היחיד, כלומר, דאף דלא נעשה תחתיה רשות היחיד, מ"מ היות הכורת נחה עליה מבטלת עכ"פ ממנה דין רשות הרבים, ע"ש כל דבריו. ועי' קה"י דבריי הקרובים לדברינו.

קכז) רבא אמר אפי' אינה רחבה ו' פטור מ"ט אי אפשר לקרומית של קנה שלא יעלו למעלה מעשרה- ופי' רש"י, הואיל וגבוהה י' שלא יהא בה קרומיות מן השתי וכו' ועולין למעלה מ"י שהוא אויר מקום פטור וכיון דלא ניחא כולה כולה ברה"ר לא הויה הנחה לאיחיובי, ומבואר מדבריו דאף דהחפץ מונח ברשות הרבים שמתחתיו, מ"מ עד כמה דחלק ממנה נמצא באויר של מקום פטור הרי הוא פטור.

אכן יעויין בפי' הר"ח בסוגיין שכתב, וז"ל: אי אפשר לקרומיות של קנים שלא יעלו למעלה מ"י וק"ל דלמעלה מ"י א"צ דע"ד אלא קנה עולה למעלה מ"י וזרק ונח ע"ג פטור, עכ"ל. ודבריו לכאורה צ"ב, מה שייד להכא מאי דלמעלה מ"י הוי מקום פטור אף בלא דע"ד, הרי מאי דפטור הוא משום דאין כל החפץ ברשות הרבים, וכמש"כ רש"י. וביאור דבריו, וכ"כ בחזון יחזקאל בסוגיין, דכיון דמקצת הכורת הוא למעלה מ"י ואילו זרק ונח עליו פטור, דאין שם רשות שתבטל אותה הקנה אליו ונעשה מקום פטור, ועל ידה נעשה כל הכורת, אף החלק שברה"ר למקום פטור והוי הנחה במקום פטור. ועי' חזון יחזקאל שדקדק דס"ל להרמב"ם כהר"ח, דהעתיק דין זה בין פטורי רשויות ולא בין הפטורים משום שאין בהם עקירה או הנחה.⁴²

ולכאורה רש"י לשיטתו אזיל בזה, ומהלך הדברים, דלרש"י הסובר בזרק כורת רחבה דטעמא דפטור הוא משום זריקת רשות שלא היה במשכן, מבואר דאילו היה במשכן שפיר היה חייב ולא הוה אמרינן דנעשה כהנחה ברשות היחיד כמש"כ התוס', והיינו משום דלדידי ע"כ דשפיר חשבינן שנה הכורת ברשות

הרבים, וא"כ אף הכא לא שייך לפרש כפירושו של הר"ח, דעד כמה שנה ברשות הרבים הרי הוא חייב, וע"כ דהטעם הוא שלא נח כולו ברשות הרבים. אכן הר"ח נראה שמפרש כפירושו של התוס', דמאחר שנעשה בהנחתו רשות היחיד חשיב כאילו נח ברשות היחיד, ולדידי' הוא הדין בני"ד נעשה כהחלק העליון כנח במקום פטור כיון דמה שבולט מקום פטור הוא, וכנ"ל.

ועי' עוד בחזון יחזקאל שהביא דברי הרשב"א לקמן דף צ"ט, וז"ל: ומ"מ אני תמיה (על שיטת הרמב"ן שסובר דהא דרשות היחיד עולה עד לרקיע הוא רק במקום המוקף מחיצות אבל בעמוד לא) כל שהוא מניח על גבי הסלע או על גבי החוליא למה יתחייב והא אגד כלי במקום פטור כיון דאויר העמוד מקום פטור וכדאמרינן לעיל בריש פ"ק גבי כורת ויש לומר דלא אמרו אלא כשהכלי עצמו אוכל כל גובה הרשות ועוד אגדו במקום פטור כגון קנה גובה יותר מעשרה ברשות הרבים אבל כשאין גופו של כלי כך שיהא אוכל גובה הרשות לא, עכ"ל. וביאר דבריו, דרק היכי דהחפץ מגיע עד למטה בארץ, בזה הוא דשייך לומר שהקרקע שתחתיו חשוב גם כן כמקום פטור, ומשו"ה אינו חייב על הנחתו דהרי הוא מונח במקום פטור, אבל היכי דאין החפץ מגיע עד למטה אשר לא שייך לומר דהקרקע שתחתיו חשוב כמקום פטור, בזה שפיר יש לחייבו על הנחתו, דהחפץ מונח ברשות הרבים לגמרי, והוא כיסוד שיטת הר"ח. ומלשון הרשב"א שכתב דלא אמרו אלא בזמן שאוכל כל גובה הרשות ועוד אגדו במקום פטור לא משמע שפירש כהר"ח אלא כרש"י דיסוד הפטור הוא משום דאגוד במקום פטור, אשר בזה לא איכפת לן על הקרקע שתחתיו מה דינו, וע"כ דכונת הרשב"א אחרת היא. ונראה ביאור דבריו, דבעצם מה שנמצא חלקו העליון במקום פטור לא איכפת לן מאחר דהוא חשיב כנח בקרקע רשות הרבים. רק אם אוכל כל הרשות ועוד בולט מעל י' נמצא דהחפץ מיני ובי' מחייב הנחה במקום פטור, דהא ימלא כל י' וחלקו יבלוט למעלה מ"י, בזה הוא דאמרינן דאית בזה פטור דאגוד למקום פטור, אבל היכא דאינו אוכל כל הי', הרי שפיר שייך מצד החפץ הנחה ברה"ר, וכשנח על קרקע רה"ר אף אי גביו במקום פטור מ"מ חייב.

ונהנה כתב הרשב"א בסוגיין, וז"ל: ודווקא בזרק מרה"י לרה"י דאין אויר רה"ר עולה למעלה מעשרה אבל זרק מרה"י לרה"י כל שאינה רחבה ששה חייב דרשות היחיד עולה עד לרקיע. ולכאורה צ"ב, דמרשות הרבים לרשות היחיד, נהי דרשות היחיד עולה עד לרקיע, ושפיר איכא הנחה ברשות היחיד ולא במקום פטור, מ"מ הרי העקירה היתה ממצב שהיה חשוב מקום פטור דהא אגוד הוא למקום פטור, אם לא דנימא דאין חסרון זה דאגוד למקום פטור אלא בהנחה ולא בעקירה (ובהגהות הגרע"א בשו"ע סי' שני' מבואר דאיתא להך חסרון גם בעקירה), או דנימא דמיירי דהיה ברשות הרבים מונח על צדו, דשפיר הויה עקירה בכה"ג.

(וע"ש ברשב"א שכתב בהמשך דבריו, וז"ל: ולי נראה דאפילו ברה"י פטור דכל שגובהה עשרה ורחבה ארבעה יצאה מתורת כלי והויה לה רשות לעצמה וכזורק רשות היחיד לרשות היחיד הוא, דכל מקום שהיא רשות היחיד היא, עכ"ל. ולא הבנתי דבריו, דהא מיירי הכא בפחות מו' דלא הוי רשות היחיד בפני עצמו. חוץ מזה צ"ב, דמשמע ממש"כ דכל מקום שהיא רשות היחיד היא דאף בזמן היותו באויר חשיב שפיר רשות היחיד, והוא דלא כמו שצדדנו לעיל אות קכ"ה בדבריו, ולפ"ז יקשה ממש"כ מדבריו בעירובין ל"ג דהוצאה במשכן היה בהוצאת הארון מרשות היחיד לרשות הרבים, והרי הארון היה רשות היחיד ויהיה כזורק רשות היחיד לרשות היחיד, וצ"ב.)

קכח) רש"י ד"ה כפאה על פיה- וזרקה אינה רחבה ו' קאי- היינו לכאורה משום דאילו היתה רחבה ו' אפי' בשבעה ומשהו היה פטור משום דמשכנס לתוך ד' ואמרינן לבוד הוי רחבה ו' וגבוהה י' דהוי רשות היחיד, ובזה אף רש"י מודה דהוי

⁴² וז"ל לאין זה אלכא במקום פטור, אצל לרשות היחיד לא נעשה חלק התחתון צב"ה, לאל"ה אמאי צענין לה"י לציטתו שיהא למטה דע"ד כלל המחילות, הני חל על המחילות דין רשות היחיד על ידי מאי דלמעלה הוי רשות היחיד. וטעמא דלא אמרינן הכי כרשות היחיד, למאחר לרשות היחיד נאמר דין דנענין ד', קוב אי אפשר להיות חפלא לרשות היחיד כלל ד', ולא חל על המחילות התחתונות דין רשות היחיד אי ליכא חלל ד'.

כהנחה ברשות היחיד דהא הכא בהיותו באויר לא היה רשות היחיד. והנה התוס' כתבו דע"כ ברחבה ו' מייירי דבאין רחבה ד' לא חשיבי מחיצות ולא אמרינן בהו לבדו, ומאי דלא חשיב רשות היחיד היינו משום דלא אמרינן לבדו אלא היכא דאיכא שיעור י' במחיצות בלא שוליים. ולדברי רש"י צ"ב האיך חשיבן באמת מחיצות היכא דליכא ו', הרי אף לשיטתו בעינן דע"ד לבד המחיצות וס"ל להדיא לקמן דף ט' דאין מחיצה אלא למקום ד', וכה"ק במהרש"א, ע"ש.

ובחידושי החת"ס כתב לחדש בביאור דברי רש"י דלהך מילתא דאין מחיצה אלא למקום ד', לא בעינן ד' ואלכסון, כלומר, עיגול ו', אלא סגי בד', ומאי דבעינן ד' ואלכסון זהו דווקא לענין לשוונות רשות הרבים, אבל מחיצות שפיר חשיבן בד', ע"ש שכתב שזה דלא כדברי המג"א בסי' תק"ב סק"כ, ע"ש.

ויש לדון אי הא דאין מחיצה אלא למקום ד' הוא דין דבפחות מד' לא הוי מחיצה, או שמא גדרו דלא חל על המקום דין רשות היחיד בפחות מד'. ואי הוה אמרינן דאינו אלא דין במקום אבל מחיצה שפיר מיהא הוי, שפיר אמרינן ב' לבדו אף דליכא ד', ואתיין שפיר דברי רש"י.

ועי' קה"י למכילתין סי' ט' שכתב בדעת רש"י דודאי לא אמרינן לבדו אלא במחיצות אשר מהאי טעמא היכא דפי הכורת היא למעלה לא אמרינן לבדו למטה משום דלא הוי מחיצה. אך היכא דהפכה על פיה דשפיר הוי מחיצה כלי שפיר אמרינן בזה לבדו, דמחיצה כלי אף היא מחיצה מיקריא. והא דאמרינן לקמן דף ט' דאין מחיצה לפחות מדע"ד היינו דלא הוי מחיצה רשות, אבל מ"מ כיון דהוי מחיצה כלים אמרינן בזה לבדו לענין דליחשב שמונה על הארץ, ולרב אשי לא אמרינן לבדו כלל בכלים משום דלתוכן עשויות. והתוס' ס"ל דלעולם בעינן דע"ד בכדי שיחשבו המחיצות מחיצות.

ויעיין תוס' שפירשו דמייירי דרחבה ו', ומ"מ בשבע ומקצת חייב משום דלא שייך לבדו אלא היכא דהוי מחיצה י' ועובי השוליים אינו מצטרף לד"ז אף דלענין י' שיהא עליו שם ודין רשות היחיד שפיר מצטרף. וביאור הדברים, דמאי דמצטרף השוליים לענין י' כלפי למעלה הוא משום דגידוד חמשה ומחיצה חמשה מצטרפין, אך לעולם לא חשיב הגידוד כחפצא דמחיצה ממש, ולדין לבדו בעינן מחיצה ממש, כן נראה לכאורה ביאור דברי התוס'.

ובדעת רש"י צ"ב לכאורה האיך אמרינן בזה לבדו הא לא הוי מחיצה. וי"ל בזה בכמה דרכים, דע"פ מש"כ בקה"י אתי שפיר היטב, דללבדו סגי במחיצה כלים ויתכן למחיצה כלים לא בעינן י' כלל, ד' הוא דין במחיצה רשות. ועוד י"ל ע"פ מה שצדדנו לעיל שמא שולי הכלי חשיבן חלק מהכלי עצמו וחלק מאויר ושפיר הוי זה מחיצה הכלי משא"כ בכגון תל, אשר ממילא שפיר איכא מחיצה י', ועדיין צ"ע בזה.

והנה מאי דס"ל לרש"י דאילו היה ו' על ז' ומשהו על די לבדו היה נעשה רשות היחיד והיה פטור, יש לעיין לכאורה, דהא לרש"י לשיטתו מאי דפטור בכורת רחבה ו' הוא משום דאינו חייב על זריקת רשות, ולולא דבר זה שפיר היה חייב על ידי הנחת רשות זה ברשות הרבים, וא"כ הכא הרי לא הוי זריקת רשות דהא אינו אלא ז' ומשהו, ואינו נעשה רשות אלא על ידי ההנחה, ומאי זריקת רשות איכא בזה בכדי דנימא דפטור. ועפמשנ"ת לעיל בדברי המאירי, ושייך דכן ס"ל נמי לרש"י, לפי' אתי שפיר, דמאחר דחזינן דחייבה התורה על זריקת כלי ולא חזינן במשכן זריקת רשות אמרינן דהדברים דווקא, ולא שייך מושג דהוצאה ברשות, דכל מקום שהוא הוא דבר בפני עצמו ולא חשיב נח ברשות אחרת, וזה שפיר שייך אף בהנחה, דאז שפיר הוי רשות היחיד, ודוק.⁴³ והנה בגופא דמילתא דמבואר בדברי רש"י ותוס' דבלא כפאה על פיה לא אמרינן לבדו דלא אמרינן

לבדו אלא במחיצות, יש לעיין לכאורה ממאי דמצינו ריש פרק הזורק דלכו"ע תוך ג' הוי כמונח על ידי דין לבדו, ואף רבא דפליג התם דף ק' אינו אלא משום דס"ל דבעינן הנחה על גבי משהו, הא קמן דאפי' בלא מחיצות איתא לדין לבדו. והברור בזה, דאיכא ב' דינים בלבדו, והדברים מבוארים בחידושי הרשב"א בסוגיין, ע"ש (שהקשה כע"ז דמצינו תוך ג' הוי כעל הקרקע) שכתב, וז"ל: ומסתברא לי דלא אמרו תוך ג' סמוך לקרקע דמי אלא להתחייב בו כאילו זרקו לקרקע ונח בו ממש אי נמי לקנותו בו כאילו נח ממש בקרקע אי נמי כאילו נתמלא כל האויר עפר והוא בארעא סמיכתא ואלו היה אותו אויר קרקע מתלקט ועולה עד החפץ מאותו מקום אתה מודד עשרה טפחים לאויר רשות הרבים, אבל שנראה כאלו נשתרבבו שולי הכלי או הגט והגיע לארץ ונחשוב הכלי כאילו אגדו למעלה מ' בכי הא לא אמרי' לעולם (היכא דהוי דרך שוליה), עכ"ל. וביאור הדברים, דהא ודאי תוך ג' אמרינן דאינו מפסיק והוי כאילו היה אותו המקום מלא, ועל ידי זה הוי כאילו נח בקרקע או כאילו נתמלא האויר, וכל זה לעינן החפצא ליחשב כאילו היה נח על הקרקע באיזה צורה שהיא. אכן בני"ד בעינן על ידי לבדו למימר דנעשה המחיצה ליותר ארוכה, והוא דין במחיצה, דהא בעינן שתגיע המחיצה על הקרקע ממש בכדי שמה שבולט למעלה מ' יהיה מקום פטור, ולבדו כעין זה אשר הוא דין בעצם החפצא דהמחיצה, ד"ז ליתא אלא במחיצות.

ויעיין דברי הרמב"ן במלחמות, דאיירי בין ברחבה ו' בין באינה רחבה ו', ומאי דרחבה ו' חייב בז' ומשהו ולא אמרינן לבדו ויחשב ככורת גבוהה עשרה, כתב הרמב"ן דהוא משום דלא אמרינן לבדו להעשות רשות בכלים דלא מצינו בתלמוד גוד אחית גוד אסיק ולבדו בכלים, ומאי ד' ומחצית פטור הוא משום דכשהגיע פחות מג' סמוך לקרקע הוי כמונח והא חשיב גבוה למעלה מ' ואגוד במקום פטור. ואין זה אלא בכפאה על פיה, אבל בזרקה כדרכה גם בשבעה ומחצה חייב דבכה"ג על ידי הלבדו אמרינן דכאילו הרה"ר עולה ולכן לא חשיב מונח למעלה מעשרה. וטעמא דרב אשי דלעולם דמחיצות הכלי לתוכן עשויות ואין משלשלין דפנות להם כלל אלא הקרקע עולה להם ולא הוי אגוד במקום פטור.

ולכאורה צריך ביאור וגדר אמאי לענין שיחול על הכורת דין רשות היחיד לא אמרינן לבדו ואין משלשלין מחיצות הכלי, ואילו לענין שיהיה אגוד במקום פטור שפיר משלשלין מחציות הכלי. ונראה גדר הדברים, דדווקא במחיצה רשות הוא דמשלשלים מחיצות לעשותו על ידם חפצא דרשות, אבל מחיצות כלי לא נאמר בהו דין זה, אבל לעשות שיהא החלק העליון במקום פטור וליפטר משום דאגוד במקום פטור, לזה שפיר אמרינן אף בכלים דמשלשלין המחיצות וחשיב החלק העליון כאשר הוא למעלה מ' מקום פטור. אמנם לא שייך לומר דפועל דין לבדו שישלשל מחיצות אלא עד כמה דכוון המחיצות היא ללמטה, שהפכה, אבל אי לא הפכה אף דודאי איכא דין לבדו וחשיבן דליכא אויר בינייהו, מ"מ אין זה על ידי שרואים את המחיצה כאילו מגיעה לקרקע אלא על ידי שרואים שהקרקע עולה למחיצה באופן דמצא דליכא למחיצה גובה י' ולא הוי מקום פטור. ורב אשי סבר דאפי' בז' ומחצה חייב משום דמחיצות כלי לתוכן עשויות, כלומר, דבהיות דעיקר מהותן הוא להחזיק הדבר שבתוך הכלי, אין להם תורת מחיצות כלל שיהא שייך לשלשל בהו אף ענין שיהא אגוד במקום פטור. או יש לבאר דהכונה במאי דמחיצת כלי לתוכן עשויות באופן אחר, דהוי סברא בצירוף האויר שלמטה למחיצת הכלי שאינו מצטרף, וכיני' בשיטה להר"ן, ע"ש שכתב, וז"ל: דאנן בעינן שיהיו במחיצות עצמן עשרה ולא שיצטרפו המחיצות עם פחות משלשה לקרקע או עם משהו לקרקע שהרי מחיצות הכוורת לקבל הדבש בן עשויות ולפיכך צריך עשרה לחלל קומתה לפי שאין אויר הקרקע המצטרף עם המחיצות ראוי לקבל דבש ואינו מסייע לחלל

⁴³ ונתחילת אות זה כתבנו בזה ספרנו פשוטה דבכ"י רש"י, ע"פ.

הכוורת ואינו דומה מחיצות כלי למחיצות של בית וכתלים, עכ"ל.
ועיניו מגי' ס' תק"ב סק"ט משה"ק על דברי הרמב"ן, וז"ל: וצ"ע דהא בשבת דף ק"א משמע דאם נעץ קנה ובראשו טרסקל ואין ממנו ג' לארץ אמרינן לבוד וכו', עכ"ל. ולכאורה י"ל בפשטות, דשאני התם שנעץ הקנה והרי הוא מחובר לקרקע, אשר בכה"ג יש לדון דתו לא חשיב הטרסקל כלי, וכ"כ בקה"י ס' ט', עיי"ש כל דבריו.

וע"ש עוד בשיטה להר"ן שדן האיך שייך בני"ד לבוד כלל, הא לא שייך לבוד אלא בדבר שאין סופו לנוח, וכן ליכא למימר דמדיו גוד אחית אתינן עלה, דאין דין גוד אחית בדבר שסופו לנוח. והביא דיש מפרשים דלא אמרינן סופו לנוח אלא בגבוהה מג' או ג' אבל תוך שלשה אמרינן גוד אחית, וכתב דלא נהירא, "דלא גרע ממעביר דרך סטיו דחייב אף על פי שהעבירו בפחות מג' לסטיו כיון דסופו לנוח ברשות הרבים איכא עקירה והנחה באיסור". ולדעת היש מפרשים לכאורה יש לומר דאף דעל ידי דהוי תוך ג' אמרינן גוד אחית, מ"מ לא חשיב בכך מעשה הנחה בכדי לבטל עקירה הראשונה אשר ממילא חייב, אבל אכתי איכא למימר דשפיר אמרינן תוך ג' גוד אחית אף בסופו לנוח.

וע"ש עוד שם שהביא פירוש אחר בסוגיין משמ"י דהראב"ד, וז"ל: והנכון מה שפירש הראב"ד ז"ל דכפאה על פיה ארחה ששה קאי וכגון שכפף פיה לתוכה שני טפחים ומחצה מכאן ושני טפחים ומחצה מכאן כדי לשמור מה שבתוכה והניח חלל טפח באמצע כדי להשתמש בתוכה והלכך אם אינה גבוהה אלא שבעה ומשהו חייב דאפילו אנו רואים הכיפוף כאלו הוא זקוף אכתי לית בה גובה עשרה דהא שבעה ומשהו דידה ושני טפחים ומחצה של הכיפוף אכתי לא הוי עשרה וכלי הוא וכו' שבעה ומחצה פטור פירוש משום דרואין את שני טפחים ומחצה הכפופים כזקופים והרי היא גבוהה עשרה ורחבה ששה והיא רשות היחיד ורב אשי פליג וסבירא ל"י דכיון דמחיצות אלו הכפופות לצורך תשמיש ולשמור מה שבתוכן עשאן אינו בדין שנאמר רואין הכפוף כאילו הוא זקוף, עכ"ל. ולשיטתו הנידון בסוגיין נידון אחר הוא לגמרי, והוא, דאף דבפועל לא נשאר אלא גובה ז' ומחצה, מ"מ מאחר דבעצם יש לו להכלי מחיצות י' רק שכפפן לתוכו, שפיר חשיבן מחיצות הכלי ל"י ומאי דחייב בז' ומשהו זהו משום דאף בצירוף שנים וחצי הטפחים הכפופים עדיין לא יחשב רשות בפני עצמו וחשיב שפיר מונח ברה"ר. ורב אשי דפליג משום דמחיצות לתוכן עשויות, כונתו, דמשום דלתוכן עשויות, משכפפן שוב אין רואים אותם כאילו הם זקופים.

קכט) תוד"ה כפאה על פיה - מ"מ כיון דאין גבוה י' אלא מחמת לבוד וכו' - הקשה החזו"א ס' ס"ב סק"י"א אמאי דכתבו התוס' דכפאה על פיה ז' ומשהו חייב כיון דלא אמרינן לבוד אלא במחיצות, והא ר' יוסי בר' יהודה ס"ל דנעץ קנה ובראשו טרסקל חשוב על גביו רשות היחיד, ורבנן דפליגי אינו אלא משום דגדייהם בוקעים בו, וא"כ הכא שאין תחתיו ג' וליכא בקיעת גדיים שפיר הוי על גביו רשות היחיד, ואמאי חייב על זריקתה.

והפשוט בזה לכאורה, וכעין זה כתב באמת בחזו"א שם, דהנה הקשה ברמב"ן במלחמות, לרבא דס"ל לקמן דף כ' דתוך ג' בעינן הנחה על גבי משהו, אמאי כוורת ז' ומחצה שכפאה על פיה פטור משום דאמרינן לבוד, הרי לא נחה על גבי משהו, עיי"ש מה שתיירץ עכ"פ לענינו י"ל, דאילו הוה אתינן עלה מדין טרסקל ולא מצד לבוד, היינו למימר דחשיבא הנחה בטרסקל כהנחה ברשות היחיד, ושפיר הוה בעינן בזה להנחה, וכן בחפץ לבוד לרשות הרבים שפיר ס"ל לרבא דבעינן בזה הנחה על משהו, אבל בלבוד דמחיצות אף לרבא לא בעינן הנחה על כלשהו, אשר ממילא שפיר כתבו התוס' דדווקא מצד לבוד דמחיצות הוא דדנין, ולבוד דמחיצות ליכא מאחר דאין השוליים מצטרפים, ודוק. ובאופן יותר פשוט, הרי ב' סוגי לבוד איכא,

לבוד על ידי שהוא תוך ג' חשוב שהוא נח, אשר זה ודאי דשייך גם לא במחיצות דווקא, ועוד איכא לבוד דמחיצות, דכיון דתוך ג' משתייך לקרקע הוי כאילו המחיצות נמשכות עד הקרקע ועל ידי זה ישנם מחיצות עשרת, ודין לבוד זה הוא שכתבו התוס' דלא שייך אלא במחיצות, וז"פ. (וכבר כתבנו ד"ז לעיל אות קכ"ח).

קל) תוד"ה שבעה ומחצה פטור - דכשמגיעות המחיצות תוך ג' יש שם מחיצות עשרה לבוד השוליים והרי הוא רשות היחיד וחשיב כנח באותה שעה ושוב אינו מתחייב וכו' - התוס' לשיטתייהו דאיכא בזה חסרון במאי דנח ברה"י על ידי שנעשה בהנחתו רשות היחיד. אך עדיין יש לעיין אמאי לא הביאו התוס' גם לחסרון דרש"י דאגוד במקום פטור אשר הוא חסרון אפי' היכא דלא הוי ו'. ובד"ה אי אפשר לקרומיות של קנה שלא יעלו למעלה מ' כתבו התוס' להדיא דפטור משום דאגודו במקום פטור, והלא דבר הוא. וע"י ראש יוסף שכתב דבאמת אית להו להתוס' ב' הטעמים, אשר על כן הוסיף בההיא אי אפשר לקרומיות וכו' דהיינו מהך טעמא דאגוד במקום פטור, דהתם הרי מיירי באין בו ו', ולכך כתבו התוס' להך דיבור המתחיל אחרי ד"ה שבעה ומחצה אף דקודם לה בגמ', לומר דגם לאביי יש לפטור משום אגודו במקום פטור, רק דנקטו עוד טעם לשיטתם דהוי כרשות היחיד.

אכן יעויין בשפת אמת שכתב דס"ל להתוס' דבאמת הכא בז' ומחצה לא שייך כלל הא דאגוד במקום פטור, ודלא כשיטת רש"י, וסברתם בזה, דכיון דאחי"כ נופל לארץ ולא הוי מונח ממש אלא על ידי לבוד ורק בזמן שהוא עדיין באויר, לא חשוב על ידי זה אגוד במקום פטור כיון דעכשיו הוא באויר, ואף שהוא לבוד מ"מ לא נתבטלה על ידי זה עקירה ראשונה, והוי כמוציא מרשות היחיד לרשות הרבים בפחות מג' מהקרקע דחייב אף דהוי לבוד, הרי דלבוד אף דשייך שיחשב מונח מ"מ אין זה מבטל העקירה הראשונה, וכן בני"ד, ואחי"כ הרי יהיה מונח כולו על הארץ ולא יהיה במקום פטור כלל. לכך הוצרכו התוס' להך טעמא דהוי רשות היחיד ומדאית לזה דין הנחה וחשיב כבר רשות היחיד תו לא שייך הנחה ברשות הרבים. אך בגבוה י' וכו' ומדאית לזה טעמא, בזה שפיר חשיב גם להתוס' אגוד במקום פטור, רק היכא דאתינן עלה מצד לבוד הוא דס"ל דלא שייך אגוד במקום פטור, וכמשנ"ת.

קלא) אמר עולא עמוד תשעה ברה"ר ורבים מכתפין עליו וזרק ונח על גביו חייב וכו' - כבר הבאנו פלוגתת הראשונים אי בעינן דעי"ד, דרש"י כתב בסוגיין דכיון דצריך לרבים רה"ר הוא בין רחב בין קצר, וכ"ה דעת הרמב"ם פי"ד מהל' שבת ה"ח, עיי"ש שכתב מקום שיש בגובהו תשעה טפחים מצומצמות לא פחות ולא יתר ברה"ר הרי הוא כרה"ר ואין משגיחין על מדת ארכו מדת רחבו בין רחב בין קצר מפני שרבים מכתפין עליו, עכ"ל, וכן הביא בשו"ע ס' שמ"ה ס"י, עיי"ש.

ונאמרו כמה ביאורים בדברי רש"י ודעמ"י, דמדברי הר"ן דף א' ע"ב בדפי הר"ף מבואר שהבין דלדעת רש"י לא בעינן דעי"ד כלל, כלומר, שפיר חשיב רשות הרבים אף דליכא דעי"ד, וגם לא בעינן שיהא דעי"ד מצד מאי דבעינן הנחה במקום ד', דהרי הר"ן הביא קושיית הראב"ד היכן נוגע דעי"ד דבעינן להנחה ברה"ר, אי למטה מג' לא בעינן ואי למעלה מג' הרי הוי כרמלית, ותי' דבעינן לה לעמוד גבוה ט' ורבים מכתפין עליו, הרי דס"ל דלא כרש"י והרמב"ם אלא בעינן דעי"ד מצד ההנחה. ושוב הביא דלא יתכן דבר זה לשיטת רש"י והרמב"ם דלא בעינן דעי"ד, אשר מוכח מיה שפירש דגם מצד ההנחה לא בעינן לדידהו שיהא דעי"ד.

אכן יעויין שם בשו"ע בביאור הגר"א (הבאנו דבריו לעיל) שביאר דמאי דלא בעינן דעי"ד לאשוויי רשות הרבים הוא משום דרה"ר א"צ שיעור ד' רק רשות היחיד, עיי"ש שהוכיח כן מלישנא דהגמ' גבי כרמלית, דהוא כרשות היחיד עד דאיכא דעי"ד אינו כרמלית,

דמשמע דרשות הרבים שפיר הוי אף דליכא דע"ד, עי לעיל מש"כ הראשונים בזה. והנה הגר"א דן רק מצד אי בעינן לעצם החפצא דרשות הרבים דע"ד וכתב דלא בעינן, אך עדיין יקשה דהא בעינן הנחה במקום דע"ד. והאמת דהקשה הגר"א כן על דברי רש"י בחידושי הגר"א בסוגיין, ע"ש שכתב, וז"ל: אך לכאורה לפי רש"י ז"ל קשה שפי" קצר הא בגמרא לעיל מסיק דבעינן עקירה והנחה מע"ג מקום ד' ואין לומר דאיירי כאן דאחשבי' למקום העמוד דהא זרק ונח קתני משמע דנח מעצמו ונ"ל דרש"י ז"ל סבר דעולא אמר הדין שלו ברחב ד' דווקא אבל רש"י ז"ל פ"י להילכתא אף שאין בו רוחב ד' כיון דמכתפין עליו וק"ל, עכ"ל. והאמת דרש"י כתב רק דעל ידי דרבים מכתפין עליו "רשות הרבים הוא", דמשמע דזהו מצד עצם החפצא דרשות הרבים אבל אינו דן בשאלה דהנחה במקום דע"ד רק מצד עצם הרשות, ולגבי ההנחה יהיה הדבר תלוי אי אחשבי' או ששם ידו על אותו המקום שפיר תיחשב הנחה ברשות הרבים ואי לאו הכי ניבעי להנחה ד'.

והנה הקשה הגרע"א בגליוהשי"ס על דברי רש"י שכתב בסוגיין דעמוד ט' לא בעי דע"ד ממה שכתב הוא עצמו לקמן דף צ"א ע"ב באיסקופא גבוהה ט' דמכתפים עליו דחייב רק ברחבה ד', וכן תמה בהגהות הב"ח שם. וע"פ המבואר מדברי הגר"א יש ליישב, דמש"כ בסוגיין אינו אלא מצד עצם הרשות, אף ההנחה שפיר תיבעי דע"ד אי לאו משום דאחשבי', ועצם המימרא דעולא מיירי באמת בדע"ד דבעינן להנחה, אשר ממילא י"ל דאיברא ודאי דבעינן למעשה דע"ד מצד ההנחה, והן הן דברי רש"י בדף צ"א דבעינן ד'. שו"ר בשפת אמת לעיל דף ד' שכתב כע"ז בדברי רש"י, וכן כתב הנצי"ב במרומי שדה. (והדברים קצת דחוקים בלשון רש"י שלא הזכיר כלל הא דאחשבי' ומשמע דעולים עיקר דבריו על עצם המימרא דעולא, וגם בדף צ"א אין לשונו שונה מלשונו כאן, ע"ש ודוק.) וכן כתב בחידושי הגר"מ הלוי בדעת הרמב"ם הנ"ל בפ"ד שבת ה"ח דמש"כ הרמב"ם דבפחות מד' הוי עמוד ט' ורבים מכתפין עלו רה"ר, זהו דווקא לענין דחשיב המקום רשות הרבים ולא מקום פטור, דכן הנידון שם ברמב"ם, אבל לענין הנחה, ודאי דאף בעמוד בעינן הנחה על מקום דע"ד.

והנה כל זה ע"פ מהלכו של הגר"א בביאור דברי רש"י, אבל לפום הבנת הר"ן בדבריו יקשה לכאורה קושיית הגרע"א מדברי רש"י בדף צ"א. ולכאורה י"ל, דבעצם אף לשיטת רש"י בעינן הנחה במקום דע"ד ברשות הרבים, ומאי דלא בעינן לה בעמוד גבוה ט' ורבים מכתפים עליה, היינו משום דמאחר שהוא לשימוש ההולכים ברשות הרבים, בטל הוא לרשות הרבים ושבו ממילא נחשב כאילו יש לו ד' משום דהוי חלק מרשות הרבים אשר שפיר יש לו ד'. וכל זה שייך בעמוד גבוה ט' בתוך החצר, אבל באיסקופא אשר הוא בין רשות הרבים לרשות הרבים, אינה בטלה לרשות הרבים ובכדי ליחשב רשות הרבים שפיר בעינן שיהא בה דע"ד, וכ"כ במשנת ר' אהרן סי' ב' אות ו', ע"ש.

ואפשר דיש ליישב באופן אחר, דהנה כתב רש"י בד"ה וזרק דמיירי מתחלת ד' אמות עד סוף ד' אמות, וצ"ב לכאורה אמאי כתב דמיירי דווקא בדין זורק ד' אמות דלכאורה הוא הדין גבי מוציא דאם זרק מרה"י למקום שרבים מכתפין עליו חייב. וכן לעיל בהא דשדינן נופו בתר עיקרו כתב רש"י להדיא דמיירי בזורק מתחילת ד' לסוף ד' ברה"ר, ולכאורה שפיר הוה משכחת לה אף במוציא, ואמאי כתב דמיירי דווקא במעביר. ונראה בביאור דבריו על פי מה שנתבאר לעיל בשיטתו לענין שדינן נופו בתר עיקרו דלא חשיב כלל כאילו יש לו בנפשו דע"ד, אלא ס"ל דנהי דאין בו דע"ד מ"מ הרי הא דבעינן דע"ד אינו אלא לחשיבות מקום, וכיון דשדינן נופו בתר עיקרו ועיקרו שפיר אית לי ד', שוב מחשיב העיקר את הנוף ומשווהו למקום וממילא חשיב הנוף כמקום אף שאין בו דע"ד.

ועפ"ז יש לומר בדרך אפשר דכל זה לא שייך אלא במעביר ולא במוציא, ד"ל דחלוקים הם מעביר ומוציא בזה, דמוציא יסודו הוא הוצאה מרשות זה לרשות אחרת, ובזה ס"ל לרש"י דבכדי ליחשב הכנסה והנחה ברשות החדש בעינן לדע"ד בפועל שיהא הנחה על מקום חשוב, ולא סגי לזה מאי דע"ד דשדינן נופו בת עיקרו אמרינן דחל על הנוף שם מקום דהא בכל זאת אין לו דע"ד ואינו חשוב ממש. אמנם במעביר ד"א ברה"ר, הרי אין בו הוצאה מרשות והכנסה לרשות אחרת דנימא דבעינן לזה מקום חשוב בפועל בדע"ד, רק בעינן שיהא נעקר ממקום ונח במקום והבכל בחד רשות, ולזה ס"ל לרש"י דשפיר מהני הא דשדינן נופו בתר עיקרו, וכמשנ"ת. (ועצם החילוק עדין צריך ביאור.)

ולהאמור נראה דזהו הביאור אף בעמוד גבוה ט' ורבים מכתפים עליו, דנהי דליחשב רשות הרבים ודאי דלא בעינן שיהא בו דע"ד, דלא גרע עמוד המחובר לרה"ר מנופו דשדינן בתר עיקרו, מ"מ לענין הנחה במקום דע"ד י"ל דחלוק הוא בדין במעביר מהדין במוציא, דבמוציא ודאי דבעינן שיהא במקום זה דע"ד, וכמשנ"ת, משא"כ במעביר דסגי בהא דחל על המקום שם מקום ולא בעינן שיהא בו בפועל דע"ד. ועפ"ז מיושבים דברי רש"י, דהא דכתב דלא בעינן דע"ד הרי כתב רש"י להדיא דמיירי במעביר, ובזה שפיר כתב דסגי בהא דחל על העמוד שם מקום דרה"ר כיון דמחובר לרה"ר שמתחתיו והוי כעין נופו דשדינן בתר עיקרו, והכא בחד רשות נימא הכי לכ"כ, משא"כ לקמן בדף צ"א הרי מיירי שם להדיא במוציא, ובזה שפיר כתב רש"י דבעינן שיהא בעמוד גופא רוחב דע"ד בכדי שיהא הנחה על מקום דע"ד, דהא במוציא בעינן דע"ד בפועל, וכמשנ"ת.⁴⁴

והנה יש לעיין בעמוד גבוה ט' ורבים מכתפין עליו דהוי רשות היחיד, אי מונגין הי' טפחים שיש לרשות היחיד משטח העמוד או מרשות הרבים שלמטה. ויסוד השאלה הוא בגדר רשות הרבים דעמוד ט' אי חשוב אותו המקום לרשות הרבים, אשר ממילא יש לו י' טפחים משלו, או דאינו רשות הרבים אלא על ידי שהוא טפל או בטל לרשות הרבים, אשר בזה אין לו אלא אותן הי"ט של שטח הרה"ר, ע"י קה"י סי' י' מה שדן בזה.

והנה בין הסוברים דבעינן דע"ד נחלקו לכאורה הראשונים בביאורו, דמדברי הראב"ד שהביא הר"ן מבואר דהוא משום דבעינן הנחה על גבי מקום דע"ד, אבל משום עצם הרשות לא בעינן שיהא על העמוד דע"ד, וכן הביא הרשב"א לעיל דף ה', ע"ש⁴⁵. ונפ"מ

⁴⁴ ואין להקשות לדברינו לחלוקים גדרי לע"ד דבעינן בהעברה ובהולאה, האידן הביאו לעיל דף ד' ע"ב ראה ללא בעינן הנחה על מקום דע"ד מליזר דמעביר, דהא פשיטא לכאורה דאי ליכא הלכות מקום כלל ולא ליכא פתח לן ללא דהא דלמעשה החפץ נח, אין נפ"מ בזה בין הולאה להעברה, דאז מתבאר דהנחה נחשבת מלד החפץ גרידא ולא נאמרו גדרי מקום הנחה, וממילא שפיר מוכחתינן מהא דליכא דמעביר דין דע"ד כלל בהנחתו דה"ה גבי מוליא ללא בעינן דע"ד, אבל מאחר דליכא דין דע"ד בזה שפיר יש לחלק כנ"ל דבמוליא בעינן דע"ד בפועל משא"כ דמעביר.

⁴⁵ וזה לכאורה סותר לדבריו דבעודת הקדש, ע"י ס"ג ס"א שכתב, וז"ל: היה צגבהו תשעה לא פחות ולא יתר אם יש צגבהו ארבעה ורבים מכתפים עליו נזון משום רה"ר ויש מי שהורה אפילו כשאין צגבהו ארבעה ואפי' אין מכתפין עליו שכל שיש צגבהו תשעה ראוי לכתף עליו וראוי לחוש לדבריו ולפיכך אסור לטלטל ממנו לרה"י ואפילו לכרמלית ומהם עליו, עכ"ל, ומדכתב דלא חיישין להך שיעור ללא בעינן ד' ומכתפין אסור לטלטל ממנו, משמע דלדין דבעינן ד' אי לית לי ד' מותר לטלטל ממנו ללא חשיב רשות הרבים כלל, והוא לכאורה ללא כדבריו בחידושו, אם לא דנימא דמש"כ דיש לחוש לדבריו והיא אסור זהו לענין שאין מכתפין, דכזה

אי הניח ידו על המקום או אי איכא איסורא דרבנן, דאי מאי דאין בו ד' לא חשיב רה"ר בכלל הרי הוא מקום פטור וליכא איסורא. אך יעויין במאירי בסוגיין שהביא דברי הסוברים דבעמוד ט' בעינן שיהא רחב ד' ואם לא הוי מקום פטור, ומבואר מדבריו דד' דבעינן לדידהו הוא משום דבלא"ה לא הוי אפי' רשות הרבים.

ועיי' תוס' רי"ד בסוגיין דמבואר גם מדבריו דבלא ד' לא הוי רה"ר אבל מטעם אחר, משום דבפחות מד' לא ניחא תשמישת' ואין ראוי לכיתוף, ולדידי' בעצם שפיר היה שייך שיחשב ראש העמוד רה"ר בלא ד' אילו היה ראוי לכיתוף. וזה לשונו בא"ד: ואינו נראה לי כלל דבעמוד קצר קמייירי אלא דווקא בעמוד רחב ד' על ד' דאי בעמוד קצר מייירי מאי איריא תשעה ותו לא אפילו עשרה נמי דהא חזינן דכתפיו של אדם למעלה מעשרה הן וכל שכן דאי הוה עשרה טפי ניחא לכתופי עליוהי ואמאי נקט תשעה דוקא אלא ודאי שמע מינה דוקא בעינן שיהא רחב ד' על ד' דניחא תשמישייהו אבל אי לא הוה רחב ד' על ד' דלא ניחא תשמישי' שאין ראוי לסמוך משוי עליו שמא יפול לא הוי רשות הרבים אלא מקום פטור וכו', עכ"ל. ומבואר מדבריו דבלא דע"ד לא הוי רשות הרבים אלא מקום פטור, ואין החסרון דווקא בהנחה, אך אינו שיעור בעצם של דע"ד אלא בעינן דניחא תשמישייהו, ובלא דע"ד לא ניחא תשמישייהו, כמבואר להדיא בדבריו.

והנה מה שהוכיח דע"כ מייירי דאיכא דע"ד דאל"ה אמאי היכא דגבוה י' לא אמרינן נמי הכי, הרי כבר פירשו הראשונים דהיינו טעמא משום דבי' כבר איתפליג רשותי' עיי' דברי הרא"ש בהלכה ובשאר"ר. וביאור מחלקותם פשוט הוא לכאורה, דהא יש לעיין במאי דנחלקין דרבים מכתפין עליו הרי הוא רה"ר אי גדרו הוא דנתבטל ונשאר חלק מרה"ר אשר בסביבותיו, או דזה גופא דרבים מכתפין עליו משווהו לרה"ר מצד עצמו, דהרא"ש ודעמ"י ס"ל דאינו נעשה לרה"ר בתורת עצמו אלא מכיון דרבים העוברים ברה"ר מכתפין עליו, הרי הוא חלק מאותו הרה"ר, אשר ממילא בכדי להחשב חלק מאותו הרה"ר ודאי דבעינן שיהא תוך אור אותה הרשות הרבים, אשר על כן היכא דהוא גבוה מ' ודאי דשפיר אמרינן דאיתפליג רשותי', וכמש"כ הרא"ש, דהא למעלה מ' תו אינו משתייך לרה"ר דסביבותיו, ודוק. אמנם התוס' רי"ד ס"ל דהא דרבים מכתפין עליו עושהו לרה"ר מצד עצמו, על כן שוב לא שייך למימר דאיתפליג רשותי' מהא דסביבותיו, וזה פשוט, אשר ממילא שפיר הוכיח דבעינן שיהא דע"ד, דאי לאו הכי לא ניחא תשמישת' ולא חיל עליו שם רשות הרבים.

ואין להקשות האך שידן לומר שיהא רה"ר מצד עצמו, הרי לרה"ר בעינן ט"ז אמה וכו', דזה לא קשיא, דהא דבעינן ט"ז אמה או ס' ריבוא אינו מצד הדין רשות שבו אלא מצד השם "רבים" דבעינן שיהא רשות הרבים, ולזה שפיר מועיל הא דבאותו המקום בכלליותו איכא ט"ז אמה אף דנחתין למימר דזהו רשות הרבים בפני עצמו, והבן. ומוכרח דהדבר כן מחידושי הר"ן לעיל דף ו', ע"ש שכתב דאף ברה"ר איכא דין דע"ד והקשה עפ"ז על הגמ' דאמרינן דהכרמלית כרה"י ובעינן בו' דע"ד והא אף ברשות הרבים בעינן דע"ד, ולא כתב דבעינן ברה"ר ט"ז אמה וכו', וביאורו, דאין הא דט"ז דין בעצם החפצא דהרשות אלא בשם רבים שבו, וכנ"ל.

העולה מכל זה, דלרש"י הרא"ש והרמב"ם לא בעינן בזה דע"ד, ולהראב"ד והתוס' רי"ד בעינן דע"ד, אמנם לא מטעם אחר, דמדברי הראב"ד איך שהביאו הר"ן מבוואר דהוא משום דבעינן הנחה על מקום דע"ד, מדברי המאירי מבואר דהוא משום דאיכא שיעור ברשות דע"ד ואי לא הוי מקום פטור, ואילו להתוס' רי"ד בלא דע"ד לא הוי רשות הרבים אלא מקום פטור, אבל לא משום דאיכא בעצם שיעור דע"ד אלא

משום דבעינן שיהא ניחא תשמישייהו. ובדעת רש"י עצמו ישנם ב' ביאורים אי עכ"פ בעינן למעשה דע"ד מצד דין ההנחה דבעינן שתהא במקום דע"ד או לא.

עוד מצינו מחלוקת בהך דינא אי בעינן שיהיו רבים מכתפין עליו בפועל, דיעויין עבודת הקדש להרשב"א ש"ג ס"א שכתב, וז"ל: היה בגובהו ט' לא פחות ולא יתר אם יש ברחב ד' ורבים מכתפין עליו נידון משום רה"ר ויש מי שהורה אפילו בשאינן רחבין ד' ואפילו אין מכתפין עליו שכל שיש בגובהו תשעה ראוי לכתף עליו וראוי לחוש לדבריו, עכ"ל. והנה הדיעה דלא בעינן שיהיו מכתפין עלה בפועל היא דעת הרמב"ם שכתב בפ"ד מהל' שבת ה"ח, וז"ל: מקום שיש בו ט' טפחים מצומצמות וכו' ברה"ר ה"ה כרה"ר וכו' מפני שרבים מכתפין וכו', עכ"ל, ומשמע מלשונו דאין הא דרבים מכתפין עליו אלא נתינת טעם להדין, אך עצם הדין הוא דהוי רשות הרבים אף דבפועל לא מכתפי ב' רבים. והדיעה הא' דבעינן למעשה דיהו רבים מכתפין עליו היא דעת הראב"ד, כמבואר בחידושי הרשב"א שהביא דעתו, ע"ש.

וביאור פלוגתתם, י"ל דתליא בגדר היכא דהוי גובה בין ג' וט' ואין רבים מכתפין אי היה נחשב חלק מרה"ר אי לאו דלא ניחא לרבים להתשמש, והיכא דמכתפי ב' רבים שפיר נחשב חלק מרה"ר, או דבאצט מאחר דהוי לפחות גבוה ג' הרי הוא נחשב בעצם כמקום בפני עצמו, רק שהוא מקום פטור ומאי דרבים מכתפין בו משווהו לרשות הרבים. (והוא קרוב לשאלה הנ"ל אי הוי רבים מכתפין עליו מקום בפני עצמו.) והנה אי בעצם הוי חלק מרה"ר אי לאו דלא ניחא תשמישת', היכא דניחא תשמישת' אף דבפועל אין הרבים מכתפין עליו לא נתבטל מליחשב חלק מרה"ר, אשר זהו דעת הרמב"ם דלא בעינן בפועל שיהיו רבים מכתפין עליו. אך אי נימא דמאחר דהוא גבוה ג' הרי הוא מקום בפני עצמו (מקום פטור), ומאי דרבים מכתפין עליו משווהו לרשות הרבים, פשוט לכאורה שיהיו הרבים מכתפין עליו בפועל, אשר זהו דעת הראב"ד.

עוד נחלקו הראשונים בעמוד ט' ורבים מכתפין עליו אי היינו ט' דווקא, דדעת רש"י דהיינו דווקא ט' לא גבוה יותר ולא נמוך יותר, וכן הוא דעת הרמב"ם בפ"ד שבת ה"ח, וכ"כ הרשב"א הנ"ל בעבודת הקדש. אכן דעת הרא"ש בס"י ט"ו והתוס' רי"ד דמט' עד י' חשיב ג"כ רשות הרבים משום דראוי לכתף עליו. וכבר הבאנו לעיל דברי הגרע"א בעירובין דף צ"ח שהוכיח דדעת התוס' היא כן דבין ט' ל' הוי רה"ר. ויסוד המח' בזה הוא לכאורה מה פירוש רבים מכתפין עליו, דיש לפרש דמכתפין ר"ל שנחים ושמים כתפיהם על העמוד, ויש לפרש דשמים חבילותיהם על העמוד. והנה אי נימא דהוא כתפיהם, צדקו מאוד דברי התוס' רי"ד דבי' שייך יותר מכתפין דהוא גבוה כתפיהם, ולדידי' מדחשיב ט' מכתפין ודאי דחשיב אף יתר על ט'. אכן אי נפרש דמכתפין ר"ל שמניחים חבילותיהם, בזה מסתבר דט' יותר נוח מגבוה מט', ושפיר יתכן דדווקא בט' הוא דהכי ראוי לכת, וט' דווקא.

ובמאי דגבוה י' לא הוי רשות הרבים כבר הבאנו ב' הדיעות אי הוא משום דהוא רשות היחיד ואין הרבים מבטלין מחיצות רה"י, וכמש"כ התוס' רי"ד, או דהוא משום דאתפליג רשותי', כמש"כ הרא"ש. ונפ"מ בין ב' טעמים אלו, בכגון טרסקל על קנה י' דרחב דע"ד ואינו נעשה רשות היחיד לרבנן דפליגי אדרי' יוסי ברי יהודה, דאי טעמא משום דהוא רשות היחיד, הרי הכא לא נעשה רשות היחיד ושפיר יתכן שיהיה רשות הרבים, אך אי טעמא משום דאיתפליג רשותי', הרי אף הכא איתפליג רשותי', וז"פ.

קלב) פחות משלשה מדוס דרסי לי רבים - צ"ע
לשיטות לעיל דף ז' (רשב"א, רבינו ירוחם, מאירי) דלרב אשי כל פחות מג' אפי' לא דרסי הוי רה"ר משום דתוך ג' כקרקע עצמה, ולכך אפי' בצואה הוי רה"ר, הכא אמאי אמרו דפחות מג' היינו טעמא דהוי רה"ר משום דמדרס דרסי, הרי הוי הי"ר בלאו הכי

ולאי אי בעינן ליהוי מכתפין אי אין מכתפין לא הוי רשות הרבים.

כיון שהוא תוך ג', ודוחק לומר דאזלא סוגיין דווקא כאביי ורבא דשפיר בעו דרס ומשו"ה ס"ל דצואה לא.

קלג) רש"י ד"ה ה"ג רבא אמר גומא לא מ"ט תשמיש על ידי הדחק לא שמי' תשמיש - הלכך לאו צורך רבים הוא אלא כרמלית הוא. מבואר לכאורה מדבריו דמירי דאית ב"י דע"ד, דאי לאו הכי הא לא הוי כרמלית, דכרמלית בעינן דע"ד, ומדוקדק קצת דלא כהני אחרונים דלעיל דלעצם לעשות הרשות הרבים לא בעינן דע"ד, והא הכא שפיר בעינן. ואפשר לדחוק דגבי גומא אי ליכא דע"ד אף תשמיש על ידי הדחק לא הוי, אלא דצ"ב קצת מהיכן באה לו לרש"י סברא זו והיכן מוכח ד"ז בסוגיין. ועפמשי"ת אפשר לכאורה לבאר דברי רש"י דהכא ודאי דבעינן שיהא דע"ד, דכל הך דלא בעינן דע"ד בהנחה בעמוד גבוה ט' הוא משום דהעמוד מחובר הוא לקרקע דשפיר יש לה דע"ד והכל כמקום אחד, והוי כעין עיקר ונוף, וכנ"ל, מה דלא שייך גבי גומא דודאי הוי גומא זו מקום בקרקע מצד עצמה, אשר על כן ממילא שפיר בעינן שיהא בגומא דע"ד על אף דרבים מכתפין עליו דהא לכולם בעינן הנחה על מקום, ומקום לא הוי בפחות מדע"ד, ועדיין צ"ע בזה.

קלד) רש"י ד"ה פחות מכאן - או בגובה או ברוחב מטלטלין וא"ת פחות מ"י ורחבה ד' כרמלית היא לא גזור רבנן לבטולי מתורת כלים הואיל וכלי הוא - אין מבואר מפורש בדברי רש"י אי לא הוי כרמלית אי הוי מקום פטור או דבטל לרשות הרבים (והה"ג הנ"ל כתב בדבריו דהוי מקום פטור), ואיך שיהיה יהיה מותר לטלטל משם לרה"ר (פחות מד"א אם נימא דהוא רה"ר). ויש לעיין לדיעות שיש כרמלית בכלים (הראב"ד פ"ד מהל' שבת, תוס' לקמן קנ"ה ע"א ד"ה למטה) אמאי מותר בפחות מ"י, אם לא דנימא דיפרש הראב"ד דר"ל רק פחות ברוחב ולא בגובה, וכ"ה באמת בשיטה להר"ן בחד דיעה, אלא דלפ"ז צ"ב מה אמרו וכן בגומא, הרי התם ודאי דמירי בגובה ולא ברוחב, דאילו ברוחב אף לרב יוסף הוי מקום פטור. (ובדעת הראב"ד י"ל שלא אמר דהוי כרמלית אלא בטרסקל שעל קנה דמחובר לקרקע ד"ל דעל ידי שמחובר שוב לא חשיב כלי, וכ"כ הק"י סוס"ט, ע"ש, אבל בדברי התוס' ליכא למימר הכי, עי' דבריהם שם דף קנ"ה). ואולי נימא דמה שהוא פחות בגובה ר"ל שהוא גבוה ט' ורבים מכתפין עליו דהוי שפיר רשות הרבים, ולפ"ז יהיה מדוייק היטב מאי דהוה סלקא דעתין למימר דוכן בגומא קאי אסיפא, דלפ"ז היינו הך, וצ"ע בזה.

ובמאירי בסוגיין כתב, וז"ל: ויש מי שכולל בשיעור זה כל מתשעה ועד עשרה ולא עד בכלל וכן יראה בסוגי' זו בענין קופה במה שאמר פחות מכן מטלטלי והיינו סבורין לומר על זה וכן בגומא, עכ"ל. ומבואר מדבריו דלס"ד שאמרו על זה וכן בגומא היה דין פחות מ"י בגומא מדין רבים מכתפין עליו, ודוק. ומאי דבהמשך דבריו כתב בדין קופה דאין כרמלית בכלים אלא בטלה היא אצל רשות הרבים זהו לפי מאי דדחינן דארישא קאי, דתו לא בעינן למימר דמיישך שייך דין קופה פחות י' לדין רבים מכתפין עליו אלא מטעם אחר הוא, משום דאין כרמלית בכלים.

ח' ע"ב

קלה) נתכוון לשבות ברה"ר והניח עירובו בבור וכו' אלא לאו בבור דלית ב"י עשרה וקתני עירובו עירוב - עי' חידושי הרשב"א שכתב, וז"ל: מכאן דקדק מורי הרב ז"ל וכן בתוס' דמותר לטלטל לכתחילה פחות מדי' אמורת ברה"ר, דהא למאן דאמר וכן לגומא דהויא רה"ר מטלטלין מתוכה לרה"ר ולכתחילה דהא עירובו עירוב וכו', עכ"ל. וכ"ה דעת הרמב"ם פ"ב מהל' שבת ה"טו דמותר לטלטל פחות מד"א ברה"ר לכתחילה. והראב"ד שם השיג וכתב דאסור לכתחילה לטלטל פחות מד"א ברה"ר, דגורנין דילמא אתי לאתויי ד' אמות ולא התירו לעולם אלא במקום

הדחק אי"נ במוצא תפילין אי"נ מי שיצא חוץ לתחום בין לאונסו בין לרצונו אי"נ אם יש לו שם מקום קביעות כגון ששבת שם, והיינו הא דעירוב שנתנו בבור, עכ"ל.

והנה במאי דליכא איסור במעביר פחות מדי' אמות מצד איסורא דחצי שיעור, נאמרו בזה כמה טעמים, עי' פרמ"ג בפתחה כוללת להל' שבת שכתב להוכיח מזה כדעת החכם צבי סי' פ"ו דדווקא באיסורי אכילה הוא דאיכא איסור חצי שיעור מן התורה. (ובדברי רש"י לקמן דף ע"ד ע"א מבואר דלא כדבריו), ורבנן לא אסרו שלא יהיו ידיו של אדם אסורות ברשות הרבים דאין זה עונג שבת.

ובבית מאיר סי' שמ"ז (אחר שהזכיר גם הוא דברי החכ"צ וכתב דמדברי רש"י הנ"ל מבואר דלא כדבריו) כתב דפחות מדי' אמות ברה"ר לא הוי חצי שיעור אלא חצי מלאכה, ובפירוש מיעטה תורה חצי מלאכה מדרשה דבעשותה, העושה את כולה ולא העושה את מקצתה, כלומר, דנתמעט מקרא דליכא איסור חצי שיעור אשר על כן מאחר דלהדיא מיעטה התורה ליכא בזה אפי' איסורא דרבנן. ובהוספת קצת ביאור לדבריו, דבעצם מאי דהוי חצי מלאכה ולא חצי שיעור ככל חצי שיעור זהו לכאורה מסברא, דעצם יסוד המלאכה היא מעביר ד' אמות, ואי לא העביר ד"א לא עשה מלאכה, משא"כ בכל חצי שיעור, אלא דהיה לנו לומר דאף חצי מלאכה בכלל חצי שיעור הוא, דסו"ס עשה חצי מהנצרך להיות חיוב, אשר לזה מהני מיעוטא דבעשותה, דעשיית חצי מלאכה לאו כלום הוא, אשר ממילא לית בזה איסורא דחצי שיעור. (עי' לשונו של הבית מאיר דמדוייק בדבריו כמשי"כ.) וצידד עוד לומר דמסברא אין זה כחצי שיעור דבעצם הרי לא עשה כלום, אשר ממילא ליתא בזה גם לא איסורא דאורייתא וגם לא איסורא דרבנן.

ובגבוי"א יומא דף ע"ד כתב, וז"ל: וי"ל דלא דמי הולכת פחות מד"א ברה"ר בשבת לפחות מכשיעור דכל איסורים דחזי לאצטרופי פחות מכשיעור קמא עם בתרא כשיאכלנו בכדי אכילת פרס מצטרף לכשיעור וכו' אבל בהולכת ד"א בשבת דאין חייב אלא על ידי עקירה והנחה וא חשיב בשעת עקירה על מנת להולך פחות מד"א אע"ג דהולך אח"כ ד"א בעקירה זו קודם שהניח פטור ואין מצטרף לד"א, עכ"ל, וכן צידד באמת הב"מ הנ"ל בסוף דבריו, ע"ש שכתב "ובל"ז אפשר דמעיקרא לק"מ דלא שייך בזה חצי לאצטרופי דהא בעינן עקירה משעה ראשונה לכד". וביאור הדברים, דעד כמה שלא היתה עקירה הראשונה לשם כך שוב אינה עקירה המחייבת ולא שייך בזה צירוף כלל, דבעינן שעצם העקירה תשתייך לד' אמות שמעביר.

ועי' עוד שו"ת חוות יאיר שכתב דלא שייך בזה איסורא דרבנן משום דהתורה הזכירה שיעורו בפירוש, דילפינן לה מדכתיב שבו איש תחתיו, ומונח בזה דזהו שיעור האיסור ולא פחות, ואם התורה התירה בפירוש לא מצינו שחז"ל יאסרו חצי שיעור. ולכאורה לפום הכלל דהיכא דפירוש ריבנה תורה אין חכמים יכולים לאסור אתי שפיר בפשיטות.

ועל דברי הראב"ד יש להעיר מסוגי' דלעיל ע"א, דבהיתה קופתו מונחת ברשות הרבים וכו' פחות מכאן מטלטלין וכו', הרי מבואר להדיא דמותר לטלטל פחות מדי' אמות ברה"ר. אלא דאם נימא דאף להראב"ד ס"ל דאין כרמלית בכלים ושאיני טרסקל, וכמשי"כ לעיל, יתכן דס"ל דהכא אין כרמלית בכלים והרי הוא מקום פטור אשר משו"ה מותר, ולעולם במעביר פחות מד"א ברה"ר נימא דאיכא איסור דרבנן, ויש לעיין בזה.

קלז) וזמנין משני לי' הוא ברה"ר ועירובו בכרמלית ורבי היא וכו' - מבואר לכאורה מדברי הש"ס דלרבנן דס"ל דגורו שבות בבין השמשות המניח עירובו בבור פחות מ"י כיון דלרבא דינו ככרמלית אין עירובו עירוב, דהרי אוסר להוציא מכרמלית לרה"ר. ומכאן יקשה על שיטת המרדכי, הובאה ברמ"א סי' שני"ה סי"ג, דשרי להוציא מרשות היחיד לכרמלית דרך מקום פטור אף כשלא נח

במקום פטור, דלפי דבריו אף לרבנן יהא עירובו עירוב, שהרי יכול להוציא מהבור דרך למעלה מי אשר הוא מקום פטור והוי מכרמלית לרה"ר דרך מקום פטור דשרי להמרדכי, וכה"ק שם בביאור הגר"א, ע"ש.

קלז) תוד"ה לא מיחייב עד דעקר לי' ממקומו-
ודוקא רמא וזקפי' כשהניח ראשו האחד חוץ לדי' אמות עדיין ראשו השני מונח בתוך די' וכשחזר ומשליך ראשו הב' חוץ לדי' אמות וכו' עדיין אינו מתחייב דהוי כמגרר החפץ עד שהוציא וכו' שלא נעשה המלאכה בבת אחת- יש לעיין אמאי בכדי למימר שלא עשה מלאכתו בבת אחת הוצרכו התוס' לומר דהוא משום דחלק הוי חוץ לדי"א וחלק תוך די"א, הרי סגי למימר דגם בהיה עדיין תוך די"א הרי חלק נח בעוד שחלק אחר לא נח ונמצא דלא העביר כל הד"א בבת אחת. ואי נימא דס"ל להתוס' כדעת הבעה"מ דמעביר די"א הוי כהוצאה מרשות לרשות דעד סוף די"א קנוי לו, אתי לכאורה שפיר, דעצם ההוצאה היינו ההעברה מלפי די"א ללאחר די"א, ורק בזה הוא דשייך למימר שלא עשה מלאכתו בבת אחת. (ולמה שצדדנו לעיל דיתכן דאף לדעת בעה"מ הוי העברת די' האמות חלק מן המלאכה אכתי יקשה כנ"ל).

והנה מתבאר מדברי התוס' דהיינו טעמא דלא מיחייב משום דכיון דכשהניח ראשו האחד חוץ לדי"א עדיין ראשו הב' מונח בתוך די"א אף כשחזר ומשליך ראשו הב' חוץ לדי' אמות הרי לא נעשית המלאכה בבת אחת. וצ"ל דמשי"כ בתחילת דבריהם דפטור משום דלא עקר, ר"ל דליכא עקירת כולו בבת אחת, דמה שראשו האחר מונח מפסיק המלאכה. עכ"פ מבואר מדבריהם דבדבר זה פטור מהאי טעמא לא מחלקינן בין מעביר די"א למוציא מרשות לרשות, דהא כתבו לחלק בין נ"ד להא דהיה מגרר ויוצא וכו' דמיירי בהוצאה, דהתם אינו נח באמצע ונמצא שנעשית המלאכה בבת אחת.

והנה דקדק הרש"ש לקמן דף צ"א ע"ב מסוגי' דהיה מגרר ויוצא דאפילו באמצע גרירתו חשיב כמונח, דהא איתא היה מגרר ויוצא וכו' שהרי איסור שבת ואיסור גניבה באין כאחד, ומשמע דמיד כשבא לרה"ר בא עליו חיוב שבת אף דעדיין ממשיך הוא לגרר, ועי"כ דבשעת גרירתו חשוב החפץ כמונח, וכן הביא הוכחה זו מו"ר זצ"ל. ועי"פ הקשה אמאי חייב משום הוצאה במגרר ויוצא, הרי בשעה שנעתק החפץ מרשות לרשות חשיב החפץ מונח מקצתו ברה"ר ומקצתו ברה"י וא"כ אף שהמשיך לגרר יהא פטור דהא לא עשה מלאכתו בבת אחת. וכן יקשה במה שכתבו התוס' דמגרר די' אמות ברה"ר חייב, דהרי החפץ חשוב כמונח בזמן שהוא מגרר. ונמצא שלא העביר די' אמות בבת אחת והאיך יתחייב.

וי"ל בזה, דהא נראה פשוט דאף דחשיב החפץ במצב של נח בזמן שהוא מגרר ויוצא וסגי ונימא דסגי בזה להתחייב, מ"מ מעשה הנחה לפטור ולבטל עקירה הראשונה מיהא לא הוי, אשר ממילא שפיר חייב משום הוצאה ומשום מעביר די"א ברה"ר.

ועי' תו"י כתובות דף ל"א ע"ב דמבואר מדבריו דמגרר חפץ מרשות היחיד לרשות הרבים דרך כרמלית חייב, ומבואר מדבריו דאף דמגרר חשיב כמונח להתחייב, וכנ"ל, מ"מ לא יועיל מה שחשוב כמונח בכרמלית בזמן שמגרר בכדי לפטור, והוא כנ"ל.

ודעת הראב"ד, הובאו דבריו ברמב"ן, דמאי דבזירזא דקני אינו מתחייב הוא משום דלא חשיב עקירה, דבכדי דליהוי עקירה בעינן שיגביה כולו מהקרקע. ולדבריו המגרר די' אמות ברשות הרבים יפטור, דהא חסר עקירה מאחר שלא הגביהו מן הקרקע. ומאי דמבואר דהמגרר ויוצא חייב משום שבת, התם הוא משום דשאני מוציא מרשות לרשות דעקירת רשויות עקירה היא ליחייב עליה. ולדבריו פשוט שיתחייב אף בזירזא דקני במוציא מרשות לרשות.

והנה הקשה הרמב"ן על דברי הראב"ד דלדבריו אמאי המפנה חפצו ממקום למקום ונמלך עליהם פטור משום דלא היתה עקירה ראשונה לכך, והרי י"ל

שיתחייב מצד עקירת הרשות דס"ל להראב"ד דהוי עקירה.

והנה הרמב"ן בכתובות, הובאו דבריו בשט"מ שם, דף ל"א, הביא תירוצו של הראב"ד, והביא שהקשה הראב"ד על עצמו מהא דהמפנה חפצו, ותי' בזה"ל: ומיהו כי מגבה לה על מנת להצניעו ונמלך עליו להוציאו פטור שהרי לא היה מונח ברה"י כדי שתאמר עקירת הרשות עקירה היא אלא בידו הוא ורשות אחרת היא ועל עקירה הראשונה אי אפשר לחייבו, עכ"ל. (ובתוצ"ח ס"ט האריך בדברי הראב"ד אלו, ע"ש.) והנה מסדר הדברים היה נראה לכאורה דאף דהרמב"ן בעצמו הביא דהקשה הראב"ד קושי' זו על עצמו ותירצה, מ"מ עדיין הוקשה להרמב"ן ממפנה חפצו מזוית לזוית ולא ניחא לי' בתירוצו של הראב"ד, וצ"ב במאי פליגי דמשמע דבעצם סברת החידוש דעקירת הרשות יכולה להחשב עקירה לא פליגי הרמב"ן.

והנה בעצם קושיית הראב"ד ממפנה חפצו ממקום למקום היה לכאורה אפשר לזון דלא קשה, דבשלמא גבי מגרר, לא היתה עקירת פטור מקודם וכל העקירה שבו אינה אלא עקירת רשות, על כן שפיר מתחייב, דעקירת הרשות עקירה היא, אבל גבי מפנה, הרי היתה עקירה ממשית, ועקירה זאת הרי היתה עקירת פטור דהא לא היתה על מנת להוציא, ומהיכי יתתי דשוב יתחייב בזה על ידי עקירת הרשות ולא נימא דכיון דכל הנעשה מכח העקירה הראשונה יפטור, וראיתי באמת דרצה התוצ"ח לומר כן ביישוב קושיית הראב"ד. והנראה בכונת הראב"ד, דאין רצונו לומר דעקירת הרשות מהווה כל העקירה והוי כמין עקירה חדשה, דמנלן לחדש דאיכא ב' סוגי עקירה, עקירת חפץ ועקירת רשות, אלא דר"ל דבעצם תמידי במגרר הרי מצד החפץ ודאי דהוא נעקר מכל מקום ומקום ונח במקום האחר, רק דלא חל על עקירות והנחות אלו שם עקירות והנחות דמלאכת שבת, כלומר, כיון דמעיקרא היה בזה הרשות ולבסוף הוא בזה הרשות אין לעקירות והנחות אלו חשיבות שיחול עליהן דין מעשה עקירה ומעשה הנחה לענין מלאכת הוצאה. אשר לפי זה, כשנעקר החפץ על ידי גרירה מרשות זו ונכנס לרשות האחרת בזה הרי נתחדש דבר על ידי עקירה זאת ושפיר אית לה חשיבות דמעשה עקירה ומעשה הנחה, אשר זהו יסוד דינא דעקירת רשות, דחילוף הרשויות פועל שיחול על העקירה ועל ההנחה שם עקירה ושם הנחה.

ויש להוסיף בזה, דאף במפנה חפצו למד הראב"ד דהדבר כן, זאת אומרת, דלא מיבעיא אם יעמוד לכתף דינמא דבעצם נחשבה החפץ כנח רק דנתבטלה הנחה זאת ועקירה שעל ידה לעקירה הראשונה שהיתה לפטור, אלא אף בלא עמד לכתף אפטר לזון בזה כבדין מגרר דבעצם הרי ודאי נעקר ונח החפץ כסדר רק דאין אלו העקירות חולקות שם לעצמן ומתבטלות לבדי העקירה הראשונה שהיתה לפטור. והא לא ס"ל להראב"ד דהא דעקירה אחת הויא עקירת פטור והעקירה האחרת הוי עקירת חיוב מהני לומר שיחול על העקירה הב' שם עקירה בפני עצמה, (ובשט"מ בכתובות ל"א פליג אפרט זה, ע"ש.) אשר על כן שפיר הוקשה לו להראב"ד מהא דמפנה, דהא בעצם הרי איכא עקירה אחרת רק דנתבטלה להעקירה הראשונה, ואי נתחדש דעל ידי עקירת הרשות מתחשבה העקירה וחל עליה שם מעשה עקירה למלאכת שבת אף התם יועיל, ולא איכפת לן בהא דהיה מקודם עקירה לפטור דהא אין זה פוטור רק דכל זמן דכל שאר העקירות מתבטלן לה אי אפשר לחייבו, אשר ממילא בני"ד דעל ידי עקירת הרשות שפיר נחשבה העקירה, שפיר היה צריך להתחייב.

ויסוד תירוצו של הראב"ד, דהיות דהא דמחשיב לה לעקירה היא עקירת הרשות, כלומר, הא דנעקר החפץ מרשות זה שהיה מונח בו והונח ברשות אחרת, ממילא היכא דהיה בידו הרי ידו הויא לה "רשות אחרת", כלומר, דאין זה נחשב כנח ברשות היחיד ממש אלא דכשעומד ברשות היחיד דין ידו כדין רשות היחיד, וכשהולך לרשות הרבים והחפץ עדיין בידו,

חל על ידו דין רשות הרבים, אמנם ידו הוא עדיין ידו כמו שהיה דהא ידו רשות לעצמו הוא ולא נתחלפו אלא דיני אותו הרשות, אשר ממילא ס"ל להראב"ד דבאופן זה הרי לא היה בהחפץ עקירת רשות ושוב אין נחשבת עקירה זאת לעקירה.

וביאור קושיית הרמב"ן על הראב"ד, דכל דברי הראב"ד הרי אין אלא בנוגע לעצם החפץ, דמצד החפץ שפיר יישב הראב"ד דליכא עקירת הרשות שתיחשב עקירה, אמנם הרי ק"ל דעקירת גופו כעקירת חפץ דמי, ומצד עקירת גופו נימא דיתחייב דהא בעקירת גופו שפיר היה עקירת רשות, וזה מפורש בדברי הרמב"ן, דוק ותשכח.

ומחלוקתם של הראב"ד והרמב"ן יש לבאר בב' אנפי, ד"ל דפליגי ביסוד הדין דעקירת והנחת גופו כעקירת והנחת חפץ דמי, ד"ל דחקירת הגמי היתה מצד החפץ אי נחשב כנעקר ונח על ידי עקירת והנחת גופו, כלומר, דעצם החפץ הרי לא זו ממקומו, דהיינו מעל גופו, רק שאלת הגמי היא אי הוי עקירת גופו כמו עקירת חפץ ומועילה במקומה, באופן דמתבאר דהעקירה היא בגוף ולא בחפץ. ואפשר לפרש באופן אחר, דודאי נחשב החפץ כנעקר ונח, ובהא כו"ע מודו אף אי אין עקירת גופו כעקירת חפץ, רק דחקירת הגמי היתה דהיות דבעינן מעשה עקירה ומעשה הנחה, אי נחשבת עקירת גופו כמעשה עקירה בהחפץ.

ולפי"ז נראה דבחה פליגי, דקושיית הרמב"ן היתה שנהי דמצד החפץ ליכא עקירת הרשות היות דנשאר ברשות ידו, מ"מ הרי מצד הלכות עקירת גופו כעקירת חפץ אמרינן דמועילה עקירת גופו במקום עקירת החפץ, וכד הראשון הנ"ל, אשר ממילא יש לדון דין עקירת רשות מצד עקירת גופו. אמנם הראב"ד ס"ל כד השני הנ"ל, דלעולם החפץ הוא נעקר ונח ובדין עקירת גופו כעקירת חפץ נתחדש רק דהוי עקירת גופו מעשה עקירה בהחפץ, אשר לפי זה לא קשיא קושיית הרמב"ן, דהא בעצם החפץ ליכא עקירת רשות, וכמשנ"ת, ומה יועיל בזה דין עקירת גופו כעקירת חפץ, הרי זה אינו אומר אלא דאיכא מעשה עקירה בהחפץ, ובנ"ד כיון דבעצם ליכא עקירת רשות וכנ"ל שוב לא יחשב עקירת רשות אף על ידי "מעשה" עקירה, דמ"מ הרי לא היה עקירת הרשות, דהחפץ היה ועדיין הוא בידו, דהא דאמרינן דפשיטא דהחפץ נעקר ונח זהו ממקומו אבל לא מרשותו, ומבוארם דברי הראב"ד.

או יש לבאר פלוגתתם באופן אחר, דפליגי בגדר עקירת רשות אי הויה באמת עקירה אחרת או דהוי עקירת הגבהה, דהנה יש לחקור בביאור מאי דעקירת רשות עקירה היא, אי עקירה מחודשת היא, דאיכא דין עקירה דהגבהה, ז"א עקירתו ממקומו המסויים, ואיכא עוד פרשה דעקירה מרשות אף שלא נעקר ממקומו (פי' ממה שהוא על הקרקע), או דלעולם ליכא אלא פרשה אחת ודין אחד דעקירה, והוא דין עקירה ממקומו, ומעלת עקירת רשות הוא דהוי כאילו הגביהו ממקומו כיון דמב' שמות נינהו. וי"ל דבזה הוא דנחלקו הרמב"ן והראב"ד, דהרמב"ן ס"ל דבי דיני עקירה נפרדים הם עקירת הגבהה ועקירת רשות, ולדידי נהי דאין נעקר ממקומו על ידי עקירת הגבהה, מ"מ אין זה אלא ביחס לעקירת הגבהה, אך על ידי עקירת גופו אכתי שייך ב"י עקירת רשות, דבי עקירות נפרדות הן, הא' ממקומו המסויים והב' מהרשות. אכן הראב"ד ס"ל כאשר הביא הרמב"ן משמו, דהוי עקירת הרשות כאילו הגביהו, ולעולם אין עקירת רשות מהוה סוג עקירה חדשה, אלא דמה לי שנעקר מהמקום על ידי הגבהה מה לי שנעקר על ידי דשם אחר על המקום שנמצא בו עכשיו, אשר ממילא שפיר ס"ל דכיון דהרי נעקר החפץ ממקומו על ידי עקירת הגבהה, תו לא שייך ב"י עקירה אחרת⁴⁶,

ושפיר אמרינן דמפנה חפציו ע"מ להצניעם ונמלך פטור, ודוק.

ועיי' חידושי הרא"ה כתובות ל"א ע"א (הובאו דבריו בשט"מ) שכתב ליישב הקושי' מהיה מגרר ויוצא, וז"ל: ויש שפירשו דאף לענין שבת בעינן עקירה ג' טפחים והיינו טעמא דזירזא דקני דליכא עקירה ג"ט וכי' ולפי שיטה זו אפשר לפרש שכן דרך פתיחהו שהיו גבוהין מן הקרקע ג"ט והילכך איכא עקירה ותו לא קשיא ההיא דזירזא דקני כדפירשית, עכ"ל. ומבוארת שיטתו דס"ל כהראב"ד דעד כמה שלא הגביה ג"ט אין זו עקירה כלל, רק דלא ס"ל יסוד עקירת רשות דהראב"ד אשר על כן פירש הא דהיה מגרר ויוצא באופן אחר.

ודעת הרמב"ן, וז"ל: אלא הך מימרא דזירזי דקני א"ל דשאני רמה וזקפי' ממגרר שהמגרר משעה שגירר הוציאה ממקומה הראשון ואפילו לא משכה במילואה אבל רמא וזקפי' עדיין ראש אחד במקומה הראשון ומונחת היא שם וכי חזר והפך פעם אחרת לא עשה מלאכתו כאחת ועקירות הרבה הן והנחות הרבה הן ולא עקר בבת אחת כל הכלי אבל מגרר עקירה אחת הוא עקירה בתחילת ד' והנחה בסוף ד' ולא הוי מונח בנתיים, עכ"ל. ומבואר דס"ל על דרך התוס' דאין החסרון במאי דלא הגביה ג"ט, ודחסרון זה הוא בין במעביר ד' אמות ברה"ר בין בהוצאה, אלא דנחלקו בטעם הדבר, דהתוס' ס"ל דהיינו טעמא משום דהיה נח באמצע המלאכה ולא עשה מלאכה בבת אחת, ואילו הרמב"ן ס"ל דהיינו משום דליכא עקירה כיון דנשאר הראש השני במקומו.

והרמב"ם כתב בפ"ג מהל' שבת הי"א דמאי דפטור בזירזי דקני הוא "לפי שלא עקר החפץ כולו מע"ג הארץ ואם משך החפץ וגוררו על הארץ מתחילת ארבע לסוף ארבע חייב שהמגלגל עוקר הוא, עכ"ל. וממה שכתב גבי זירזי דקני דלא עקר וגבי מגרר ויוצא כתב דחשיב עקירה, ואף שלא הגביהה, מבואר בפשטות כדעת הרמב"ן. (ועיי' ראש יוסף שלא הבין כן בדבריו.)

והנה מש"כ התוס' בתחילת דבריהם וי"ל דקמ"ל דאע"ג דדרך להולכים בענין זה שאינן קלין לנושאן והוי כמו עומד לכתף דאמרינן לעיל דחייב אפילו הכי פטור וכי', לכאורה אפשר לבאר דבריהם בב' אופנים, ד"ל דהקמ"ל הוא דאף דהוא כמו דסליק אדעתיהו דאף במניח על הקרקע שייך ליחשב עומד לכתף, מ"מ הכא לא חשיב כעומד לכתף מאליה סיבה שהיא⁴⁷. או י"ל דהא גופא קמ"ל דלא שייך עומד לכתף אלא באינו מניח החפץ על הקרקע, אבל בהניח על הקרקע ודאי דהוי הנחה ונתבטלה עקירתו. וכד ה' מבואר בשיטה להר"ן לעיל דף ה' ע"ב, ע"ש שכתב בד"ה אבל עמד לכתף פטור, וז"ל: פירוש ודוקא משאו על כתיפו אבל אם הניח משאו ע"ג קרקע אפילו על דעת כיתוף פשיטא דחשיבא הנחה וכשהוא עוקרה מרה"י חשיבא עקירה, עכ"ל.

קלח) ובלבד שלא יחליפו- עיי' בית מאיר ס"י שמי"ו סק"א שדן אי מייירי דווקא באדם אחד או אפי' בב' בני אדם, וכתב להוכיח ממש"כ הסמ"ג, וז"ל: ובלבד שלא יחליפו פי' שבני רשות היחיד לא יקחו אליהם חפץ שבני רה"ר נתנו שם, עכ"ל, הרי דמייירי אפי' בב' בני אדם. אלא דיעו"ש בב"מ שצידד שמא לא אסור בב' בני אדם אלא בזמן שהראשון עדיין נמצא שם כשמעבירו השני, ע"ש כל דבריו.

קלט) לימא תהוי תיובתא דרבא דאמר רבא המעביר חפץ מתחילת ד' לסוף ד' ברשות הרבים אע"פ שהעבירו דרך עליו חייב התם לא נח הכא נח- וכתב רש"י בד"ה דרך עליו, וז"ל: שהגביהו למעלה מ"י דלא שליט ב"י אור רה"ר והוי מקום פטור, עכ"ל.

⁴⁷ ואפשר דהיינו משום דבעומד לכתף הרי היה מקומו עקירה ממש ועל ידי שעומד לכתף דהוי חלק מההילוך לא בטולה עקירה ראשונה, משא"כ בני"ד הכי לא היה עקירה כלל, ולא חזינן דיהי עומד לכתף שתיחשב עקירה כשלא היה עקירה.

⁴⁶ וצויתר לזוק, מה יועיל מאי דהוי כאילו הגביהו היכא דהוא כבר מוגבה, אשר ממילא לא מהני בזה מאי דעקירת קשות הויל כעקירת חפץ.

ומבואר מדבריו דמאי דקאמר רבא אע"פ שהעבירו דרך עליו ר"ל שהגביהו למעלה מ"י דלא שליט ב"י אויר רה"ר, וכן מבואר בדברי הרמב"ם פ"ב מהל' שבת ה"ד, וכ"כ שם במ"מ דחידוש רבא אהל' דמחוייב אף בהעביר למעלה מעשרה. וכן מבואר נמי בחידושי הרשב"א לעיל דף ו' ע"א ולקמן דף צ"ט דחידושא דרבא הוא דאע"פ שהעבירו למעלה מעשרה חייב, וקושיית הגמ' היתה מאי שנא מעביר באיסקופה שהוא מקום פטור ופטור ממעביר למעלה מעשרה שהוא חייב.

והתוס' פירשו כפירוש הר"ח דהעבירו דרך עליו ר"ל שהעבירו כנגד גופו דהו"א כיון דעבר כנגדו הוי כמונח ועל זה תירצו בגמ' התם לא נח הכא נח.

וע"י תוס' הרא"ש שהקשה על דברי רש"י אמאי לא הקשו ממימרא דלקמן דף צ"ב דאמר ר"א המוציא משוי למעלה מעשרה טפחים חייב שכן היה משא בני קהת. ועוד יש לעמוד על שינוי הנוסח בין מימרא דרבא בסוגיין לבין מימרא דר"א, דר"א הוסיף היה דכן היה משא בני קהת ואילו רבא לא אמר הכי.

והנה יש לעיין בקושיית הש"ס, והוא על פי מה שמצינו פלוגתת הראשונים בהא דמעביר למעלה מ"י חייב, דדעת האיכא מרבוותא ברשב"א לעיל דף ה' ע"א, דכד מניח על אדם הוי גם כן הנחה למעלה מ"י, וכ"ה דעת הר"מ ב"ר שניאור אשר הביא הריטב"א בעירובין דף ל"ג, וטעמא דמילתא הוא דמה שמונח בגופו של אדם חשב כמונח על הארץ. ודעת הרשב"א עצמו, דדווקא בהנחת גופו הוא דחייב למעלה מ"י אבל כשמניח על אדם אחר אינו חייב א"כ הניח למטה מ"י. ודעת התוס' בעירובין דף ל"ג דאינו חייב א"כ אח"כ הניח את החפץ למטה מ"י. וע"ש שהוכיחו התוס' כדבריהם מתי הגמ' בסוגיין, התם לא נח, דמשמע דאילו נח למעלה מעשרה היה פטור. ויש לעיין לדעת האיכא מרבוותא והרשב"א מה יענו לראיית התוס', הרי אפי' אי היה נח היה חייב משום דחייב על ידי הנחה למעלה מ"י, ועוד יותר תמוה מהו ס"ד דהש"ס להקשות אמקום פטור מלמעלה מ"י, וצ"ב.

אכן יעויין בתוס' הרא"ש שם בעירובין שדחה ראיית התוס', דכונת הש"ס היא דבאיסקופה האדם נח במקום פטור, אבל בלמעלה מעשרה לא נח האדם במקום פטור אשר על כן חייב על החפץ שהוא נגרר אחר המקום שרגלי האדם עומדות. ונמצא לפי דבריו דזו היא גופא תירוצא דהש"ס. אלא דעדיין צ"ב לכאורה מה ס"ד דהש"ס בקושי, הרי בהא דלמעלה מ"י הרי עבר במקום שאילו היה נח שם היה חייב, משא"כ באיסקופה.

והנה כתב רש"י בדף ט' ע"א ד"ה חייב, וז"ל: כי הדר אנחי' ואע"ג דדרך מקום פטור אזל, עכ"ל, ומבואר בפשטות מדבריו דבעינן שיניחנו למטה מ"י, והקשה ברש"י מדבריו לקמן דף צ"ב ע"א דהקשה מהא דזורק למעלה מעשרה בכותל דפטור ותי' דחלוק הוא זורק ממעביר, ר"ל (וכן הבין בחזו"א), דבמעביר שהניח על גופו שפיר הוי הנחה גם למעלה מ"י משא"כ בזורק, באופן דמבואר מדבריו דבמעביר לא בעינן הנחה למטה מ"י, והוא לכאורה דלא כדבריו בסוגיין.

ולכאורה י"ל בזה דלמד רש"י דחלוק הוא הנידון דרבא מהנידון דר"א בדף צ"ב, דר' אלעזר מיירי להדיא דמעביר גם גופו, וקמ"ל בזה דהיכא דאיכא העברת גופו ועקירה והנחה בגופו בזה הוא דחייב אם הניח למעלה מ"י, והוה דילפינן מבני קהת. אכן רבא בסוגיין מיירי באופן דליכא עקירת והנחת גופו אלא עומד במקומו ונטל החפץ מתחילת ד' ומניחו בסוף ד', אשר בזה כיון דליכא עקירת והנחת הגוף ליכא למילף מבני קהת, ובזה לעולם לא מהני הנחה למעלה מ"י אלא בעינן שאח"כ יניחנו למטה מ"י כמבואר מדברי רש"י.

ועפ"ז מבוארת היטב קושיית הש"ס בסוגיין אף להני שיטות דס"ל דמהני הנחה למעלה מ"י, דזה אינו אלא היכא דאיכא עקירת והנחת גופו, וכנ"ל, אבל הכא אף לדידהו בעינן הנחה למטה מ"י, ואתי הדמיון לדינא דרבא באיסקופה שפיר. וכן לא יקשה קושיית

התוס' הרא"ש על דברי רש"י, דלא הקשו על רבא מדרי"א משום דהתם דין אחר הוא דאיכא עקירת והנחת גופו ושפיר חייב על ידי הנחה למעלה מ"י, משא"כ הכא דעבר על מקום פטור, וז"ל.

אכן כל זה לא יתכן אלא אליבא דהרשב"א דס"ל דמאי דמהני הנחה למעלה מ"י אינו אלא משום לתא דהנחת גופו, אבל לדעת הראשונים דס"ל דלאו מהאי טעמא הוא אלא משום דנתחדש דלמעלה כלמטה גם היכא דלא היה הנחת גופו, לדידהו ליכא לחלק כנ"ל והדר יקשה מה ס"ד דקושיית הש"ס בסוגיין, אם לא דנימא דמוכרח שיפרשו כפי' הר"ח אשר הביאו התוס'.

ויעויין פסקי ריא"ז שכתב, וז"ל: המעביר חפץ ברשות הרבים מתחלת ארבע לסוף ארבע אע"פ שהיה מעבירו למעלה מ"י שאין אויר רשות הרבים שולט שם הרי זה חייב ונראה בעיני שאינו חייב אלא אם הניחו למטה מעשרה וכן כשעקרו היתה ידו למטה מעשרה אבל אם לא היתה עקירה והנחה למטה מעשרה פטור שכל זמן שהחפץ מונח למעלה מ"י הרי הוא כמונח במקום פטור שאין דנין החפץ אלא במקום שהוא עומד ולא במקום שרגליו שזזה עומדות כמבואר בקונטרס הראיות בד"א במעביר ד' אמות ברשות הרבים אבל המעביר מרשות לרשות אע"פ שלא הניח למטה מ"י חייב לפי שהוצאה שמרשות לרשות מן ההוצאה הנעשית במלאכת המשכן למדו אותה והרי במלאכת המשכן היו נושאים בני קהת הארון והמזבח למעלה מעשרה והרי למעלה מעשרה כלמטה מעשרה אצל ההוצאה, עכ"ל. ומבואר מדבריו דבדין הנחה למעלה מ"י איכא נפ"מ בין מעביר ד"א ברה"ר למוציא מרשות לרשות, דמאי דילפינן ממשכן דחייב בלמעלה מ"י דלמעלה כלמטה, אלו דווקא במוציא מרשות לרשות דומיא דהתם, זהו במעביר ד"א ברה"ר בעינן שתהא ההנחה למטה מ"י. ולדבריו מתבאר להדיא דמימרא דרבא הכא ומימרא דר"א בדף צ"ב ב' דינים נפרדים הם, דהכא דמיירי במעביר ד' אמות דודאי לא מהני הנחה למעלה מ"י, אשר זה שפיר השוו למעביר על מקום פטור, משא"כ לקמן דף צ"ב מיירי בהוצאה, אשר בזה שפיר נלמד ממשכן דחייב גם בהנחה למעלה מ"י, ואתי שפיר קושיית הש"ס בסוגיין.

ומדברי התוס' ר"ד מוכח דאיכא נפ"מ בין דין הנחה דבעינן במלאכת הוצאה לבין הנחה דבעינן במעביר ד' אמות ברה"ר. ובהגדרת הדברים אפשר די"ל, דבמלאכת הוצאה יסוד המלאכה היא ההוצאה, ועקירה והנחה דבעינן אינו אלא משום דבלא עקירה והנחה לא חשוב שהוציא החפץ מרשות לרשות. אכן במעביר ד' אמות, שלא הוצא החפץ מרשות לרשות, אין במלאכה אלא העקירה במקום הראשון וההנחה במרחק ד' אמות ממנו. והנה היכא דהוא על הקרקע והחפץ בתוך ידו למעלה מ"י, ודאי דבמדת מה חשוב החפץ כנח באותו מקום בקרקע, אלא דלא חשיבא לגמרי מעשה הנחה כיון דסו"ס החפץ למעלה מ"י. אשר לפ"ז י"ל דגבי הוצאה דעיקר מאי דבעינן להנחה הוא בכדי דליחשב הוצאה, שפיר סגי בהנחה זו דעל ידיה חשוב החפץ כאילו הוא על הקרקע וחשיב שפיר הוצאה. אכן במעביר ד' אמות, חלק מעצם החפץ דהמלאכה הוא מעשה ההנחה, ויתכן דהנחה כזאת לא חשיבא מעשה הנחה מעליתתא, אשר על כן בעינן דווקא הנחה תוך י", ועדיין צ"ע בזה.

קמ) תוד"ה לימא תהוי תיובתא דרבא כו' - ולא נהירא דא"כ ה"ל למיפרך מרבנן דאמרין המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב ומאי פריך נמי לימא תהוי תיובתא דרבא וכו' לימא הא רבנן קיימי כוותי' - וראיתי מתרצים ע"פ הא דיש לחלק בין היכא דהולך דרך מקום הפטור, כהך דבן עזאי, לבין היכא דעומד ברשות הרבים או במקום פטור ומעביר החפץ מעל ראשו למעלה מ"י. והחילוק בזה, דאף דנימא כרבנן דבן עזאי דהמוציא דרך סטיו חייב, יש לצדד שמא אין זה אלא משום דהיה במצב של הלוך ולא היו רגליו קבועים בסטיו, בזה אמרינן דלא חשיב החפץ כנח כלל במקום הפטור, משא"כ בהך דאסקופה והך

דרבא דמיירי (עי' לעיל אות קל"ט) שרגליו קבועות ברשות הרבים רק שמעביר ידו מעל ראשו למעלה מ"י, בזה יש מקום לומר דכמו שרגליו קבועות, כך חשיב ידו כנח במקום שהוא, דהיינו למעלה מ"י במקום פטור, ולכך יפטר, אשר זהו שהקשו לימא תהוי תיובתא דרבא, דהא בציור דרבא בהדי מיירי ואמר רבא דחייב, וע"ז תירצו התם לא נח הכא נח, ר"ל, דהא דבאיסקופה חשיב כמונח הוא משום דגם רגליו עומדות במקום פטור, משא"כ בני"ד שרגלו אינם במקום פטור אלא ברשות הרבים.

ואשר לקושיית התוס' הב' מסוגי' דעירובין צ"ח, ע"ש צ"ט ע"א רש"י ד"ה הא הוציא שכתב, וז"ל: החפץ מדי' אמות חייב אע"ג דהוא עומד בגבוה והגבירו למעלה מ"י והעבירו לא אמרינן העברת דרך מקום פטור הוא אלא בטר הנחה ועקירה אזלינן והרי נטלו מתחילת ארבע והניחו בסוף ארבע, עכ"ל. הרי שפירש דהתם מיירי גם בהגביהו למעלה מ"י, וכבר הביא זה התוס' שם דף צ"ח ע"א ד"ה והאמר רבא וכו' והקשו עליו גג מאן דכר שמי', אך עכ"פ למש"כ רש"י ליתא לקושיית התוס'.

קמא) תוד"ה לימא תהוי תיובתא דרבא - לכך נראה כפי' ר"ח דמפ' שהעבירו דרך עליו שהעבירו לפניו נגד גופו שהו"א דכיון שהגיע כנגדו הוא כמונח ונמצא שלא העביר ד' אמות יחד ומשני התם לא נח דאין זה הנחה דרך עצמו - ביאור דברייהם, דס"ד דאף זה הוא כהנחה במקום פטור, ומדאמרין דאפילו הכי חייב הרי זה דלא כהך דאסקופה, אשר ע"ז תירצו דהתם נח והכא לא נח. ולכאורה יש לעיין מנין לנו דמיירי באסקופה בנח, הא לא נאמר אלא בלבד שלא יטול מבעל הבית ונותן לעני וכו'. ואולי משום דמיירי בב' בני אדם שלקח הוא מזה ונתן לזה הסברא היא שהיה איזה שהוא הפסק ביניהם אשר על ידו היה כמונח.

ועיי' מהרש"א דכנראה הוקשה לו דבר זה וכתב, וז"ל: ומיהו הך דהכא הוי טפי נח מההיא דרבא דכיון שהאדם נח על האסקופה שהוא מקום פטור והחפץ כשנא כנגדו במקום פטור מקרי שפיר נח מה שאין כן בההיא דרבא ובהך דעומד אדם ברשות היחיד וכו', עכ"ל. וכונתו לכאורה, דהיכא דהוא במקום פטור והחפץ אשר בידו אף הוא באותו המקום פטור, כיון דהיך והגוף באותו הרשות והגוף הרי נח, גם היך חשוב כנח. אלא דיש לעיין, דלכאורה תוך ד' אמות חשיב נמי מקום פטור, וכן ראיתי שהקשה בבית מאיר ס"י שמ"ו ס"א, וז"ל: ואיני יודע מאי קאמר דהא כשבא תוך ד' אמות נגד גופו נמי נח במקום פטור דהא הנחה בתוך ד"א כהנחה במקום פטור דמי, עכ"ל.

ובחידושי הגרע"א כתב לבאר דברי המהרש"א, דשאני הנחה במקום חיוב מהנחה במקום פטור, ועל דרך שכתבו התוס' בכתובות ל"א ע"ב לגבי מהלך לאו כעומד דמי, ע"ש. וביאור הדברים, וכבר הבאנו ד"ז לעיל בפירקין, דכשמעיר החפץ לפניו במקום שעומד חשוב כאילו נח שם, אך אין בהנחה זו בכדי לבטל עקירה הראשונה, דלזה בעינן מעשה הנחה, אשר מהאי טעמא הוא דאמרין דברשות הרבים או ברשות היחיד לא חשיב כנח, כלומר, דלא הוי מעשה הנחה לבטל עקירה הראשונה. אבל היכא דהוא במקום פטור, לא בעינן לבטל עקירה הראשונה, אלא מאחר דסו"ס נח במקום פטור חסר במעשה המלאכה, ולענין זה שפיר חשיב כנח על ידי מה שמעבירו לפניו. ועפ"ז אתי שפיר לשיטת הר"ח גם ס"ד דהש"ס וגם תירוצא דהש"ס, דלס"ד דהש"ס ס"ד דבב' המקומות חשיב כאילו נח במקום פטור ומה דאמרין דאינו אלא דרבנן הרי זה דלא כרבא, ולמסקנא אמרינן דהא דלמעשה יש לו דין נח מיתלא תליא באי הוי במקום פטור או במקום חיוב, דבמקום פטור שפיר הוי כנח, אבל במקום חיוב אף דהחפץ כנח, מ"מ דאין לזה דין הנחה, דהנחה דבעינן ככה"ג היא הנחה לבטל עקירה הראשונה. ע"ש משה"ק הגרע"א ע"ד המהרש"א.

ט' ע"א

קמב) התם לא נח הכא נח - יש לעיין לשיטת רש"י מהו שו"ט דהש"ס, דממני"פ, אי הוה דידענין דבנידון דאסקופה נח ובדינא דרבא לא נח, מה ס"ד דהקושי', ואי הוה ס"ד דבתרוייהו נח או בתרוייהו לא נח, מה נשתנה בתירוץ הגמ'. וכבר נתבאר ד"ז במקצת לעיל אות ק"מ, ע"ש.

והנה יעויין במ"ב ס"י שמ"ו סק"ו שכתב דהא דאמרין דגבי אסקופה הוי נח הוא משום דכיון שהוא עצמו עומד וניח במקום פטור מיד שהגיע החפץ כנגדו נעשה כמו שהניח שם. וע"ש בשער הציון סק"ו שכתב דכן הוא לפירוש רש"י והרמב"ם, והמהרש"א כתב כן גם בדעת התוס' בשם ר"ח. ואי נימא דזהו הכונה במאי דאמרו "הכא נח", אתי שפיר שו"ט דהש"ס, דבקושי' לא ס"ד הכי אשר ממילא ב' המקרים שוים הם, אשר ע"ז תירצו דהיכא דהוא במקום פטור הרי מיד שהוא כנגדו הוי כמו שהניח שם מעט, וכלשון המ"ב, ע"ש. ובמה שכתב "מעט" נראה לכאורה דכונתו לרמוז לביאור הנ"ל, דהנחה גמורה לבטל עקירה ראשונה לעולם לא הוי, אלא דלענין זה חשיבא הנחה לומר דהיה הנחה במקום פטור ותו אין לחייבו, וכנ"ל אות קמ"א.

אכן יעויין השגת הרמב"ד פ"ב מהל' שבת הי"ד שכתב, וז"ל: אלא כך פירושו האדם עומד במקומו ונטול חפץ מצד ימינו ומניחו בצד שמאלו לסוף ארבע אמות אע"פ שכשהגיע כנגד עצמו הרי הוא כמי שהניחו באמצע שהוא מקום פטור כיון שלא הניחו חייב ואם הניחו או שעכבו בידו שם מעט פטור כמו שאמרו אדם עומד על האסקופה נטול מבעה"ב, עכ"ל. ומבואר מדבריו דמאי דקאמר הכא נח ר"ל שעכבו מעט, וכה"ג הוי הנחה לפטור. ומדבריו נראה דהיתה ההו"א דמאחר שהחפץ כנס כנגדו יהא חשוב כנח, אשר זהו שהקשו מהא דלרבא חייב, ותירצו דאין זה חשוב נח, רק מה שעכבו קצת חשוב כנח מעט, אשר סגי בזה לפטור, ודווקא בהא דאסקופה שלקח מאחד ונותן לשני הוא דאמרין דנח מעט, משא"כ בהא דרבא שסתם מעביר מתחילת ד' לסוף ד'.

עוד נראה מדבריו דאף תוך ד' אמות חשוב מקום פטור.

והנה יעויין תוס' ר"י לעיל דף ו' ע"א שכתב דהך דאסקופה מיירי שהניח החפץ על האסקופה, אכן בפסקי ר"י כתב להדיא דאף דלא הפסיק בינתיים פטור. ובפסקי הרי"א"ז (והובאו דבריו בשלטי גיבורים) כתב, וז"ל: ואם נטל מזה ונתן לזה פטור ואע"פ שלא הפסיק בינתיים כמו שביאר מו"ה בפסקיו ולי נראה שאם לא הפסיק בינתיים הרי זה חייב ולא אמרו פטור אלא כשהפסיק ועמד החפץ על האסקופה מעט כמבואר בקונטרס הראיות, עכ"ל. הרי מבואר מדברי הרי"א"ז דהא דאמרין דנח היינו הנחה ממש, ולפ"ז צ"ב קצת מהו שו"ט דהש"ס, הרי פשוט דיש לחלק בין היכא דנח לבין היכא דלא נח, אם לא דנימא דתי" הגמ' הוא כמין אוקימתא, דמוקמינן לה דמיירי שנת, אך לשון הגמ' בפשוטות לא משמע הכי.

קמג) רש"י ד"ה וכי תימא דלית לי וכו' - עיי' מהרש"א, ומשה"ק עליו רעק"א, מהר"ם ושפת אמת מה שדנו בשינוי שבין דברי רש"י אלו ודבריו לעיל ד"ה פתח פתוח.

קמד) תוד"ה אע"ג וכו' - איני יש ליישב כגון שפתוח לכרמלית - מבואר מדבריהם דאף שיש לאסקופה ג' מחיצות והרי הוא מדאורייתא רשות היחיד גמור, מ"מ כיון דמדרבנן נתנו עליו דין כרמלית כמו קרפף מותר לטלטל ממנו לכרמלית, וכן הוכיח מדברי התוס' בביאור הלכה ס"י שמ"ו ס"ג, ע"ש שהביא דכתב כן הבית מאיר מדעתא דנפשי.

ועיין חידושי הרשב"א בסוגיין שכתב כדברי התוס'. אולם בעבודת הקודש שער ג' ס"א כתב ד"מקום המוקף שלש מחיצות ונשאר רוח רביעית פתוח וכו' אינו בדין כרמלית ד"ת ג' מחיצות רה"י גמורה היא כמו שביארנו למעלה והזורק מתוכו לרה"ר או מרה"ר לתוכו חייב וכו' וכן אסור לטלטל ממנו לכרמלית ומן הכרמלית לו"י.

ועיי ב"י סי' שע"ד שכתב דמותר לטלטל ממקום המוקף ג' מחיצות לכרמלית והמג"א שם סק"ג כתב ע"ד הב"י דאפשר דאע"פ שנפרץ במלואו שם חצר עליו ואסור לטלטל ממנו לכרמלית, ובביה"ל שם הביא דזה פלוגתת התוס' בסוגיין והרשב"א בעבודת הקודש וכתב דיש להחמיר, והוא לכאורה דלא כדבריו שהבאנו לעיל.

והטעם דמותר להתוס' לטלטל ממנו לכרמלית אף דהוי רה"י דאורייתא, היינו ע"פ המבואר בעירובין דס"ז ע"ב דמותר לטלטל מקרפף שלא הוקף לדירה דהוי רה"י מה"ת לכרמלית גמורה משום דאי יהא אסור לטלטל ממנו לכרמלית יאמרו דהוא רשות היחיד גמורה ויבואו לטלטל בתוכו יותר מד"א. ופשוט לכאורה דס"ל להתוס' דה"ה והוא וטעם בני"ד להכי התירו לטלטל מהאסקופה לכרמלית, וכ"כ הרשב"א בסוגיין, ע"ש.

ועל דברי הרשב"א בעבודת הקודש יקשה לכאורה מאי שנא מהא דעירובין דאמרינן דאף דלא הוי

כרמלית אלא מדרבנן והוי רה"י דאורייתא מ"מ מותר לטלטל ממנו לכרמלית מטעם הנקוט שם. וכתב ע"ז הגאון יעקב בעירובין ס"ז ע"ב וי"ב ע"א, וכן איתא לסברא זו בשפת בסוגיין, דדווקא בקרפף אשר הוא מוקף מדי רוחותיו הוא שיבואו לומר דהוא רשות היחיד גמור ויבואו לטלטל בתוכו אילו נאסר להוציא לכרמלית, אכן בני"ד דהוא פרוץ מצד אחד אף אי נאסור עליו להוציא לכרמלית לא יבואו לטלטל בתוכו.

קמה) רש"י ד"ה אומר היה ר' מאיר - דהוא אחרים כדאמרינן בהוריות - י"ל שכתב כן ליישב מאי דקשיא לכאורה, מאי מסייע יש בזה, הרי אין זה אלא דעת אחרים, וחכמים פליגי עליהו, ע"י חידושי הגר"א שהקשה כן, וכתב דע"כ הסיוע הוא דהרי אחרים הם ר"מ, ומאי אמרו אחרים כך הרי זה ראייה לדברי רב יצחק בר אבדימי דאכן אמר ר"מ הכי, אשר לזה הוצרך רש"י לומר דאחרים היינו ר"מ, דהא זהו יסוד הסיוע.